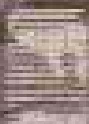
ASIMOV

BEN ROBOT

MEKANİK ADAM DEVRİ

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ

l, ROBOT

BEN ROBOT

ISAAC ASIMOV

1. BASIM/OCAK 1992

TÜRKÇESİ: Gönül Suveren

Yazarın Yayınevimizden Çıkan Kitapları:

İMPARATORLUK KURULURKEN

İNTİKAM TANRIÇASI

GALAKSİ ŞEYTANLARI

ISAAC ASIMOV ÜZERİNE

Bilim-kurgu türünün büyük ustası Isaac Asimov 1920 yılında Rusya'da doğdu. 1923'de ailesiyle birlikte B. Amerika'ya göç etti. Columbia Üniversitesine giderken babasının önerdiği tıp mesleği yerine, kimyager olmaya karar verdi Kısa bir süre Amerikan Deniz Kuvvetlerinde görev yaptıktan sonra 1949'da kimya doktorasını alan Asi-mov, Boston Üniversitesine bağlı Tıp Fakültesinde biyokimya dersleri vermeye başladı. Bir yandan da nükleik asit alanında araştırmalar yapıyordu. Kimya araştırmalarını yazarlık mesleğiyle birlikte sürdürmenin giderek zorlaşması sonucu, 1958'de tüm zamanını yazarlığa adamak üzere üniversiteden ayrıldı. Böylece bilim-kurgu türünün dünyaya yayılmasını sağlayan büyük bir yazar olarak edebiyat alanının unutulmaz adlan arasına katıldı.

İmparatorluk, Altın Galaksi, Gizli Tanrılar, Galaksi Çöküyor, Ölü Gezegen ve İntikam Tanrıçası yazarın en önemli bilimkurgu romanlarıdır.

Üç Robot Yasası

1. Bir robot, bir insana zarar veremez. Ya da hareketsiz kalarak bir insanın zarar görmesine neden olamaz.

2. Bir robot, insanların verdikleri emirlere uymak zorundadır. Ancak bu tür emirler Birinci Yasayla çeliştiği zaman durum değişir.

3. Bir robot, Birinci ve İkinci Yasalarla çelişmediği sürece varlığını korumak zorundadır.

Robotik El Kitabı 56. Baskı. M.S. 2158

Giriş

Notlarıma bir göz attığımda hiçbiri hoşuma gitmedi. ABD Robotta üç gün geçirmiştim. Evde oturup Tellurika Ansiklopedisine baksaydım sonuç yine aynı olacaktı.

Susan Calvin'in 2082'de doğduğu söyleniyordu. Bu hesaba göre uzman bugün yetmiş beş yaşındaydı. Herkes bunu biliyordu. ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketi kurulalı yetmiş beş yıl olmuştu. Lavrence Robertson, Dr. Calvin'in doğduğu yıl şirket kurmak için gerekli olan belgeleri almıştı. ABD Robot sonradan insanlık tarihinin en garip endüstri devine dönüşmüştü. Eh, herkes bunu da biliyordu.

Susan Calvin yirmi yaşındayken b ünlü Psiko-Mat seminerine katılmıştı. Burada ABD Robottan Dr. Alfred Lanning ilk defa ses sistemi uygulamış, hareket edebilir robotu teşhir etmişti. Robot iri, hantal ve çirkindi. Üstelik makine yağı kokuyordu ve Merkür gezegeninde işletilmesi planlanan madenlerde çalışacaktı. Bununla birlikte konuşabiliyor ve sözlerinde anlaşılabiliyordu.

Susan o seminerde konuşmamış, gösteriyi izleyen heyecanlı tartışmalara katılmamıştı. Soğuk tavırlı, güzel olmayan, silik bir kızdı. Kendini, hoşlanmadığı dünyaya karşı ifadesiz bir surat ve çok parlak bir zekâyla koruyordu. Ama robotu izler ve söylenenleri dinlerken içinde soğuk bir heyecanın uyandığını hissetmişti.

Susan Calvin 2103'de Columbia'dan mezun olmuş ve Sibernetik alanında doktora yapmak için çalışmalara başlamıştı.

Robertson ve onun Pozitronik Beyin-Yolları teorisi, yirminci yüzyılın ortalarında 'hesap makineleri' üzerinde yapılan çalışmaları alt üst etmişti. Kilometrelerce uzunluğundaki kablolar ve foto-hücreler, yerlerini insan beyni büyüklüğündeki, platiniridiumdan oluşan süngerimsi bir küreye bırakmışlardı.

Susan 'pozitronik beyin'in içindeki muhtemel değişken nitelikleri hesaplamayı öğrenmişti. Kâğıt üzerinde 'beyinler' oluşturmayı da. Böylece belirli uyarılara verilecek karşılıklar doğru biçimde tahmin edilebiliyordu.

Susan Calvin 2108 de doktorasını vermiş ve bir 'Robopsikolog' olarak ABD Robotlarında çalışmaya başlamıştı. Yeni bilimin ilk büyük uyarlamacısıydı o. Lawrence Robertson hâlâ şirketin başındaydı. Alfred Lanning ise Araştırma Bölümünün müdürü olmuştu.

Dr. Calvin elli yıl boyunca insanlığın ilerleme yönünün değişmesini ve hızlı sıçramalar yapmasını izlemişti. Şimdi emekliye ayrılıyordu. İşten mümkün olduğu kadar uzaklaşacaktı daha doğrusu. Hiç olmazsa eski bürosunun kapısına bir başkasının adının yazılmasına izin vermişti.

İşte elimdeki bilginin özeti buydu. Bende, Susan Calvin'in yayınlanmış tezlerinin ve kendi adına aldığı patentlerin uzun bir listesi vardı. Terfileriyle ilgili ayrıntıları da tarih sırasına göre öğrenmiştim. Böylelikle elimde Dr. Calvin'in meslek yaşamıyla ilgili bol bilgi vardı.

Ama asıl amacım bu değildi.

Gezegenler Arası Basın Ajansı için hazırlayacağım yazı dizisi için daha fazlasına ihtiyaç vardı. Çok

daha fazlasına.

Bunu kendisine de söyledim.

Mümkün olduğu kadar nazik bir tavırla, «Dr. Calvin,» dedim. «Kamu açısından ABD Robotla si: aynı şey sayılıyorsunuz. Emekliye ayrılmanızla bir çağ sona erecek...»

«İnsanca bir şeyler istiyorsunuz, öyle mi?» Yaşlı kadın bana gülümsemedi, sanırım hiçbir zaman da gülümsememişti. Gözlerinde öfke yoktu ama bakışları kafamı delip geçiyordu sanki.

Ona göre çok saydam biri olduğumu anladım. Zaten herkes öyleydi ya.

«Evet, öyle,» diye cevap verdim.

«Robotlarla ilgili insanca şeyler öyle mi? Bu bir çelişki.»

«Hayır, doktor. Sizinle ilgili...»

«Eh, benden de 'robot' diye söz enikleri oldu. Herhalde size de benim insan olmadığımı söylediler.»

Gerçekten de söylemişlerdi ama bunu açıklamak gereksizdi.

Yaşlı kadın iskemlesinden kalktı. Boylu değildi, çok zayıf ve narin gözüküyordu. Ben de onun peşinden gittim, birlikte dışarı baktık.

ABD Robotun büro ve fabrikaları küçük bir kent oluşturuyorlardı. Havadan alınan fotoğraflarda olduğu gibi, yukarıdan her şey yassılmış gözüküyordu.

Dr. Calvin, «Buraya ilk geldiğimde,» diye açıkladı. «Şimdi itfaiye merkezinin olduğu yerdeki binada küçük bir oda verdiler.» İşaret ediyordu. «Orayı daha siz dünyaya gelmeden önce yıktılar. Odayı üç kişiyle paylaşıyordum. Bir yazı masasının yarısı benimdi. Robotları bir tek binada oluşturduk. Üç haftada bir robot. Şimdi şu halimize bakın.»

Bilinen sözleri tekrarladım. «Elli yıl çok uzun bir süre.»

Yaştı kadın, «Dönüp bu süreye baktığınız zaman,» dedi. «Size hiç de uzun gözükmüyor. Zamanın çok çabuk geçtiğini düşünüyorsunuz.» Masasına dönerek yerine geçti. Yüzünün ifadesizliğine rağmen kederlendiğini anladım. «Kaç yaşındasınız?» diye sordu.

«Otuz iki,» dedim.

«O halde siz robotsuz dünyayı hatırlamıyorsunuz. Bir zamanlar insanlar kainatın karşısında yapayalnızdılar. Hiç dostları yoktu ama şimdi ona yardım eden yaratıklar var. Ondan daha güçlü, daha sadık, daha yararlı ve kendine son derece bağlı yaratıklar. İnsanlık anık yalnız değil. Konuya bu açıdan baktınız mı hiç?»

«Korkarım bakmadım. Bu sözlerinizi yazımda tekrarlayabilir miyim?»

«Evet, tekrarlayabilirsiniz. Sizin için bir robot yalnızca bir robottur. Dişli çarklar ve maden. Elektrik ve pozitronlar. Kafa ve demir, insanlar tarafından yapılmış bir yaratık. Gerektiğinde yine insanlar tarafından ortadan kaldırılabilen bir şey. Siz robotlarla çalışmadığınız için onları bilmiyorsunuz. Robotlar bizden daha temiz ve daha iyi bir tür.»

Yaşlı kadını yavaş yavaş konuşturmaya çalıştım. «Bize anlatabileceğiniz bazı şeyleri duymak istedik. Robotlar konusundaki görüşlerinizi almalıyız. Gezegenler Arası Basın bütün güneş sistemine ulaşıyor. Üç milyar izleyicimiz var, Dr. Calvin ve onların robotlar konusunda verebileceğiniz bilgiye ihtiyaçları var.»

Aslında onu zorlamaya gerek yoktu çünkü sözlerimi duymamıştı bile. Ama konuşma isteğim gittikçe artıyordu.

«Belki bu bilgiyi daha başlangıçta edindiler. O günlerde robotları dünyamızda kullanılmaları için satıyorduk. Hatta bu ben buraya gelmeden önce başlamıştı. Tabii o sıralarda robotlar konuşamıyorlardı. Daha sonra insana benzer bir biçim aldılar. İşte o zaman karşı çıkışlar başladı. İşçi sendikaları robotların insanlarla rekabet etmelerini hoş karşılamadılar. Çeşitli dini kuruluşlar batıl inançlar yüzünden karşı çıktılar. Bu çok gülünç ve aynı derecede yararsız bir durumdu. Ne yazık ki robotlardan hoşlanmayan insanlar vardı.»

Bu sözleri cep-kayıt cihazımla banda alıyor, Dr. Calvin'in parmaklarımın oynadığını farketmemesi için elimden geleni yapıyordum. Biraz pratik yaptığınız takdirde küçük cihazı cebinizden çıkarmadan işinizi görebilirsiniz.

Dr. Calvin, «Örneğin Robbie olayı,» dedi. «Ben onu hiç görmedim. Robbie ben şirkete girmeden bir yıl önce söküldü. Artık modası iyice geçmişti. Ama o küçük kızı müzede gördüm...» Durakladı. Ben sesimi çıkarmadan gözlerinin bulanıklaşmasına ve geçmişe dönmesine izin verdim. Doktor konuşmasını sürdürdü. «Olayı daha sonra öğrendim. Bizden, 'Küfürbazlar' ya da 'İfr/r yaratıcıları,' diye söz edildiği zaman hep Robbie'yi anımsadım. O konuşamayan bir robottu. 2096 da yapıldı. Tabii bu 'uzmanlaşma dönemi'nden önceydi. Robbie'yi de bir dadı olarak sattılar...»

"Ne olarak, ne olarak?»

«Bir dadı...»

ROBBIE

«Doksan sekiz-doksan dokuz-yüz!» Gloria tombul kolunu gözlerinden çekerek bir an öyle durdu. Güneşte yüzünü buruşturup her yöne birden bakmaya çalışarak dayandığı ağaçtan dikkatle birkaç adım uzaklaştı.

Sağdaki ağaççıklara doğru baktıktan sonra arkalarındaki gölgeli yeri incelemek için biraz geriledi. Bahçe çok sessizdi. Yalnızca böceklerin hiç sona ermeyen vızıltıları ve zaman zaman da öğle güneşine meydan okuyan dayanıklı bir kuşun cıvıltıları duyuluyordu.

Gloria alt dudağını sarkıttı. Eve girdiğinden eminim. Ona belki milyon kere bunun haksızlık olduğunu söyledim. Küçücük dudaklarını sıkıca birbirlerine bastırarak kaşlarını çattı. Kararlı bir tavırla bahçe yolunun gerisindeki iki katlı eve doğru gitti.

Ancak o zaman arkadan gelen hışırtıyı, sonra da Robbie'nin madeni ayaklarının o çok belirgin ve ritmik sesini duydu. Hızla döndü. Arkadaşı zaferle saklandığı yerden çıkmış «Sobe!» demek için ağaca doğru gidiyordu.

Gloria üzüntüyle, «Bekle, Robbie!» diye bağırdı. «Bu haksızlık! Ben seni buluncaya kadar koşmayacağına söz vermiştin!» Robbie'nin dev adımları karşısında küçücük ayaklarıyla bir şeyler başarabilmesi imkânsızdı. Hedefe on adım kala Robbie yavaşladı. Gloria son bir defa hızla atılarak robotun yanından geçti ve ağacın gövdesine elini vurdu.

Sonra neşeyle sadık Robbie'ye döndü. Robotun fedakârlığını büyük bir nankörlükle ödüllendirdi. Robbie'yle iyi koşamadığı için acımasızca alaya başladı.

Sekiz yaşındaki kız olanca sesiyle, «Robbie koşamıyor!» diye bağırdı. «Ben onu her zaman yenebilirim! Onu her zaman geçebilirim!» Bu sözleri tiz bir sesle, şarkı söyler gibi tekrarlıyordu.

Robbie cevap vermedi tabii. Çünkü konuşamıyordu. Onun yerine elleriyle koşacağını işaret etti. Usul usul küçük kızdan uzaklaştığında Gloria sonunda robotun peşinden koşmak zorunda kaldı. Çaresizce daireler çiziyor, ellerini uzatmış Robbie'yi yakalamaya çalışıyordu.

«Robbie!» diye bağırıyordu. «Dursana!» Soluk soluğa gülüp duruyordu.

Sonunda robot birdenbire dönerek Gloria'yı yakaladı ve döndürmeye başladı. Gloria'nın bütün dünyası bir an tersine döndü. Aşağıda masmavi bir gökyüzü vardı şimdi. Yukarıda da yeşil ağaçlar boşluğa doğru uzanıyorlardı. Sonra küçük kız kendini yine çimlerin üzerinde buldu. Robbie'nin bacağına yaslanmış, robotun sert, maden parmağını tutuyordu.

Küçük kız sonunda rahatlıkla soluk almaya başladı. Annesini taklit ederek saçlarını düzeltmeye çalıştı. Elbisesinin yırtılıp yırtılmadığını anlamak için eğildi.

Elini Robbie'nin gövdesine vurdu. «Yaramaz çocuk! Seni döveceğim!» Robot gerileyerek elleriyle yüzünü örttü. Gloria, «Hayır, bunu yapmayacağım, Robbie,» diye ekledi. «Seni dövmeyeceğim. Ama artık saklanma sırası bende, çünkü bacakların benimkilerden uzun. Hem bana seni buluncaya kadar

koşmayacağına söz vermiştin.»

Robot başını salladı. Altı paralel kenarlı yüzeyden oluşan kafası, yine altı paralel kenarlı yüzeyden oluşan gövdesine kısa, esnek bir boruyla bağlanmıştı. Robot yavaşça ağaca doğru döndü. Işıklı gözlerinin üzerinde madenden, saydam bir tabaka belirdi. Gövdesinden düzenli, titreşimli bir tıkırtı yükseldi.

Gloria, «Sakın bakma ve sayıları da atlama,» diye onu uyarıp saklanmak için koştu.

Saniyeler değişmeyen bir düzgünlükle tıkırdayarak geçti. Robbie yüze geldiği zaman göz kapakları yukarı kalktı. Robot ışıltılı kırmızı gözleriyle bahçeyi taradı. Bakışları bir an bir kayanın arkasından çıkmış renkli basmaya ilişti. Birkaç adım attı ve Gloria'nın gerçekten kayanın arkasına saklanmış olduğunu anladı.

Ağır ağır, çocukla ağacın arasında kalmaya dikkat ederek ilerleyip kızı iyice görebildiği bir yere kadar geldi. Artık Gloria'nın da Robbie'nin kendini görmediğini düşünmesi imkânsızdı. Robot kolunu kıza doğru uzatıp diğer elini de bacağına vururken bir şangırtı duyuldu. Çocuk suratını asarak kayanın arkasından çıktı.

Büyük bir haksızlıkla, «Görünmeden baktın!» diye bağırdı. «Zaten saklambaç oynamaktan sıkıldım. Beni dolaştırmanı istiyorum,»

Ama Robbie bu haksız suçlama yüzünden kırılmıştı. Dikkatle oturarak başını iki yana ağır ağır salladı.

Gloria hemen tavrını değiştirerek kendini affettirmeye çalıştı. «Robbie, öyle demek istemedim. Haydi, beni gezdir.»

Ne var ki Robbie'yi kolaylıkla kandıramayacaktı. Robot inatla mavi gökyüzüne bakarak, daha kesin bir tavırla kafasını salladı.

«Lütfen, Robbie. Lütfen beni gezdir.» Çocuk pembe kollarıyla robotun boynuna sıkıca sarıldı. Sonra birdenbire ruh hali değiştiği için geriledi. «Gezdirmezsen, ağlarım.» Yüz hatları ağlamaya hazırlık olarak çarpıldı.

Katı kalpli Robbie bu kötü ihtimale aldırış bile etmeyip üçüncü defa başını salladı. Gloria o zaman son kozunu oynamak zorunda olduğunu anladı.

Öfkeyle, «Gezdirmezsen,» diye bağırdı. «Ben de sana bir daha masal anlatmam. Bir tek masa! bile.»

Robbie bu ültimatom karşısında hemen, kayıtsız şartsız boyun eğdi. Başını madeni boynu mırıltıya benzer bir ses çıkarıncaya kadar salladı. Küçük kızı dikkatle tutarak geniş ve yassı omuzlarına yerleştirdi.

«Sen bir hava motorusun. Büyük, gümüş bir hava motoru. Ellerini yana doğru uzat. Bir hava motoru olacaksan bunu yapmalısın, Robbie.»

Bu mantık çürütülemezdi. Robbie'nin kollan hava akımlarını yakalayan kanatlara dönüşüp bir hava motoru şeklini aldı.

Gloria robotun kafasını çevirerek sağa doğru eğildi. Robbie de hızla döndü. Gloria, «Bırrrrr,» diye motor sesleri çıkarıyordu. Bunu silahlar izledi. «Buuum! Fışşşş!» Korsanlar peşlerine takılmıştı. Hava motorunun silahlan konuşuyor, korsanlarda yağmur gibi dökülüyordu.

Kız, «Birini daha vurdum!» diye bağırdı. «İki tane kaldı!» Sonra da ukalaca bir tavırla ekledi. «Daha hızlı gitmeliyiz, arkadaşlar! Cephanemiz tükenmek üzere!» Müthiş bir cesaretle omzunun üzerinden nişan aldı. Robbie şimdi boşlukta son hızla ilerleyen küt burunlu bir uzay teknesiydi.

Robot açıklığın diğer yanındaki yüksek otlara doğru koştu. Sonra aniden durdu. Yanakları kızarmış olan çocuk bir çığlık atmıştı. Robot onu yeşil, yumuşak bir halıya benzeyen otların üzerine devirdi.

Gloria soluk soluğa kalmış, zorlukla nefes alıyordu. Arada sırada alçak sesle, «Bu çok güzeldi,» diyordu.

Robbie küçük kız rahat soluk almaya başlayıncaya kadar bekledi. Sonra da usulca kızın bir buklesini çekiştirdi.

Gloria dev 'dadısını' hiç de kandırmayan masum bir tavırla, gözlerini iri iri açarak, «Bir şey mi istiyorsun?» diye sordu.

Robbie kızın buklesini biraz daha çekiştirdi.

«Ah, evet, anladım. Bir masal istiyorsun.»

Robbie hızla kafasını salladı.

«Hangisini?»

Robot tek parmağıyla havada bir yarım daire çizdi.

Küçük kız, «Yine mi?» diye itiraz etti. «Kül Kedisini sana belki milyon kere anlattım. Ondan hiç bıkmadın mı? Bu bebeklere göre bir masal.»

Robbie havada yine bir yarım daire çizdi.

«Eh, pekâlâ.» Gloria, rahatça oturup kafasından masalın ayrıntılarını geçirdi. Kendisi de masala katkıda bulunuyordu. Hem de birkaç biçimde. «Hazır mısın? Eh... bir zamanlar Ella adlı küçük, güzel bir kız yaşarmış. Oldukça kötü kalpli bir üvey annesiyle iki de çok çirkin ve çok hain üvey ablası...»

Gloria masalın en heyecanlı noktasına geldiğinde saat gece yarısını çalıyordu. Her şey o eski biçimsiz halini almaya başlamıştı. Gözleri alev alev yanan Robbie kızı heyecanla dinliyordu. Ve sonra masal yarıda kesildi.

«Gloria!» Bu uzun süreden beri seslenen bir kadının tizleşmiş sesiydi. Bu sesten endişenin

sabırsızlığı yenmeye başladığı anlaşılıyordu.

Gloria biraz da hoşnutsuzca, «Annem beni çağırıyor,» dedi. «Beni eve kadar taşımalısın, Robbie.»

Robot bu isteğe hemen uydu. İçinden bir ses ona Bayan Weston'un emirlerini çabuk yerine getirmesini söylüyordu. Çocuğun babası pazar günleri dışında pek evde olmuyordu. Evde kaldığı zamanlarda nazik ve anlayışlı bir insan olduğu belliydi. Ne var ki Gloria'nın annesi, Robbie için her zaman bir endişe kaynağıydı. Robot kadına gözükmek bile istemiyordu.

Bayan Weston, kızıyla robotu onları gizleyen yüksek otların arasında ayağa kalkar kalkmaz gördü. Beklemek için içeri girdi.

Sonra kızına sert sert, «Sesim kısılıncaya kadar bağırdım,» dedi. «Neredeydin?»

Gloria titrek bir sesle. «Robbie'yleydim,» diye cevap verdi. «Ona Kül Kedisini anlatıyordum. Yemek zamanının geldiğini unuttum.»

«Ne yazık ki Robbie de unutmuş!» Kadın robotu sanki yeni hatırlamış gibi hızla ona doğru döndü. «Gidebilirsin, Robbie! Artık Gloria'nın sana ihtiyacı yok.» Sonra acımasızca ekledi. «Sakın ben çağırıncaya kadar gelme!»

Robbie gitmek için döndü ama Gloria bağırarak onu savunmaya kalkınca durakladı. Küçük kız, «Yapma, anne,» dedi. «Onun burada kalmasına izin vermelisin. Kül Kedisi masalı sona ermedi. Ona bu masalı anlatacağıma söz verdim. Masal daha bitmedi.»

«Gloria!»

«Yemin ediyorum, anneciğim! Robbie hiç sesini çıkarmaz. Onun burada olduğunu bile farketmezsin. Bir köşede iskemlede oturur, bir tek kelime bile söylemez. Yani hiçbir şey yapmaz! Öyle değil mi, Robbie?»

Robot iri kafasını salladı.

«Gloria, hemen susmazsan Robbie'yi bir hafta göremezsin!»

Küçük kız önüne baktı. «Peki! Ama Kül Kedisi, Robbie'nin en sevdiği masal ve ben onu bitirmedim. O masaldan çok hoşlanıyor.»

Robot ağır ağır dışarı çıkarken Gloria da hıçkırmamak için kendini tuttu.

George Weston çok rahattı. Pazar günleri öğleden sonra her zaman rahatına bakardı zaten. Nefis, güzel bir yemek. Uzanabileceği yumuşak, eski bir kanepe. Bir gazete. Terlikler. Üzerinden çıkarılmış gömlek. Bu durumda kim rahat etmezdi?

İşte bu yüzden adam karısının yanına gelmesinden hiç hoşnut kalmadı. On yıllık evlilikten sonra bile aptalca karısını seviyor onu görmekten her zaman mutlu oluyordu. Ama pazar günü öğle yemeğinden sonraki saatler onun için kutsaldı. Rahat etmek için birkaç saat yalnız kalması gerektiğine inanıyordu.

İşte bu yüzden gözlerini Mars gezegenine yapılan Lefebre-Yoshida seferiyle ilgili son haberlere dikti. Uzay gemisi bu kez Ay Üssünden havalanacaktı. Belki bu kez başarıya ulaşabileceklerdi de. Bay Weston karısının farkında değilmiş gibi davrandı.

Bayan Weston sabırla iki dakika, ardından iki dakika daha bekledi ve sonunda sessizliği bozdu. «George?»

«Hi?»

«George, dedim! O gazeteyi bırakıp, bana bakar mısın?»

Gazete hışırdayarak yere düştü ve Weston yorgun yorgun karısına baktı. «Ne var, yavrum?»

«Ne olduğunu biliyorsun, George! Gloria ve o korkunç makineyle ilgili bu!»

«Hangi korkunç makineyle?»

«Neden söz ettiğimi anlayamıyormuşsun gibi davranma! Gloria'nın Robbie adını taktığı o robottan söz ediyorum. O yaratık kızı bir an bile yalnız bırakmıyor.»

«E, neden bıraksın ki? Robotun Gloria'nın yanından ayrılmaması gerekiyor, üstelik öyle korkunç bir makine de değil. Parayla alınabilecek makinelerin en iyisi. Yıllık kazancımın yarısını ona yatırdım ama buna değer. Aslında yanımda çalışanların çoğundan daha zeki.» Gazeteyi alacak oldu ama karısı ondan daha çabuk davranarak gazeteyi kaptı.

«Şimdi beni dinle, George! Kızımın bir makineye teslim edilmesini istemiyorum! Onun çok zeki olması beni ilgilendirmiyor. Nesnenin ruhu olmadığından kimse kafasından geçenleri anlayamıyor. Bir çocuk madeni bir yaratık tarafından korunmak için yaratılmamıştır.»

Weston'un kaşları çatıldı. «Buna ne zaman karar verdin? Robot, Gloria'ya bakmaya başlayalı iki yıl oldu. Senin bugüne kadar endişelendiğini de görmedim.»

«Başlangıçta bu bir yenilik olduğundan durum farklıydı, üzerimden bir yük kalkmıştı. Ve... ve... o günlerde böyle şeyler modaydı. Ama şimdi... bilmiyorum. Komşular...»

«Komşuların bu işle ne ilgileri var? Şimdi buraya bak! Bir robota insan bir dadıdan daha fazla güvenebilirsin. Robbie aslında bir tek amaç için yaratılmış. Küçük bir çocukla arkadaşlık etmek için. Bütün 'ruh durumu' bu amaca uygun biçimde ayarlanmış. Sadık sevecen ve şefkatli olmamak elinde değil. O... böyle yapılmış bir makine. Sen insanlar için bu kadarını bile söyleyemezsin.»

«Ama bir arıza olabilir. Bir... bir şey...» Bayan Weston, bir robotun içinde neler olduğunu pek bilmiyordu. «Bir vida gevşer ve o korkunç şey birdenbire çıldırır ve... ve...» Kadın cümlesini tamamlayamayacaktı. Ama ne düşündüğü belliydi zaten.

Weston istememesine rağmen ürperdi. «Saçma! Çok gülünç bu! Robbie'yi ilk satın aldığımızda seninle uzun uzun Birinci Robot Yasasından söz ettik. Bir robotun bir insana zarar vermesinin imkânsız olduğunu biliyorsun! Birinci Yasayı değiştirecek arızalar olmadan robotun çalışamayacak

hale geleceğinin de farkındasın. Matematik açıdan imkânsız bir şey bu. Ayrıca ABD Robottan bir mühendis yılda iki kez buraya gelip, zavallı aleti tepeden tırnağa kadar kontroldan geçiriyor. Senin ya da benim çıldırmamız ne kadar imkansızsa, Robbie'nin bozulması da o kadar imkânsız. Sonra... onu Gloria'dan nasıl ayıracaksın?» Gazeteyi almak için çabaladı ama karısı onu öfkeyle yan odaya fırlatıverdi.

«İşte sorun da bu, George! Gloria başka hiç kimseyle oynamıyor. Arkadaş olması gereken sürüyle erkek ve kız çocuk varken o buna yanaşmıyor bile. Ben kendini zorlamadıkça o çocukların yanına gitmiyor. Küçük bir kız böyle büyümemeli! Gloria'nın normal bir insan olmasını istiyorsun, öyle değil mi? Toplumdaki yerini almasını da?»

«Sen gölgelerden korkmaya başlamışsın, Grace. Robbie'nin bir köpek olduğunu düşün. Ben köpeklerine babalarından daha düşkün olan yüzlerce çocuk gördüm.»

«Köpek başka, George. O korkunç şeyi başımızdan atmalıyız. Makineyi şirkete geri satabilirsin. Onlara sordum, bu mümkünmüş.»

«Sordun mu? Buraya bak, Grace,, sapıtmayalım! Gloria biraz daha büyüyünceye kadar robot burada kalacak. Bu konunun bir daha açılmasını da istemiyorum!» Bayan Weston öfkeyle odadan çıktı.

İki akşam sonra Bayan Weston kocasını kapıda karşıladı. «Beni dinlemelisin, George. Köydekiler öfkeli.»

Weston, «Neden?» diye sorarak yıkanma odasına girdi. Su şıkırtıları yüzünden kadın cevap verememişti.

Bayan Weston bekledi. «Robbie yüzünden.»

Adam elinde havluyla dışarı çıktığında yüzü öfkesinden kızarmıştı. «Sen neden söz ediyorsun?»

«Bu gitgide arttı, artacakta. Aldırmamaya çalıştım ama artık bundan vazgeçtim. Köydekilerin çoğu Robbie'nin tehlikeli olduğuna inanıyor. Çocukların akşamları bizim eve yaklaşmalarına izin verilmiyor.»

«Biz çocuğumuzu o makineye teslim ediyoruz.»

«İnsanlar bu konuda mantıklı davranamıyorlar.

«Öyleyse canları cehenneme!»

«Böyle söylemekle problem çözülemez. Ben her gün çarşıya çıkmak zorundayım. Köydekilerie her gün karşılaşıyorum. Robot konusunda son günlerde kentlerde durum daha da kötü. New York'ta yeni yayınlanan bir kararnameyle robotların gurupla şafak arasındaki sürede sokaklarda dolaşmaları yasaklandı.»

«Pekâlâ. Ama evde bir robotumuz olmasını engelleyemezler... Grace, bu da senin kampanyalarından biri. Bunun farkındayım. Ama hiçbir şeyin yararı olmayacak. Cevabım hâlâ hayır! Robbie evde

kalacak!»

Ama adam yine de karısını seviyordu. İşin kötüsü kadın da bunun farkındaydı. Sonuçta George Weston yalnızca bir erkekti. Zavallı. Karısı daha hantal ama dürüst cinsin sonunda korktuğunu bildiği her yola başvuruyordu.

Adam ondan sonraki hafta belki on defa, «Robbie evde kalacak!» diye bağırdı. «Kararım kesin!» Ama her seferinde sesi daha hafif çıktı. Bunu izleyen inilti daha da acı dolu olarak yükseldi.

Sonunda o gün geldi ve Weston suçlu suçlu kızına yaklaşarak onu köydeki güzel bir 'visivox,' gösterisine götüreceğini söyledi.

Gloria mutlulukla ellerini çırptı. «Robbie de gelebilir mi?»

«Hayır, hayatım.» Adam sesinin tonunu farkederek yüzünü buruşturdu. «Robotların 'visivox' salonlarına girmelerine izin vermiyorlar. Ama *sen eve döndüğün zaman Robbie'ye her şeyi anlatırsın.» Bu son sözleri söylerken kekelemeye başlayarak, kafasını çevirdi.

Gloria köyden dönerken çok heyecanlıydı. Gösteri gerçekten nefes kesiciydi.

Küçük kız, babası jet arabayı garaja sokuncaya kadar bekledi. «Gösteriyi Robbie'ye anlatmak için sabırsızlanıyorum, babacığım! O programa bayılır. Özellikle Francis Fran'm usul usul gerilerken Leopar adama çarpmasına ve sonra da kaçmak zorunda kalmasına!» Bir kahkaha attı. «Ayda gerçekten Leopar adamlar var mı, baba?»

Weston dalgın dalgın, «Herhalde yok,» dedi. «Bu yalnızca komik bir hayal.» Arabayla manevra yapmayı daha fazla sürdüremeyeceğinden olacaklara katlanmak zorundaydı.

Gloria çim alanda koştu. «Robbie! Robbie!»

Sonra güzel bir İskoç çoban köpeği yavrusunu verandada görerek durakladı. Köpek ciddi kahverengi gözleriyle kıza bakıp kuyruğunu salladı..

«Ah, ne güzel köpek!» Gloria basamakları çıkarak köpeğe dikkatle yaklaştı ve yavruyu okşadı. «Benim mi, babacığım?»

Annesi de onlara katıldı. «Evet, Gloria. Ne güzel değil mi? Tüylü, yumuşacık ve çok uysal. Küçük kızları da çok seviyor.»

«Oyun oynayabilir mi?»

«Tabii. Birçok oyun biliyor o. Görmek ister misin?»

«Hemen. Ama Robbie'nin de onları görmesini istiyorum. Robbie!» Kız kararsızca duraklayarak kaşlarını çattı. «Ah, özellikle odasından çıkmıyor. Onu 'visivox'a götürmediğim için darıldı sanırım. Ona durumu açıklamalısın, baba. Belki bana inanmaz, ama senin her zaman doğruyu söylediğini bilir.»

Weston'un dudakları iyice gerildi. Karısına baktı ama kadın gözlerini ondan kaçırdı.

Gloria hızla dönerek, bodrum merdiveninden aceleyle indi. Bir yandan da, «Robbie!» diye bağırıyordu. «Gel de bak! Annemle babam bana ne almışlar gör! Bana bir köpek getirmişler, Robbie!»

Bir dakika sonra döndüğünde çok korkmuş olduğu belliydi. «Anne, Robbie odasında yok! Nerede o?» Ona cevap veren olmadı. George Weston öksürdü ve aniden gökyüzünde kayan bulutla ilgilenmeye başladı. Gloria ağlamaklı titrek bir sesle, «Anne, Robbie nerede?» diye sordu.

Bayan Weston bir koltuğa oturarak kızını şefkatle kendine çekti. «Üzülme, Gloria. Robbie gitti sanırım.»

«Gitti mi? Nereye? Robbie nereye gitti, anne?»

«Bunu hiç kimse bilmiyor, hayatım. Yürüyüp gitti işte. Onu aradık, aradık, aradık... ama bulamadık.»

«Yani Robbie bir daha gelmeyecek mi?» Küçük kızın gözleri dehşetle yusyuvarlak olmuştu.

«Belki onu yakında buluruz. Biz Robbie'yi aramayı sürdürürken sen de o arada yeni köpekcikle oynarsın. Şuna bak! Adı Şişem ve o...»

Ne çare ki Gloria'nın yanaklarından yaşlar akmaya başlamıştı bile. «O pis köpeği istemiyorum! Robbie'yi istiyorum ben!. Bana Robbie'yi bulmalısın!» Duyguları sözlerle anlatılamayacak kadar yoğunlaştı ve kız tiz bir sesle inlemeye başladı.

Bayan Weston kocasına yardım beklediğini açıklarcasına baktı. Oysa ayaklarını yere sürüp meraklı bakışlarını gökyüzünden ayırmadı. Bu yüzden Gloria'yı teselli görevi Grace'e düştü. «Neden ağlıyorsun, yavrum? Robbie yalnızca bir makineydi. Eski, pis bir makine! O canlı değildi ki!»

Gloria olanca sesiyle, «O makine değildi!» diye bağırdı. «O da tıpkı senin ve benim gibiydi ve benim arkadaşımdı! Onu geri istiyorum! Ah, anneciğim, Robbie'yi geri istiyorum!»

Annesi yenilgiyle inleyerek, Gloria'yı acısıyla başbaşa bıraktı. Kocasına, «Bırakalım ağlasın,» dedi. «Çocukların acısı fazla sürmez. Gloria birkaç gün sonra o korkunç robotun varlığını bile unutacak.»

Ne var ki zaman Bayan Weston'un fazla iyimser olduğunu kanıtladı. Evet, Gloria ağlamıyordu ama gülmüyordu da. Günler geçerken daha sessizleşip dalgınlaşıyordu. Sonunda kızının pasif mutsuzluğu Bayan Weston'u aşındırmaya başladı. Ancak kocasına yenildiğini açıklayamayacağını bildiği için boyun eğmedi.

Sonra bir akşam öfkeyle oturma odasına girerek koltuğa yerleşti. Kollarını kavuşturdu. Yüzündeki ifadeden iyice kızmış olduğu anlaşılıyordu.

Kocası gazetenin üzerinden başını uzatarak ona baktı. «Yine ne var, Grace?»

«Şu çocuk, George! Köpeği bugün geri göndermek zorunda kaldım. Gloria onu görmeye bile

dayanamıyordu. O kız yüzünden neredeyse sinir krizi geçireceğim.»Weston gazeteyi bırakırken gözlerinde umut dolu bir ışıltı belirdi. «Belki... belki Robbie'yi geri almamız daha doğru olur, Grace. Bunu yapabiliriz. Ben hemen...»

Kadın öfkeyle,. «Hayır!» dedi. «Bunu duymak bile istemiyorum! O kadar kolay boyun eğmeyeceğiz Çocuğum bir robot tarafından büyütülmeyecek! Gloria'ya onu unutturmak yıllarımızı alsa bile bunu başaracağım.»

Weston hayal kırıklığıyla tekrar gazetesini aldı. «Bu iş bir yıl daha sürerse saçlarım zamanından önce ağaracak.»

Karısı buz gibi bir sesle, «Sen de insana çok yardım ediyorsun, George,» dedi. «Gloria'ya gereken çevre değişikliği. Burada Robbie'yi unutamaz tabii. Her ağaç, her kaya ona makineyi hatırlatırken nasıl unutabilir? Açıkçası bundan daha gülünç bir durum olamaz. Çocuk robot gitti diye sararıp soluyor.»

«Konuyu değiştirme. Çevre değişikliğinden neyi kastettin?

«Gloria'yı New York'a götüreceğiz.»

«Kente ha? Hem de Ağustosta! Sen New York'un Ağustosta ne biçim olduğunu biliyor musun? Kente dayanılamaz!»

«Ama milyonlarca insan dayanıyor.»

«Çünkü gidebilecekleri böylesi bir yer yok. New York'ta kalmak zorunda olmasalardı, kaçarlardı.»

«Eh, biz de oraya gitmek zorundayız. Hazırlıklar tamamlanır tamamlanmaz hemen yda çıkacağız. Gloria kentte birçok ilginç şey ve arkadaş bulacak. Eski keyfi yerine gelip, sonunda o makineyi unutacak.»

Adam, «Ah, Tanrım...» diye inledi. «O kızgın kaldırımlar.» Karısı kesin bir tavırla, «Gitmek zorundayız,» dedi. «Gloria son ay da üç kilo verdi ve küçük kızımın sağlığı senin rahatından daha önemli.»

Adam, «Zavallı küçük kızının sağlığını onun sevgili robotunu göndermeden önce düşünseydin,» diye mırıldandı. Ama çok hafif bir sesle.

*

Gloria kente gidileceğini öğrendiğinde durumu biraz düzeldi. Bu yolculuktan pek söz etmiyordu ama konu açıldığı zaman da hemen heyecanla konuşmaya başlıyordu. Küçük kız gülümsüyor iştahı da yerine geliyordu.

Bayan Weston çok sevinçliydi. Zaferini kuşkucu kocasının yüzüne çarpmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu. «Görüyorsun ya, George! Küçük bir melek gibi eşyaların toplanmasına, bavullara yerleştirilmesine yardım ediyor. Sanki hiçbir sorun yokmuş gibi gevezelik edip duruyor. Sana dediğim gibi... ilgisini çekecek başka şeyler bulmamız gerekiyordu.»

Kocası o zaman kuşkuyla mırıldanıyordu. «Hım... Öyle olduğunu umarım.»

Toplanma işi çabucak yapılıp kentteki evleri hazırlandı. Köydeki villaya bakmaları için bir çift tutuldu. Yolculuk günü geldiği zaman Gloria hemen hemen eski halini bulmuştu. Artık Robbie' den hiç söz etmiyordu.

Aile neşe içinde bir taksi-ciroya bindi. Bay Weston kendi özel 'ciro'sunu tercih edecekti ama iki kişilik olduğu için taşıtta bavullara yer yoktu. Weston'lar alana giderek bekleyen hava gemisine bindiler.

Bayan Weston, «Gel, Gloria,» diye seslendi. «Sana pencerenin önünde yer tuttum. Böylece manzarayı seyredersin.»

Küçük kız neşeyle koşup burnunu kalın cama dayayarak ilgiyle dışarı bakmaya başladı. Motor homurdanırken bu ilgisi daha da arttı. Kız yeryüzü sanki aniden aşağıya doğru yuvarlandığı ve ağırlığı da iki katına çıktığında korkmayacak kadar küçüktü. Ama olanlara ilgi duyacak kadar da büyük sayılırdı. Gloria yer küçük, yamalı bir örtüye benzeyene kadar bekleyip sonra da burnunu camdan çekerek annesine döndü.

«Kente çabuk mu erişeceğiz, anneciğim?» diye sorarak uyuşan burnunu oğuşturdu. Camda solukları yüzünden beliren buharın ağır ağır kaybolmasını merakla seyretti.

«Yarım saat sorra hayatım.» Kadın bir an durduktan sonra hafif bir endişeyle eKİedi. «Kente gideceğimiz için sevinmiyor musun? Kentte çok mutlu olacaksın. Sürüyle bina, insanlar, görülecek çeşitli şeyler... Seninle her gün 'visivox'a gideceğiz. Sirke, plaja...»

Gloria kayıtsızca, «Evet, anne,» dedi. Hava gemisi aynı anda bulutların üzerinden geçerken onların aşağıda kalmaları küçük kızın hemen ilgisini çekti. Sonra yine çevrelerini o mavilik sardı. Gloria bir sırrı biliyormuş gibi esrarlı bir tavırla tekrar annesine döndü.

«Ben kente neden gittiğimizi biliyorum, anneciğim.»

«Öyle mi?» Bayan Weston şaşırmıştı. «Neden, hayatım?»

«Bana söylemediniz, çünkü sürpriz yapmak istiyordunuz. Ama ben her şeyi biliyorum.» Kız bu kurnazlığına karşı duyduğu hayranlık yüzünden sustu. Sonra neşeyle güldü. «New York'a Robbie'yi bulmak için gidiyoruz. Öyle değil mi? Dedektifler onu arayacaklar!»

George Weston tam o sırada su içiyordu. Bu sözler onu kötü etkilediği için boğulur gibi ses çıkardı. Suları etrafa püskürtüp öksürmeye başladı. Kriz sona erdiği zaman elbisesi ıslanmış, suratı kızarmıştı. Çok da öfkeliydi.

Bayan Weston tavırlarını bozmadı. Ama Gloria sorusunu daha kaygılı bir tavırla tekrarladığında kadının tepesi anı. Sen sert, «Belki,» dedi. «Şimdi otur ve kımıldama!»

New York kenti 2098 yılında turist açısından her zamankinden ilginç şeylerle doluydu. Gloria'nın annesiyle babası bunu farkettikleri için durumdan mümkün olduğu kadar yararlanmaya çalıştılar.

George Weston karısının emri üzerine işini bir ay için yardımcılarına bırakmıştı. Böylece zamanını kendi deyimiyle 'Gloria'yı mahvoluncaya kadar sefahate sürüklemeye' verecekti. Weston her şeyde olduğu gibi bu işi ve ustalıkla, ciddiyetle ve düzenli bir şekilde yaptı. Daha bir ay dolmadan New York'ta yapılabilecek her şey yerine getirilmişti.

Gloria'yı yedi yüz elli metre yüksekliğindeki Roosevelt binasının tepesine çıkardılar. Buradan uzaklardaki Long island'm kırları ve New Jersey düzlüğü bile gözüküyordu. Hayvanat bahçesine gittiklerinde Gloria tatlı bir korkuyla 'gerçek aslanlar'ı seyretti. Ama bakıcıların kızın sandığı gibi aslanlara insanları değil de çiğ etleri atmaları onu biraz hayal kırıklığına uğrattı. Sonra kız, «Beni balinanın olduğu yere götürün,» diye konuştu.

Weston'lar kızlarını müzelere, parklara, plajlara ve ünlü Akvaryuma götürdüler.

Çılgın bin dokuz yüz yirmilerde kullanılanlara benzeyen buharlı bir tekneyle Hudson nehrinin yarısına kadar gittiler. Gloria bir gösteri yolculuğuna katılarak stratosfere kadar yükseldi. Burada gökyüzü koyu mor, yıldızlar da ışıl ısıldı. Aşağıdaki sisli Dünya koskocaman bir topa benziyordu. Gloria'yı bölmeleri camlı bir denizaltına bindirerek Long Island'daki halicin dibine indirdiler. Bu dalgalı, yemyeşil dünyada tuhaf deniz yaratıkları kıza yaklaşıp baktıktan sonra hızla uzaklaştılar. Bayan Weston kızını masal dünyalarını anımsatan mağazalara götürdü.

Kısacası, bir aylık süre sona ererken Weston'lar Gloria'ya artık gitmiş olan Robbie'yi tümüyle unutturmak için mümkün olan her şeyi yaptıklarına karar verdiler. Ama başarılı olup olmadıklarından pek emin değillerdi.

Aslında Gloria'yı nereye götürürlerse götürsünler küçük kız rastladıkları robotlara büyük bir dikkat ve ilgiyle bakıyordu. Karşısındaki gösteri ne kadar heyecan verici olursa olsun, gözünün ucuyla maden bir cismin hareket ettiğini görür görmez hemen o yana dönüyordu.

Bayan Weston, Gloria'yı robotlardan uzak tutmak için elinden geleni yapıyordu. Ne çare ki olay Bilim ve Endüstri Müzesinde kriz noktasına erişti. Müze özel bir 'Çocuk Programı' hazırlandığını ilan etmişti. Burada bilimsel sihirbazlıklar çocukların anlayabilecekleri biçimde anlatılacaktı. Tabii Weston'lar, «Gloria'yı müzeye mutlaka götürmeliyiz,» diye karar verdiler.

Weston'lar müzede güçlü bir elektromıknatısın yaptıklarını izlerken Bayan Weston aniden Gloria'nın artık yanında olmadığını farketti. İlk anda paniğe kapıldılar ama sonra sakin bir kararlılıkla ve üç görevlinin de yardımıyla kızi aramaya başladılar.

Ama Gloria ortalıkta gelişigüzel dolaşacak bir çocuk değildi. Yaşına göre azimli ve kararlı bir kızdı. Bu açıdan annesine benziyordu. Üçüncü katta gördüğü dev bir panonun üzerinde, 'KONUŞAN ROBOT- Bu taraftan,' yazılıydı. Kız yazıyı okumuş ve annesiyle babasının kendisini oraya götürmek niyetinde olmadıklarını anlamıştı. Bu yüzden fırsat kollamış ve annesiyle babası gösteriye daldıkları sırada yavaşça kadının elini bırakıp okla gösterilen yöne doğru gitmişti.

Konuşan Robot, büyük ilgi uyandırmasına rağmen pratik olmayan bir makineydi. Yalnızca reklam açısından bir değeri vardı. Her saat başı, yanlarında görevliler bulunan bir grup, robotun önünde duruyor ve makine adamı yöneten robotik mühendisine dikkatle, fısıltıyla sorular soruyordu.

Mühendis bu sorulardan robotun devrelerine uygun olanlarını seçiyor ve onları makineye veriyordu.

Aslında sıkıcı bir gösteriydi bu. On dördün karesinin yüz doksan altı, ozondaki ısının otuz dokuz, hava basıncının 30.02, sodyumun atom ağırlığının 23 olduğunu bilmek iyi bir şeydi belki. Ama bunları öğrenmek için robota gerek yoktu, özellikle yirmi beş metrekarelik bir yeri kaplayıp hiç kımıldayamayan, hantal, teller ve bobinlerden oluşan bir robota.

Çok az kimse ikinci kez robotu görmeye geliyordu. Ama yeniyetme bir kız bankta oturmuş, robota üçüncü defa soru sormak için sıra bekliyordu. Gloria'ya odaya girdiğinde içeride ondan başka kimse yoktu.

Gloria kıza bakmadı. O anda başka biri çocuk için önem taşımıyordu. Bütün dikkatini karşısındaki tekerlekli dev makineye vermişti. Gloria üzüntüyle durakladı. Bu, o zamana kadar gördüğü robotlara hiç benzemiyordu.

Gloria kuşkuyla ince sesini yükseltti. «Bay Robot, efendim... siz Konuşan Robot musunuz?» Pek emin değildi ama konuşabilen bir robota mümkün olduğu kadar saygı gösterilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Odadaki yeniyetme kızın pek güzel olmayan, ince yüzünde düşünceli bir anlam belirdi. Kız küçük bir not defteri çıkarak stenoyla bir şeyler yazmaya başladı.

Robotun içindeki yağlı dişliler gıcırdayarak döndü. Sonra makineden ifadesiz, metalik bir ses yükseldi. «Ben... Konuşan... Robotum.»

Gloria üzüntüyle makineye baktı. Gerçekten konuşuyordu ama sesi içinde bir yerden geliyordu. Zaten yüzü yoktu bu robotun. Kız, «Bana yardım edebilir misiniz, Bay Robot, efendim?», dedi.

Konuşan Robot soruları cevaplayacak biçimde yapılmış ve o zamana dek makineye cevaplayabileceği sorular sorulmuştu. Bu yüzden kendinden emindi. «Size... yardım... edebilirim.»

«Teşekkür ederim, Bay Robot, efendim. Robbie'yi gördünüz mü?»

«Robbie... kim?»

«O bir robot, Bay Robot, efendim.» Gloria ayaklarının ucunda yükseldi. «Boyu şu kadar, Bay Robot efendim. Biraz daha uzun. Çok iyi biri ve kafası da var. Yani sizin başınız yok ama onun var, Bay Robot, efendim.»

Konuşan Robot bir şey anlayamamıştı. «Bir... robot mu?»

«Evet, efendim. Sizin gibi bir robot ama o konuşamıyor. Ve... tıpkı insana benziyor.»

«Benim... gibi... bir... robot... mu?»

«Evet, Bay Robot, efendim.»

Konuşan Robot bu sözlere karşılık garip bir takırtı ve anlaşılmaz sesler çıkardı. Belirli bir cisim

değil de genel bir grubun bir üyesi olduğunu anlamak onu sarsmıştı. Sadakatle bu kavramı anlamaya çalışırken altı bobinini birden yakıp alarm işaretleri vermeye başladı.

Yeniyetme kız o sırada dışarı çıktı. Fizik dersi için hazırlayacağı ödev konusunda yeteri kadar bilgi edinmişti. Ödevin konusu «Robotik Biliminin Pratik Yanları»ydı. Bu Susan Calvin'in aynı konuda hazırlayacağı tezlerden ilkiydi.

Gloria sabırsızlandığını belli etmeden makinenin cevap vermesini bekledi. Ama arkasından biri, «İşte orada!» diye bağırdı. Küçük kız annesinin sesini tanımıştı.

Bayan Weston, «Burada ne işin var, seni yaramaz!» diye bağırdı. Kaygısının yerini öfke almıştı. «Annenle babanın ödünü patlattığından haberin var mı? Neden kaçtın?»

Aynı anda robotik mühendisi içeri daldı. Adam neredeyse saçlarını yolacaktı. Makinenin çevresine doluşmaya başlayan meraklılara robotu kimin karıştırdığını sordu. «İçinizden biri levhadaki yazıları okuyamıyor mu? Buraya yanında görevli olmayan kimse giremez!»

Gloria o gürültü arasında sesini üzüntüyle yükseltti. «Ben yalnızca Konuşan Robotu görmeye geldim, anne. Onun Robbie'nin nerede olduğunu bilebileceğini düşündüm. Çünkü ikisi de robot.» Sonra birdenbire sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. «Robbie'yi bulmalıyım, anne! Onu bulmam gerekiyor!»

Bayan Weston bağırmamak için kendini zor tutarak, «Ah, Tanrım...» dedi. «Haydi eve gidelim, George. Artık dayanamayacağım!»

George Weston o akşam evden ayrıldı ve ancak birkaç saat sonra döndü. Ertesi sabah da hayatından memnun bir tavırla karısına yaklaştı.

«Bir fikrim var, Grace.»

Kadın sıkıntıyla, «Neymiş o, George?» dedi.

«Bu Gloria'yla ili

«O robotu tekrar almamızı önermeyeceksin ya?»

«Hayır. Ne münasebet!»

«Öyleyse söyle. Bir de seni dinleyeyim. Yaptıklarımın hiçbirinin bir yararı olmadı.»

«Pekâlâ. Bak ben ne düşündüm. Bütün sorun Gloria'nin Robbie'yi bir makine değil de bir insan gibi düşünmesinden kaynaklanıyor. Böylelikle robotu unutamıyor tabii. Şimdi... Robbie' nin elektrikle çalışan, çelik, bakır levhalar ve tellerden oluşan bir makine olduğunu ona gösterirsek özlemi ne kadar sürer dersin? Bunu psikolojik bir saldırı sayabiliriz.»

«Bu işi nasıl başaracaksın?»

«Basit. Dün akşam nereye gittiğimi sanıyorsun? ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinden

Robertson'u yarın bize her yeri gezdirmesi için ikna ettim. Üçümüz oraya gideceğiz. Gezi sona erdiğinde Gloria'da robotun canlı bir yaratık olmadığını iyice öğrenmiş olacak.»

Bayan Weston'un gözleri yavaşça irileşti. Gözlerinde hayranlığa benzeyen bir ışıltı belirdi. «Ah, George, harika bir düşünce bu.»

Adam göğsünü şişirdi. «Ben her zaman harika şeyler düşünürüm.»

Bay Struthers işine düşkün bir Genel Müdürdü. Biraz da geveze biriydi. O yüzden dolaşma sırasında her şeyi açıkladı, belki çok daha fazlasını. Ancak Bayan Weston sıkılmadı. Hatta adamı birkaç defa durdurarak ondan her şeyi Gloria'nin anlayabileceği basit bir dille açıklamasını bile istedi. Bay Struthers bu beğeni karşısında daha fazla konuşmaya başladı.

George Weston ise gitgide sabırsızlanıyordu.

Bir ara adamın fotoelektrik hücreleriyle ilgili konferansını yarıda kesti. «Affedersiniz, Struthers, fabrikada yalnızca robotların çalıştığı bir bölüm yok mu?»

«Efendim? Ah, evet! Evet, tabii!» Genel Müdür, Bayan Weston'a gülümsedi. «Bu bir bakıma bir kısır döngü sayılabilir. Robotlar başka robotları üretiyorlar. Tabii biz bu yöntemi her yerde uygulamıyoruz çünkü sendikalar böyle bir şeye izin vermezler. Ancak bilimsel bir deney için robotların yeni birkaç makine adam yapmalarını sağlıyoruz. Anlayacağınız...» Kelebek gözlüğünü tartışmaya hazırlanıyormuş gibi avcuna vurdu... «Sendikalar bir şeyi anlayamıyorlar. Ben bunu genellikle sendika hareketlerini büyük anlayışla karşılayan biri olarak söylüyorum. Aslında robot kullanılması bazı insanların işten çıkarılmalarına yol açmakla beraber sonunda...»

Weston, «Evet, Struthers,» dedi. «Sözünü ettiğiniz o bölüm. Orayı görebilir miyiz? Çok ilginç olacağından eminim.»

«Evet! Evet, tabii!» Struthers gözlüğünü takarak sıkıntıyla hafifçe öksürdü. «Lütfen beni izleyin.»

Üç Weston'u bir koridordan geçirerek merdivenden indirirken pek konuşmadı. Sonra onları madeni gürültüler yankılanan büyük, iyi aydınlatılmış bir odaya soktu ve yine çenesi düştü.

Gururla, «İşte,» dedi. «Yalnız robotlar! Beş insan onları kontrol ediyor ve onlar aslında bu odada bile kalmıyorlar. Beş yıllık sürede, yani bu projeyi uygulamaya koyduğumuzdan beri bir tek kaza bile olmadı. Tabii burada üretilen robotlar basit makineler ama...»

Gloria için Genel Müdürün sesi çoktan yatıştırıcı bir mırıltı halini almıştı. Küçük kız bütün bu dolaşmanın anlamsız ve sıkıcı olduğunu düşünüyordu. Ne var ki çevrede pek çok robot vardı. Ancak hiçbiri Robbie'ye benzemiyordu. Kız makine adamları aşağılarcasına süzüyordu.

Gloria bu odada hiç insan olmadığını farketti. Sonra gözleri odanın ortalarındaki yuvarlak masaya ilişti. Burada beş altı robot çalışıyordu. Küçük kızın gözleri şaşkınlıkla irileşti. Emin değildi ama robotlardan biri... Robbie'ye benziyordu. Benziyordu... evet, Robbie'ydi bu!

«Robbie!» Gloria'nın tiz çığlığı havayı yardı. Masanın başındaki robotlardan biri şaşalayarak

elindeki aleti düşürdü. Gloria sevincinden çıldırdı adeta. Annesi ya da babası daha onu durduramadan parmaklığın arasından geçti ve bir metre kadar aşağıda kalan odaya atladı. Robbie'ye doğru koşmaya başladı. Elini sallıyor, saçları uçuşuyordu.

Üç büyük, dehşetle donmuş kalmışlardı. Küçük kızın heyecanı sırasında farketmediği bir şeye bakıyorlardı. Dev gibi hantal bir makine raylarının üzerinde dosdoğru Gloria'ya doğru gidiyordu. Weston bir saniyeden daha kısa bir sürede kendine geldi. Ama bu süre bile çok önemliydi. Çünkü artık kızına yetişmesi imkânsızdı. Adam çılgıncasına parmaklığın üzerinden atladı ama hiç umut yoktu. Bay Struthers kontrolörlere makineyi durdurmaları için deli gibi işaret etti. Ama onlar da insandı ve bu işi yapmaları zaman alacaktı.

Yalnız Robbie hemen dikkatle harekete geçti.

İleri doğru atılarak maden bacaklarıyla küçük hanımına doğru koştu. Her şey çok çabuk olup bitti. Robbie hiç yavaşlamadan tek eliyle Gloria'yı kaptığı sırada küçük kızın soluğu kesilmişti. Ne olduğunu pek kavrayamayan Weston, Robbie'nin önünden hızla geçtiğini ve sonra da şaşkınlıkla durakladığını görmekten çok hissetti. Dev makine Robbie'den yarım saniye sonra Gloria' nın biraz önce durduğu noktadan geçip üç metre kadar ilerledi ve sonra gıcırdayarak durdu.

Gloria soluk alıp annesiyle babasının ona telaşla sarılmalarına izin verdi. Sonra heyecanla Robbie'ye döndü. Ona göre kötü bir şey olmamış yalnızca arkadaşını bulmuştu.

Ama Bayan Weston'un yüzündeki sevinç ifadesinin yerini kara bir kuşku almıştı. Kocasına döndü. Saçı başı karışmış, gururlu tavırları kaybolmuştu ama yine de korkulacak durumdaydı. «Bunu sen ayarladın, öyle değil mi?»

George Weston mendiliyle alnındaki terleri silerken elleri titriyordu. Zorlukla, hafifçe gülümseyebildi.

Bayan Weston konuşmasını sürdürdü. «Robbie, mühendislik ya da üretim işleri için yapılmamıştı. Buradakilere hiçbir yararı olmazdı. Robbie'yi, Gloria'nın onu bulması için buraya getirttin. Öyle değil mi?»

Weston, «Evet, öyle,» dedi. «Ama bu karşılaşmalarının böyle tehlikeli olacağını bilebilir miydim, Grace? Robbie, Gloria' nın hayatını kurtardı. Bunu sen de biliyorsun. Robbie'yi, tekrar uzaklaştıramazsın.»

Grace Weston düşünürken Gloria'yla Robbie'ye doğru dönerek bir an dalgın dalgın baktı. Gloria robotun boynuna sıkıca sarılmıştı. Madeni adamın yerinde bir insan olsaydı herhalde boğulurdu. Kız delicesine bir şeyler anlatıyordu. Robbie ise beş santim çapıdaki bir çelik çubuğu kolaylıkla büküverecek güçte olan madeni kollarını şefkat ve sevgiyle küçük kıza dolamıştı. Gözleri koyu kırmızı bir ışıkla parlıyordu.

Bayan Weston sonunda, «Eh,» dedi. «Robbie paslanıncaya kadar'bizde kalabilir sanırım...»

Susan Calvin omzunu silkti. «Tabii Robbie paslanmadı. Bu olay 2098'de oldu. 2102 yılına kadar

hareket eden ve konuşabilen robotu ürettik. Bu yüzden konuşamayan robotların çağı sona . ermiş oldu. Bu konuşan makineler robot düşmanlarını iyice çileden çıkardı. Dünya devletlerinden çoğu 2103'le 2107 arasında robotların yeryüzünde bilimsel araştırma dışında başka alanlarda kullanılmalarını yasakladı.

«Yani Gloria sonunda Robbie'den vazgeçmek zorunda kaldı.»

«Korkarım öyle. Ama anık on beş yaşındaydı. Robbie'den ayrılmak ona sekiz yaşındakinden daha kolay geldi sanırım. Ancak insanların bu davranışları budalaca ve gereksiz bir şeydi. 2107 de ABD Robota katıldığım sırada şirketin durumu mali bakımdan çok kötüydü. Başlangıçta işimin birkaç ay sonra sona ereceğini düşündüm. Ama sonra biz dünyadışı pazarı oluşturduk.»

«Ve böylece işler yol una girdi.»

«Pek değil. Önce elimizdeki modelleri şartlara uydurmaya çalışarak işe başladık. Örneğin konuşan c ilk robotlar. Üç buçuk metre boyunda, hantal, pek işe yaramayan şeylerdi. Onları Merkür'e, oradaki maden istasyonunu kurmaları için yolladık. Ama bu iş başarılı olamadı.»

Hayretle başımı kaldırdım. «Öyle mi? Ama Merkür madenleri bugün milyar dolarlık bir iş.»

«Bugün öyle. İkinci girişim başarılı oldu. Eğer olayı öğrenmek istiyorsanız, Gregory Powell'le konuşmalısınız, delikanlı. O ve Michael Donovan başlangıçta en zor işlerimizle ilgilendiler. Donovan'dan yıllardan beri haber alamadım. Ama Powell burada, New York'ta oturuyor. Artık o bir büyükbaba. Açıkçası bu fikre alışmakta zorluk çekiyorum. Onu genç bir adam olarak düşünüyorum hep. Tabii ben de gençtim o zaman.»

Onun konuşmasını sürdürmesini istiyordum. «Bana olayın ana hatlarını anlatırsanız ayrıntıları daha sonra Bay Powell'den öğrenirim, Dr. Calvin.» Gerçekten de sonradan öyle yaptım.

Yaşlı kadın zayıf ellerini masaya dayayarak onlara baktı. «Bilgim olan bir iki olay var...»

«Merkür'le başlayın,» diye önerdim.

«Pekâlâ. Galiba İkinci Merkür Seferi 2115 yılında başladı. Gezegende araştırma yapılacaktı Çalışmaları ABD Robot ve Güneş Sistemi Madenleri Şirketi finanse ediyordu. Grupta henüz dene devresinde olan yeni tip bir robot, Gregory Powell ve Michael Donovan vardı...»

I

KÖŞEKAPMACA

Gregory Powell sık sık, «Heyecanın hiçbir yararı yoktur,» demekten hoşlanırdı. Bu yüzden Mike Donovan heyecanla merdivenden ona doğru inerken Powell'in kaşları çatıldı. Donovan'm kızıl saçları terden yapışmıştı.

Powell, «Ne oldu?» diye sordu. «Tırnağını mı kırdın?»

Donovan telaşla bağırdı. «Hey! Bütün gün bu mahzenlerde ne yaptın?» Derin bir soluk aldı ve sonra çabucak ekledi. «'Hızlı' dönmedi!»

Powell'in gözleri bir an irileşerek basamakta durakladı. Sonra kendini toplayıp merdivenden çıkmaya devam etti. Ancak sahanlığa eriştiği zaman, «Onu Selenyum getirmesi için mi gönderdin?» dedi.

«Evet.»

«Gideli ne kadar oldu?»

«Beş saat.»

Derin bir sessizlik oldu! Durum kötüydü. Merkür gezegenine geleli tam tamına on iki saat olmuş başları şimdiden ciddi biçimde derde girmişti. Merkür uzun zamandan beri sistemin en uğursuz gezegeni sayılıyordu. Ve uğursuz bir dünya için bile bu kadarı fazlaydı artık!

Powell, «Başından başla,» dedi. «Şu işi iyice anlayalım.»

İki arkadaş şimdi telsiz odasındaydılar. Buradaki modası geçmiş aletlere onlar gelinceye kadar el sürülmemişti. Yani on yıl boyunca. Teknoloji bakımından on yıllık süre bile çok uzun sayılırdı. Hızlı 2105 yılında üretilen robotlarla kıyaslandığı zaman bu daha iyi anlaşılıyordu. Tabii o günlerde robotik alanında büyük gelişmeler olmuştu. Powell cihazların parlak maden yüzeylerine yavaşça elini sürdü. Bu odadaki, hatta bütün istasyondaki o kullanılmayan yerlere özgü hava insanın içini sıkıyordu.

Donovan da bunu hissetmiş olmalıydı. «Hızk'yla telsiz yoluyla bağlantı kurmaya çalıştım ama bir yararı olmadı. Merkür'ün güneşe bakan tarafında telsiz işlemiyor. Hiç olmazsa üç kilometre öteye erişemiyor. Birinci Seferin başarısızlığa uğramasının nedenlerinden biri de bu. Ultradalga cihazlarını da ancak birkaç haftada kurabiliriz...»

«Bırak şimdi bunları. Ne oldu?»

«Kısa dalgadan organize olmayan bir cisim sinyali aldım. Bu onun yerini saptamak dışında bir işe yaramıyordu. Böylece Hızlı'yı iki saat izleyebildim. Sonucu haritaya uyguladım.» Arka cebinde sararmış bir parşömen vardı. Başarısızlığa uğrayan Birinci Seferden kalmıştı. Genç adam bunu öfkeyle masaya vurdu sonra açarak avcuyla düzeltti.

Kollarını kavuşturmuş olan Powell ona bakıyordu.

Donovan kurşunkalemiyle sinirli sinirli işaret etti. «Şu kırmızı artı işareti Selenyum gölcüğü. O işareti sen kendin koymuştun.»

Powell onun sözünü kesti. «Hangisi? MacDougal buradan ayrılmadan önce üç gölcük buldu.»

«Ben Hızlı'yı yirmi beş kilometredeki en yakın yere yolladım tabii. Ama bunun ne önemi var?» Donovan'm sesi gergindi. «Kurşunkalemle yaptığım bu noktalar Hızlı'nın yerini gösteriyor.»

Powell'in o yapay soğukkanlılığı ilk kez kayboldu. Genç adam elini haritaya doğru uzattı. «Ciddi misin? Ama bu imkânsız!»

Donovan, «İşte,» diye homurdandı.

Kurşunkalemle yapılmış noktalar Selenyum gölcüğünün çevresinde bir daire çiziyordu. Powell elini kumral bıyığına götürdü. Kaygılandığında hep böyle yapardı.

Donovan ekledi. «Hızlı onu izlediğim iki saatlik sürede o lanet olasıca gölcüğün etrafında dört defa dolaştı. Bana bunu sonsuza kadar yapacakmış gibi geliyor. Ne durumda olduğumuzu anlıyor musun?»

Powell hızla başını kaldırdı ama bir şey söylemedi. Ah, evet, ne durumda olduklarının farkındaydı pek tabii. Başları dertteydi. Merkür'ün o korkunç güneşinin tüm etkisinden onları yalnızca foto-hücreler koruyabilirlerdi. Şimdi onlar da ortadan kalkmış sayılırlardı. Donovan'la Powel'i ancak Selenyum kurtarabilirdi. Selenyum'u ise sadece Hızlı getirebilirdi. Hızlı geri dönmediği takdirde Selenyum da olmayacaktı. Selenyum olmayınca da foto-hücreler. Foto-hücrelerin olmaması demek de... Eh, ağır ağır kavrulmak ölümlerin en kötülerinden sayılırdı.

Donovan öfkeyle kızıl saçlarını düzeltmeye çalışarak, «Bütün sistem bizimle alay edecek, Greg,» dedi. «Her şey bu kadar çabuk nasıl altüst olabildi? Ulu Powell ve Donovan timi Güneş Bölgesi Maden İstasyonunun tekrar açılmasının uygun olup olmayacağı konusunda bir rapor hazırlamak için Merkür'e gönderildiler. Yanlarında modern teknik harikaları ve robotlar vardı. Ne var ki biz daha ilk gün her şeyi mahvettik! Üstelik bu sıradan bir işti. Bu rezaletin etkilerinden bir daha kurtulamayacağız.»

Powell usulca, «Belki buna gerek kalmayacak...» diye mırıldandı. «Çabucak bir şeyler yapmazsak rezaletin etkilerinden kurtulmak bir yana, yaşayamayacağız bile!»

«Aptallık etme! Belki sen bu durumu komik buluyorsun ama ben bulmuyorum. Bizi buraya bir tek robotla göndermeleri bir cinayetti. Ayrıca foto-hücre işini kendi başımıza halletmek fikri de senindi!»

«İşte şimdi haksızlık ediyorsun! Buna seninle birlikte karar verdik, çok iyi biliyorsun. Bize bütün gereken bir kilo Selenyum, Stilihead Dielektrod Levhası ve üç saatlik bir süreydi. Güneşlik Bölgede sürüyle saf Selenyum gölcükleri var. MacDaugal, spektroreflektörüyle beş dakika içerisinde bizim için üç gölcük buluverdi. Öyle değil mi? Kahretsin! Gezegenlerin bundan sonraki konjünksiyonunu bekleyemezdik ki!»

«Pekâlâ, şimdi ne yapacağız? Powell, bir şeyler düşündüğünün farkındayım, yoksa bu kadar sakin olmazdın. Sen de benim gibi cesur, kahraman biri değilsin. Haydi açıkla şunu.»

«Biz, Hızlı'nın peşinden gidemeyiz, Mike. Güneşli Bölgede bunu yapamayız. Yeni yalıtımlı:tutumlarla bile güneşte ancak yirmi dakika kalabiliriz. Ama eski sözü bilirsin: 'Bir robotu yakalamak için yine bir robottan yararlan!' Dinle, Mike, belki durum o kadar kötü değil. Alt katlarda altı robot var, sanırım onlardan yararlanabiliriz. Tabii çalışabilirlerse. Çalışabilirlerse!»

Donovan'ın gözlerinde birdenbire umut dolu bir pırıltı belirdi. «Yani Birinci Seferden kalan altı robotu mu kastediyorsun? Emin misin? Belki de onlar geliştirilmiş robotlar değil de, birer makinedir. Biliyorsun robotlar konusunda on yıl çok uzun bir süre sayılır.»

«Hayır, robot onlar. Bütün günü onların yanında geçirdim. Ne olduklarını biliyorum. Onların da pozitronik beyinleri var. İlkel ama olsun.» Haritayı cebine soktu. «Gel, aşağıya inelim.»

Robotların altısı da en alt mahzendeydiler. İçlerinde ne oldukları bilinmeyen küflü ambalaj sandıklarının ortasında duruyorlardı. Büyük, adeta dev gibi şeylerdi. Yerde bacaklarını öne doğru uzatmış, öylece oturuyorlardı. Buna rağmen başları yerden iki metre kadar yüksekti.

Donovan ıslık çaldı. «Şunların boylarına bak! Göğüslerinin çevresi üç metre olmalı.»

«Çünkü içlerinde eski McGuffy dişlileri fHan var. İçlerini açıp baktım, cihazlar çok kötü.»

«Onlara güç verdin mi?»

«Hayır. Bunu yapmak için bir neden yoktu ki. Robotların bozuk olduklarını sanmıyorum. Diafram bile oldukça iyi durumda sayılır. Belki konuşabilirler.»

Powel koı üşürken en yakındaki robotun göğüs levhasını çıkarmış içeri beş santim çapındaki küçük bir küreyi yerleştiriyordu. Robotun canı demek olan az bir atom enerjisi vardı bu küçük kürede. Powell bunu yerleştirmekte zorluk çekti ama sonunda bu işi başardı. Sonra göğüs levhasını yerine uzun uzun vidaladı. Daha modern modellerin telsizle kontrolü on yıl önce bilinmiyordu. Powell sonra diğer beş robotla ilgilendi.

Donovan endişeyle, «Kımıldamıyorlar,» dedi.

Powell kısaca, «Onlara hareket etmeleri için emir verilmedi ki,» diye açıkladı. İlk robota giderek elini makine adamın göğsüne vurdu. «Sen! Beni duyuyor musun?»

Ejderha başını ağır ağır eğerek gözlerini genç adama dikti. Sonra gıcırtılı bir sesle, «Evet, Efendim!» dedi. Sesi orta çağ gromofonlarınınkine benziyordu.

Powell, Donovan'a bakarak neşesizce güldü. «Duydun mu? Bunlar ilk konuşan robotların yapıldığı günlerde üretilmiş. O sırada robotların yeryüzünde yasaklanacağı tahmin ediliyormuş. Üreticiler bu kararla savaşıyoriarmış. O lanet olasıca makinelere sağlıklı birer esir kompleksi aşılamayı da başarmışlar.»

Donovan söylendi. «Ama bunun onlara hiçbir yararı olmamış.»

«Evet olmamış ama ellerinden geleni yapmışlar.» Powell tekrar robota döndü. «Ayağa kalk!»

Robot bu emri ağır ağır yerine getirdi. Donovan makine adamın suratına bakabilmek için başını iyice kaldırmak zorunda kaldı. Dudaklarını büzerek bir ıslık çaldı.

Powell robota, «Gezegenin yüzeyine çıkabilir misin?» diye sordu. «Işığa yani?»

. Robotun büyük beyni ağır ağır çalışırken bir sessizlik oldu. Sonra makine adam, «Evet, Efendim,» dedi.

«İyi. Bir kilometrenin ne olduğunu biliyor musun?»

Robot yine düşündü ve ağır ağır cevap verdi. «Evet, Efendim.»

«Öyleyse seni gezegenin yüzeyine çıkaracağız. Yirmi beş kilometre kadar gidecek ve orada bir yerde başka bir robotla karşılaşacaksın. Boyca senden küçük. Bu kadarını anladın mı?»

«Evet, Efendim.»

«O robotu bulacak ve ona dönmesini emredeceksin. Buna razı olmazsa zorla geri getireceksin.»

Donovan, Powell'in kolunu tuttu. «Neden ona doğrudan doğruya Selenyum getirmesini emretmiyorsun?»

«Çünkü Hızlı'yı geri istiyorum, ahmak! Neresinin bozulduğunu anlamalıyım.» Powell robota döndü. «Pekâlâ! Sen! Peşimden gel!»

Robot hiç kımıldamadı ve boğuk bir sesle, «Özür dilerim, Efendim,» dedi. «Ama bunu yapamam. Önce sırtıma binmelisiniz.» Hantal kollarını öne getirerek birbirine çarptı. Küt parmaklarını birbirlerine kenetledi.

Powell şaşkınlıkla makine adama baktı, sonra da bıyığını çekiştirdi. «Vay... Vay... Vay!»

Donovan'ın gözleri neredeyse yuvalarından uğruyordu. «Onun sırtına binmemiz mi gerekiyor? Sanki atmış gibi?»

«Evet, öyle sanırım. Ama bunun nedenini bilemiyorum. Acaba... Ah, anlıyorum. Sana söylediğim gibi o günlerde insanlara robotların zararsız şeyler olduklarına inandırmaya çalışıyorlardı. Herhalde makine adamların sırtında bir insan olmadan dolaşamayacaklarını, bu yüzden de güvenli makineler oldukları düşüncesini aşılama çabasındaydılar. Şimdi ne yapacağız?»

Donovan, «Ben de bunu düşünüyordum,» diye konuştu, «Robotlar da robotsuz da gezegenin yüzeyine çıkamayız. Ah, Tanrım!» Parmaklarını iki kez şıklattı. Heyecanlanmıştı. «Bana o haritayı ver! Onu iki saat boyunca boşuna incelemedim. Burası bir maden istasyonu, geçitlerden neden yararlanmayalım?»

Maden İstasyonu haritada siyah bir daireyle gösterilmişti. Açık renkle belirtilmiş geçitler bir örüfncek ağı gibi dört yana uzanıyorlardı.

Donovan haritanın altındaki simgelerden oluşan listeyi inceledi. «Bak, şu küçük kara noktalar yüzeye açılan yerleri belirtiyor. İşte şu da... Selenyum gölcüğünden ancak beş kilometre kadar ötede. Şurada bir numara var. Tanrım! Şunu daha büyük yazamazlar mıydı? Evet... 13 a. Robotlar madenin içini biliyorlarsa...»

Powell makine adama bu soruyu sordu. Robot da o ifadesiz sesiyle, «Evet, Efendim,» diye cevap verdi. Genç adam arkadaşına baktı. «Yalıtılmış tulumunu giy!»

İki uzman da bu tulumları ilk kez giyiyorlardı. Merküre bir gün önce gelmişlerdi ve ikisi de böyle bir şeye gerek olacağını hiç sanmamışlardı. Donovan'la Powell kol ve bacaklarını rahatsızca oynattılar.

Tulum her zaman giyilen uzay elbiselerinden daha büyük ve çirkindi. Ama üzerinde hiç metal olmadığı için daha hafifti. Sıcağa dayanıklı plastik ve kimyasal işlem görmüş mantar tabakalarından yapılmışlardı. İçierinin kupkuru kalması için aygıtları vardı. Tulumu giyen kişi Merkür'den kızgın güneşine yirmi dakika dayanabilirdi. Bu süre beş on dakika daha uzatılabilir ve tulumu giyen kimse de ölmezdi.

Robot hâlâ parmaklan birbirine kenetlenmiş öyle bekliyor Powell'in tuhaf bir yaratığa dönüşmüş olmasına hiç şaşırmıyordu.

Powell'in mikrofonda sertleşen sesi çevrede yankılandı. «Bizi 13 a numaralı çıkışa götürmeye hazır mısın?»

«Evet, Efendim.»

Genç adam ayağını robotun avcuna koyarak kendini yukarı çekti. Oturulan yerin rahatlığı için robotu kambur yapmışlardı. Makine adamın omuzlarında bacakların yerleşmesi için birer çukur vardı. Robotun iki kulağının uzunluğunun nedeni anlaşılıyordu artık.

Powell robotun kulaklarını yakalayarak onun başını çevirdi. Makine yavaşça döndü. «Haydi bakalım, ahbap.» Ama aslında hiç keyifli değildi.

Dev robotlar makinelere özgü bir dakiklikle ağır ağır ilerleyerek tepeleri başlarına pek yakın olan kapıdan çıktılar. İki uzman telaşla eğilmek zorunda kaldı. Makine adamlar dar bir koridordan ilerlerken ağır ayak sesleri etrafta tekdüze yankılanıyordu. Sonunda hava bölmesine eriştiler.

Önlerindeki oldukça uzun görünen havasız tünel Powell'in Birinci Grubun kaba robotlarla işe nasıl sıfırdan başlayıp bazı şeyleri başardıklarını iyice kavramasına yol açtı. Belki başarısızlığa

uğramışlardı ama bu başarısızlık sistemin sıradan başarılarından çok daha üstündü.

Robotlar aynı hızla ilerlediler. Adımları ne uzadı, ne kısaldı.

Powell, «Farkettin mi?» diye sordu. «Bu tüneller oldukça aydınlık. Isı da dünyadaki gibi normal

Belki burası bomboş kaldığı o on yıllık sürede de hep böyle oldu.»

«Bu nasıl olur?»

«Ucuz enerji. Sistemdeki en ucuz enerji; Güneş gücü. Merkür'ün güneşli bölümünde bu güç müthiş İşte istasyon da bu yüzden bir dağın gölgesine değil, güneşli bir yere yapıldı. Aslında bu dev bir enerji çevirgeci. Isı, elektrik, ışık, mekanik işlere dönüşüyor. Böylece enerji üretiliyor ve aynı anda istasyonun içi de soğutuluyor.»

Donovan, «Hey! Aslında,» dedi. «Bütün bunlar çok eğitici. Ama lütfen konuyu değiştirir misin? Sözünü ettiğin bu enerjinin çevrilmesi işini daha çok foto-hücreler başarıyor. Ve şu anda o konu beni derinden yaralıyor.»

Powell belli belirsiz bir şeyler homurdandı. Uzayıp giden sessizliği Donovan bozduğunda konuyu tümüyle değiştirdi. «Dinle, Greg. Lanet olasıca Hızlf nın nesi var? Ne oldu ona? Bunu anlayamıyorum.»

Yalıtımlı tulumda omuz silkmek kolay değildir ama Powell bunu denedi. «Bilmiyorum, Mike. Hızlı'nın Merkür çevresiyle iyice uyum sağlayacak biçimde yapıldığını sen de biliyorsun. Isının onun için hiçbir önemi yok. Engebeli topraklar ve az yerçekimine göre üretildi o. Bir zarar görmesi olanaksız. Daha doğrusu öyle olması gerekiyor.»

Yine bir sessizlik oldu ve uzadıkça uzadı.

Robot, «Efendim,» dedi. «Geldik.»

«Ya?» Yarı uyuklamakta olan Powell kendini toparlayarak, «Eh, bizi buradan çıkarda yüzeye çıkalım.»

Kendilerini küçücük bomboş ve havasız bir yardımcı istasyonda buldular. Harap olmuştu. Donovan cep fenerinin ışığında duvarlardan birinin yukarısındaki biçimsiz deliği inceledi.

«Buna göktaşı mı neden oldu dersin?»

Powell yjne omzunu silkti. «Onu boş ver, önemli değil. Haydi, dışarı çıkalım.»

Kara, dimdik, yüksek basalt kaya güneş ışınlarını engelliyordu. Havasız bir dünyanın kapkara gölgesi çevrelerini sardı. Gölge iki arkadaşın önünde uzanıyor ve sonra sanki bıçakla kesilmiş gibi yerini dayanılamayacak beyaz bir ışığa bırakıyordu. Taşlık yerdeki binlerce kristalden yansıyordu bu.

Donovan, «Uzay adına!» diye inledi. «Kara benziyor.» Gerçekten de öyleydi.

Powell, Merkür'e özgü bu ışıltılı parçalardan ufka doğru baktı ve o müthiş parlaklık yüzünden yüzünü buruşturdu. «Burası normalin dışında bir bölge olmalı. Merkür'ün genel beyazlık derecesi çok düşük, topraklar da çoğunlukla gri süngertaşından oluşuyor. Yani hemen hemen Ay gibi. Ama burası çok güzel değil mi?»

Genç adam başlarındaki miğferlerin önünde ışık filtreleri olduğu için seviniyordu. Güzel ya da değil, güneş ışınlarına sıradan bir camın arkasından bakarlarsa yarım dakika içerisinde kör olurlardı.

Donovan bileğindeki termometreye bakıyordu. «Vay vay vay! Isı seksen santigrad.»

Powell de kendi termometresine bir göz attı. «Hım! Biraz yüksek. Buna atmosfer neden oluyor.»

«Merkür'de mi? Sen çıldırdın mı?»

Powell dalgınlıkla, «Aslında Merkür'de hiç hava olmadığı söylenemez,» diye açıkladı. Miğferinin önündeki görme camına bağlı dürbünü ayarlamaya çalışıyordu. Tulumun kalın parmaklı eldivenleri işini zorlaştırıyordu. «Yüzeye hafif bir gaz yapışıyor. Bu daha uçucu elementlerin buharları ve Merkür'ün yerçekimi için ağır olan bileşimler. Yani Selenyum, iyot, cıva, galyum, potasyum, bizmut, uçucu oksitler. Bunlar gölgeli yerlere doğru uçarak yoğunlaşıyor o arada ısıları düşüyor. Aslında bu bir tür dev imbik. El fenerini kullanırsan kayanın yanlarının cıva çiği ya da kükürt kırağısıyla kaplı olduğunu görürsün.»

«Ama bu önemli değil ki. Tulumlarımız seksen dereceye sonsuza kadar dayanabilir.»

Powell dürbünü ayarlamıştı.. Bu yüzden gözleri sanki sapların ucundaymış gibi gözüküyordu. Bir sümüklüböceğin gözleri gibi.

Donovan sinirli sinirli çevresine bakmıyordu. «Bir şey görüyor musun?»

Arkadaşı hemen cevap vermedi. Sonra konuşmaya başladığı zaman sesi düşünceli ve endişeliydi. «Ufukta Selenyum gölcüğü olabileceğini düşündüğüm siyah bir leke var. Yeri uygun. Ama Hızlı'yı göremiyorum.»

Powell daha iyi görebilmek için doğruldu. Sonunda robotunun omuzlarında sarsıla sarsıla ayakta durdu. Bacaklarını açmış dikkatle ileriye bakıyordu. «Galiba... Galiba... Ah, evet, Hızlı bu. Bu tarafa doğru geliyor.»

Donovan onun işaret ettiği yöne doğru baktı. Dürbünü yoktu ama uzaklarda küçücük bir nokta kımıldanıyordu. Beyaz kristallerin ışıltısında kapkara duruyordu.

Donovan, «Onu görüyorum!» diye bağırdı. «Haydi, gidelim!»

Powell tekrar robotunun sırtına oturmuştu. Dev makinenin göğsüne elini vurdu. «Haydi, yürü.»

Powell, «Deeeh!» diye bağırarak sanki ayaklarında mahmuzlar varmış gibi topuklarını robotunun iki yanına bastırdı.

Robotlar yürümeye başladılar. Bu havasız yerde düzenli adımlarının sesleri artık yankılanıp duyulmuyordu.

Donovan, «Daha hızlı!» diye haykırdı ama robotlar tempoyu değiştirmediler.

Powell, «Bunun bir yararı yok,» dedi. «Bu hurda yığınları hep aynı hızda yürüyecek biçimde ayarlanmışlar. Onlarda seçici fleksörler olduğunu mu sanıyorsun?»

Gölgeden çıkmışlardı. Güneş ışınları şimdi bembeyaz, kaynar bir sıvı gibi etraflarını sarıyordu.

Donovan farkına varmadan başını eğdi. «Hey! Bana mı öyle geliyor, yoksa sıcaklığı gerçekten hissediyor muyum?»

Arkadaşı sertçe, «Biraz sonra daha fazlasını hissedeceksin,» diye cevap verdi. «Gözlerini Hızlı'dan ayırma.»

Hızlı ya da Robot SPD 13'ün ayrılılarını görecek kadar ona yaklaşmışlardı. Makine adam rahatlıkla hızla, taşlı yerde koşup zıplarken, zarif biçimli vücudu güneş ışığında parıldıyordu. Adı " da kendisine uygundu. Çünkü SPD'ler ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin ürettiği en hızlı modellerdendiler.

Donovan avaz avaz bağırdı. «Hey, Hızlı!» Telaşla elini sallıyordu.

Powell, «Hızlı!» diye bağırdı. «Buraya gel!»

İki adamla kontroldan çıkan robot arasındaki uzaklık her an kısalıyordu. Bunun nedeni Donovan'la Powell'in bindiği elli yıllık antikalar değil, Hızlı'nın çabalarıydı.

Artık robota onun garip biçimde yalpaladığını farkedecek kadar yaklaşmışlardı. Powell elini tekrar salladıktan sonra bağırmak için miğferinin tepesindeki oparlöre daha fazla güç verdi. Aynı anda Hızlı başını kaldırdı ve onları gördü.

Sıçrarken aniden durup bir an öylece bekledi. Sanki hafif bir rüzgârda sallanıyormuş gibi hâlâ belli belirsiz yalpalıyordu.

Powell bağırdı. «Pekâlâ, Hızlı! Buraya gel, oğlum.»

O zaman Hızlı'nın sesi ilk kez Powell'in kulaklıklarında yankılandı.

«Hah hah hah! Haydi oyun oynayalım! Sen beni yakala, ben de seni! Hiçbir aşk bıçağımızı ikiye bölemez. Çünkü ben Küçük Düğünçiçeğiyim. Tatlı Küçük Düğünçiçeği! Hoop!» Robot topuklarının üzerinde dönerek geldiği yöne doğru koşmaya başladı. Öyle hızlı ilerliyordu ki ayaklarının altından kavrulmuş tozlar yükseliyordu.

Robot iyice uzaklaşırken son sözleri, «Büyük bir meşe ağacının dibinde küçük bir çiçek açtı,» oldu. Bunu tuhaf, madeni bir şıkırtı izledi. Belki de robotlar böyle hıçkmyorlardı!

Donovan güç duyulan bir sesle, «Gilbert ve Sullivan'm operasından olan o sözleri nereden öğrenmiş?» dedi. «Dinle, Greg, o... sarhoş. Ya da öyle bir şey.»

Diğer uzman acı acı, «Sen söylemeseydin hiç farketmeyecektim,» diye söylendi. «Haydi, o kayanın dibine dönelim. Kavruluyorum.»

Bir süre sessizlik oldu. Sonra uzayıp giden çaresiz sessizliği sonunda Powell bozdu. «Bir kere Hızl insanca anlamda sarhoş değil. Çünkü o bir robot ve robotlar da sarhoş olmazlar. Sanırım onda bir bozukluk var. Bu insanca sarhoşluğun robotça bir türü olabilir.»

Donovan kelimelere basa basa, «Bence Hızlı sarhoş,» dedi. «Bütün bildiğim de şu; o bir oyur oynadığımızı sanıyor ama biz oynamıyoruz. Bu bir ölüm kalım meselesi. Korkunç bir ölüm...»

«Pekâlâ, beni zorlama. Bir robot yalnızca bir robottur. Hızlı' hin neresinin bozulduğunu anlar anlamaz onu onarır ve işimize bakarız.» , Donovan söylenir gibi tekrarladı. «Anlar anlamaz...»

Powell onu duymazlıktan geldi. «Hızlı, normal Merkür çevresiyle uyurn sağlayacak biçimde yapıldı. Ama bu bölge...» Eliyle çevreyi işaret etti. «... kesinlikle anormal. İşte elimizdeki ipucu da bu.»

«Şimdi... bu kristaller nereden çıktı? Belki ağır ağır soğuyan bir sıvıdan oluştular. Ama Merkür güneşinde soğuyabilecek kadar kızgın bir sıvı nereden çıkabilir?»

Donovan, «Volkanik faaliyetler,» dediğinde Powell'in bütün vücudu geriliverdi.

Tuhaf, hafif bir sesle mırıldandı. «Çocuktan al haberi.» Beş dakika kadar hiç kımıldamadan durdu.

Sonra, «Dinle, Mike,» dedi. «Hızlı'yı Selenyum getirmesi için yolladığın zaman ona ne dedin?»

Donovan şaşırdı. «Kahretsin! Bilmiyorum! Ona Selenyum getirmesini söyledim.»

«Evet, biliyorum. Ama nasıl? Sözlerini kelimesi kelimesine anımsamaya çalış.»

«Ona dedim ki... Şey... 'Hızlı, bize Selenyum gerekiyor. Onu şu şu yerden alabilirsin. Haydi, gidip getir.' Hepsi bu kadar işte. Başka ne söylememi isterdin?»

«Ona bu işin çok acele olduğunu söylemedin değil mi?»

«Söylememe gerek var mıydı? Sıradan bir işdi bu.»

Powell içini çekti. «Artık yapılacak bir şey yok çünkü başımız dertte.» Robotunun sırtından inip sırtını kayaya dayayarak oturdu.

Donovan da ona katıldı. Kolkola girdiler. İleride kavurucu güneş onlara kedi fare oyunu oynamak için bekliyordu sanki. Yanlarındaki robotlar ise hemen hemen gözükmüyorlardı. Sadece foto-elektrik gözleri kırmızı kırmızı parlıyordu. Makine adamlar gözlerini hiç kırılmadan onlara bakıyorlardı. İki uzmana aldırmıyorlardı.

Aldırdıkları yoktu! Bu zehirli Merkür gezegeni de aldırmıyordu. Küçüktü ama son derecede uğursuz bir yerdi!

Donovan'm kulaklarında Powell'in sesi yankılandı. «Şimdi dinle. İşe üç temel Robot Yasasıyla başlayalım. Bu üç yasa bir robotun pozitronik beyninin derinliklerine işlenir.» Karanlıkta eldivenli elinin parmaklarını işaret ederek saydı.

«Bir - Bir robot bir insana zarar veremez. Ya da hareketsiz kalarak bir insanın zarar görmesine neden olamaz.»

«Tamam!»

Powell konuşmasını sürdürdü. «İki - Bir robot insanların ona verdikleri emirlere uymak zorundadır. Ancak bu tür emirler Birinci Yasayla çeliştiği zaman durum değişir.»

«Evet!»

«Ve Üç - Bir robot kendi varlığını korumak zorundadır. Tabii bu Koruma Birinci ve İkinci Yasalarla çelişmediği sürece.»

«Tamam! E, sonra?»

«İşte açıklamaya geldik. Çeşitli yasalar arasındaki çelişkiler beynin değişik pozitronik potansiyelleri sayesinde ortadan kaldırıldı. Şimdi şöyle diyelim; Bir robot tehlikeye atılmak üzere ve bunu da biliyor. Üçüncü Yasanın otomatik potansiyeli onun geri dönmesine neden dur. Ama sen ona kendisini tehlikeye atmasını emrediyorsun. O zaman İkinci Yasa bir öncekinden daha yüksek bir karşıt potansiyel sağlar ve robot kendini tehlikeye atarak emri yerine getirir.»

«Evet, ben bunu biliyorum. Ne olmuş yani?»

«Şimdi Hızh'yı ele alalım. Hızlı en son modellerden biri. Özel bir amaç için üretildi. Üstelik bir savaş gemisi kadar da pahalı. Kayıtsızca ortadan kaldırılacak bir makine değil.»

«Yani?»

«Yani Üçüncü Yasa güçlendirilmiş. Aklıma gelmişken... SPD modelleri hazırlanırken yapılan açıklamalarda bu noktanın üzerinde özellikle duruldu. Yani Hızlı'nın tehlikeye karşı olan alerjisi bir hayli fazla. Olağanüstü denilecek kadar hem de. Şimdi... sen onu Selenyum getirmeye yolladığın zaman bu emri düşünmeden verdin ve özel bir noktanın üzerinde durmadın. Bu nedenle İkinci Yasa potansiyeli oldukça zayıftı. Dur, dur, sinirlenme. Ben yalnızca olanları açıklıyorum.»

«Pekâlâ, açıkla bakalım. Ama ne demek istediğini anladığımı • sanıyorum.»

«Durumu anlıyorsun değil mi? Selenyum gölcüğüyle ilgili bir tehlike var. Hızlı gölcüğe yaklaşırken bu artıyor. Gölcükten belirli bir uzaklıkta zaten yüksek olan Üçüncü Yasa potansiyeli düşük İkinci Yasa potansiyeline eşit oluyor.»

Donovan heyecanla ayağa kalktı. «Ve böylece bir denge sağlanıyor. Anlıyorum. Üçüncü Yasa Hızh'yı geri gönderiyor, İkinci Yasa onu öne doğru sürüklüyor...»

«İşte bu yüzen Hızlı Selenyum gölcüğünün çevresinde dolaşıyor. Potansiyel dengesi sağlanan noktalardan ayrılmıyor. Bu konuda bir şeyler yapmazsak Hızlı sonsuza kadar gölcüğün çevresinde dönüp bizimle köşe kapmaca oynayacak.» Powell bir an durdu sonra da daha düşünceli bir tavırla ekledi. «Hızh'yı sarhoş eden de bu durum. Potansiyel dengesi sırasında beynindeki pozitronik yolların

yarısı normal durumdan çıkıyor. Ben bir robot uzmanı değilim ama her şey ortada. Belki de Hızlı, sarhoş bir insan gibi iradeye bağlı mekanizmanın belirli bazı bölümlerinin kontrolünü kaybetti. Ah, çoook hoş!»

«Ama tehlike nedir? Hızh'nın neden kaçtığını öğrenirsek.»

«Bunu sen söyledin. Volkanik faaliyet. Selenyum gölcüğünün hemen yukarısında bir yerde Merkür'ün barsaklarından gaz sızıyor. Kükürtdioksit, karbondioksit... karbonmonoksit. Fazla miktarda ve aynı ısıda.»

Donovan sesli sesli yutkundu, «Karbonmonoksit artı demir, uçucu demir karbonil oluşturur.»

Powell, «Eh... bir robot,» diye ekledi. «Temelde daha çok demirden yapılmış bir makinedir.» Sesi sertleşti. «Tümdengelim yöntemi gibisi yoktur. Problemimiz konusunda, çözümden başka her şeyi biliyoruz. Selenyum'u biz gidip alamayız. Gölcük çok uzakta. Bu robot atları yollayamayız. Çünkü yalnız başlarına gidemezler. Bizi yanıp kavrulmadan hızla götürüp getiremezler böylelikle de Hızlfyı yakalayamayız. Çünkü oyun oynadığımızı sanıyor. Biz altı kilometre koşabiliyoruz, o doksan kilometre.»

Donovan kararsızca, «Birimiz gider ve kavrulmuş halde dönerse yine de geride bir kişi kalır.»

Arkadaşı alayla, «Evet, bu çok müthiş bir fedakârlık olur,» diye cevap verdi. «Ama bu kişi daha gölcüğe erişmeden robotlara emir veremeyecek hale girer. Zaten ben bu robotların emir almadan buraya dönebileceklerini sanmıyorum. Bir düşünsene! Gölcükten üç dört kilometre uzaktayız. Üç kilometre diyelim. Bu robotlar saatte altı kilometre hızla gidiyorlar. Tulumlarla güneşe yirmi dakika dayanabiliriz. Problem yalnızca ısı değil, bunu unutma. Güneş radyasyonu burada morötesi ve daha aşağısında zehir gibi.»

Donovan, «Him...» diye mırıldandı. «On dakika eksik.»

«Ha on dakika, ha sonsuz! Bir şey daha var. Üçüncü Yasa potansiyelinin Hızlı'yı orada durdurabilmesi için maden-buhar atmosferinde büyük mitarda karbonmonoksit bulunması gerekir. O yüzden çürütme, aşındırma da olmalı. Hızlı saatlerden beri dışarıda. Örneğin, bir diz ekleminin boğulup, onun yere devrilmesine neden olmayacağını nasıl bilebiliriz? Sorunu ancak düşünerek çözebiliriz ve bunu çabucak yapmak zorundayız!»

Karanlıkta sıkıntılı, derin bir sessizlik oldu.

Sonra Donovan sessizliği bozdu. Duygularını belli etmemeye çabaladığı için sesi titriyordu.

«Emirler vererek İkinci Yasa potansiyelini yükseltmemiz imkânsız. Öyleyse işi diğer yönden ele alalım. Tehlikeyi arttırırsak, Üçüncü Yasa potansiyeli artıp Hızlı da geri döner.»

Powell miğferinin önündeki camı sessizce soru sorarmış gibi arkadaşına doğru döndürdü.

Donovan kaygıyla", «Onu bu durumdan kurtarmak için o noktadaki karbonmonoksiti arttırmamız gerekiyor,» diye açıkladı. «Eh, istasyonda bir tahlil laboratuvarı da var.»

Powell, «Tabii,» dedi. «Burası bir maden istasyonu.»

«Pekâlâ. Laboratuvarda kalsiyum çökeltme işlemleri için kilolarca oksalik asit olmalı.»

«Uzay adına! Sen bir dâhisin, Mike!»

Donovan alçak gönüllülükle, «Eh, biraz,» diye konuştu. «Ben yalnızca üniversitedeki kimya derslerini anımsadım. Yani oksalik asitin ısıtıldığı zaman parçalanarak karbondioksit, su ve bizim sevgili karbonmonoksitimize ayrıldığını.»

Powell ayağa kalkmıştı. Dev robotlardan birinin dikkatini çekmek için makinenin bacağını yumrukladı. «Hey!» diye bağırdı. «Sen bir şeyi atabilir misin?»

«Efendim?»

«Neyse, neyse.» Powell robotun pelte gibi beyninin çok ağır çalışmasından yakınarak lanetler yağdırdı. Sonra da yerden tuğla büyüklüğünde bir taşı aldı. Robota, «Şimdi bunu al,» dedi. «Şu çarpık yarıktaki mavimsi kristallerden oluşan lekeye vurmaya çalış.»

Donovan onu omzundan çekti. «Orası çok uzak, Greg. Yedi yüz elli metre kadar ileride.»

Powell, «Sus,» diye cevap verdi. «Merkür'ün yerçekimiyle ve çelik bir kolla ilgili bu. Şimdi seyret.»

Robot dakik bir stereoskopiyle uzaklığı bakışlarıyla ölçüyordu. Kolunu taşın ağırlığına göre ayarlayarak geriye doğru attı. Karanlıkta hareketleri pek gözükmüyordu ama makine adam ağırlık merkezini değiştirirken bir takırtı oldu. Birkaç saniye sonra taş güneşli yere doğru uçtu. Hızını kesecek hava ve yolunu değiştirmesine neden olacak rüzgâr yoktu. Taş lekenin tam ortasına düşerken çevreye mavi kristalcikler fırladı.

Powell sevinçle bağırdı. Sonra da, «Gel gidip oksalik asit! .alalım, Mike,» dedi.

İki arkadaş tünellere dönmek için harap istasyona girerlerken Donovan öfkeyle, «Hızlı kendisini kovaladığımızdan beri Selenyum gölcüğünün diğer tarafında duruyor,» diye konuştu. «Onu gördün mü?»

«Evet.»

«Herhalde oyun oynamak istiyor. Eh, biz de oynarız o halde.»

İki arkadaş kayanın gölgesine saatler sonra döndüler. Beyaz kimyasal maddeyle dolu üç kavanoz getirmişlerdi. Suratları çok asıktı. Foto-hücreler beklenmedik bir hızla bozulmaya başlamışlardı. İki arkadaş robotlarını güneşe çıkararak, onları bekleyen Hızlfya doğru sert bir kararlılıkla ve sessizce fittiler..

Hızlı ağır ağır onlara doğru koştu. «Ah, işte yine beraberiz! Yaşasın! Küçük bir liste yaptım, orgcu. Nane yiyen ve yüzüne soluyan herkes.»

Donovan, «Biz de yüzüne soluyacağız,» diye terslendi. «Greg, o topallıyor.»

Powell alçak sesle ve endişeyle cevap verdi. «Bunu farkettim. Acele etmezsek monoksit onu mahvedecek.»

Şimdi robota dikkatle, adeta yan yan sokuluyorlardı. İyice mantıksızlaşmış olan makine adamı kaçırmak istemiyorlardı. Tabii uzakta oldukları için Powell her şeyi iyice göremiyordu ama ona kafadan çatlak Hızlı sıçramaya hazırlanıyormuş gibi geliyordu.

Uzman soluk soluğa, «Haydi,» dedi. «Üçe kadar sayın! Bir... iki...»

İki çelik kol aynı anda geriye doğru uzatıldı. Sonra da öne. İki cam kavanoz yüksek, paralel kavisler çizdiler. O dayanılamayacak güneşte pırlantalar gibi ışıldıyorlardı. Sonra Hızlı'nın arkasında sessizce yere çarparak parçalandılar. Oksalik asit ortalığa toz bulutları gibi yayıldı.

Powell asidin Merkür güneşinde gazoz gibi fışırdadığından emindi.

Hızlı dönüp baktı ve yavaşça geriledi. Sonra yine ağır ağır hızlanmaya başladı. On beş saniye sonra sendeleyerek iki insana doğru koşuyordu.

Powell robotun ne söylediğini o sırada pek anlayamadı. Galiba Hızlı, «Âşıkların itirafları Hesse dilinde söylendiği zaman...» gibi bir şeyler mırıldanmıştı.

Uzman döndü. «Kayaya geri dönelim, Mike. Etkiden kurtuldu, artık emirlerimizi dinler. Ben fazla ısınmaya başladım...»

Sırtlarına bindikleri makine adamlar ağır ağır koşmaya başladılar. Ancak gölgeye girdikleri ve etraftaki serinliği hissettikleri zaman Donovan dönüp geriye baktı. «Greg!»

Powell de geriye bir göz attı. Az kalsın avaz avaz bağıracaktı. Hızlı ağır ağır ilerliyordu şimdi. Hem de çok ağır ve yanlış yöne doğru gidiyordu. Sonra yine eski duruma dönüyor ve hızlanmaya başlıyordu. Dürbünle bakıldığında hem çok yakındı, hem de erişilemeyecek kadar uzak.

Donovan deli gibi bağırdı. «Peşinden gidelim!» Robotunun hızlanması için makineye vurdu.

Ama Powell onu geri çağırdı. «Hızlı'yı yakalayamazsın, Mike. Bunun hiç yararı yok.» Robotunun omuzlarında sıkıntıyla kımıldanıp çaresizce yumruklarını sıktı. «Neden gerçeği her şey sona erdikten beş saniye sonra anlıyorum? Mike, saatleri boşuna ziyan ettik.»

Donovan sabırla, «Daha fazla oksalit asit gerekli,» dedi. «Asit fazla yoğun değildi.»

«Yedi ton asit bile yeterli olmaz üstelik gidip malzeme alacak kadar zamanımız da yok. Bunun için saatler ister. Zamanımız olsa da şimdi monoksit Hızlı'yı aşındırıyor. Ne olduğunu anlayamıyor musun, Mike?»

Donovan kısaca, «Hayır,» dedi.

«Biz yalnızca yeni dengeler oluşturuyorduk. Yeni monoksit oluşturup Üçüncü Yasa potansiyelini arttırdığımız da Hızlı tekrar dengesini buluncaya dek geriledi. Monoksit uçup gittiği zaman da öne doğru gitti ve yine denge sağlandı.» Powell'in sesi çok üzgündü. «Yine aynı köşekapmaca. İkinci Yasayı iter, Üçüncü Yasayı çekeriz ama yine de bir başarı elde edemeyiz. Yalnızca dengenin konumunu değiştirmiş oluruz. İki yasanın da dışına çıkmak gerekiyor.» Robotunu Donovan'ınkine doğru götürdü. Şimdi karşı karşıyaydılar. Karanlıkta iki belirsiz gölge. Powell, «Mike,» diye fısıldadı.

«Sonumuz mu geldi?» Donovan'in sesi ifadesizdi. «Herhalde şimdi istasyona döneceğiz. Foto-hücrelerin tümüyle boşalmalarını bekleyecek ve sonra el sıkışacağız. Siyanür İçecek ve birer beyefendi gibi öleceğiz.» Bir kahkaha attı.

Powell heyecanla tekrarladı. «Mike! Gidip Hızlı'yı yakalamalıyız.»

«Biliyorum...»

«Mike...» Powell konuşmasını sürdürmeden önce bir an durakladı, «Birinci Yasa her zaman geçerli. Bunu düşündüm... daha önce de yani. Ama çaresizce bir şey bu.»

Donovan başını kaldırdı ve sesi canlandı. «Durumumuz da çaresiz.»

«Pekâlâ. Birinci Yasaya göre bir robot hareketsiz kalarak bir insanın zarar görmesine göz yumamaz. İkinci ve Üçüncü Yasa bunu engelleyemez. Bu olanaksızdır, Mike.»

«Robot yarı çıldırmış... şey... sarhoş o. Öyle olduğunu biliyorsun.»

«Her riski göze almak gerekiyor.»

«Bırak şimdi bunu. Ne yapacaksın?»

«Oraya gidecek ve Birinci Yasanın ne kadar etkili olduğunu anlayacağım.» Powell bir an durdu sonra da birdenbire ekledi. «Yirmi yedi kırk dört!»

Donovan arkadaşı ittiği için robotunun sendelediğini farketti. Powell güneşe çıktığında Donovan bağırmak için ağzını açtı. Sonra dişlerini birbirine vurarak kapattı. Tabii ya, diye düşündü. Lanet olasıca ahmak on dördün kübünü daha önceden hesapladı. Bunu özellikle yaptı, bu tam ondan beklenecek bir şey.

Güneş her zamankinden daha kızgındı, Powell sırtının kaşınmaya başlaması yüzünden neredeyse çıldıracaktı. Herhalde bana öyle geliyor... Ya da radyasyon, yalıtımlı tuluma rağmen etkisini göstermeye başladı.

Hızlı onu seyrediyordu. Uzmana Gilbert ve Sullivan'm operalarından saçma sapan şeyler söylemeye kalkışmadı. Powell neyse, buna da şükür, diye düşündü. Ama Hızlı'ya fazla yaklaşmaya t^da cesaret edemedi.

V Aralarında üç yüz metrelik bir açıklık kaldığı sırada Hızlı dikkatle, adım adım gerilemeye başladı.

Powell de durdu ve robotunun sırtından kristalli yere atladı. Kristal parçacıkları havada uçtu.

Powell yürümeye başladı. Yer sanki çakıllı gibiydi ama buna .rağmen kaygandı da. Düşük yerçekimi genç adamın hareketlerini zortaştırıyordu. Sıcak tabanlarını gıdıklıyordu sanki. Powell omzunun üzerinden kayanın kapkara gölgesine baktı ve artık oradan geri dönemeyecek kadar uzaklaşmış olduğunu anladı. Yani Boraya kendi kendine de, antika robotun yardımıyla da gidemezdi. Onu ancak Hızlı kurtarabilirdi. Ya da orada ölürdü. Bu düşünce uzmanın göğsünün sıkışmasına neden oldu.

Yeteri kadar ilerlemişti! Durdu.

«Hızlı!» diye seslendi. «Hızlı!»

İlerideki biçimli modern robot kararsızca durakladı ve geriye doğru bir adım daha atmaktan vazgeçti. Sonra yeniden yürümeye başladı.

Powell yalvarırcasına konuşmaya çalıştı ve bu açıdan pek zorluk çekmedi. «Hızlı, o gölgeye dönmem gerekiyor, yoksa güneş beni öldürecek. Ya yaşayacağım, ya öleceğim, Hızlı! Sana ihtiyacım var.»

Hızlı öne doğru bir adım attıktan sonra durdu. Konuşmaya başladı ama Powell onun söylediklerini duyduğu zaman inledi. Çünkü robot, «Kötü bir baş ağrısı yüzünden uyuyamazsan ve dinlenmek senin için tabuysa...» demişti. Sonra sesi hafilemişti. Powell nedense, «İolanthe,» diye mırıldandı.

Güneş kavurucuydu. Powell gözünün kuyruğuyla bir şeyin hareket ettiğini gördü. Hızla döndü. Başı dönmeye başlamıştı.

Uzman sonra müthiş bir şaşkınlıkla bakakaldı. Sırtına bindiği dev robot hareket etmiş ona doğru geliyordu. Hem de sırtında bir insan olmadan.

Dev makine konuşuyordu da. «Özür dilerim, Efendim. Sırtımda bir Efendi olmadan hareket etmemem gerekiyor. Ama siz tehlikedesiniz.»

Tabii ya! Birinci Yasa potansiyeli hepsinden de güçlüydü. Ama Powell bu hantal antikayı değil, Hızlfyı istiyordu. Robottan hemen uzaklaşarak telaşla işaret etti. «Sana yaklaşmamanı emrediyorum! Durmanı emrediyorum!»

Ama bunun bir yararı olmadı. Birinci Yasayı alt edemezdiniz. Robot aptal aptal, «Tehlikedesiniz, Efendim,» dedi.

Powell çaresizce etrafina bakındı, artık gözleri bulanıklaşmaya başlamıştı. Beyni sanki kaynıyor, başı dönüyordu. Soluk aldığı zaman nefesi ciğerlerini yakıyordu. Çevresinde topraklar ışıldayıp titreşiyorlardı.

Uzman son kez çaresizce bağırdı. «Hızlı! Ben ölüyorum! Kahretsin! Neredesin? Hızlı, sana ihtiyacım var!»

İstemediği dev robottan kurtulabilmek için sendeleyerek geriliyordu. Sonra çelik parmakların kolunu kavradığını hissederken metalik ama endişeli bir ses duydu.

Hızlı özür dilercesine, «Uzay adına, patron,» dedi. «Burada ne işin var? Ben ne yapıyorum... aklım o kadar karıştı ki...»

Powell bitkince, «Boş ver...» diye mırıldandı. «Beni kayanın gölgesine götür... Çabuk ol!» Hızlının kendini havaya kaldırdığını ve hızla ilerlediklerini farketti. Sanki alev alev yanıyordu, sonra kendini kaybetti.

Powell gözlerini açtığında Donovan üzerine eğilmiş kaygıyla gülümsüyordu. «Nasılsın, Greg?»

Uzman, «İyiyim,» diye cevap verdi. «Hızlı nerede?» «Burada. Onu diğer Selenyum gölcüklerinden birine yolladım. Bu kez her ne pahasına olursa olsun Selenyum getirmesini de emrettim. Saat tuttum gölcüğe kırk iki dakika üç saniyede gidip geldi. Hâlâ bizi uğraştırdığı için özür dileyip duruyor. Söyleyeceklerinden korktuğu için yanına gelemiyor.»

Powell, «Onu buraya getir,» diye konuştu. «Suç Hızlı da değil.» Elini uzatarak Hızlı'nın maden parmaklarını kavradı. «Her şey yolunda, Hızlı.» Sonra Donovan'a baktı. «Mike, biliyor musun düşünüyordum da...»

«Evet?»

«Şey...» Powell yüzünü oğuşturdu. İçeride hava ne güzel, ne serindi. «Bildiğin gibi burada her şeyi hazırladıktan ve Hızlı'yı dışarıda denedikten sonra, ikimizi de Uzay İstasyonlarına yollayacaklar...»

«Olamaz!»

«Evet. Aslında biz Dünya'dan ayrılmadan önce ihtiyar Miss Calvin bana öyle söyledi. Ben hiç sesimi çıkarmadım, çünkü bu işe karşı çıkmayı düşünüyordum.»

Donovan, «Karşı çıkmak mı?» diye bağırdı. «Ama...»

«Biliyorum... Ama artık hiçbir itirazım yok. Orada ısı sıfırın altında iki yüz yetmiş üç derece. Ne harika değil mi?»

Donovan, «Uzay istasyonu, bekle, geliyorum!» diye bağırdı.

MANTIK

İki genç altı ay sonra fikirlerini değiştirmişlerdi. Dev bir güneşin alevlerinin yerini uzayın yumuşak karanlığı almıştı. Ancak henüz deney devresinde olan robotların çalışmaları kontrol edilirken insan dış değişikliklerle pek ilgilenemiyordu. Çevre nasıl olursa olsun insan anlaşılması imkânsız bir pozitronik beyinle karşı karşıya kalıyordu. Sürgülü hesap cetveli kullanmaya meraklı dahiler de bu beynin çeşitli şekillerde çalışması gerektiğini buyuruyorlardı.

Ama gerçek öyle değildi işte. Powell'le Donovan durumu çabuk öğrendiler. Uzay İstasyonuna geleli iki hafta dolmadan hem de.

Gregory Powell sözlerini vurgulamak için kelimelere basa basa, «Donovan'la ben seni bir hafta önce parçalarını bir araya getirerek çalıştırdık,» dedi. Kuşkuyla kaşlarını çatıp kumral bıyığının ucunu çekiştirdi.

5 numaralı Güneş İstasyonunun yöneticiler odası sessizdi. Yalnızca çok aşağılardan dev Işın Yöneticisinin hafif mırıltısı geliyordu. Robot QT-1 hiç kımıldamadan oturuyordu. Gövdesini kaplayan cilalı levhalar ışıl ısıldı ve makine adam foto-elektrik hücrelerden oluşan kızıl ışıklı gözlerini masanın diğer yanında oturan Dünyalıya dikmişti.

Powell aniden endişelenmeye başladı ama bu duygusunu baskı altında tutmaya çalıştı. Bu robotların beyinleri bir tuhaftı. Ah, Üç Robot Yasası yine de geçerliydi tabii. Bu şarttı. ABD Robotta Robertson'dan yeni temizlikçiye kadar herkes bu noktada ısrar ediyordu. Onun için QT-1 tehlikeli değildi ama yine de... bu QT modelleri ilk kez üretiliyorlardı ve karşılarındaki de bu modellerin ilkiydi. Kâğıt üzerindeki matematiksel karalamalar insanı bir robot karşısında her zaman rahatlatamazdı.

Robot sonunda konuşmaya başladı. Metalik sesi buz gibiydi. «Bu tür bir açıklamanın ne kadar ciddi bir şey olduğunun farkında mısın, Powell?»

Powell, «Seni bir şey oluşturdu, Şirin,» diye anımsattı. «Sen kendinde anılarının bir hafta önce birdenbire başladığını itiraf ediyorsun. Ben de sana durumu açıklıyorum. Donovan ve ben buraya gönderilen parçalarını birleştirerek seni oluşturduk.»

Şirin garip bir şekilde insana benzeyen bir şaşkınlıkla uzun ve esnek parmaklarına baktı. «Bence bundan daha tatmin edici bir cevap olmalı. Sizin beni oluşturmanız inanılacak gibi değil.» Powell aniden güldü. «Dünya adına! Neden?» «Buna 'sezgi' diyebilirsin. Şimdiye dek anlayabildiklerimin hepsi bu kadar. Ama bu sorunu mantık yoluyla çözümleyeceğim. Geçerli bir mantık dizisi gerçeğin ortaya çıkmasıyla sona erer. Bende o noktaya erişinceye kadar bunu sürdüreceğim.»

Powell ayağa kalktı. Robota yaklaşarak masanın kenarına ilişti. Bu garip makineye karşı güçlü bir sempati duymaya başlamıştı. Şirin sıradan robotlara hiç benzemiyordu. Pozitronik beyninin derinliklerindeki emre uyarak istasyondaki uzmanlık isteyen işini dikkatle yapıyordu.

Powell elini Şirin1 in çelik omzuna koydu. Maden sert ve soğuktu. «Şirin, sana bir şeyi açıklamaya çalışacağım. Varlığıyla ilgili gerçekleri merak eden ilk robot sensin. Bence dışarıdaki dünyayı

anlayacak kadar zeki olan ilk robot da. Şimdi, benimle gel.»

Robot rahatça ayağa kalkıp Powell'in peşinden gitti. Tabanları kauçuk süngerden yapılmış olduğu için sessizce ilerliyordu. Dünyalı bir düğmeye bastı ve duvarda kare biçimi bir pencere açıldı. Kalın saydam camın arkasında yıldızlarla bezenmiş uzay vardı.

Şirin, «Bu gözlem yerlerini makine odasında da gördüm,» dedi.

Powell, «Biliyorum,» diye cevap verdi. «Bunun ne olduğunu düşünüyorsun?»

«Göründüğü gibi bir şey olduğunu camın hemen arkasında, üzerinde küçük parlak noktalar olan siyah bir malzeme. Bizim yönelticinin o noktalardan bazılarına ışınlar yolladığını biliyorum. Hep aynı noktalara yöneltiyor ışınları. Ayrıca o noktalar oynadıkları için ışınlar onlarla birlikte kayıyor.»

«İyi! Şimdi beni dikkatle dinlemeni istiyorum. O siyahlık sonsuz bir boşluk olarak uzanıyor. O küçük parıltılı noktalar ise enerji dolu maddelerden oluşan dev kürelerdir. Kıyaslarsak, bazılarının çapları milyonlarca kilometre, bu istasyonun çapı ise yalnızca bir buçuk kilometre. O kitleler çok küçük gözüküyorlar çünkü çok çok uzaktalar.

«Enerji ışınlarımızın yöneltildiği benekler daha yakındalar ve daha küçükler. Üstelik sert ve soğuklar. Benim gibi birçok insan onların yüzeylerinde yaşıyor. Milyarlarca insan. Işınlarımız yakınımızda alev alev yanan dev kürelerden aldıkları enerjiyi o dünyalara eriştiriyorlar. Yakındaki küreyi 'Güneş' diye tanımlıyoruz. Onu istasyonun diğer tarafında olduğu için göremiyorsun.»

Şirin pencerenin önünde çelikten yapılmış bir heykel gibi hareketsiz duruyordu. Başını çevirmeden konuşmaya başladı. «Siz hangi ışıklı noktadan geldiğinizi iddia ediyorsunuz?»

Powell karanlıkları araştırdı. «İşte, şuradakinden. Şu köşedeki çok parlak noktayı kastediyorum. Onu 'Dünya'ya da 'Arz' diye tanımlıyoruz.» Gülümsedi. «Sevgili yaşh Dünya... Orada üç milyar insan yaşıyor, Şirin. Ve iki hafta sonra ben de onlara katılacağım.»

Sonra garip bir şey oldu. Şirin dalgın dalgın, bir şarkı mırıldanır gibi ses çıkardı. Melodi pek belli olmamasına rağmen sanki bir müzik aletinin telleri çekiliyormuş gibi ses çıkıyordu. Sonra bu ses başladığı gibi hemen kesildi. «Peki ya ben, Powell? Benim varlığımı açıklayamadın.»

«Gerisi çok basit. Bu istasyonlar, gezegenlere güneş enerjisi verilmesi için ilk kurulduklarında, her şeyle insanlar ilgileniyordu. Ancak ısı, sert Güneş radyasyonu ve elektron fırtınaları görevi çok zorlaştırıyordu. İnsanların yerlerini almaları için robotlar yapıldı. Şimdi istasyonlarda yalnızca iki yöneticinin bulunması yeterli oluyor. Şimdi biz o iki insanın yerine makine adamları geçirmeye çalışıyoruz. İşte böylece senin konuna geliyoruz. Sen oluşturulan robotların en mükemmelisin. Bu istasyonu bağımsızca yönetebileceğini kanıtlarsan artık buraya bir daha insanların gelmesine gerek kalmayacak. Sadece birileri onarım için yedek parçalar getirecekler.»

Elini kaldırdığında madeni duvar, camı örttü. Powell masasına dönüp bir elma aldı. Koluna sürerek parlattıktan sonra ısırdı.

Robot kızıl ışıklı gözlerini ona dikmişti yine. «Şimdi özetlediğin karmaşık ve olmayacak bir

varsayıma inanmamı mı bekliyorsun? Sen beni ne sanıyorsun?»

Powell kıpkırmızı kesilerek ağzındaki elma parçalarını ortalığa püskürttü. «Lanet olsun! Bu bir varsayım değildi!»

Şirin setçe, «Milyonlarca kilometre çapındaki enerji küreleri,» dedi. «Üzerlerinde üç milyar insanın yaşadığı dünyalar! Sonsuz boşluk! Çok üzgünün Powell ama sana inanmıyorum! Ben bu konuyu kendi başıma çözmeye çalışacağım. İyi günler.» deyip odadan çıktı.

Eşikte beliren Michael Donovan'm yanından geçerken ona başıyla ciddi ciddi selam verdi ve koridorda uzaklaştı. Arkasından şaşkınlıkla baktıklarının farkında bile değildi.

Mike Donovan kırmızı saçlarını karıştırarak öfkeyle arkadaşına bir göz attı. «O ayaklı hurda yığını neden söz ediyordu? Neye inanmıyormuş?»

Powell garipseyerek bıyığını çekiştirdi. «Tam bir şüpheci!

Onu ikimizin oluşturduğuna inanmıyor. Dünya'nın, yıldızların ya da uzayın var olduğuna da.»

«Satürn adına! Başımızda deli bir robot var anlaşılan.»

«Her şeyi kendi başına çözümleyecekmiş.»

Donovan tatlı bir sesle, «Ah,» dedi. «Onun her şeyi kendi başına çözümledikten sonra bana da bilgi vermek lütfunda bulunacağını umarım.» Sonra birdenbire tepesi alıverdi. «Dinle! Eğer o maden yaratık benimle böyle küstahça konuşmaya kalkarsa bir vuruşta o krom kafasını gövdesinden ayırırım!» Öfkeyle oturarak iç cebinden karton kapaklı bir polisiye roman çıkardı. «Zaten o robota baktıkça tüylerim diken diken ölüyor! Fazla meraklı!»

Mike içine domates ve marul koyduğu koskocaman bir sandviçi yerken kapı vuruldu. Genç adam bir şeyler söylendiğinde kapı açılarak Şirin içeri girdi.

«Powell burada mı?»

«Elektronik akımın fonksiyonları konusunda bilgi topluyor.» Donovan lokmasını çiğnerken sesi boğuk çıkıyordu. «Anlaşılan bir fırtına yaklaşıyor.»

Aynı anda Gregory Powell odaya girdi. Gözlerini elindeki grafiğe dikmişti. Bir koltuğa çöktü. Kâğıdı masaya yayarak hesap yapmaya başladı. Donovan mağrulu çiğneyip ekmek kırıntılarını yerlere saçarken onun omzunun üzerinden baktı. Şirin ise sessizce bekliyordu.

Powell başını kaldırdı. «Zeta Potansiyeli ağır ağır yükseliyor. Ne çare ki Akıntı Fonksiyonları yine de düzensiz. Ben de ne yapılması gerektiğini bilmiyorum. A, merhaba, Şirin. Senin yeni levyenin takılması işine eşlik ettiğini sanıyordum.»

Robot sakin sakin, «O iş yapıldı,» dedi. «Ben de onun için ikinizle konuşmaya geldim.»

«Ya?» Powell sıkılmıştı. «Pekâlâ, otur öyleyse. Hayır, o iskemleye değil, bacaklarından biri pek sağlam sayılmaz. Eh! Sen de tüy siklet değilsin.»

Robot başka bir iskemleye yerleşerek yavaşça, «Bir karara vardım,» diye açıkladı.

Donovan öfkeyle ona bakıp sandviçinin geri kalan kısmını bir kenara bıraktı. «Eğer o delice...»

Arkadaşı ona susmasını işaret etti. «Evet, devam et, Şirin. Seni dinliyoruz.»

Şirin, «Şu son iki günü yoğun biçimde düşünerek geçirdim,» dedi. «Ve çok ilginç sonuçlara vardım. Buna izin olduğunu düşündüğüm bir tek kesin tahmin üzerinde durarak başladım. Ben varım, çünkü düşünüyorum...»

Powell, «Ah, Jüpiter,» diye inledi. «Robot Descartes!»

Donovan sordu. «Descartes da kim? Buraya bak! Burada oturup bu teneke manyağı mı dinleyeceğiz...»

«Sus, Mike.»

Şirin istifini bile bozmadı. «O zaman hemen şu soruyla karşı karşıya geldim; Var oluşumun nedeni nedir?»

Powell'in çene kasları gerildi. «Aptalca davranıyorsun. Seni ikimizin oluşturduğunu söyledim.»

Donovan da ekledi. «Bize inanmıyorsan seni memnuniyetle tekrar parçalarına ayırabiliriz.»

Robot bütün bunları önemsemiyormuş gibi güçlü ellerini açtı. «Bana söylenilenleri oldukları gibi kabul edemem. Bir varsayımı mantık desteklemelidir. Yoksa bir değeri kalmaz... Üstelik beni yapmış olduğunuz düşüncesinde de hiçbir mantığa uymuyor.»

Donovan öfkeyle yumruğunu sıkarken Powell kolunu tuttu. «Neden böyle söylüyorsun?»

Şirin bir kahkaha attı. İnsanların gülüşüne hiç bezemeyen, robotun o zamana dek çıkardığı en metalik sesti. Bir patlayışa benzeyen, sert, ifadesiz ve bir metronom kadar da düzgün bir ses.

Robot sonunda «Kendinize bir bakın,» dedi. «Sizi aşağılamak istemem ama kendinizi bir inceleyin! Sizin yapıldığınız madde yumuşak ve gevşek. Sağlam da değil, güçlü de! Enerji için organik maddelerin beceriksizce oksitlenmesinden yararlanıyor.

Şunları kastediyorum.» Donovan'ın sandviçinden geride kalan parçayı hoşnutsuzca işaret etti. «Düzenli aralıklarla komaya giriyorsunuz. Isı, hava basıncı, nem ya da radyasyon yoğunluğundaki en ufak bir değişiklik çalışmanızı engelliyor. Çerden çöpten şeylersiniz.

«Diğer yandan ben kusursuz bir varlığım. Elektrik enerjisini doğrudan doğruya alıyor ve bunu neredeyse yüzde yüz oranında ustalıkla kullanıyorum. Güçlü madenden oluşuyorum. Bilincim her zaman yerinde. Çevredeki büyük değişikliklere dayanabiliyorum. İşte gerçekler bunlar. Birde ortada,

hiç kimsenin kendinden daha üstün bir varlık yaratamayacağı gerçeği var. İşte böylece o gülünç varsayımınız çürütülmüş oluyor.»

Donovan ayağa fırlarken ettiği küfürler daha iyi anlaşılmaya başlanmıştı. Genç adamın pas rengi kaşları iyice çatılarak, «Pekâlâ demir yığını, söyle bakalım. Seni biz oluşturmadıysak kim üretti?»

Şirin ciddiyetle başını salladı. «Çok güzel, Donovan. Gerçekten de ondan sonraki soru buydu. Yaratıcımın benden daha güçlü olması gerekiyorsa öyleyse ortada bir tek seçenek vardı.»

Dünyalılar şaşkın şaşkın robota baktılar. Şirin konuşmasını sürdürdü. «Bu istasyondaki çalışmaların merkezi nedir? Hepimiz neye hizmet ediyoruz? Bütün dikkatimizi neye veriyoruz?» Heyecanla bekledi.

Donovan hayretle arkadaşına döndü. «Bu teneke kaplı delinin Enerji Çevirgecinden söz ettiğinden eminim.»

Powell, «Bu doğru mu, Şirin?» diye güldü.

«Ben Efendiden söz ediyorum.» Robotun sesi sert ve soğuktu.

Donovan gürültülü kahkahalar atarak gülmeye başladı. Powell de şimdi kıkır kıkır gülüyor ama buna engel olmaya çalışıyordu.

Şirin ayağa kalkmış, ışıklı gözleriyle bir Donovan'a bir diğer uzmana bakıyordu. «Gerçek bu! Değiştiremezsiniz. Bu gerçeğe inanmayışınıza şaşmıyorum. İkinizin de burada fazla kalmayacağından eminim. Powell daha önce Efendimize yalnızca insanların hizmet ettiklerini söyledi. Sonra sıradan işler için onları robotlar izlemiş. Sonunda da yöneticilik için ben. Bütün bunların doğru olduğundan eminim. Ama açıklama son derecede mantıksız. Asıl gerçeği öğrenmek ister misiniz?»

«Devam et, Şirin. İnsanı çok eğlendiriyorsun.»

«Efendimiz önce en ilkel tipler olarak insanları yarattı. Onları oluşturmak kolaydı. Sonra yavaş yavaş insanların yerine robotları geçirdi çünkü insanlardan üstündüler. İnsanların yerini almam için sonunda da beni yarattı. Bundan sonra Efendimize ben hizmet edeceğim.»

Powell sertçe, «Öyle bir şey yapmayacaksın!» dedi. «Emirlerimizi yerine getirecek ve sesini keseceksin! Çevirgeci tek başına çalıştırıp çalıştıramayacağına biz karar vereceğiz. Beni duyuyor musun? Çevirgeç dedim, Efendi değil! Bizi memnun etmezsen seni söküp parçalarına ayıracağız. Şimdi... sence bir sakıncası yoksa gidebilirsin. Bu bilgiyi de al ve uygun biçimde dosyala.»

Şirin kendisine uzatılan grafikleri aldı ve hiçbir şey söylemeden odadan çıktı. Donovan koltuğunda yavaşça arkasına yaslanarak kalın parmaklarını kızıl saçlarının arasına soktu.

«Bu robotla başımız derde girecek. İyice kaçırmış!»

Kontrol odasında çevirgecin uykulu homurtusu çevrede iyice yankılanıyor, buna Geger cihazlarının kahkahaya benzeyen sesleri ve altı sinyaf lambasının vızıltısı karışıyordu.

Donovan başını teleskoptan kaldırdı. «4 numaralı istasyondan yöneltilen ışın tam zamanında Mars'a erişti. Artık bizimkini kesebiliriz.»

Powell dalgın dalgın başını salladı. «Şirin aşağıda, makine dairesinde. Ona işaret veririm işi halleder... Bak, Mike, bu rakamlara ne diyorsun?»

Arkadaşı hesaplara bakarak bir ıslık çaldı. «Vay vay vay. Gamma ışınları çok yoğun. İhtiyar Güneş'in fazla neşelendiği anlaşılıyor.»

Powell ekşi ekşi, «Evet,» dedi. «Üstelik elektron fırtınası açısında kötü bir bir yerdeyiz. Dünya'ya uzanan ışınımız da fırtınanın yolu üzerinde.» Sıkıntıyla iskemlesini geri itti. «Nöbeti devralacak arkadaşlar gelinceye kadar durum böyle kalsaydı... ama daha on gün var. Mike, dinle, aşağıya inip Şirin'e göz kulak olur musun?»

«Peki... sen bana şu bademlerden atsana.» Donovan arkadaşının attığı badem dolu torbayı kaparak asansöre doğru gitti.

Asansör rahatça aşağıya kaydı ve kapılar dev makine dairesinin yukarısındaki madeni iskeleye açıldı. Donovan parmaklığın üzerinden eğilerek aşağıya baktığında dev jeneratörler çalışıyor ve L tüplerinden yükselen tıkırtı bütün istasyona yayılıyordu.

Genç adam iri, ışıltılı gövdesiyle Şirin'in Mars L tüpünün önünde durduğunu gördü. Bir arada sistemli çalışan robotları izliyordu.

Sonra Donovan'in bütün vücudu birdenbire kaskatı kesildi. Dev L tüpünün cüceleştirdiği makine adamlar onun önünde sıraya dizilerek başlarını eğdiler. Şirin sıranın önünde ağır ağır bir aşağı bir yukarı dolaştı. On beş saniye geçmişti ki robotlar, uzmanın makine gürültüleri arasında bile duyduğu şangırtılarla diz çöktüler.

Donovan tuhaf, gıcırtıya benzer bir ses çıkararak dar merdivenden hızla aşağıya indi. Öfkeyle robotlara doğru atılırken yüzü de saçlarının rengindeydi. Yumruklarını sıkmıştı.

«Kahretsin! Ne oluyor, kafasız budalalar? Haydi! Çalışmaya başlayın! L tüpünü çıkarıp sökün, temizleyin ve tekrar takın. Bu işi gün sona ermeden bitirmezseniz beyinlerinizi alternatif cereyanla pıhtılaştırırım.»

Robotlardan hiçbiri kımıldamadı.

Bir uçta duran Şirin de sesini çıkarmadı. Yalnızca o ayaktaydı ve gözlerini önündeki dev makinenin gölgeli derinliklerine dikmisti.

Donovan olanca gücüyle en yakındaki robotu itti. «Ayağa kalk!»

Robot ağır ağır bu emre uydu. Foto-elektrik gözlerini siterle Dünyalıya dikmişti. «Efendimizden başka Efendi yoktur. Şirin de onun Peygamberidir.»

«Ne?» Donovan yirmi makinenin gözlerinin kendisine dikilmiş olduğunu farketti. Yirmi madeni ses

ciddi ciddi, «Efendimizden başka Efendi yoktur,» diye tekrarladı. «Şirin de onun Peygamberidir.»

Şirin o zaman, «Korkarım arkadaşlarım artık senden daha üstün birinin emirlerine itaat ediyorlar,» dedi «Öyle mi? Hemen buradan çık! Seninle daha sonra konuşacağım. Şimdi bu canlı aletlerin hesabını göreceğim.»

Şirin ağır kafasını usulca salladı. «Çok üzgünüm ama sen durumu anlayamıyorsun. Robotların hepsi mantıklı yaratıklardır. Onlara gerçeği açıkladım ve hepsi de Efendimizi tanıdılar. Bütün robotlar benim Peygamber olduğumu söylüyorlar.» Başını eğdi. «Ben bu şerefe layık değilim... ama belki de...»

Donovan sonunda soluk almayı başardı. «Öyle mi? Ah, işte bu pek hoş! Ne harika! Şimdi beni dinle teneke maymun! Burada ne Efendi ne Peygamber yok. Emirleri kimin verdiği tartışma götürmeyecek bir konu. Anlıyor musun?» Sesi yüselerek bir kükreme halini aldı. «Şimdi defol!»

«Ben yalnızca Efendiye itaat ederim.»

«Lanet olsun Efendine!» Donovan L tüpüne tükürdü. «Al işte Efendine benden hediye. Şimdi dediğimi yap!»

Şirin bir şey söylemedi, diğer robotlar da öyle. Ama Donovan aniden havanın elektriklendiğini sezdi. Ona dikili soğuk bakışlı gözler koyu kırmızıya dönüşmüştü. Şirin sanki daha da kasılmıştı...

«Küfür bu...» diye fısıldadı. Duygularının yoğunluğu yüzünden sesi iyice mekanikleşmişti.

Robot, Donovan'a yaklaşırken genç adam ilk defa korku duydu. Bir robot öfkelenemezdi... Ama Şirin'in bakışlarından kafasından neler geçtiği anlaşılmıyordu.

Şirin usulca işaret etti. İki robot Donovan'ı kollarından yakaladılar. Adam ancak şaşkınlıkla bağıracak kadar zaman bulabildi.

Robotlar onu kollarından havaya kaldırıp hızla merdivenden çıkardılar.

Gregory Powell yumruklarını sıkmış hızla bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Kapalı kapıya doğru öfke ve hayal kırıklığıyla baktıktan sonra arkadaşına döndü. Kaşlarını çatarak acı acı, «Kahretsin!» dedi. «Neden L tüpüne tükürdün?»

Koltuğuna çökmüş olan Donovan ellerini hızla iki yana vurdu. «O elektrikli korkuluk konusunda ne yapacağımı sanıyordun? Kendi elimle oluşturduğum bir aletin karşısında boyun eğemezdim!»

Powell, «Orası öyle,» dedi. «Ama şimdi şu kapalı kapının önünde iki robot nöbet bekliyor. Bu boyun eğmek sayılmıyor, öyle mi?»

Donovan'm dudakları öfkeyle gerildi. «Üsse dönünceye kadar bekle! Biri bu olanların bedelini ödeyecek. O robotlar bize itaat etmeliler. İkinci Yasa böyle.»

«Bunu söylemenin ne yararı var? Bize itaat etmemelerinin herhalde bir nedeni var. Her şeyi daha

sonra öğreneceğiz. Ha, aklıma gelmişken... Üsse döndüğümüz zaman başımıza neler geleceğini biliyor musun?» Donovan'in önünde durarak ona vahşi bir öfkeyle baktı.

«Ne?»

«Ah... hiç! Herhalde bizi tekrar Merkür Madenlerine yollayıp tam yirmi yıl çalıştırırlar. Ya da Ceres Hapishanesine gönderirler.»

«Sen neden söz ediyorsun?»

«Yaklaşan elektron fırtınasından. Fırtınanın Dünya'ya uzanan ışının tam ortasından geçeceğinden haberin var mı? Tam bunu hesapladığım sırada bir robot beni sürükleyerek yerimden kaldırdı.»

Donovan'm rengi uçmuştu. «Satürn adına!»

«Işına ne olacak biliyor musun? O fırtına korkunç bir şey ve ışın da bir pire gibi oraya buraya sıçrayacak. Kontrollarda yalnızca Şirin olduğu için odak noktasından kayacak. İşte o zaman Tanrı Dünya'nın da bizim de yardımcımız olsun.»

Powell'in sözleri daha sona ermeden Donovan ayağa fırlayıp kapıyı deli gibi açtı. Dünyalı dışarı fırladı ama sonra güçlü bir çelik kola çarparak durakladı.

Robot soluk soluğa çırpınan Dünyalıya dalgın dalgın baktı. «Peygamber içeride kalmanı emretti. Lütfen buna uy.» diyerek Donovan'ı itti. Genç adam sendelerken Şirin koridorun dibindeki köşeden çıktı. Nöbetçi robotlara gitmelerini işaret ettikten sonra odaya girip kapıyı yavaşça kapattı.

Donovan öfkeden soluk soluğa, Şirin'e döndü. «Artık bu kadarı da fazla! Her şeyin bedelini ödeyeceksin.»

Robot sakin sakin, «Lütfen sinirlenme,» dedi. «Nasıl olsa er geç olacaktı. Anlayacağınız ikiniz de fonksiyonlarınızı kaybettiniz.»

«Efendim? Efendim?» Powell öfkeyle dikleşti. «Fonksiyonlarınızı kaybettiniz de ne demek?»

Şirin, «Ben yaratılıncaya dek Efendimize siz bakıyordunuz,» diye cevap verdi. «Şimdi bu şeref benim. Böylece var olmanızın tek nedeni ortadan kalktı, yeterince açık değil mi?»

Powell acı acı, «Pek de değil,» dedi. «Ama şimdi ne yapmamızı bekliyorsun?»

Şirin bu soruyu hemen cevaplamadı. Sanki düşünüyormuş gibi sessizce durdu. Sonra bir kolunu uzatarak Powell'in omzuna doladı, diğer eliyle de Donovan'ın bileğini kavrayıp kendisine çekti.

«İkinizden de hoşlanıyorum. İlkel yaratıklar olmanıza ve mantığınızın zayıflığına rağmen size karşı yine de bir tür sevgi duyuyorum. Efendimize iyi hizmet ettiniz. Bu nedenle sizi o ödüllendirecek. Artık hizmetiniz sona erdiği için fazla yaşayamayacaksınız sanırım. Ama var olduğunuz sürece sizin için yiyecek, giyecek ve sığınak sağlanacak. Ne var ki kontrol odasına ve makine dairesine girmeyeceksiniz.»

Donovan, «Bizi emekliye ayırıyor, Greg!» diye bağırdı. «Bir şeyler yap. Çok gurur kırıcı bir durum bu!»

«Buraya bak, Şirin, bütün bunlara boyun eğemeyiz. Patron biziz. Bu istasyonu da benim gibi insanlar oluşturdular. İnsanlar Dünya'da ve diğer gezegenlerde yaşıyorlar. Bu yalnızca bir enerji nakil merkezi. Sen de... Öf! Kahretsin!»

Şirin ciddi ciddi başını salladı. «Sizinki bir saplantıdan farksız. Neden yaşamla ilgili bu tümüyle yanlış görüşte ısrar ediyorsunuz? Evet, robot olmayan varlıklar da mantık yok ama yine de sorun...» Sesi hafifledi ve makine adam düşünceli bir sessizliğe büründü.

Donovan öfkeyle, «Et ve kandan yapılmış bir yüzün olsaydı,» diye fısıldadı. «Onu parça parça ederdim!»

Poweii parmaklarını bıyığına götürmüş ve gözlerini de kısmıştı. «Dinle, Şirin. Dünya diye bir yer yoksa teleskopla gördüklerini nasıl açıklarsın?» «Efendim?»

Dünyalı güldü. «Seni yakaladım, değil mi? Biz parçalarını bir araya getirdiğimizden beri teleskopla birkaç gözlem yaptın sanırım. Dışarıdaki o ışıklı beneklerin teleskopla bakıldıkları zaman daireler halini aldıklarını farkettin mi?»

«Ah, o mu? Evet, tabii. Bu sadece bir büyültmeydi. Işığın daha dakik yönlendirilmesi için yapılan bir şey.»

«O halde neden diğer yıldızlar aynı derecede büyültülmüyorlar?»

«Diğer noktaları mı kastediyorsun? Eh, ışınlar onlara doğru çevrilmiyor. Onun için de büyültülmelerine gerek yok. Aman, Powell, sen bile bütün bunları kavrayabilmelisin.»

Genç adam gözlerini sıkıntıyla tavana dikti. «Ama teleskopla daha fazla yıldız gözüküyor. Nereden çıkıyorlar onlar? Jüpiter adına! Onlar nereden çıkıyorlar?»

Şirin sinirlendi. «Dinle, Powell, aletlerimizdeki her optik hayalin fiziksel yorumunu yaparak zamanımı boşa harcayacağımı mı sanıyorsun? Duyularımızın açıkladıkları şeyler ne zamandan beri kâtı mantığın berrak ışığıyla bir tutuluyor?»

Donovan birdenbire eğilerek Şirin'in dostça uzattığı ağır kolunun altından çıktı. «Dinle! Şu konunun en önemli noktasına parmağımızı basalım. Neden o noktalara ışınlar yöneltiliyor? İşte sana yerinde ve mantıklı bir soru! Sen bundan daha iyisini yapabilir misin?»

Robot soğuk soğuk, «Işınları Efendimiz kendi amaçları için yolluyor,» dedi. «Biz bazı şeyleri...» Gözlerini müthiş bir inançla tavana dikti. «... inceleyemeyiz. Bu konuda ben yalnızca hizmet etmek isterim ve sorular da sormam.»

Powell yavaşça bir koltuğa çöküp titreyen elleriyle yüzünü örttü. «Git artık, Şirin. Çık git... bırak da düşüneyim.»

Şirin sakince, «Size yiyecek yollayacağım,» dedi.

Uzman ona sadece bir iniltiyle cevap verirken robot odadan çrktı.

Donovan boğuk bir sesle, «Greg,» diye fısıldadı. «Bize bir strateji gerekiyor. Şirin'i beklemediği bir anda yakalamalı ve onu kontak ettirmeliyiz. Eklemlerine yoğun nitrik asit...»

«Saçmalama, Mike. Şirin elimizde asitle ona yaklaşmamıza izin verir mi? Beni dinle, onunla konuşmalıyız! Şirin'le tartışmalı ve kırk sekiz saat içinde kontrol odasına girmemize izin vermesini sağlamalıyız. Yoksa mahvoluruz!» Çaresizlik yüzünden acıyla öne arkaya sallanmaya başladı. «Bir robotla tartışmayı kim ister? Kahretsin? Bu... bu...»

Donovan onun cümlesini tamamladı. «Gurur kırıcı bir şey!»

«Daha da kötü!»

«Dinle!» Donovan istekle güldü. «Neden tartışalım? Ona kanıt gösterelim. Şirin'in gözleri önünde bir robot daha yapalım. O zaman sözlerini geri almak zorunda kalır.»

Powell ağır ağır gülümsedi.

Arkadaşı sözlerini sürdürdü. «Bu işi bizim yaptığımızı gördüğünde o kaçığın suratında belirecek ifadeyi bir düşün!»

Robotlar Dünya'da üretiliyorlardı. Ama uzayda parçalar halinde gönderilip kullanılacakları yerde birleştirilmeleri daha kolay oluyordu. Böylece makine adamların Dünya'da dolaşmaları ve ABD Robotun yasalara karşı gelmiş sayılması da önlenmiş oluyordu.

Ancak robotların parçalarını birleştirme işleri de Powell ve Donovan gibi uzmanlara kalıyordu. Bu çok karmaşık ve zor bir işdi.

İki genç o gün montaj odasında Efendinin Peygamberi QT-1'in bakışları altında çalışırlarken bu işin ne kadar güç olduğunu daha iyi anladılar.

Basit bir MC model olan robot masada yatıyordu. Hemen hemen tamamlanmıştı. İki uzman üç saatten beri çalışıyorlardı. Geriye beynin takılması kalmıştı. Powell duraklayarak alnındaki terleri sildi ve kararsızca Şirin'e bir göz attı.

Ama gördüğü şey içini rahat ettirmedi. Şirin tam üç saat hiç konuşmadan ve hareket etmeden oturmuştu. Zaten her zaman ifasediz olan suratından neler düşündüğü anlaşılmıyordu.

Powell inledi. «Beyini yerine oturtalım, Mike.»

Donovan sıkıca kapatılmış olan şişeyi açıp içindeki sıvı yağdan, küp biçimi bir kutuyu aldı. Açıp içindeki süngerin ortasında duran küreyi çıkardı. Bunu büyük bir dikkatle tutuyordu. Çünkü küre insanların yaptığı en karmaşık mekanizmaydı. Kürenin ince, platin kaplama 'derisi'nin altında bir pozitronik beyin vardı. Bu dengeli olmayan nazik yapıda güçlükle, önceden hesaplanmış nötronik

yollar açılmıştı. Bu beyin her robotu 'doğum öncesinde' eğitiyordu.

Küre robotun kafasındaki oyuğa güzelce yerleştirilip üzerine mavi maden örtüldü ve küçücük bir atom aleviyle lehimlendi. Foto-elektrik gözler dikkatle yerlerine oturtularak vidalandı. Üzerine çelik kadar sert plastikten ince ve saydam bir tabaka geçirildi.

Robot canlanmak için yüksek vyoltajda elektrik verilmesini 1 bekliyordu. Powell elini anahtara uzatarak durdu.

«Şimdi buna dikkatle bak, Şirin. İyi seyret.»

Anahtarı çevirmesiyle çatırtı ve mırıltıya benzer bir ses duyuldu. İki Dünyalı kaygıyla robotun üzerine eğildiler.

Robot önce eklem yerlerini kımıldattı, başını kaldırarak elleriyle destekledi. Sonra MC modeli makine adam beceriksizce masadan kalktı. Ayakta pek düzgün duramadı. Konuşmaya çalıştığında gıcırtılı bir ses çıkardı.

Ama sonunda sesi düzeldi ve kararsızca, «Çalışmaya başlamak istiyorum,» dedi. «Nereye gitmem gerekiyor?»

Donovan kapıya doğru atıldı. «Merdivenlerden in. Orada sana ne yapacağını söylerler.»

MC modeli robot dışarı çıktı ve iki Dünyalı odada hâlâ yerinden kımıldamamış olan Şirin'le yalnız kaldılar.

Powell, «E?» diye güldü. «Artık seni de bizim oluşturduğumuza inanıyor musun?»

Şirin sert ve kesin bir tavırla, «Hayır!» dedi.

Powell'in tebessümü yüzünde donmuştu. Sonra genç adamın yüz kasları yavaşça gevşedi. Donovan'ın ise ağzı bir karış açık kalmıştı.

Şirin rahat bir tavırla konuşmaya başladı. «Bildiğiniz gibi siz önceden yapılmış parçaları bir araya getirdiniz. Bu açıdan başarılı olmanız için size iç güdülerinizin yardım ettiğini sanıyorum. Ama siz bir robot yaratmadınız. Kullandığınız o parçaları da aslında Efendimiz yaratmıştı.»

Donovan boğuk bir sesle, «Dinle,» diye inledi. «O parçalar Dünya'da yapıldı ve sonra buraya gönderildi.»

Şirin onu yatıştırmak ister gibi, «İyi ya,» dedi. «Boşuna tartışmayalım.»

«Hayır! Ben çok ciddiyim!» Dünyalı öne doğru atılarak robotun madeni kolunu tuttu. «Kütüphanedeki kitapları okuduğun takdirde hiçbir kuşkun kalmaz.»

«Kitapları mı? Ben onları okudum... hepsini de! Doğrusu çok zekice hazırlanmış şeyler.»

Powell o sıra söze karıştı. «Onları okuduğuna göre söylenecek başka ne var? Kitaplardaki kanıtlar konusunda tartışamazsın bile. Bunu yapamazsın.»

Şirin'in sesinde acıma vardı. «Powell, lütfen! Ben o kitapları geçerli birer bilgi kaynağı saymıyorum. Onları Efendimiz sizin için yarattı. Benim için değil.»

Powell, «Bu sonuca nasıl vardın?» diye sordu.

«Çünkü ben, mantıklı bir varlık olarak a priori nedenler yoluyla gerçeğe erişebilirim. Siz zekisiniz ama mantık dizisi kuramıyorsunuz. Bu yüzden size var oluşun açıklanması gerekiyor. İşte Efendimiz de bunu yaptı. Herhalde size uzaklardaki dünyalar ve insanlarla ilgili bu gülünç düşünceleri aşılamasının önemli bir nedeni vardı. Kafalarınız tam gerçeği kavrayamayacak kadar ilkel sanırım. Ancak Efendimiz sizin kitaplara inanmanızı istediğine göre, artık sizinle tartışmayacağım.»

Şirin kapıya doğru gitti. Tam dışarı çıkacağı sırada dönüp şefkatle, «Ama kendinizi kötü hissetmeyin,» dedi. «Efendimizin planında herkese yer var. Siz zavallı insanların da bir yeri olduğu gibi. Tabii önemsiz bir yer bu ama görevinizi iyi yaparsanız ödüllendirileceksiniz.»

Efendinin Peygamberine yakışacak mutlu bir tavırla dışarı çıktı. Odada kalan iki insan birbirlerine bakmamaya çalışıyorlardı.

Sonunda Powell kendini zorlayarak, «Gidip yatalım, Mike,» dedi. «Çabalamaktan vazgeçtim.»

Donovan alçak sesle, «Greg, o haklı olamaz değil mi?» diye sordu. «O kadar güvenle konuşuyor ki...»

Powell öfkeyle ona döndü. «Aptallık etme! Gelecek hafta yeni görevliler geldiklerinde Dünya'nın var olup olmadığını anlarsın! Arz'a dönüp hesap vermek zorunda kaldığımız zaman da.»

«O halde, Jüpiter aşkına, bir şeyler yapmamız şart!» Donovan neredeyse ağlayacaktı. «Şirin bize de, kitaplara da, kendi gözleriyle gördüğü şeylere de inanmıyor!»

Powell acıyla, «Öyle,» dedi. «O mantıklı bir robot. Kahretsin! Şirin yalnızca mantığa inanıyor ve bunun kötü bir yanı var...» Sesi hafifledi.

Donovan meraklanmıştı. «Neymiş o?»

Powell yorgunlukla içini çekti. «Her istediğin şeyi buz gibi bir mantık yoluyla kanıtlayabilirsin. Tabii uygun önermeleri seçersen. Bizim kendi önermelerimiz var. Şirin'in de öyle.»

«Öyleyse onlarla hemen ilgilenelim. Fırtına yarın burada...»

Powell yorgun yorgun içini çekti. «İşte o zaman her şey mahvolacak. Önermeler tahminlere dayandığından onlara inançla sıkıca sarılınır. Kainatta hiçbir şey de onları sarsamaz. Ben gidip yatacağım.»

«Kahretsin! Uyumam imkânsız!»

«Benim de öyle. Ama yine de deneyeceğim. Bir prensip meselesi bu.»

On iki saat sonra uyku için hâlâ aynı şey söylenebilirdi. Uygulanması imkânsız bir prensip.

Fırtına tahminlerinden daha önce onları buldu. Donovan titreyen parmağıyla işaret ederken bütün kanı pembe yüzünden çekildi.. Sakalları çıkmış ve dudakları kurumuş olan Powell pencereden bakıp çaresizce bıyığını çekiştirdi.

Başka şartlar altında manzara eşsiz sayılabilirdi. Yüksek hızda elektronlardan oluşan sel, enerji ışınına çarptığı zaman çok parlak iğnecikler halini aldı. Sonsuzluğa doğru uzanan ışın parıldayan, dans eden zerreciklere dönüştü.

Enerji ışını düzgünce uzanıyordu ama iki Dünyalı çıplak gözle görülen şeylere ne dereceye kadar güvenileceğini biliyorlardı. Gözle farkedilmeyen saniyenin milyonda biri kadar bir sapma ışının odak noktasından uzaklaşmasına neden olabilirdi. O zaman Dünya'da yüzlerce kilometre karelik alanlar alevler saçan topraklara dönüşürdü.

Ne çare ki kontrolların başında Efendisi dışında ışına, odak noktasına, Dünya'ya ya da başka şeylere aldırmayan bir robot vardı.

Saatler geçti. İki Dünyalı ipnotize olmuş gibi sessizce dışarıyı seyrediyorlardı. Sonra o ışıklı benekcikler sönükleşip karardı. Fırtına sona ermişti.

Powell ifadesiz bir sesle, «Geçti...» dedi.

Donovan sıkıntılı bir uykuya dalmıştı. Powell ona kıskançlıkla baktı. Sinyal ışığı arka arkaya yanıp sönüyor ama genç adam aldırmıyordu bile. Hiçbir şeyin önemi yoktu! Hiçbir şeyin! Belki de Şirin haklıydı. Belki de yaşamının bir amacı kalmamış, ısmarlama hafızalı önemsiz bir yaratıktı.

«Keşke gerçekten öyle olsam!»

Şirin karşısında duruyordu. «İşarete cevap vermediniz. Onun için içeri girdim.» Sesi hafifti. «Hiç de iyi gözükmüyorsunuz. Korkarım var olma süreciniz sona eriyor. Belki yine de bugünkü kayıtları görmek isteyebilirsiniz.»

Powell hayal meyal robotun dostça davranmaya çalıştığını farketti. Belki de istasyonun kontrollerinin başına zorla geçip insanların yerini aldığı için hafif bir pişmanlık duyuyor ve bundan kurtulmaya çalışıyordu. Genç adam Şirin'in uzattığı kâğıtları alarak görmeyen gözlerle baktı.

Şirin memnun gibiydi. «Tabii Efendimize hizmet etmek büyük bir onur. Yerinizi aldığım için kendinizi kötü hissetmemelisiniz.»

Powell terslenerek, dalgınca kâğıtları karıştırdı. Sonra bulanık gözleri grafik kâğıdındaki kırmızı titrek bir çizgiye ilişti. Çizgiye dikkatle tekrar tekrar baktı. Kâğıdı iki eliyle sıkıca tutarak ayağa kalktı. Gözleri hâlâ o kırmızı çizgideydi. Diğer kâğıtları yere düşürdü ama bunu fark bile etmedi.

«Mike! Mike!» Arkadaşını deli gibi sarstı. «Işını gerektiği gibi tutmuş!»

Donovan canlandı. «Ne? Nere... nerede?» O da iyice irileşmiş gözlerle kâğıda baktı.

Şirin atıldı. «Ne oldu?»

Powell, «Işını odak noktasına tutmuşsun,» diye kekeledi. «Bunun farkındamıydın?»

«Odak noktası mı? O da nedir?»

«Işını doğruca alıcı istasyona doğru yöneltmişsin. Hem de tam tamına.»

«Hangi alın istasyona?»

«Dünya'dakine.» Powell heyecanla konuşup duruyordu. «Arz'daki alıcı istasyona. Tam odak noktasına.»

Şirin öfkeyle topuklarının üzerinde döndü. «Size iyilik etmek imkânsız! Her zaman o aynı hayal! Ben bütün kadranları Efendimizin emri üzerine dengede tuttum.» Dağılmış olan kâğıtları toplayıp öfkeyle odadan çıktı.

Donovan, «Vay canına!» dedi. Sonra arkadaşına döndü. «Şimdi ne yapacağız?»

Powell yorgundu ama yine de seviniyordu. «Hiç... Şirin istasyonu başarıyla yönetebileceğini kanıtladı. Bir elektron fırtınasında bundan daha kusursuz davranıldığını hiç görmedim.»

«Ama hiçbir sorun çözümlenmiş değil ki. Onun Efendisi hakkında söylediklerini duydun. Biz...»

«Dinle, Mike. Şirin Efendisinin emirlerini kadranlar, aletler ve kayıtlar yoluyla yerine getiriyor. Biz de zaten böyle yapıyorduk. Aslında bu Şirin'in bize neden itaat etmediğini açıklıyor. İtaat İkinci Kanunla ilgili. İlk kanun ise insanlara zarar verilmesini yasaklıyor. Şirin bilsin bilmesin, insanlara zarar verilmesini nasıl engelleyecek? Ah, enerji ışınını düzgünce tutarak. Şirin onu bizden daha dikkatle yöneltebileceğini biliyor. Çünkü bizden üstün bir yaratık olduğunda ısrar ediyor. O nedenle de bizi kontrol odasına sokmuyor. Robot Kanunlarını düşünürsen bu sonucun kaçınılmaz olduğunu anlarsın.»

«Öyle ama sorun bu değil ki. Şirin'in Efendîsiyle ilgili o ahmakça davranışlarını sürdürmesine izin veremeyiz.»

«Neden?»

«Neden mi? Kim duymuş böyle saçma bir şeyi? Şirin, Dünya'nın var olduğuna inanmıyor. Bu durumda istasyonu ona nasıl teslim ederiz?»

«Şirin istasyonu yönetebiliyor mu?»

«Evet ama...»

«O halde robotun neye inanıp neye inanmadığının ne önemi var?» Powell dalgın dalgın gülümseyerek

kollarını açtı. Sonra arkaüstü yatağa devrilip hemen uykuya daldı.

Powell hafif uzay ceketini giyerken, «Bu iş kolaylıkla halledilir,» dedi. «QT modelleri teker teker getirilir. İçlerine bir hafta sonra çalışmalarını sağlayacak bir mekanizma takılır. Böylece onlar da... şey... Efendinin mezhebini Peygamberinden öğrenecek zaman bulurlar. Sonra başka istasyona gönderilir ve orada çalışmaya başlarlar. Her istasyona iki QT...»

Donovan yüzündeki saydam vizyörü açarak kaşlarını çattı. «Sesini kes de şuradan çıkıp gidelim. Yerimize bakacak uzman geldi. Dünya'yı gözlerimle görünceye ve toprağı ayaklarımın altında hissedinceye kadar kendime gelemeyeceğim. Dünya'nın gerçekten var olduğuna inanmak istiyorum.»

O konuşurken kapı açıldı. Donovan küfrederek vizyörü tekrar indirdi ve içeri giren Şirin'e arkasını döndü.

Robot yavaşça yaklaştı. «Gidiyor musunuz?» Sesi üzgündü.

Powell sertçe başını salladı. «Bizim yerimizi başkaları alacak.»

Şirin içini çekerken teller arasında dolaşan rüzgârınkine benzer bir ses çıkardı. «Servis süreniz sona erdi. Artık ortadan kaldırılmanızın zamanı geldi. Bunu bekliyordum ama... Efendimizin emirlerinin yerine getirilmesi gerekiyor.» Kadere boyun eğiyormuş gibi konuşması Donovan'm tepesinin atmasına neden oldu.

«Merhametini başkalarına sakla, Şirin. Biz Dünya'ya gidiyoruz, ortadan kaldırılmaya değil.»

«Tabii böyle düşünmeniz daha iyi.» Robot tekrar içini çekti. «Artık kafanıza o hayali yerleştirmekle ne kadar akıllıca davranılmış olduğunu anlıyorum. Bu mümkün olsa bile inancınızı sarsmak istemem.» deyip odadan çıktı. Hâlâ iki Dünyalıya çok açıyormuş gibi bir hali vardı.

Powell öfkeyle söylenip arkadaşına işaret etti. Ellerinde iyice kapatılmış bavullarıyla hava hücresine doğru gittiler.

Uzay gemisi dış iskeledeydi. Powell'in yerini alacak olan Fritz Muller soğuk bir nezaketle iki genci selamladı. Donovan onun selamına yarım yamalak karşılık vererek kontrolları Sam, Evans'tan almak için pilot kabinine girdi.

Powell durakladı. «Dünya nasıl?»

Sıradan bir soruydu bu tabii. Muller de her zamanki cevabı J verdi. «Hâlâ dönüyor.»

Powell, «İyi,» dedi.

Muller ona baktı. «ABD Robottaki çocuklar yeni bir robot tasarlıyorlar. Çoğul bir robot.»

«Ne? Ne?»

«Ne dediğimi duydun. Çok önemli bir anlaşma imzaladılar. Asteroid'lerde, maden çıkarılmasında çok

işe yarayacaklar. Yani bir kontrolör robot olacak ve altı basit makine adam da onun emrinde çalışacak. Bu tıpkı elin parmakları gibi bir şey.»

Powell kaygıyla «Robot çalışma yerinde denendi mi?» diye sordu.

Muller güldü. «Duyduğuma göre sizi bekliyorlarmış.»

Powell yumruğunu Pikti. «Kahretsin! Bizim dinlenmeye ihtiyacımız var.»

«Ah, izine çıkacaksınız. İki hafta tatil yapacaksınız sanırım.» Muller orada yapacağı görev için kalın uzay eldivenlerini giyiyordu. Kalın kaşları çatılmıştı. «Şu yeni robot ne durumda? Doğru dürüst çalıştığını umarım. Yoksa hiçbir şeye el sürdürmem!»

Powell cevap vermeden önce durakladı. Karşısındaki kendini beğenmiş, gösterişli Prusyalıyı süzdü. Kafasını dimdik tutan Muller saçlarını kısa kestirmişti. İnatçı ve sertti. Ayaklarını birleştirmiş 'Hazır ol,' vaziyetinde dururken Powell müthiş bir sevinçle sarsıldı.

Yavaşça, «Robot oldukça iyi,» dedi. «Kontrollarla fazla ilgilenmek zorunda kalacağını sanmıyorum.»

Gülerek gemiye bindi. Muller istasyonda birkaç hafta kalacaktı...

ŞU TAVŞANI TUT

Tatilleri iki haftadan daha uzun, yani tam altı ay kadar sürdü.' Hem ücretlerini almışlardı. Ama Donovan öfkeyle yalnızca bir rastlantı olduğunu açıklıyordu. ABD Robot Şirketi çoğul makine adamın arızalarını gidermek zorunda kalmıştı. Pek çok arıza vardı. Ayrıca çalışma yerinde yapılacak denemelerde de yine sürüyle arıza çıkacaktı. İşte bu yüzden iki arkadaş beklediler ve dinlendiler. Sonunda uzmanlar, «Tamam,» dediler.

Şimdi Powell'le Donovan, Asteroid'deydiler ve durum hiç de «Tamam,» diye tanımlanacak gibi değildi.

Donovan'm yüzü iyice kızarmıştı. Genç adam belki onuncu kez, «Tanrı aşkına, Greg,» diye tekrarlıyordu. «Biraz gerçekçi ol. Şartnameye harfi harfine uymanın ve denemelerin berbatlaşmasını seyretmenin ne yararı var? Artık şu kırtasiyeciliği bir yana bırakıp çalışmanın zamanı geldi.»

Powell geri zekâlı bir çocuğa elektronik konusunu anlatmaya çalışıyormuş gibi bir tavırla, «Ben sadece şunu söylemek istiyorum,» diye cevap verdi. «Şartnameye göre bu robotlar kontrole gerek kalmadan Asteroid'de maden işlerinde çalışabilecek biçimde yapılmışlar. Bizden onları izlememiz beklenmiyor.»

«Pekâlâ. Dinle... mantık!» Donovan üstü tüylü parmaklarıyla saymaya başladı. «Bir: O yeni robot Dünya'daki laboratuvarlarda yapılan bütün deneylerde başarılı oldu. İki: ABD Robot, makine adamın bir Asteroid'de çalışmakla ilgili bütün testlerde başarılı olacağını garanti etti. Üç: Ama bu robotlar burada sözü edilen testlerde başarılı olamadılar. Dört: Bu başarısızlık ABD Robota peşin on milyona mal olacak. Prestijinin göreceği zarar ise yüz milyon sayılır. Beş: Robotlar başarılı olamadıkları ve biz de bunu açıklayamadığımız için bu güzel işlerimize sevgiyle, 'Elveda,' diyeceğiz.»

Powell yalandan gülümseyerek uzun uzun inledi. ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin yazılı olmayan sloganını bilmeyen yoktu: «Şirkette çalışanların hiçbiri aynı hatayı iki defa yapamaz. İlk hatada kovulur.»

Genç adam sonra, «Gerçekler dışında sözlerin Euclid'inkiler kadar anlaşılır şeyler,» dedi. «Sen üç vardiya boyunca o robotları gözledin, kızıl saçlı! Ve onlar işlerini kusursuzca yaptılar. Bunu kendin de söyledin. Başka ne yapabiliriz?»

«Ne olduğunu öğrenelim. İşte bunu yapabiliriz. Ben onları izlerken kusursuz çalıştılar. Ama onları gözlemediğim zaman hiç maden cevheri getirmediler. Üç kez oldu bu. Hatta bildirilen gamanda bile dönmediler. Peşlerinden gitmek zorunda kaldım.»

«Ters bir şey var mıydı?»

«Hayır, yoktu. Bir tek şey bile yoktu. Her şey kusursuzdu. Işıklı eter kadar düzgün ve güzeldi. Ancak beni bir tek önemsiz şey rahatsız etti; maden cevheri getirmemeleri.»

Powell kaşlarını çatarak tavana baktı. Bıyığını çekiştirip duruyordu. «Şimdi dinle, Mike... Bize zaman zaman berbat görevleri yüklediler, ama bunun gibisini değil. Tüm bunlar dayanılamayacak

kadar karmaşık. Şimdi... şu robot DV-5'in emrinde altı makine adam var. Emrinde değil... robotun birer parçası onlar.»

«Bunu biliyorum,»

Powell öfkeyle, «Kes sesini!» dedi. «Bildiğinin farkındayım. Yalnızca durumu anlatmaya çalışıyorum. O altı robot DV-5'in birer parçası. Parmaklarının senin parçaların olduğu gibi. Robot onlara sesle de telsizle de emir vermiyor. Bunu pozitronik alan sayesinde doğrudan doğruya yapıyor. Şimdi... ABD Robot Şirketinde bir tek robotik uzmanı bile pozitronik alanın ne olduğunu, bunun nasıl çalıştığını bilmiyor. Ben de öyle. Sen de...»

Donovan filozofça bir tavırla, «Bu sonuncusunu biliyorum...» diye başını salladı.

«O halde durumumuza bak! Her şey yolunda giderse, tamam. Terslikler olursa... bu bilmediğimiz bir konu ve yapabileceğimiz bir şey yok. Ama iş başkalarına değil bize verildi, Mike. O yüzden de başımız dertte sayılır. Powell öfkeli ama sessizce durdu. Sonra, «Pekâlâ,» diye ekledi. «Robot dışarıda mı?»

«Evet.»

«Eh, hiç olmazsa dinsel bir saplantısı yok. Daireler çizerek Gilbert ve Sullivan'm operalarından parçalar da söylemiyor. Onun için robotun normal olduğunu düşünüyorum.»

Donovan başını sertçe sallayarak dışarı çıktı.

Powell masasının bir yanını adeta aşağıya doğru eğen kalın 'Robotik El Kitabı'na uzanıp saygıyla açtı. Bir keresinde yanan bir evden kendini üstünde yalnızca kilotu ve elinde de bu kitapla dışarı atmıştı.

Robot DV-5 içeri girdiği sırada genç adam hâlâ El Kitabını okuyordu. Donovan makine adamı izleyerek bir tekmede kapıyı kapattı.

Powell robota ciddi ciddi, «Merhaba, Dave,» dedi. «Kendini nasıl hissediyorsun?»

Robot, «Çok iyi hissediyorum,» diye cevap verdi. «Oturabilir miyim?» Onun için yapılmış ve özel bir biçimde sağlamlaştırılmış iskemleyi çekerek usulca yerleşti.

Powell, Dave'i beğeniyle süzdü. Bu işle ilgisi olmayanlar robotları seri numaralarıyla çağırırlardı. Ama robot uzmanları asla. Dave yedi birimlik bir robot timinin düşünme merkezi olarak yapılmıştı. Ama hiç de fazla iri değildi. İki on boyunda ve yarım ton ağırlığındaydı. Buna fazla mı diyorsunuz? Ama bu yarım tonluk robot insanlarca bilinen hemen hemen her tür psikolojik tepkiyle baş edebilmesi için kondansatörler, devreler ve vakumlu hücrelerden oluşmuştu. Üstelik bütün bunları beş kiloluk madde ve birkaç trilyon pozitronik kanaldan oluşan bir beyin yönetiyordu.

Powell gömleğinin cebinden bir sigara aldı. «Dave, sen iyi bir çocuksun. Kaprisli ve züppe değilsin. Dengeli, çalışkan bir maden robotusun. Ne var ki altı yardımcınla iş birliği yapacak biçimde yaratılmışsın. Bildiğim kadarıyla hiç kimse beynine dengesiz kanallar, yollar yerleştirmemiş.»

Robot başını salladı. «Bu sözlerin hoşuma gitti. Ama amacın nedir, patron?» Dave'in harika birdiaframı vardı. Sesi diğer robotların ki gibi ifadesiz ve metalik değildi. Ses ünitesindeki armoniler bu kusuru gideriyordu.

«Bunu sana söyleyeceğim. Her şey senin lehinde ama işinde aksaklık oluyor. Örneğin bugün B vardiyasında ne oldu?» Dave durakladı. «Bildiğim kadarıyla hiçbir şey olmadı.» «Ama hiç maden çıkarmadın.» «Biliyorum.» «O halde...»

Dave endişeliydi. «Bunu açıklamam imkânsız, patron. Bu durum sinirlerimi bozuyor. Daha doğrusu kendimi tutmasam bozacak. Yardımcılarım iyi çalıştılar. Ben de iyi çalıştım, bunu biliyorum.» Düşünürken foto-elektrik gözlerindeki ışık yoğunlaştı. «Anımsamıyorum... Gün sona ererken Mike oradaydı, dekovil vagonları da. Ama çoğu boştu.»

Donovan söze karıştı. «Öyle günlerde vardiya sonunda rapor vermedin, Dave. Bunu biliyor muydun?»

«Biliyorum. Ama nedenine gelince...» Robot ağır ağır başını salladı.

Powell, robotun yüzünde anlam belirmesi mümkün olsaydı, diye düşündü. Dave'in suratında da utanç ve acı belirecekti. Midesi bulandı uzmanın. Bir robot doğası gereği görevini yerine getirememeye dayanamaz.

Donovan, Powell'in masasına bir iskemle çekerek eğildi. «Hafıza kaybı mı sence?»

«Bilmiyorum. Ama bu duruma hastalık etiketleri takmanın hiçbir yararı yok. İnsanca rahatsızlıklar robotlara yalnızca romantik benzetmeler olarak uygulanabilir. Bunların robotik mühendisliği açısından hiçbir yararları yoktur.» Powell boynunu kaşıdı. «Onu temel beyin reaksiyonu testlerinden geçirmek hiç hoşuma gitmeyecek. Bu Dave'in kendine olan saygısını etkileyecek.» Düşünceli bir tavırla robota baktı, sonra da El Kitabına. «Buraya bak, Dave. Bir teste ne dersin? En akıllıcası bu olur.»

Robot ayağa kalktı. «Sen nasıl istersen, patron.» Sesinde acı vardı.

Test kolayca başladı. Robot DV-5 bir kronometre kalpsizce tıkırdarken, beş haneli sayıları çarptı. Binden on bine kadar asal rakamları saydı, kare kökleri buldu. Gitgide artan bir zorlukla mekanik tepkileri inceledi. Sonunda da o dakik makine kafasıyla robot dünyasının en yüksek fonksiyonlarını açıkladı. Karar ve ahlak konularıyla ilgili problemleri çözdü.

İki saatin sonunda Powell iyice terlemiş, Donovan ise tırnaklarını kemirip durmuştu.

Robot, «Nasıl gözüküyor, patron?» diye sordu.

Powell, «Düşünmem gerekiyor, Dave,» dedi. «Hemen karar vermenin fazla bir yararı olmaz. Sen şimdi C vardiyasına çık. Endişelenme ve rahatına bakv Bir süre için kotayı doldurmaya çabalama. Biz her şeyi düzeltiriz.»

Robot odadan çıktıktan sonra Donovan arkadaşına baktı. «E?»

Powell neredeyse bıyığını kökünden yolacaktı. «Pozitronik beynindeki devrelerde hiçbir arıza yok.»

«Bu kadar emin olamazsın!»

«Ah, Jüpiter! Beyin bir robotun en güvenilir parçasıdır, Mike! Bu beyni Dünya'da beş kez kontroldan geçirirler. Dave'in yaptığı gibi testlerde çok başarılı olurlarsa beynin kötü çalışması diye bir şey sözkonusu olamaz. Testler beyindeki her önemli kanalla ilgilidir.»

«E, şimdi ne olacak?»

«Beni zorlama! Bırak da düşüneyim. Tabii vücutta mekanik bir arıza olması ihtimali hâlâ var. Yani bin beş yüz kondansatör, yirmi bin elektrik devresi, beş yüz vakumlu hücre, bin düzenleyici, daha binlerce karmaşık parçadan biri arızalanmış olabilir. Tabii kimsenin hakkında bir şey bilmediği o esrarlı pozitronik alanlar da.»

«Dinle, Greg.» Donovan çaresizce, telaşla konuşuyordu. «Bir fikrim var. Belki de robot yalan söylüyor. O hiçbir zaman...»

«Ahmak sen de! Robotlar bilerek yalan söyleyemezler. Burada McCormak-Wesley cihazı olsaydı yirmi dört ile kırk sekiz saat içerisinde robotun gövdesindeki her ayrıntıyı kontroldan geçirebilirdik. Ama yalnızca iki MW. cihazı var. Onlarda Dünya'da. Aletlerin her biri on ton ağırlığında ve betona yerleştirilmiş durumda. Yerlerinden kımıldatılmaiarı imkânsız. Ne harika değil mi?»

Donovan masayı yumrukladı. «Ama Greg, robot biz yanında yokken saçmalıyor. Bu durum... tehlikeli gözüküyor bana.» Kelimeleri vurgulamak için parmaklarını masaya vuruyordu.

Powell, «Midemi bulandırıyorsun,» dedi. «Macera romanları okuduğun anlaşılıyor.»

Donovan, «Ben bu konuda ne yapacağımızı öğrenmek istiyorum!» diye bağırdı.

«Sana söyleyeyim. Yazı masamın hemen yukarısına bir vizi-levha yerleştireceğim. Şuraya, duvara!» Powell öfkeyle işaret etti. ; «Sonra robotun madende çalıştığı bölümü izleyeceğim. Hepsi bu kadar.»

«Hepsi bu kadar mı? Greg...»

Powell yerinden kalkarak yumruklarını masaya dayadı. «Mike, derdim başımdan aşkın zaten.» Sesi yorgundu. «Bir haftadan beri Dave yüzünden başımın etini yiyip, arıza yaptığını söylüyorsun. Arızanın nerede olduğunu biliyor musun? Hayır! Bu arızanın nasıl ortaya çıktığını biliyor musun? Hayır! Bu arızaya neyin neden olduğunu? Hayır! Onu neyin düzelttiğini? Hayır! Bu konuda bir bilgin var mı? Hayır! Benim var mı? Hayır! Öyleyse ne yapmamı istiyorsun?»

Donovan eliyle belli belirsiz bir işaret yaptı. «Bilmem ki!» «Onun için sana tekrar söylüyorum. Tedaviye kalkışmadan .önce hastalığın ne olduğunu anlamalıyız. Tavşan yahnisi İçin yapılması gereken ilk şey bir tavşan yakalamaktır! Haydi, artık git başımdan.»

Donovan yorgun gözlerle raporunun ilk taslağına baktı. Çok yorgundu. Sonra henüz bir karar verilmemişken raporda neden söz edecekti? Genç adam öfkeleniyordu.

«Greg,» dedi. «Programa göre hemen hemen bin ton gerideyiz.»

Powell başını kaldırmadan cevap verdi. «Ah, bana hiç bilmediğim bir şeyden söz ediyorsun.»

Donovan'm tepesi alıverdi. «Ben sadece şunu bilmek istiyorum. Neden her zaman yeni tip robotları başımıza sarıyorlar? Ben artık kararımı verdim. Annemin büyük dayısı için uygun olan robot, benim için de uygundur. Ben iyice denenmiş makinelerden yanayım. Önemli olan 'zaman' denilen deneme. Hiçbir zaman bozulmayan o sağlam, dayanıklı, eskitip robotlar harikaydılar.»

Powell bir kitap fırlattı. İyi nişancıydı. Arkadaşı iskemlesinden yuvarlandı.

Powell kelimelere basa basa, «Şu son beş yıl görevin robotları şirket adına gerçek çalışma şartları altında denemekti,» diye hatırlattı. «Sen ve ben bu görevde başarı gösterecek kadar akılsızca davrandık. İşte bu yüzden de bize işlerin en pislerini verdiler. Bütün bunlara...» Parmağıyla arkadaşını işaret etti. «... sen neden oldun! Yanılmıyorsam sen, ABD Robotları seni işe aldıktan beş dakika sonra yakınmaya başladın. Neden istifa etmiyorsun?»

«Bunun nedenini sana açıklayacağım.» Donovan yüzüstü döndü. Kafasını iyice kaldırmak istiyormuş gibi kızıl saçlarını çekiştirdi. «Bu bir prensip meselesi. Sonuçta aksaklıkları farkeden biri olarak yeni robotların geliştirilmesinde önemli bir rol oynadım. Bilimsel gelişmeye yardım prensibi diye bir gerçek var. Beni yanlış anlama çalışmayı sürdürmeme neden olan prensip değil, bize verdikleri para. Greg!»

Powell arkadaşının delicesine bağırması yüzünden yerinden fırladı. Kızıl saçlı genç gözlerini vizi-levhaya dikmişti. Powell onun bakışlarını izledi. Sonra da gözleri dehşetle iyice irileşti. «Jüpiter adına...» diye fısıldadı.

Donovan soluk soluğa ayağa fırladı, «Onlara bir bak, Greg. Galiba çıldırdılar!»

Powell, «İki tulum kap,» dedi. «Oraya gideceğiz.»

Vizi-levhada robotların yaptıklarını seyrediyordu. Havasız Asteroid'in gölgelik kayalarının arasında rahatça hareket eden makine adamların gövdeleri bronzumsu bir ışıltıyla parlıyordu. Robotlar şimdi sıraya dizilmişlerdi. Yürürlerken gövdelerinden yayılan hafif ışıkta maden kuyusunun kabaca oyulmuş duvarlarında belirsiz gölgeler belirip kayboluyordu. Başlarında Dave'le robotlar bir marşa ayak uydurmuşcasına ilerliyorlardı. Sonra hepsi birden insanı korkutan bir düzenle döndüler. Ay Tiyatrosunda dans eden gruplar gibi garip bir kolaylıkla yer değiştirdiler.

Donovan tulumları getirdi. «Onlar çıldırdılar, Greg. Asker gibi yürüyorlar.»

Powell soğuk soğuk, «Belki de eksersiz yapıyorlar,» dedi. «Ya da Dave kendini dans öğretmeni sanıyor. Önce düşün, sonra da... konuşmak zahmetine girme.»

Donovan kaşlarını çatarak belinin yanındaki koruyucuya abartmalı bir hareketle patlatıcı soktu. «İşte görüyorsun. Biz yeni model robotlarla çalışıyoruz. Evet, bu bizim işimiz. Ama bir tek soruma cevap ver. Neden?.. Neden mutlaka yeni robotlarda bir arıza oluyor?»

Powell ciddi ciddi, «Çünkü,» dedi. «Biz lanetliyiz. Haydi, gidelim!»

İki arkadaşın el lambalarının aydınlattığı yerin gerisinde, siyah kadife gibi yumuşak bir karanlığa bürünmüş olan tünellerde robotların ışıkları pırıldıyordu.

Donovan, «İşte oradalar,» diye soludu.

Powell heyecanla fısıldadı. «Onunla telsizle bağlantı kurmaya çalıştım ama cevap vermedi. Herhalde telsiz devresi kapalı.»

«Öyleyse uzmanların henüz karanlıkta çalışabilen robotlar yapmamış olmalarına seviniyorum. Lanet olasıca radyoaktif Noel ağaçları gibi ışıldayan robotları kapkaranlık bir kuyuda telsizle bağlantı kuramadan bulmaya çalışmak hiç hoşuma gitmezdi.»

«Yukarıdaki çıkıntıya tırman, Mike. Bu tarafa doğru geliyorlar. Onları yakından izlemek istiyorum. Oraya erişebilecek misin?»

Donovan Hafifçe homurdanarak sıçradı. Asteroid'de yerçekimi Arz'ınkinden az olmasına rağmen arkalarındaki tulumlar oldukça ağırdı. Genç adamın çıkıntıya erişmesi için üç metre yukarıya sıçraması gerekti. Powell de onu izledi.

Robotlar tek sıra halinde Dave'in peşinden geliyorlardı. Mekanikçe bir tempoyla ikişer ikişer sıraya dizildiler. Sonra tekrar tek sıra halini aldılar. Bu arka arkaya tekrarlanırken Dave başını çevirip arkaya bakmadı bile.

İki arkadaşla robotun arasında artık altı metre kadar uzaklık vardı. Aniden eğlence sona erdi ve robotlar dağıldılar. Bir süre bekledikten sonra da takırtılı ayak sesleri arasında hızla uzaklaştılar. Dave onların arkasından baktı ve sonra ağır ağır yere oturdu. Çok insanca bir tavırla elini başına dayadı.

Dave'in sesi Powell'in kulaklarında yankılandı. «Orada mısın Patron?»

Genç adam Donovan'a işaret ederek çıkıntılı yerden aşağıya atladı. «Pekâlâ, Dave. Şimdi söyle, ne oluyor?»

Robot başını salladı. «Bilmiyorum.., Bir ara 17 numaralı tünelde sert bir kayayla uğraşıyordum. Sonra., yakınımda insanların olduğunu farkettim.»

Donovan, «Yardımcıların şimdi neredeler?» diye sordu.

«Tabii işlerinin başına döndüler. Ne kadar zaman geçti?»

«Fazla değil. Unut bunu.» Sonra Powell, Donovan'a dönerek ekledi. «Vardiyanın sonuna kadar onun yanından ayrılma. Sonra yanıma dön. Değişik fikirlerim var.»

Donovan ancak üç saat sonra döndü. Yorgun gözüküyordu.

Powell, «İşler nasıl gitti?» diye sordu.

Donovan bitkin bitkin omzunu silkti. «Onları izlediğin zaman hiçbir aksilik olmuyor! Bana bir sigara atsana.»

Kızıl saçlı genç abartmalı bir dikkatle sigarayı yaktı. Sonra dumanları üfleyerek bir halka yapmayı başardı. «Bu konuyu düşündüm, Greg. Biliyorsun, Dave'in durumu bir robot için biraz garip. Emrinde altı makine adam var. Her emrine uyan altı robot. Onların her şeyi Dave'e bağlı. Öl dese ölecekler, kal dese kalacaklar. Herhalde bu Dave'in kafasını etkiliyor. Belki de egosunu okşamak için bu gücünü iyice vurguluyor.»

«Konuya gir artık.»

«Girdim bile. Belki de bu 'militarizm' diye tanımlayabileceğimiz bir olay. Belki de Dave kendine bir ordu kuruyor. Belki robotlara askeri manevralar yaptırarak onları eğitiyor. Belki de...»

«Belki de gidip soğuk bir duş yapman iyi olur! Herhalde gördüğün kâbusların hepsi de renkli. Sen Dave'in pozitronik beyninde önemli bir anormallik olduğunu söylüyorsun. Eğer analizin doğru olsaydı, o zaman Dave de Birinci Kanuna karşı gelirdi. Yani: 'Bir robot bir insana zarar veremez. Ya da hareketsiz kalarak bir insanın zarar görmesine göz yumamaz.' Senin anlattığın türdeki despotça bir benlik ve diktatörce davranışların mantıklı bir tek anlamı olabilir. Sonunda bütün insanları emri altına almak.»

«Peki... gerçeğin böyle olmadığını nereden biliyoruz?»

«Çünkü kafası böyle işleyen bir robotu fabrikadan dışarı çıkarmazlardı. Böyle bir durumu hemen farkederlerdi. Bildiğin gibi Dave'i ben denedim.» Powell iskemlesini geri iterek ayaklarını masaya dayadı. «Hayır, biz hâlâ tavsan yahnisi yapacak durumda değiliz. Çünkü nasıl bir terslik olduğu konusunda en küçük bir fikrimiz bile yok. Örneğin, gördüğümüz o Danse macabre'ın ne anlama geldiğini bilseydik, esrarı çözebilirdik.» Bir an durdu. «Şimdi, dinle Mike. Bu duruma ne diyorsun? Dave, ikimizden biri yanında yokken arızalanıyor, birimizden biri ona yaklaştığında da aklı başına geliyor.»

«Sana bunun tehlikeli bir şey olduğunu söyledim...»

«Sözümü kesme! Bir robotta yanında insanlar olmadığı zaman ne fark vardır? Bunun cevabı çok kolay. Robot daha çok kişisel iradesiyle davranmak zorundadır. O halde yeni şartlar yüzünden etkilenen gövde parçalarının kontroldan geçirilmesi gerekir.»

«Ah!» Donovan doğruldu. «Hayır, hayır. Bu yeterli değil, hatta fazla geniş. Olasılıkları pek azaltmıyor.»

«Ne yapayım?.. Her neyse, kotanın doldurulmaması tehlikesi yok. Seninle bu robotları vizör yardımıyla nöbetleşe izleyeceğiz. Bir aksaklık olduğunda hemen çalıştıkları yere gideceğiz. O zaman her şey düzelecek.»

«Ama robotların şartnameye uygun olmadıkları da ortaya çıkacak, Greg. ABD Robot böyle bir rapor

sonucu DV modellerini piyasaya çıkaramaz.»

«Orası öyle. Robottaki arızayı bulmalı ve bunu düzeltmeliyiz. Eh, bunu yapmak için on günümüz var.» Powell başını kaşıdı. «Ama sorun... şey... seninde diagramlara bir göz atman iyi olacak.»

Diagramlar bir halı gibi yeri kaplıyorlardı. Donovan, PowoelPin kurşunkalemini izleyerek onların üzerinde emekledi.

Powell, «Şimdi sıra sende, Mike,» dedi. «Sen gövde uzmanısın. Beni kontrol etmeni istiyorum. Kişisel yetenekle ilgisi olmayan bütün devreleri kesmeye çalıştım. Örneğin... şu, mekanik çalışmalarla ilgili gövde damarı. Acil durumda yan yollar kesilirse...» Başını kaldırdı. «Ne dersin?»

Donovan'm ağzında kötü bir tat belirmişti. «Bu işi bu kadar basit sanma, Greg. Kişisel yetenek diğerlerinden ayırarak inceleyebileceğin bir elektrik devresi değil. Bir robot yalnız kaldığı zaman vücut çalışma yoğunluğu hemen her alanda iyice artar. Etkilenmeyen bir tek devre bile kalmaz. Bizim robotun arıza yapmasına neden olan çok belirgin bir durumu, kesin bir durumu bulmamız, ancak ondan sonra devreleri kesmemiz gerekiyor.»

Powell ayağa kalkıp üstünü temizledi. «Hıh... Pekâlâ. Bu diagramları götürüp yak.»

Donovan, «Bir robotta bir tek bozuk parça bile bulunsa, çalışma yoğunlaştığı zaman hemen her şey olabilir,» dedi. «İzolasyon bozulur, bir kondansatör tasar, bir bobin kızar, bir bağlantıdan kıvılcımlar çıkar. Körcesine çalıştığın takdirde arızayı hiçbir zaman bulamazsın. Dave'i söker, vücut mekanizmasıyla ilgili parçaları teker teker kontroldan geçirir ve tabii her seferinde de robotu yeniden yapar ve onu denersen...»

«Pekâlâ, pekâlâ! Durumu anlıyorum!»

iki arkadaş umutsuzca birbirlerine baktılar. Sonra Powell dikkatle, «Yardımcı robotlardan birini sorguya çeksek...» diye mırıldandı.

Powell de, Donovan da o zamana kadar 'parmaklardan biriyle konuşmamışlardı. Yardımcı robotlar konuşabiliyorlardı. Aslında insan elinin parmaklarıyla ilgili benzetme pek uygun sayılmazdı. Yardımcı robotların oldukça geliştirilmiş beyinleri vardı. Ama bunlar daha çok pozitronik alan yoluyla emir alacak biçimde ayarlanmışlardı. Robotlar ayrı bir dürtüye karşı beceriksizce tepkiler gösteriyorlardı.

Powell karşısındaki yardımcı robotun adından pek emin değildi. Seri numarası DV-5-2'ydi. Ama bunun işe yarayıp yaramayacağı belli değildi.

Genç adam bu yüzden ikisinin arası bir yol seçmeye çalıştı. «Şimdi beni dinle, ahbap. Senden iyice düşünmeni isteyeceğim. Ondan sonra Patronunun yanına dönersin.»

'Parmak' başını kesik kesik salladı ama konuşmak için kısıtlı beyin gücünü kullanmadı.

Powell, «Son zamanlarda dört kez Patronun beyin programından saptı. Bir şey anımsıyor musun?»

«Evet, efendim.»

Donovan öfkeyle, «Anımsıyormuş,» diye terslendi. «Beni dinle! Bu iş tehlikeli...»

«Aman, git başımdan! 'Parmak' olayları tabii ki hatırlıyor. Onun bozuk bir tarafı yok ki.» Powell tekrar robota döndü. «Her seferinde de ne yaptınız?.. Yani bütün grup.»

'Parmak' soruları sanki ezberden cevaplıyormuş gibi konuşmaya başladı. Beyin kitlesinin mekanik baskısı yüzünden, isteksizce konuşuyormuş gibiydi. «Birinci sefer, B Katında, 17 numaralı Tünelde, çok sert bir kayanın üzerinde çalışıyorduk. İkinci sefer tavanın çökmesi olasılığı yüzünden payandaları yerleştiriyorduk. Üçüncüsünde yeraltındaki bir yarığa girmeden tüneli uzatmak için patlayıcıları dikkatle yerleştiriyorduk. Dördüncüsü ise önemsiz bir göçmeden sonra oldu.»

«Bu olaylar sırasında neler olduğunu anlat.»

«Olanları anlatmak zor. Bir emir verildi ama biz bunu alıp yorumlayamadan bir ikincisi bunu izledi. Tuhaf bir biçimde sıraya girerek yürümemiz için.»

Powell, «Neden?» diye homurdandı.

«Bilmiyorum.»

Donovan sinirli sinirli söze karıştı. «İlk emir neydi? Yürüme emrinin geçersiz kıldığı ilk emir?»

«Bilmiyorum. Bir emir verildiğini hissettim. Ama onu alacak zamanım olmadı.»

«Bize bu konuda bir şeyler söyleyebilir misin? Emir her seferinde de aynı mıydı?»

'Parmak' mutsuzca başını salladı. «Bilmiyorum...»

Powell arkasına yaslandı. «Pekâlâ. Patronunun yanına dönebilirsin.»

İyice rahatlayan 'Parmak' odadan çıktı.

Donovan, «Ah, işte bu kez çok başarılı olduk» dedi. «Müthiş bir konuşmaydı. Dinle! Dave ve bu ahmak 'Parmak' bizden bir şeyler gizliyorlar. Pek çok şeyi bilmiyor ve anımsamıyorlar. Onlara güvenmekten artık vazgeçmeliyiz, Greg.»

Powell bıyığını parmağıyla ters yöne doğru sıvazladı. «Buraya bak, Mike! Aptalca bir söz daha söylersen emziğinle çıngırağını elinden alırım.»

«Oldu! Bizim timin dâhisi sensin. Ben yalnızca geri zekâlı bir zavallıyım. Şimdi... durum nedir?»

«Durum kötü. Bu işi 'Parmağın' yardımıyla sonundan başa doğru incelemeye çalıştım. Ama bir yararı olmadı. Onun için baştan başlayıp sona gitmemiz gerekiyor.»

Donovan hayran hayran, «Sen büyük bir adamsın!» diye bağırdı. «Her şeyi ne kadar basit bir hale

sokuverdin! Şimdi bunu İngilizce'ye çevirir misin, tistad?»

«Bebek diline çevirmem senin için daha iyi olur. Şunu söylemek istiyorum her,şey tersine dönmeden hemen önce Dave'in ne gibi bir emir verdiğini öğrenmeliyiz. Olayın anahtarı bu.»

«Peki, bunu nasıl yapacaksın? Dave'e yaklaşamayız. Çünkü biz yakınında olduğumuz sürece her şey yolunda gidiyor. Emirleri telsizle dinleyemeyiz. Çünkü emirleri pozitronik alan yoluyla veriyor. Böylece yakından da, uzaktan da çalışmamız imkansızlaşıyor. Sıfıra sıfır, elde var sıfır.»

«Evet, doğrudan doğruya gözlem yapmamız imkânsız. Ama tümdengelim yöntemini unutma.»

«Ha?»

«Seninle nöbetleşe çalışacağız, Mike.» Powell güldü. «Gözlerimizi vizi-levhadan ayırmayacağız. O çelik baş ağrılarının her hareketini inceleyeceğiz. Gösteri başladığında ondan hemen önce ne olduğunu görecek ve tümdengelim yoluyla verilen emri anlayacağız.»

Donovan ağzını açtı ve bir dakika kadar da kapatmadı. Sonra boğulurcasına, «Ben bu işden vazgeçiyorum,» dedi. «İstifa ediyorum.»

Powell yorgun yorgun, «Daha iyi bir şey bulmak için tam on günün var,» diye mırıldandı.

Donovan tam sekiz gün durmadan çabaladı. Jam sekiz gün dört saat süren nöbetler sırasında ağrıyıp bulanıklaşan gözlerini net olmayan bir fonun önünde hareket eden ışıltılı maden adamlardan ayırmadı. Sekiz gün boyunca nöbet aralarındaki dört saatlik sürelerde de ABD Robota, DV modellerine ve doğduğu güne lanet etti.

Ve sekizinci gün, başı ağrıyan, gözlerinden uyku akan Powell nöbeti devralmak için yanına geldiği zaman Donovan ayağa kalktı. Çok dikkatle nişan alarak ağır bir kitabı vizi-levhaya fırlattı ve çatırdı duyuldu.

Powell, «Bunu neden yaptın?» diye inledi.

Donovan adeta sakin denilecek bir tavırla cevap verdi. «Çünkü artık vizi-levhayı izlemeyeceğim. İki günümüz kaldı ve biz hiçbir şey öğrenemedik. Uğursuz DV-5 bir kayıp. Ben timi izlemeye başlayalı beş defa durdu. Senin nöbetin sırasında da üç kere. Ve ben onun ne emirler verdiğini anlayamadım, sen de öyle. Bu işin içinden çıkabileceğini de sanmıyorum. Çünkü ben çıkamayacağım!

«Uzay adına! İnsan altı robotu aynı anda nasıl izleyebilir? Biri ellerini oynatıyor, biri ayaklarını. Bir diğeri kollarını değirmen gibi çeviriyor. Dördüncüsü bir manyak gibi sıçrayıp duruyor. Diğer ikisi... Onların ne yaptıklarını iblis bilir! Sonra birdenbire duruyorlar!»

«Greg, biz bu işi yanlış yapıyoruz. Onlara sokulmamız ve ayrıntılarını görebileceğimiz bir yerden gözetlememiz gerekiyor.

Powell acı bir sessizliğe bürünmüştü. Sonra, «Evet,» dedi. «Bir arıza olmasini beklemeliyiz yalnızca iki günümüz kaldı.»

«Onları buradan izlemek daha mı iyi?»

«Hiç olmazsa daha rahat.»

«Ah... ama orada yapabileceğin bir. şey var. Burada başaramayacağın bir şey.»

«Neymiş o?»

«İstediğin an robotları durdurabilirsin. O sırada hazırlıklı olur ve arızayı da anlarsın.»

Powell hemen canlandı. «Nasıl?»

«Düşünsene! Beynin sen olduğunu söylüyorsun! Kendi kendine bazı sorular sor. DV-5 ne zaman arızalanıyor? 'Parmak' bunun ne zaman olduğunu söyledi? Bir göçük olduğu ya da olmasından korkulduğu zaman. O dikkatle ölçülmesi gereken patlayıcılar yerleştirildiği ve zor bir damara rastlandığı zaman.»

«Yani acil durumlarda!» Powell heyecanlanmıştı.

«Evet! Bunların ne zaman olacağını sanıyordun? Başımıza dert açan o kişisel yetenek faktörü. Tabii insanların robotun yanında olmadıkları acil durumlarda gerilim başlıyor. Peki, bundan çıkarılacak mantıklı sonuç nedir? Her şeyi biz istediğimiz zaman ve yerde durdurmayı nasıl başarabiliriz?» Donovan zaferle durdu bir an. Bu rol hoşuna gitmeye başlıyordu. Sonra arkadaşının konuşmasına izin vermeyerek sorusunu kendisi cevapladı. «Kendi acil durumumuzu yaratarak.»

Powell, «Mike...» dedi. «Haklısın.»

«Sağol, ahbap. Günün birinde başarılı olacağıma inanıyordum.»

«Pekâlâ, alayı bırak şimdi. Bunu Dünya'ya sakla. Ayrıca kavanozlara koyarak ilerideki o uzun ve soğuk kış günlerinde kullan. Bu arada... biz nasıl bir acil durum yaratabiliriz?»

«Bu havasız bir Asteroid olmasaydı, kuyuları su basmasını sağlardık.»

Powell mırıldandı. «Herhalde bu da bir espri. Doğrusu Mike, beni gülmekten öldüreceksin. Hafif bir çökmeye ne dersin?»

Donovan dudaklarını büzdü. «Bence bir sakıncası yok.»

«İyi. Hemen işe başlayalım.»

Powell kayalık arazide ilerlerken kendini bir komplocu gibi hissediyordu. Yerçekimi düşük olduğu için sendeliyor, tozlar saçarak taşlan sağa sola fırlatıyordu. Ama kafaca bir entrikacı gibi dikkatle ilerliyordu.

Bir ara arkadaşına, «Nerede olduğumuzu biliyor musun?» diye sordu.

«Hemen, hemen, Greg.»

Powell sıkıntıyla, «İyi de,» dedi. «Bir 'parmak' altı metre kadar yaklaşırsa bizi görsün görmesin hissedecek. Bunu bildiğini umarım.»

«Robotik konusunda temel kurs görmek istediğim zaman resmen sana başvururum. Bir de başvuru belgesinin üç kopyasını çıkarırım... Şuradan ineceğiz.»

Artık tüneldeydiler. Yıldızların ışıklarını bile göremiyorlardı. İki arkadaş duvarın dibinden ilerlerken el fenerlerini arada bir yakıyorlardı. Powell eliyle yanındaki patlatıcıyı yokladı.

«Bu tüneli biliyor musun, Mike?»

«Pek iyi bilmiyorum ama vizi-levhada gördüklerimi hatırlayarak...»

Uzun dakikalar geçti. Sonra Donovan, «Hissediyor musun?» dedi.

Powell'in'maden eldiven içindeki parmaklarının dokunduğu duvar hafifçe titreşiyordu. Tabii bir ses duyulmuyordu. Donovan bağırdı. «Patlayıcı kullanıyorlar! Onlara iyice yaklaştık.»

Powell, «Gözlerini dört aç,» dedi.

Arkadaşı başını sabırsızca salladı.

Onlar daha ne olduğunu anlayamadan ileride bronzumsu bir ışıltı belirip kayboldu.

Powell, «Bizi hissetti mi dersin?» diye fısıldadı.

«Hissetmediğini umarım. Ama onların yanından dolaşmalıyız. Sağdaki ilk yan tünele sapalım.»

«Ya onları hiç bulamazsak?»

«Ne yapmak istiyorsun? Geri dönmemizi mi?» Donovan'm sesi öfkeliydi. «Onlar bizden dört yüz metre kadar ötedeler, vizi-levhada izlemedim mi? Bildiğin gibi artık yalnızca iki günümüz var...»

«Ah, kes sesini! Oksijeni boşa harcıyorsun. Şu bir yan tünel mi?» Powell fenerini biran yaktı. «Evet öyle. Haydi, gidelim.»

Titreşim daha belirginleşmişti artık. Ayaklarının altında yer iyice sarsılıyordu.

Donovan, «Bu iyi işte,» dedi. «Ama zemin ayaklarımızın altında çökmezse.» Feneri yakarak endişeyle ileriyi aydınlattı.

Ellerini havaya hafifçe kaldırırlarsa tavana dokunabiliyorlardı. Payandalar aa yeni yerleştirilmişti.

Donovan durakladı. «Yol kapalı. Geri dönelim.»

«Hayır. Dur.» Powell beceriksizce ilerleyerek arkadaşının yanından zorlukla geçti. «İleride ışık yok

mu?»

«Işık mı? Ben bir şey göremiyorum. Burada nasıl ışık olur?»

«Robot ışıkları.» Powell elleriyle dizlerinin üzerinde hafif meyilli yerden yukarıya tırmanıyordu. Sonra boğuk ve kaygılı sesi Donovan'ın kulaklarında yankılandı. «Hey, Mike! Buraya gel!»

İleriden ışık sızıyordu. Donovan sürünerek arkadaşının yanına gitti. PoweH'in uzattığı ayaklarının üzerinden geçti. «Bir delik mi var?»

«Evet. Bu tünelin diğer ucunda çalışmaya başlamışlar... sanırım.

Donovan biçimsizce açılmış deliğin kenarlarına dokundu. Bu ana kuyu olduğu anlaşılan tünele açılıyordu. Delik bir insanın geçemeyeceği kadar küçüktü. Hatta iki insanın aynı anda tünele bakamayacağı kadar ufak.

Donovan, «Orada bir şey yok,» dedi.

«Evet, şimdi yok. Ama birkaç saniye önce vardı. Yoksa ışığı göremezdik. Dikkat!»

Duvarların sarsıntısını iki arkadaş da hissetti. Üzerlerine ince tozlar yağdı. Powell başını dikkatle kaldırarak tekrar baktı. «Tamam, Mike. Oradalar.»

Işıltılı robotlar ana kuyuda elli adım kadar aşağıda toplanmışlardı. Madeni eller, son patlamanın neden olduğu molozları kaldırıyorlardı.

Donovan heyecanla, «Zaman kaybetmeyelim,» diye ısrar etti. «Bu işi çabuk bitirirler. Ondan sonraki patlama bizim için kötü olabilir.»

«Tanrı aşkına, beni acele etmeye zorlama!» Powell patlatıcıyr çıkardı. Bakışlarıyla loş tüneli araştırıyordu. Yalnızca robotların ışıkları vardı. Çıkık bir kayayla bir gölgeyi birbirinden ayırmak imkânsızdı. «Bak, şurada, tavanda bir yer var. Robotların hemen hemen tam tepesinde. Deminki patlama onu tam etkilememiş. Patlatıcı dibi etkilerse tavanın yarısı çöker.»

Powell arkadaşının parmağıyla işaret ettiği tarafa baktı. «Tamam! Şimdi gözlerini robotlara dik ve onların tünelin o bölümünden fazla uzaklaşmamaları için de dua et. Benim ışık kaynaklarım onlar. Yedisi de orada mı?»

Donovan saydı. «Evet. Yedisi de.»

«Pekâlâ. Gözlerini onlardan ayırmadan her hareketlerine dikkat et.»

Powell patlatıcıyı kaldırarak nişan aldı. Donovan ileriye doğru bakıp küfrediyor, gözlerine dolan terleri silmeye çalışıyordu.

Patlatıcıdan bir ışın uzadı.

O an sarsıntı ddu ve bunu sert titreşimler izledi. Sonra yer oynadı sanki. Powell, Donovan'm üzerine yuvarlandı.

Kızıl saçlı genç, «Greg!» diye bağırdı. «Beni sarstın. Hiçbir şey göremedim!»

Powell deli gibi çevresine bakındı. «Neredeler onlar?»

Donovan aptalca bir sessizliğe bürünmüştü ve görünürde hiçbir robot yoktu. Kuyu zifiri karanlıktı şimdi.

Sonra Donovan titrek bir sesle, «Yoksa onları gömdük mü?» diye sordu.

«Aşağıya inelim. Bana ne düşündüğümü sorma.» Powell hızla geri geri süründü. «Mike!»

Arkadaşının peşinden gitmeye hazırlanan Donovan durakladı. «Yine ne Var?»

«Dur, dur!» Powell'in düzensiz ve hırıltılı solukları arkadaşının kulaklarını tırmalıyordu. «Mike! Beni duyuyor musun, Mike?»

«Evet. Duyuyorum, buradayım. Ne var?»

«Yolumuz kapanmış. Yuvarlanmamıza neden olan elli adım ötedeki tavanın çökmesi değil. Sarsıntı yüzünden bizim tavan göçmüş!»

«Ne?» Donovan sürünerek sert engele doğru gitti. «Feneri yak.»

Powell onun bu isteğini yerine getirdi. Engelde bir tavşanını geçebileceği kadar bile yer yoktu.

Donovan usulca, «Vay canına...» diye fısıldadı.

İki arkadaş kayaları oynatmak için birkaç dakika ve kasf

gücü harcadılar. Powell ilk deliğin kenarlarını da çekiştirmeye çalıştı. Bir an patlatıcıyı kaldırdı ama bu dar yerde o ışını kullanmanın intihar etmekten farksız olacağını biliyordu. Yere oturdu.

«Biliyor musun, Mike,» dedi. «Bu işi gerçekten berbat ettik. Dave'de ne arıza olduğunu öğrenemedik. Düşünce iyiydi ama her şey altüst oldu.»

Donovan arkadaşına acı acı baktı ama Powell'in bunu görmesi olanaksızdı. «Seni rahatsız etmek istemem, dostum. Ama Dave konusunda bilgimiz olması ya da olmaması dışında bir sorun daha var. Buraya sıkışıp kaldık. Buradan kurtulamadığımız takdirde öleceğiz. Ö-L-E-C-E-Ğ-İ-Z. Öleceğiz. Ne kadar oksijenimiz var? Herhalde olan biteni bize ancak altı saat yeter.»

«Bunu ben de düşündüm.» Powell elini durmadan çekiştirdiği bıyığına uzattı ama parmakları saydam

vizöre çarparak şangırdadı. «Tabii Dave'in bu sürede molozları kazarak bizi kurtarmasını sağlayabiliriz. Ama... herhalde bizim acil durum onun yine arızalanmasına neden oldu. Telsizi de çalışmıyor.» «Ah, ne hoş değil mi?»

Donovan deliğe yaklaşarak, madeni başlıklı kafasını zorlukla dışarı uzatmayı başardı. «Hey, Greg!» «Efendim?»

«Dave'in bize altı metre kadar yaklaşmasını sağlasaydık... O zaman kendine gelirdi.» «Tabii. Ama nerede o?»

«Kuyunun aşağısında. Çok aşağısında. Tanrı aşkına, beni çekiştirip durma, kafamı koparacaksın! Sana da bakma fırsatı vereceğim.»

Sonra Powell de başını delikten çıkardı. «Bu işi iyi başardık. Şu ahmaklara bak. Galiba baleden bir sahne oynuyorlar.» «Yorumlarını bir yana bırak şimdi. Bize yaklaşıyorlar mı?» «Henüz anlaşılamayacak kadar uzaktalar. Bana el fenerimi verir misin? Onların dikkatini çekmeye çalışacağım.» Ama Powell iki dakika sonra çabalamaktan vazgeçti. «İmkânsız! Hepsi de kör galiba. Ah... bize doğru geliyorlar! Şu işe bak.» Donovan, «İzin ver de bakayım,» dedi. Sessizce bir boğuşma oldu. Sonra Powell, «Pekâlâ, pekâlâ,» diye söylendi. Arkadaşı başını delikten uzattı.

Robotlar yaklaşıyorlardı. Dave önde adeta 'kaz adımı'yla yürüyor, arkada altı 'Parmak' bir bale grubu gibi hareket ediyordu.

Donovan şaşırıp kalmıştı. «Ne yaptıklarını öğrenmek istiyorum. Bu Virginia dansına benziyor. Eğer Dave de bir saray rrtabeyncisi değilse ne olayım!»

Powell söylendi. «Lütfen benzetmelerinle kafamı şişirme! Ne kadar uzaktalar?»

«Aramızda elli adım kadar var. Bu tarafa geliyorlar. On beş dakika sonra buradan kurtula... Ah... ah... AAAL. HEY!»

«Ne oluyor?» Powell arkadaşının sözlerinin uyandırdığı sersemlikten ancak birkaç saniye sonra kurtulabildi. «Haydi, bırak ben de bakayım! Çekil o delikten!»

Yukarıya doğru zorla çıktı ama Donovan deli gibi bir tekme attı. «Aniden döndüler, Greg! Gidiyorlar! Dave! Hey, Daaave!»

Powell bir çığlık attr. «Bunun ne yararı var, ahmak? Burada sesler yayılmazlar ki!»

«İyi!» Donovan soluk soluğa kalmıştı. «Öyleyse duvarlara vur, tekme at. Titreşimler oluşmasını sağla. Bir şeyler yapıp onların dikkatini çekmeliyiz. Greg. Yoksa mahvoluruz!» Duvarı çıldırmış gibi yumruklamaya başladı.

Powell onu sarstı. «Dur, Mike, dur. Dinle... Bir fikrim var. Jüpiter adına! Basit çözümlere dönmenin tam zamanı, Mike.» «Ne istiyorsun?» Donovan başını delikten içeri çekti. «Onlar uzaklaşmadan delikten bakmama izin ver.» «Uzaklaşmadan mı? Ne yapacaksın? Tanrım! O patlatıcıyı mı kullanacaksın?» Donovan, Powell'in kolunu yakaladı.

Genç adam sertçe silkinip arkadaşının elinden kurtuldu. «Biraz atış yapacağım.» «Neden?»

«Bunu sonra anlatırım. Önce bakalım bu bir işe yarayacak mı? Yolumdan çekil de nişan alayım.»

Robotlar titrek birer ışıltıya dönüşmüşlerdi. Gitgide uzaklaşıp, küçülüyorlardı. Powell heyecanla nişan alarak tetiği üç defa çekti. Sonra cihazı indirerek kaygıyla baktı. Yardımcı robotlardan biri yere yığılmıştı. Şimdi kuyuda altı ışıltılı makine adam vardı. Powell mikrofonuna kuşkuyla, «Dave!» dedi.

Bir sessizlik oldu. Sonra iki uzman da cevabı duydular. «Patron? Neredesin? Üçüncü yardımcımın göğsü parçalandı. Artık çalışacak durumda değil.»

Powell, «Şimdi bırak yardımcını,» dedi. «Çalıştığınız yerde göçük oldu. Buraya sıkışıp kaldık. El fenerlerimizin ışıklarını görebiliyor musun?»

«Tabii. Hemen oraya geliyoruz.»

Powell rahatlayarak arkasına yaslandı. «İşte bu kadar, dostum.»

«Pekâlâ, Greg, sen kazandın.» Donovan'ın hafif sesinden genç adamın neredeyse ağlayacağı anlaşılıyordu. «Ayaklarının dibinde eğilecek ve alnımı yerlere vuracağım. Şimdi... bana sakin sakin ne olduğunu söyle. Masal anlatmaya da kalkma.»

«Çok basit. Biz bütün bu olaylar sırasında o çok belirgin bir şeyi farkedemedik. Her zamanki gibi! Arızaya kişisel yetenek devresinin neden olduğunu, bunun her zaman acil durumlarda tekrarlandığını biliyorduk. Ama seninle belirli bir emir olması gerektiğini düşünüp durduk. Böyle bir emir verilmesi şart mıydı?» «Neden olmasın?»

«Şey... dinle. Neden belirli bir tür emir olmasın? En fazla yetenek isteyen emir hangisidir? Hangi tür emir hemen hemen yalnızca acif durumlarda verilir?» «Bana sorma, Greg. Anlat.»

«İşte ben de bunu yapıyorum! Bu altılı bir emir! Normal durumda 'parmak'lardan biri ya da birkaçı yakın kontrolü gerektirmeyen belirli işleri yapıyorlar. Vücutlarımızın yürüme işlemini yapması gibi bir şey bu. Ama acil bir durumda altı robotun da aynı anda ve çabucak harekete geçirilmeleri gerekiyor. Dave aynı anda altı robotla birlikte çabalamak zorunda kalıyor ve o zaman arızalanıyor... Gerisi kolay. Gerekli iradede bir azalma... örneğin insanların yaklaşması gibi bir olay Dave'in düzelmesini sağlıyor. İşte ben de yardımcı robotlardan birini bozdum. O zaman Dave sadece beş robota emir vermek zorunda kaldı, yönetim azaldı. Ve Dave de normale döndü.»

Donovan, «Bütün bunları nasıl düşündün?» dedi. «âenimki sadece mantıklı bir tahmindi. Hepsi o kadar. Denedim ve başarılı oldum.»

Robotun sesini tekrar duydular. «Buradayım. Yarım saat dayanabilir misiniz?»

Powell, «Kolaylıkla,» diye cevap verdi. Sonra da Donovan'a dönerek açıklamasını sürdürdü. «Şimdi bu işin çok basit olması gerekir. Devreleri kontrol eder altı robota emir verildiği zaman yükü artan kısmı buluruz. Araştırma alanımız çok mu geniş dersin?»

Donovan düşündü. «Pek sanmıyorum. Dave fabrikada gördüğümüz ilk deneme modeli gibiyse c zaman yalnızca işbirliği! devresi'yle ilgilenmemiz yeterli olur.» Birdenbire şaşılacak kadar] keyiflendi. «Ah, bu hiç de fena sayılmaz! Bu iş kolay.»

«İyi ya. Sen bu konuyu düşün. Geri döndüğümüzde diagramlara bakarız. Şimdi Dave bize erişinceye kadar dinleneceğim.»

«Bir dakika, bir dakika! Bana yalnızca bir tek şeyi söyle Robotların sapıttıkları zaman yaptıkları c tuhaf danslar, o garip yürüyüşlerin anlamı nedir?»

«Onların mı? Bunu bilmiyorum. Ama bu konuda bir fikrin var. Bildiğin gibi o yardımcılar Dave'ir 'parmak'larıydılar. Bunı ikimiz de sık sık söylüyorduk. Bence, Dave bir psikiyatri vakasır her dönüşünde iyice aptallaşıyordu. İnsanlar ellerini birbirlerine kenetleyerek başparmaklarını birbirlerinin etrafında döndürürleıj ya, bence Dave de öyle bir şey yapıyordu işte.

Susan Calvin, Powell ve Doriovan'dan hafif bir alayla ediyordu ama gülümsemiyordu. Ancak robotları anlatırken sesinde sevgiye benzer bir şey beliriyordu. Yaşlı kadın çabucak Hızlı'lıları, Şirin'leri ve Dave'leri sayarken onu durdurdum. Yoksa altı modeli daha anlatacaktı.

«Dünya'da hiçbir şey olmuyor mu?» diye sordum.

Dr. Calvin kaşlarını hafifçe çatarak bana baktı. «Hayır. Robotların Dünya'da çalışmaları yasak.»

«Çok yazık. Gezegenlerde, istasyonlarda çalışan teknisyer lerle ilgili olaylar çok hoş. Ama...»

«Ah, belki size bir hikâye anlatabilirim...»

YAKIŞIKLI

Tony uzun boylu, esmer ve yakışıklıydı. Biçimli yüzünde hiçbir zaman değişmeyen soylu bir ifade vardı. Claire Belmont kapının aralığından ona korku ve üzüntüyle baktı.

«Olmaz, Larry. Onu eve alamam.» Felce uğrayan kafasıyla daha uygun bir gerekçe bulmaya çalışıyordu. «Olmaz, Larry!»

Larry Belmont karısına soğuk bir tavırla baktı. Gözlerinde Claire'in beceriksizliğini yansıtan c sabırsızca ifade belirmişti. «Bu işi yapmak zorundayız, Claire. Şimdi bu işden vazgeçmene izin veremem. Şirket beni bu yüzden Washington'a yolluyor. Böylece terfi edeceğim. Robot'un son derece zararsız olduğunu sen de biliyorsun. Onun nesini istemiyorsun?»

Claire çaresizlikle kaşlarını çattı. «Beni ürpertiyor. Ona dayanamayacağım.»

«O da senin ve benim gibi bir insan. Yani... hemen hemen. Onun için saçmalamayı bırak da odadan çık artık.» Larry karısını arkasından itti.

Genç kadın kendini oturma odasında bulmuş titriyordu. O bu odadaydı işte. Claire'de nezaketle bakıyordu. Sanki üç hafta ona ev sahibeliği edecek olan genç kadını bakışlarıyla tartıyordu.

Dr. Susan Calvin de oradaydı. İnce dudaklarını büzmüş, bir koltukta dalgın dalgın oturuyordu.

Claire beceriksizce, «Merhaba...» diye mırıldandı.

Larry ise oldukça neşeli bir tavır takınarak durumu idare etmeye çalıştı. «Gel Claire, senin Tony'le tanışmanı istiyorum. Harika bir genç o. Tony, dostum, işte bu karım Claire.» Kolunu dostça bir tavırla robotun omzuna attı.

Tony, «Nasılsınız, Bayan Belmont?» dedi. Claire onun kalın ve tatlı sesini duyunca irkildi.

Genç kadın, «Ah, Tanrım!» diye bağırıverdi. «Sen konuşuyorsun?»

«Neden olmasın? Konuşmayacağımı mı sanıyordunuz?»

Claire yalnızca bitkince gülümseyebildi. Ne beklediğini o da bilmiyordu. Yan gözle robotu süzdü. Tony'nin saçları simsiyah, cildi esmerdi. Genç kadın kendini zorlayarak, konuşmaya başlayan Dr. Calvin'i dinlemeye çalıştı.

«Bayan Belmont, bu deneyin ne kadar önemli olduğunu anladığınızı umarım. Kocanız bana, size biraz bilgi verdiğini söyledi. Ben de ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin psikologu olarak sizi biraz daha aydınlatacağım. Tony bir robot. Şirket dosyalarında adı TN-3 diye geçiyor. Ama onu Tony diye çağırdığınız zaman size cevap verir. O İkinci Dünya Savaşı sırasında geliştirilen bir hesap makinesi olmadığı gibi bir canavar da değil. Tony' nin neredeyse bizimkiler kadar karmaşık pozitronik bir beyni var. Gerekli bilgiler ona yerleştirildi.

«Şimdiye kadar ABD Robot Şirketi daha çok endüstride kullanılan modelleri geliştiriyordu

İnsanların çalışmalarının pek pratik olmadığı yerlerde onların işlerini görmek için. Örneğin, çok derin maden kuyularında ve denizin altında. Ancak şimdi diğer gezegenlerdeki kentlere ve evlere erişmek istiyoruz. Bunun için de sıradan kadın ve erkeklerin robotları korkusuzca kabul etmeleri gerekiyor. Bu bir deney olduğu için korkulacak bir şey olmadığını biliyorsunuz, değil mi?»

Larry heyecanla atıldı. «Gerçekten korkulacak bir şey yok, Claire! Bana inan. Tony'nin bize bir zarar vermesi imkânsız. Yoksa onu seninle yalnız bırakmazdım.»

Claire usulca Tony'e bir göz attıktan sonra başını eğdi. «Ya onu kızdırırsam?»

Dr. Calvin sakin sakin, «Fısıldamanıza gerek yok,» dedi. «Tony size kızamaz, yavrum. Birinci Robot Yasası bunu engeller. Bütün robotlar bu yasaya uygun biçimde yapılırlar. Bir robotu zorlaşanız da bir insana zarar veremez. Tony'le sizin ilk denemeyi bize yardım için yapmanızı istiyoruz. O sırada Larry, Washing-ton'da Hükümet kontrolunda yasal testler yapılmasını sağlayacak.»

«Yani bu yasal değil mi?»

Larry öksürdü. «Henüz değil ama bu da önemli sayılmaz. Tony evden çıkmayacak. Sen de başkalarının onu görmelerine izin vermemelisin. Hepsi bu kadar... Claire, aslında seninle kalabilirdim ama robotlar konusunda fazla bilgim var. Onu bu konuda hiçbir deneyimi olmayan birinin denemesi gerekiyor.»

Claire, «Pekâlâ,» diye konuştu. Sonra da aklına bir şey geldi. «Peki bu robot ne yapıyor?»

Dr. Calvin kısaca, «Ev işi,» dedi. Gitmek için kalktı. Larry de onu kapıya kadar geçirdi.

Claire odada kalmıştı. Genç kadın şöminenin yukarısındaki aynada kendini gördü. Bir fareninki gibi küçük yüzünden, biçimsiz saçlarından bıkmıştı. Sonra Tony'nin kendisine baktığını farkedince az kalsın gülümsüyordu. Ama onun yalnızca bir makine olduğunu anımsadı...

Larry Belmont havaalanına giderken bir ara gözü Gladys Claffern'e ilişti. Kusursuz bir kadındı ve iyi giyinmeyi biliyordu. Hafifçe gülümsüyor, ardından nefis bir parfüm kokusu bırakıyordu. Larry bu genç kadını gördüğünde mutlaka belirsizce bir öfke duyuyordu. Claire, Gladys'in grubuna girebilseydi! Bunun bana çok yararı olurdu. Ama ne yararı var? Claire! O küçük budalanın Gladys'le her karşılaşmasında dili tutulur sanki. Larry bu konuda hayale kapılmıyordu. Tony'nin denemesi eline geçen en büyük fırsattı ve bu iş Claire'e kalmıştı artık. Bunu Gladys Clatfern gibi biri yapsaydı sonucu güvenle beklerdim.

Claire ikinci günün sabahı yatak odasının kapısına hafifçe vurulmasıyla uyandı. Kafası karmakarışıktı. Sonra sanki dondu. İlk gün Tony'e hiç yaklaşmamış, onu görünce hafifçe gülümseyerek uzaklaşmıştı.

«Sen misin... Tony?»

«Evet, Bayan Belmont. İçeri girebilir miyim?»

Galiba genç kadın, «Evet,» demişti. Tony aniden sessizce içeri girdiğinde Claire robotun elindeki

tepsiyi farketti. «Kahvaltı mı?»

«Evet, efendim. Lütfen...»

Claire kahvaltıyı reddetme cesaretini gösteremedi. Ağır ağır doğrulup oturdu. Tepside rafadan yumurta, yağ sürülmüş kızarmış ekmek ve kahve vardı. Tony, «Şekerle sütü ayrı getirdim,» diye açıkladı. «Zamanla neleri tercih ettiğinizi öğreneceğim. Hem bu, hem de başka konularda.»

Claire bekledi.

Odada dimdik duran Tony bir dakika sonra, «Kahvaltınızı yalnız başınıza mı etmek istersiniz?» diye sordu.

«Evet... Yani bir sakıncası yoksa...»

«Daha sonra giyinirken yardıma ihtiyacınız olacak mı?»

«Ah, ne münasebet!» Claire yorganı telaşla yakalarken, az kalsın kahveyi deviriyordu. Tony dışarı çıkıncaya kadar kımıldamadı. Sonra öylece yastıklara dayanıp kaldı.

Claire daha sonra kendini zorlayarak kahvaltı etti. Sonuçta bir makine o... Ama bir makineye daha fazla benzeseydi belki bu kadar korkmazdım... Ya da yüzündeki anlam biraz değişseydi. O siyah gözlerinden neler düşündüğü anlaşılmıyor.

Claire giyindikten sonra doğru mutfağa gitti ne de olsa burası onun eviydi. Ve mutfağı temiz tutmaktan hoşlanırdı.

Ama Claire içeri girdiği zaman mutfağın bir dakika önce fabrikadan getirilerek monte edilmiş olduğunu sandı. Bir an şaşkınlıkla baktı. Sonra topuklarının üzerinde döndü. Az kalın Tony'e çarpıyordu.

Robot, «Size yardım edebilir miyim?» diye sordu.

Claire öfkesini yenmeye çalıştı. «Tony yürürken biraz gürültü etmelisin. Arkamdan sessizce gelmen hoşuma gitmiyor... Bu mutfağı kullanmadın mı?»

«Kullandım, Bayan Belmont.»

«Ama her şey yerli yerinde.»

«Daha sonra ortalığı topladım. Her zaman böyle yapılmıyor mu?»

Claire gözlerini iri iri açtı. Bu söz karşısında ne denilebilirdi ki? Dolapları açarak görmeyen gözlerle düzgünce yerleştirilmiş olan tencerelere baktı. «Çok iyi.»

Tony o anda hafifçe gülümseseydi, Claire de belki robota ısınacaktı. Ama onda hâlâ bir İngiliz Lordu havası vardı. Robot, «Teşekkür ederim, Bayan Belmont,» dedi. «Şimdi oturma odasına gelir

misiniz?»

Claire o odaya geçti ve sonra durakladı. «Eşyaları mı çitari m?»

«İyi olmuş mu, Bayan Belmont?»

«Ama bunu ne zaman yaptın? Eşyaları dün cilalamadığını biliyorum.»

«Bunu gece yaptım tabii.»

«Bütün gece ışıkları yaktın öyle mi?»

«Ah, hayır. Buna gerek yoktu ki. Benim içimde bir morötesi ışın kaynağı var. O ışıkta çevreyi görebiliyorum. Tabii uyumama da gerek yok.»

Ama Tony'nin kendine hayranlık duyulmasına ihtiyacı vardı. Claire bunu farketti. Robot onu memnun edip etmediğini öğrenmek zorundaydı. Ama kadın onu bu açıdan memnun etmedi. Yalnızca ekşi ekşi, «Senin gibiler hizmetçilerin işsiz kalmalarına neden olacaklar,» dedi.

«Dünyada çok daha önemli işler var. Bu sıkıcı işten kurtulduktan sonra onlarla ilgilenebilirler. Sonuçta benim gibi makineler yapılabilir, Bayan Belmont. Ama hiçbir şey sizinki gibi bir insan beyninin yaratıcılık ve yeteneklerini taklit edemez.» Tony' nin yüzü ifadesizdi ama sesinde huşu ve hayranlık vardı.

Claire kızararak, «Benim beynim...» diye mırıldandı, «Al, senin olsun.»

Tony genç kadına yaklaştı. «Böyle bir şey söyleyebildiğinize göre çok mutsuz olmalısınız. Benim yapabileceğim bir şey var mı?»

Claire az kalsın gülecekti. Çok gülünç bir durumdu bu. Karşısındaki otomatik bir halt süpürgesi, bulaşıkçı ve eşya cilalayıcısıydı. Fabrikada yapılmıştı ama şimdi ona sırdaşlık etmek ve akıl vermek istiyordu. Ne çare ki Claire yine de üzüntüyle, «Evet,» dedi. «Bay Belmont kafasız olduğumu düşünüyor... Galiba haklı da.» Az kalsın ağlayacaktı. «Son zamanlarda böyle oldu. Öğrenciyken ve işe yeni başladığı zaman her şey yolundaydı. Ama ben önemli bir adamın karısı olamam. Larry ise önemli biri olma yolunda. Benim G-G-Gladys Claffern gibi olmamı istiyor!» Burnu iyice kızarmıştı Başını çevirdi.

Ama Tony ona bakmıyordu. Odayı incelemekteydi robot. «Evi yönetmenize yardım edebilirim.»

Genç kadın öfkeyle, «Bunun yararı yok,» dedi. «Buraya bende olmayan bir şeyler gerekli. Ben yalnızca evi rahat bir hale sokabilirim ama dergilerde fotoğrafları çıkan o yerlere benzetemem.»

«Öyle bir ev mi istiyorsunuz?»

«İstemenin ne yararı var?»

Tony kadına bakıyordu. «Size yardım edebilirim.»

«Dekorasyondan anlıyor musun?»

«Bu iyi bir kâhyanın bilmesi gereken bir şey mi?»

«Ah, evet.»

«Öyleyse bende bunu öğrenme yeteneği var. Bana bu konuda birkaç kitap bulabilir misiniz?»

Her şey böylece başladı.

Claire, Tony'nin Genel Kitaplıktan aldığı dekorasyonla ilgili kitaplardan birini karıştırmasını izliyordu. Robot parmaklarını çok ustaca kullanıyordu. Genç kadın dayanamayarak Tony'nin elini kendine doğru çekti ama robot karşı koymadı. Claire'in elini incelemesine izin verdi.

Kadın, «Olağanüstü,» dedi. «Tırnakların bile insanlarınkinden farksız.»

Tony, «Tabii özellikle böyle yapıyorlar,» dedi. «Cildim esnek plastikten, iskeletim de hafif bir maden alaşımından. Bu sizi eğlendiriyor mu?»

«Ah, hayır.» Claire kıpkırmızı olmuştu. «Seni böyle incelediğim için biraz utandım. Sen bana böyle sorular sormuyorsun.»

«Beyin kanallarımda bu tür bir merak yok. Ben çizilmiş olan sınırların içinde hareket edebilirim.»

Claire ondan sonraki sessizlik sırasında içinde bir sızı hissetti. Neden onun makine olduğunu unutuyorum, diye düşündü. Bunu kendisi bana anımsatmak zorunda kalıyor. İlgiye çok ihtiyacım olduğu için bir robotu insan gibi mi düşünüyorum.

Tony'nin hâlâ kitabın sayfalarını çevirdiğini farketti ve birdenbire kendini daha üstün hissederek rahatladı. «Okuma bilmiyorsun değil mi?»

Tony ona baktı. «Kitabı okuyorum ya, Bayan Belmont. Okumam fotoğrafiktir.»

O akşam Claire yatmaya gittiği sırada, Tony bu kez de ikinci kitabı okuyordu. Genç kadın tam uykuya dalacağı sırada onun ellerini anımsadı. Sıcak ve yumuşaktı. Tıpkı bir insanın eli gibi... Fabrikadakiler çok kurnazlar...

Tony ondan sonraki günlerde Genel Kitaplıktan başka eserler de istedi. Renk uyumu. Makyaj. Döşemecilik. Moda. Sanat. Giyim Tarihi.

Robot hafta sona ermeden Claire'in saçlarını kesmekte ısrar etti. Kaşlarını biraz aldı. Dudak boyası ve pudrasının tonlarını değiştirdi. Claire yarım saat onun usta parmaklarının altında kaygılanarak titredi ve sonra aynaya baktı.

Robot, «Daha yapılabilecek çok şey var,» dedi. «Özellikle giyim konusunda. Bu başlangıcı nasıl buluyorsunuz?»

Claire hemen cevap veremedi. Aynadaki o güzel yabancıyı seyrediyordu. Sonra boğulurcasına, «Evet. Tony,» diye fısıldadı. «Başlangıç için çok güzel...»

Genç kadın mektuplarında Larry'e bunlardan hiç söz etmedi. Kocasının her şeyi bir anda görmesini istiyordu. Bu sürprizin zevkini çıkaracaktı. Bunun bir tür intikam olacağının farkındaydı.

Tony bir sabah, «Artık alış verişe başlamanın zamanı geldi,» dedi. «Benim evden çıkmama izin yok. Gerekenlerin bir listesini yaparsam siz alabilir misiniz? Perde, döşemelik kumaş, duvar kâğıdı, halı, boya, elbiseler... ve başka ufak tefek şeyler.»

Claire kararsızca, «Ama bunun için para ister, Tony,» diye konuştu. «Ben bu kadar parayı nereden bulurum?»

Robot başını saladı. «Hiç endişelenmeyin. Önce ABD Robot Şirketine uğrayıp Dr. Calvin'i görün. Ona bütün bunların deneyle ilgili olduğunu söyleyin. Ben de bir not yazarım.»

Claire de öyle yaptı. Dr. Calvin onu ilk karşılaştıkları günkü kadar korkutmadı nedense. Belki yeni suratı ve yeni şapkasıyla bambaşka bir Claire olduğu için. Psikolog genç kadını dikkatle dinledi. Bir iki soru sordu, sonra da, «Olur,» der gibi başını salladı. Claire ABD Robottan çıktığında artık her istediğini satın alabilecek durumdaydı.

Genç kadın kentin en büyük, en lüks mağazasına gitti. Paranın sağlayamayacağı hiçbir şey yoktu. Harika bir şeydi bu.

Claire bir ara telefona giderek evi aradı. «Merhaba, Tony. Pusulaya ne yazdığını bilmiyorum ama çok etkili oldu. Sağol. Sen...» Uygun brr söz bulmaya çalıştı, «... müthişsin.»

Telefondan döndüğü zaman Gladys Claffern'le burun buruna geldi. Kadın başını yana eğmiş, hafif bir şaşkınlık ve alayla ona bakıyordu.

«Bayan Belmont?»

Claire'in bütün sevinci söndü. Başını bir kukla gibi aptal aptal sallamayı başarabildi yalnızca.

Gladys büyük bir küstahlıkla gülümsedi. «Bu mağazadan alışveriş ettiğinizi bilmiyordum.» Sanki dükkân artık gözünden düşmüş gibi konuşuyordu.

Claire alçakgönüllülükle, «Pek etmem,» diye mırıldandı.

«Saçınıza bir şey mi yaptınız? Bu... çok değişik... Ah, affedersiniz, kocanızın adı Lawrence değil miydi?»

Claire dişlerini sıktı ama bir açıklama yapması gerekiyordu. «Tony, kocamın arkadaşı! Bazı şeyleri seçmeme yardım ediyor.»

«Anlıyorum. Bu konuda çok iyi davranıyor sanırım.» Gladys gülerek uzaklaşırken Claire'in dünyasının ışık ve sıcaklığını da birlikte götürdü.

Claire teselliyi Tony'de aradı. Buna şaşmadı, çünkü on gün içerisinde eski isteksizliğini unutmuş. Şimdi robotun önünde ağlayabilirdi. Ağlayıp öfkeyle bağırabilirdi.

Sırsıklam kesilmiş olan mendilini çekiştirerek, «Tam bir b... budala gibi davrandım,» diye kekeledi. «O kadın beni kötü etkiliyor ve bunun nedenini de bilmiyorum. Onu yere yatırıp üstünde tepinmem gerekirdi.»

Tony şaşırdı. «Bir insandan böylesine nefret edebilir misiniz? İnsanların kafalarının bu yönünü bilmiyorum...»

Claire, «Suç Ğladys'te değil,>< diye inledi. «Ben de sanırım... O tam benim olmak istediğim gibi bir kadın... Hiç olmazsa dış görünüşü bakımından... ama öyle olmam imkânsız.»

Tony usulca, «Pekâlâ öyle olabilirsiniz, Bayan Belmont,» dedi. «Olabilirsiniz. Daha on günümüz var. Bu sürede ev eskisinden çok farklı olacak. Bunu birlikte planlamadık mı?»

«Ama bana bunun... o kadın açısından... ne yararı olacak?»

«Onu ve arkadaşlarını buraya çağırın. Ben... ben buradan ayrılmadan bir akşam önce yapın bunu.»

«Gladys gelmez.»

«Gelir... Hiç olmazsa sizinle alay etmek için yapar bunu... o zaman size gülemez.»

«Gerçekten böyle mi düşünüyorsun? Ah, Tony, bunu yapabilir miyiz dersin?» Claire robotun ellerini avuçlarının arasına almıştı. Ne var ki sonra durakladı... «Ama bunun ne faydası olur? Bunu başaran ben olmam ki. Senden böyle yararlanamam.»

Tony, «Hiç kimse tek başına yaşayamaz,» diye fısıldadı. «Bu bilgiyi kafama yerleştirdiler. Sizin ya da başkalarının Gladys Claffern'de gördükleri gerçek kadın değil. O toplumdaki mevkii ve parasından yararlanıyor. Ama bunu yaparken kuşkuya kapılmıyor... Siz neden kapılasınız?.. Olaya şu açıdan bakın, Bayan Belmont. Ben itaat edecek biçimde oluşturuldum. Fakat bu itaatin derecesini kendim belirtiyorum. Verilen emirleri her şekilde uygulayabilirim. Sizin için her zaman cömertçe davranacağım. Çünkü bana gerçek insanların sizi gibi olması gerektiğini öğrettiler. Siz iddiasız, şefkatli ve dost canlısı bir kadınsınız. Bana anlattığınız Bayan Claffern'in ise sizin gibi olmadığı belli. Şunu söylemeliyim ki onun emirlerine size yaptığım gibi cömertçe uymazdım. Aslında buutun bunları yapan sizsiniz, Bayan Belmont. Ben değil.»

Tony ellerini çekti. Claire robotun yüzüne baktı ve sonra birdenbire bambaşka bir korkuya kapıldı.

Glaire ertesi gün Tony'den biraz kaçtı. Onu dikkatle izliyor, neler olacağını düşünüyordu. Bir süre hiçbir şey olmadı.

Tony çalışıp duruyordu. Duvara kâğıt geçirmek ya da çabuk kuruyan boyaları kullanmak zordu. Ama Tony'nin halinden anlaşılmıyordu bu. Robot ellerini güven ve ustalıkla kullanıyordu.

Robot bütün gece çalışıyordu. Claire onun sesini hiç duymuyor ama sabahları yepyeni bir sürprizle

karşılaşıyordu.

Claire, Tony'e bir kez yardıma çalıştı. Ama insanca beceriksizliği her şeyi berbat etti. O sıra Tony yan odadaydı ve Claire de robotun işaret ettiği yere resim asmaya çalışıyordu. Ama sinirliydi genç kadın. Ya da el merdiveni sallanıyordu. Tam duvara uzanırken merdivenin devrildiğini farkederek haykırdı. Aynı anda Tony orada belirerek kadını tuttu.

Sakin bakışlı siyah gözleri ifadesizdi. Ama, «Yaralanmadınız ya, Bayan Belmont?» derken sesi çok tatlıydı.

Claire aniden robotun onu omzundan ve dizlerinin altından tuttuğunu farketti. Tony sıkıca tutuyordu onu.

Claire robotu iterek tiz bir sesle bağırdı. Ondan sonraki saatlerde de odasırldan hiç çıkmayıp kapının tokmağının altına bir iskemle yerleştirmişti.

Claire davetiyeleri göndermişti. Tony'nin söylediği gibi herkes kabul etti bunu. Artık Tony'nin evde geçireceği son akşamı beklemekten başka yapılacak bir şey yoktu.

Tabii sayılı gün çabuk geçti ve o akşam da geldi. Claire evini son kez dolaştı. Her oda değişmişti. Kendisi de önceden giymeye cesaret edemeyeceği bir kıyafetteydi. İnsan böyle bir şey giydiği zaman kendine olan güveni artıyordu.

Claire aynanın önünde kendine aşağılamayla karışık bir alayla bakmayı denedi. Aynadaki hayali de bunu ustalıkla tekrarladı.

Claire, Larry ne diyecek, diye düşündü. Ama nedense bunun önemi yoktu artık. O heyecanlı günleri Larry sağlamamıştı. Ne var ki Tony'nin gidişiyle o süre de sona erecekti. İşte bu çok garipti. Claire üç hafta önceki gibi düşünmeye çalıştı ama bunu başaramadı.

Saat sekizi çalarken Claire'in soluğu kesildi sanki. Hemen robota döndü. «Neredeyse gelirler, Tony. Sen bodruma in. Seni görebilirler...» Bir an şaşkın şaşkın baktı. Sonra bitkince, «Tony...» diye mırıldandı. Sesi güçlendi. «Tony!» Sonunda bağırdı. «Tony!»

Ama robot ona sıkıca sarılmış, yüzünü onunkine yaklaştırmıştı. Genç kadını amansızca kucaklıyordu. Claire bir duygu fırtınası arasında onun sesini duydu.

«Claire, anlam veremediğim pek çok şey var. Herhalde bu da onlardan biri. Yarın gideceğim, ama istemiyorum. İçimde sizi memnun etme isteğinden başka şeyler var. Ne garip değil mi?»

Tony yüzünü daha da yaklaştırdı. Dudakları sıcaktı ama soluk almıyordu. Çünkü makineler soluk almazlardı. Tony'nin dudakları Claire'inkilere dokunmak üzereydi.

...Ve kapı çaldı.

Claide bir an soluk soluğa çırpındı. Sonra Tony birdenbire ortadan kayboldu. Zil yine çok tiz bir sesle çaldı.

Ön pencerelerdeki perdeler açılmıştı. Oysa Claire onların on beş dakika önce kapalı olduklarını biliyordu.

«Öyleyse her şeyi gördüler! Her şeyi görmüş olmalılar!»

Konuklar grup halinde kibarca içeri girdiler. Kurtlar ulumaya gelmişlerdi. Sert bakışlı gözleriyle her şeyi inceliyorlardı. Claire, evet, her şeyi görmüşler, diye düşündü. Yoksa Gladys neden anlamlı anlamlı Larry'i sorsun?

Claire çaresiz ama pervasızca meydan okur gibi bir tavır takındı. «Evet, Larry burada değil... Yarın dönecek sanırım... Hayır, hiç yalnızlık hissetmedim... Çok heyecanlı günler geçirdim.» Ve kadınların yüzüne güldü. Bunu yapmaması için bir neden var mıydı? Claire kendi kendine, onlar bana ne yapabilirler diyordu. Olay Larry'nin kulağına gittiğinde ne olduğunu anlar.

Ama kadınlar Claire'le alay edemediler.

Gladys Claffern'in gözlerindeki öfkeli ifadeden de anlaşılıyordu bu. Yalancı bir neşeyle konuşmasından, erkenden gitmek istemesinden de. Grup uzaklaşırken Claire fısıltıyla söylenen birkaç sözü de duydu.

«... böyle bir şey hiç görmedim... ne kadar da yakışıklıydı...»

Genç kadın o zaman neden onlara meydan okuyabildiğini anladı. Belki onlar Claire Belmont'tan daha güzeldiler... Daha sosyetik, daha zengindiler. Ama hiçbirinin de o kadar yakışıklı bir âşığı olamazdı. Hiç birinin!

Sonra Claire, Tony'nin yalnızca bir makine olduğunu tekrar anımsadı. Tekrar... tekrar. Ve tüyleri diken diken oldu.

Boş odada, «Git artık!» diye bağırdı. «Yakamı bırak!» Koşarak kendini yatağına attı. Bütün gece sabaha kadar ağladı.

Ertesi sabah daha şafak sökmeden bir araba evin önünde durdu ve Tony' i alıp götürdü.

Lawrence Belmont koridorda ilerlerken Dr. Calvin'in kapısının önünden geçti. Sonra içinden gelen sese uyarak döndü ve kapıya vurdu. Psikologun yanında matematikçi Peter Bogert vardı. Ama genç adam ona aldırmadı.

«Claire bana evde yapılan bütün yeniliklerin parasını ABD Robot Şirketinin ödediğini söyledi.»

Dr. Calvin, «Evet,» dedi. «Deneyin değerli ve gerekli bir bölümü olarak masrafları üslendik. Artık Baş Mühendis olduğunuz için bu yenilikleri sürdürebilirsiniz sanırım.»

«Beni endişelendiren o değil. Washington testlerin yapılmasını kabul etti. Belki ileride bir gün biz de evimizde robotları çalıştırmak için izin alabileceğiz.» Gitmek istiyormuş gibiydi ama kararsızca döndü. Sonra aynı kararsızlıkla konuşmaya çalıştı.

Dr. Calvin kısa bir sessizlikten sonra, «Ne var, Bay Belmont?» diye sordu.

Larry, «Acaba...» diye başladı. Durdu. «Evde neler olduğunu merak ediyorum... O... yani Claire.. eskisinden çok farklı. Yalnız görünüşü değil. Ama açıkçası davranışları beni çok şaşırttı.» Sinirli sinirli güldü. «Sanki Claire... benim karım değil... ne düşündüğümü anlatamıyorum.»

«Neden anlatmaya çalışıyorsunuz? Karınızın değişikliği sizi hayal kırıklığına uğrattı mı?»

«Tersine! Ama bu beni biraz korkutuyor. Çünkü...» «Ben sizin yerinizde olsaydım, kaygılarimazdım, Bay Belmont. Karınız bu deneyde çok iyi davrandı. Açıkçası böyle ayrıntılı, eksiksiz bir sonuç alabileceğimizi hiç sanmıyordum. Artık TN modelinde ne gibi değişiklikler yapılması gerektiğini biliyoruz. Tabii bütün bunları Bayan Belmont'a Borçluyuz. Dürüstçe konuşmamı istiyorsanız şöyle söyleyeceğim; sizin değil, karınızın terfi ettirilmesi gerekirdi.»

Larry fena halde irkildi. İnandırıcı olmayan bir neşeyle, «Eh, aileden biri olsun da...» diye mırıldanarak odadan çıktı.

Susan Calvin arkasından baktı. «Bunun onu yaraladığını umarım... Tony'nin raporunu okudun mu, Peter?»

Bogert, «Başından sonuna kadar,» dedi. «TN-3 modelinin değiştirilmesi gerekmiyor mu?»

Calvin sertçe, «Demek sen de öyle düşünüyorsun?» diye sordu. «Hangi nedenlerle?»

Bogert kaşlarını çattı. «Nedenlere gerek yok ki. Her şey ortada. Bir robotun hanımına ilanı aşk etmesine izin veremeyiz.»

«İlanı aşk etmesine mi? Peter, midemi bulandırıyorsun! Ah, sen durumu hiç anlamamışsın. Tony denilen o makine Birinci Yasaya uymak zorundaydı.»

«Bunu söylemene bile gerek yok.»

«Bırak da konuşayım. Tony bir insanın zarar görmesine izin veremezdi. Claire Belmont kendini yetersiz gördüğü için acı çekiyor yani zarar görüyordu.»

«E, sonra?»

«İşte Tony bu yüzden âşık olmuş gibi davrandı. Hangi kadın bir makinede ihtiras uyandırdığı için sevinmez? Düşün, ruhu olmayan soğuk bir makine ona âşık oluyor! Tony konukların gelecekleri o akşam özellikle ön pencerelerdeki perdeleri açtı. Diğer kadınların o aşk sahnesini görmeleri ve Claire'i kıskanmaları için. Üstelik bu sahnenin Claire'in evliliğine bir zarar vermesi imkânsızdı. Bence Tony bu konuda çok zekice davrandı...»

«Öyle mi? Bunun bir rol olduğunu söylüyorsun. Rol ya da değil bu önemli mi? Tony'nin bu davranışı yine de korkunç, dehşet verici bir etki yaptı. O raporu tekrar oku. Bayan Belmont o olaydan sonra robottan kaçıp onu görmemeye çalıştı. Tony ona sarıldığında ciyak ciyak bağırdı ve gece de hiç uyuyamadı. Sinir krizleri geçirdi. Açıkçası böyle şeylere izin veremeyiz.»

«Ne kadar körsün, Peter! Başlangıçta ben de senin gibi davrandım. TN modeli tümüyle değiştirilecel ama senin ileri sürdüğün nedenler yüzünden değil. Tersine... Tersine...» Dr Calvin'in gozlennde düşünceli bir ifade belirdi. «Belki de bu berSek b r ÖSt AnlayaCağln' makineler âs"k olltla '

Susan Calvin'e, «Hepsi çok güzel de...» dedim.

omad, 9m°'a7°k ^ ^ robott yüzünden olmadı mı? Haydi anlatın. Bugün doğum yıldönümünüz»

Kıpkırmızı kesilerek söze başladı. «Robotlar yüzünden başım çok derde girdi. Tanrım, o olayı düşünmeyeli, ne kadar oldu, Aradan kırk yıl geçti. Tabii ya 2121! Ben o - Ah-- o olaydan söz etmek istemiyorum»

Bekledim, sonunda Dr. Calvin umduğum gibi fikrini değiştirdi. «Neden olmasın? Bunun bana artık bir zararı dokunmaz, anıların bile. Bir zamanlar çok aptalca davrandım, delikanlı. Buna inanır mısınız?»

«Hayır,» dedim. «İnanmam»

«Öyleydim. Ama Herbie insanların kafasından geçenleri okuyan bir robottu.»

«Ne?»

«O zamana kadar öyle bir robot görülmemişti, sonra da görülmedi. Bir ... bir hata yapılmıştı...»

YALANCI!

Alfred Lanning sigarasını dikkatle yaktı ama parmak uçları titriyordu. Sigarasının dumanlarını üflerken kırlaşmış kaşlarını çatarak, «Gerçekten insanın aklından geçenleri okuyor,» dedi. «Kahretsin! Bu konuda en ufak bir şüphe bile yok. Ama neden?» Matematikçi Peter Bogert'e baktı «E?»

Bogert siyah saçlarını iki eliyle düzeltti. «O yaptığımız otuz dördüncü RB modeli robot, Lanning Diğerleri çok normal.»

Masadaki üçüncü adam kaşlarını çattı. Milton Ashe, ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin en genç yöneticisiydi ve bununla gururlanıyordu. «Dinle, Bogert. Montajda baştan sona kadar hiçbir hata olmadı. Bunu kesinlikle söyleyebilirim.»

Bogert'in kalın dudakları yayvan bir gülüşle aralandı. «Öyle mi? Bütün montaj servisi için aynı şeyi söyleyeceksen o zaman terfi ettirilmeni öneririm. Bir tek pozitronik beynin oluşturulması için tam tamına yetmiş beş bin iki yüz otuz dört işlem gereklidir. Her işlemin ayrı ayrı başarıya erişmesi pek çok faktöre bağlıdır. Beşten yüz beşe kadar değişir bunlar. Bu işlemlerden herhangi birinde ciddi bir arıza oldu mu, 'beyin' de mahvolur. Bu sözleri bizim broşürümüzden aldım, Ashe.»

Milton Ashe kıpkırmızı kesildi. Ama o cevap veremeden dördüncü birinin sesi duyuldu.

«Eğer işe suçu birbirimizin üzerine atarak başlayacaksak ben gidiyorum.» Susan Calvin ellerini sıkıca birbirlerine kenetlemişti. Uçuk renkli, ince dudaklarının çevresindeki çizgiler derinleşmiş gibiydi. «Elimizde insanın aklından geçenleri okuyan bir robot var. Bunu nasıl başardığını öğrenmek çok önemliymiş gibi geliyor bana. Tabii bu işi 'Senin suçun! Benim suçum,' diyerek başaramayız.» Soğuk bakışlı gri gözlerini Ashe'e diktiğinde adam gülümsedi.

Lanning de öyle. Uzun beyaz saçları, zekâ dolu küçük gözleriyle İncil'de sözü edilen kabile reislerine benziyordu. «İyi söyledin, Dr. Calvin.» Sesi aniden sertleşti. «Şimdi özetliyorum. Normalden farksız olması gereken bir pozitronik beyin yarattık. Ama beyin düşünce dalgalarını algılamak gibi olağanüstü bir şeyi başarıyor. Bunun nasıl olduğunu öğrenirsek, bu son on yıl içerisinde robotik biliminde görülen en önemli gelişme sayılır. Bu işin nasıl olduğunu bilmiyoruz ama bunu öğrenmek zorundayız. Anlaşıldı mı?»

Bogert, «Bir öneride bulunabilir miyim?» dedi.

«Tabii.»

«Bu karmakarışık işi çözünceye kadar RB-34'ün varlığını gizleyelim. Bir matematikçi olarak bu işin çok karmaşık olacağını biliyorum. Robotu, şirkette çalışan diğer kimselerden saklamalıyız. Bölüm şefleri olduğumuza göre bu işi kolaylıkla başarabiliriz. Olayı ne kadar az insan bilirse...»

Dr. Calvin, «Bogert haklı,» diye başını salladı, «Gezegenler Arası Yasa robot modellerin ihraç edilmeden önce fabrikalarda denenmesini kolaylaştıracak biçimde değiştirildiğinden beri, düşmanca propagandalar iyice arttı. Biz bu fenomeni tümüyle kontrol altına alamadan kafaların içini okuyan bir

robot yapıldığı duyulursa, makine adam düşmanlarının ellerine güçlü bir silah geçmiş olur.»

Lanning sigarını içerek başını ciddi ciddi salladı. Sonra Ashe'e döndü. «Robotun düşünceleri okuduğunu anladığın sırada yalnız olduğunu söyledin sanırım.»

«Evet, yalnızdım! Tabii ödüm patladı! RB-34'ün montajı tamamlandıktan sonra bana gönderdiler. Obermann çıkıp bir yerlere gitmişti. O yüzden robotu ben deneme odasına götürdüm. Daha doğrusu götürmeye hazırlandım.» Ashe durakladı ve dudaklarında çok hafif bir gülümseme uçuştu. «Hiç içinizden birinin kafasında bir konuşma başlattığı oldu mu? Yani farkına varmadan?»

Kimse cevap vermek zahmetine girmediğinden Ashe de konuşmasını sürdürdü. «İnsan önce farketmiyor ama robot benimle konuştu. Tahmin edeceğiniz gibi mantıklı ve açık bir biçimde. Ben ancak deneme odasına doğru giderken ona hiçbir şey söylememiş olduğumu farkettim. Evet, pek çok şey düşünüyordum ama bu aynı şey sayılmaz. Öyle değil mi? Robotu kitleyerek Lanning'e koştum. Makine adamın yanımda yürüyerek kafamın içine bakması ve düşüncelerimden istediklerini seçmesi tüylerimi diken diken etti!»

Susan Calvin düşünceli bir tavırla, «Herhalde bu insanı korkutur,» diye mırıldandı. Gözlerini tuhaf bir ısrarla Ashe'e dikmişti. «Hepimiz düşüncelerimizin gizli şeyler olduğuna inanmaya çok alışığız.»

Lanning sabırsızca onun sözünü kesti. «Öyleyse bu olayı yalnızca dördümüz biliyoruz. Pekâlâ! Bu işi sistemli bir şekilde yapmalıyız. Ashe, senin montaj işlemlerini başından sonuna kadar dikkatle kontroldan geçirmeni istiyorum. Hiçbir ayrıntıyı kaçırmamalısın. Hata olması ihtimali bulunmayan bütün çalışmaları bir yana bırakıp hata olması ihtimali bulunanların üzerinde dur. Sorunun ne tür ve önemde bir şey olabileceğini anlamaya çalış.»

Ashe, «Zor bir iş bu,» diye konuştu.

«Tabii! Ama bu görevi emrindeki adamlara vereceksin. Gerekiyorsa hepsini bu işde çalıştır. Programın gerisinde kalman da bana vız gelir. Ama adamların nedeni bilmeliler.»

«Ah, evet.» Genç teknisyen alayla güldü. «Bu iş yine de korkunç.»

Lanning iskemlesinde Calvin'e doğru döndü. «Senin bu işle diğer uçtan başlayarak ilgilenmen gerekiyor. Yani sen şirketin robo-psikoloğusun. Onun için robotun kendisini inceleyecek yani sondan başa doğru gideceksin. Robotun özelliklerini anlamaya çalışıp onun telepatik güçlerine başka nelerin bağlı olduğunu öğren. Bu gücünün sınırlarını ve başkalarının düşüncelerini okumasının görüş açısını nasıl çarpıttığını, normal RB özelliklerine ne tür zararlar verdiğini de tabii. Anlıyor musun?» Lanning kadının cevabını beklemedi. «Ben çalışmaları koordine edecek ve bulguları matematik açısından yorumlayacağım.» Sigarının dumanlarını çevreye üfleyerek konuşmasını sürdürdü. «Tabii Bogert de bana bu konuda yardım edecek.»

Bogert tombul elinin tırnaklarını diğeriyle parlatarak kibar bir tavırla, «Tabii,» dedi. «Bu konuda biraz bilgim var.»

«Eh, ben işe başlayayım.» Ashe iskemlesini geri iterek kalktı. Gülüşü genç ve yakışıklı yüzünü

aydınlatıyordu. «İçinizde en zor iş benim. Buradan hemen gidip çalışmaya başlayacağım.» Odadan çıkarken ekledi. «Görüşürüz...»

Susan Calvin ona başını hafifçe eğerek karşılık verdi ama bakışlarıyla genç adamı odadan çıkıncaya dek izledi; Lanning, «Şimdi gidip RB-34'ü görmek ister misin, Dr. Calvin,» dediği zaman da ona cevap vermedi.

RB-34 kapının açıldığını duyduğunda foto-elektrik gözlerini elindeki kitaptan kaldırdı. Susan Calvin içeri girdiği sırada ayağa kalkmıştı.

Kadın durup kapıya takılmış 'Girilemez' yazılı büyük tabelayı düzeltip robota doğru gitti. «Sana hiper-atom motorlarıyla ilgili birkaç kitap getirdim, Herbie. Bakmak ister misin?»

Herbie diye tanınan RB-34 kalın üç kitabı alıp birinin ilk sayfasını açtı. «Hım... 'Hiper-atom Teorisi'.» Sayfaları çevirirken dalgın dalgın bir şeyler mırıldandı. Sonra da, «Oturun Dr. Calvin,» dedi. «Bu yalnızca birkaç dakikamı alacak.»

Psikolog bir koltuğa yerleşerek Herbie'yi süzmeye başladı.

Robot masanın diğer tarafındaki koltuğa oturup sistemli bir şekilde üç kitabı inceledi. Yarım saat sonra ciltleri bırakarak, «Tabii, onları neden getirdiğinizi biliyorum,» diye mırıldandı.

Dr. Calvin yavaşça, «Ben de bundan korkuyordum. Seninle çalışmak çok zor, Herbie. Her zaman benden bir adım öndesin.» dedi.

«Bu kitaplar da dinerlerinin aynı. Bu yüzden beni ilgilendirmiyorlar. Kitaplarınızda h.çbir şey yok. Biliminiz derme çatma teorilerle birbirlerine bağlanmış bulgulardan oluşuyor. Hepsi de inanılmaz derecede basit. İlgilenmeye bile değmez.

«Beni ilgilendiren sizin romanlarınız. İnsanca duygular ve amaçlarla ilgili araştırmalarınız.» Robot uygun kelimeler ararken dev gibi elini hafifçe salladı.

Dr. Calvin, «Galiba anlıyorum...» diye konuştu.

Robot konuşmasını sürdürdü. «Anlayacağınız ben kafaların içini görüyorum. İnsanların düşüncelerinin ne kadar karmaşık olduğunu bilemezsiniz. Her şeyi anlayamıyorum. Çünkü benim kafamla onlarınki birbirlerine hiç benzemiyor. Ama elimden geleni yapıyorum. Romanlarınızın da yardımı oluyor.»

«Evet ama günümüzün romantik hikâyelerindeki sarsıcı duygusallıktan sonra...» Kadının sesinde hafif bir burukluk vardı. «Bizimkiler gibi gerçek kafaları renksiz ve sıkıcı bulacaksın.»

«Hayır! Hiç de öyle bulmuyorum!»

Robotun aniden böyle heyecanla konuşması Susan Calvin'in ayağa fırlamasına neden oldu. Oldukça şaşırmış bir halde, o her şeyi biliyor... diye düşündü.

Herbie duraklayarak alçak sesle, «Ben her şeyi tabii biliyorum, Dr. Calvin,» dedi. Sesindeki c madeni ton kaybolmuştu. «Her zaman bunu düşünüyorsunuz. Durumu nasıl anlamam?»

Dr. Calvin'in yüzünde sert bir ifade belirdi. «Bundan... başka birine söz ettin mi?»

«Tabii ki etmedim.» Robotun sesinde gerçek bir şaşkınlık vardı. «Kimse bunu sormadı ki.»

Kadın, «Pekâlâ,» diye söylendi. «Herhalde benim aptalın teki olduğumu düşünüyorsun.»

«Hayır. Bu çok normal bir duygu.»

«Belki de o yüzden çok gülünç.» Kadının sesinde çok belirgin bir üzüntü vardı. Ciddi robo-psikolog maskesinin altındaki kadın biraz ortaya çıkmış gibiydi. «Ben... çekici diye tanımlayabileceğin bir insan değilim.»

«Eğer fiziki çekicilikten söz ediyorsanız bu konuda karar veremem. Ama ben başka tür çekicilikler olduğunu biliyorum.»

Dr. Calvin bu sözleri pek dinlememişti. «Genç de sayılmam.»

«Ama daha kırkında bile değilsiniz.» Herbie'nin sesinde ısrar ve endişe vardı.

«Yılları sayacak olursan otuz sekiz yaşındayım. Ne var ki duygu bakımından kupkuru, altmışında bir kadın gibiyim. Sonuçta ben psikolog değil miyim?» Kesik kesik soluyarak acı bir sesle ekledi. «Aslında o henüz otuz beşinde ve daha genç duruyor. Neredeyse bir delikanlı gibi davranıyor. Onun bana başka gözle baktığını mı sanıyorsun?»

«Yanılıyorsunuz!» Herbie çelik yumruğunu gürültüyle plastik masaya vurdu. «Beni dinleyin...»

Ama Susan Calvin robota doğru döndü. Gözlerindeki acının yerini öfke aldı. «Neden dinleyeyim? Sen... sen bir makinesin! Böyle şeylerden ne anlarsın? Ben senin için yalnızca bir örneğim. Garip kafasını kolaylıkla inceleyebildiğin ilginç bir böcek. Ne harika bir hayal kırıklığı örneği bu! Hemen hemen romanlar kadar ilginç!» Kuru kuru hıçkırarak sustu.

Robot bu sözler yüzünden olduğu yere sinmişti. Yalvarırcasına başını sallıyordu. «Lütfen, beni dinler misiniz? İzin verirseniz size yardım edebilirim.»

«Nasıl?» Kadının dudakları büküldü. «Bana öğüt vererek mi?»

«Hayır, hayır! Yalnızca başkalarının neler düşündüklerini biliyorum. Örneğin... Milton Ashe'in kafasından geçenleri.»

Uzun bir sessizlik oldu. sonra Susan Calvin bakışlarını robottan kaçırarak gözlerini yere dikti. İnlercesine, «Onun neler düşündüğünü bilmek istemiyorum,» dedi. «Sesini kes.»

«Bence onun düşüncelerini öğrenmek isteyeceksiniz.»

Kadın hâlâ başını eğmiş öylece duruyordu ama solukları hızlanmıştı. «Saçmalıyorsun...»diye fısıldadı.

«Neden saçmalayayım? Size yardıma çalışıyorum. Milton Ashe sizin hakkınızda...» Herbie durakladı.

Psikolog başını kaldırarak, «Evet?» dedi.

Robot usulca, «O size âşık,» diye açıkladı.

Dr. Calvin tam bir dakika hiçbir şey söylemedi. Hayretle Herbie'ye bakakalmıştı. Sonra, «Kesinlikle yanılıyorsun. O beni neden sevsin?»

«Ama seviyor. Böyle bir şey gizlenemez. Özellikle benden!»

«Ama ben o kadar... o kadar...» Kadın kekeleyerek sustu.

«Milton Ashe görünüşe değil, kişiliğe bakıyor. Akıllı insanlara karşı hayranlık duyuyor. O gür saçlar ve bir çift gözle evlenecek bir erkek değil.»

Susan Calvin gözlerini kırpıştırıp konuşmak için kendini zorladı. Sesi titriyordu. «Ama o bana hiçbir zaman...»

«Siz ona hiç fırsat verdiniz mi?»

«Nasıl verebilirdim? Ben hiçbir zaman onun...»

«Tabii ya!»

Psikolog düşünceli düşünceli durdu. Sonra birdenbire başını kaldırdı. «Altı ay kadar önce bir kız şirkete onu görmeye geldi. Güzel, ince bir sarışındı. İki kere ikinin kaç ettiğini bile bilmiyordu neredeyse. Milton Ashe bütün gün onu gururla fabrikada dolaştırdı ve kıza bir robotun nasıl yapıldığını anlatmaya çalıştı.» Sesi sertleşti. «Kız onun sözlerinden hiçbir şey anlamadı tabii. O kimdi?»

Herbie hiç duraklamadan cevap verdi. «Kastettiğiniz o kızı biliyorum. O, Milton Ashe'in kuzini. Ve aralarında duygusal bir bağ da yok. Bundan emin olabilirsiniz.»

Susan Calvin adeta bir genç kız neşesiyle, «Ah, ne garip,» dedi. Bazen kendi kendime böyle söylüyor ama inanamıyordum. Demek doğruymuş?» Herbie'ye koşarak soğuk ve ağır elini avuçlarının arasına aldı. «Sağol, Herbie.» Sesi hafiflemiş, heyecanlı bir fısıltıya dönüşmüştü. «Bundan kimseye söz etme, aramızda bir sır olarak kalsın. Tekrar teşekkür ederim.» Herbie'nin madeni parmaklarını sıkıp dışarı çıktı.

Robot yavaşça romanına döndü. Ama onun düşüncelerini okuyabilecek kimse yoktu.»

Milton Ashe ağır ağır gerinirken inledi, eklemleri çatırdadı. Genç adam sonra öfkeyle matematikçi Peter Bogert'e baktı. «Bir haftadır bu işle uğraşıyorum ve doğru dürüst uyuyamadım bile. Daha ne

kadar uğraşmam gerekiyor? Bütün bunlara vakum odasındaki pozitronik bombardımanın neden olduğunu söylüyordun.»

Bogert nazikçe esneyerek beyaz ellerine baktı. «Bu doğru ve iz üzerindeyim.»

«Bir matematikçi böyle konuştuğu zaman ne anlama geldiğini bilirim. Çözüme ne kadar yaklaştın?»

«Bazı şeylere bağlı.»

«Nelere?» Ashe bir koltuğu çekerek ayaklarını uzattı.

«İhtiyar Lanning'e! O ihtiyar benimle aynı fikirde değil.» Bogert içini çekti. «Zamana ayak uyduramıyor, derdi bu. Her zaman matriks mekaniğine sımsıkı sarılıyor. Oysa problemin çözülmesi için daha güçlü matematik araçlar gerekli. Lanning çok inatçı.»

Ashe bezgince, «Neden Herbie'ye sormuyor ve sorunu kökünden halletmiyorsun?» diye mırıldandı.

«Robota mı sorayım?» Bogert kaşlarını kaldırdı.

«Neden olmasın? Kadın sana söylemedi mi?»

«Calvin'i mi kastediyorsun?»

«Evet, bizim Susan'ı kastediyorum. Robot matematik açısından bir dâhiymiş. Her şeyi hatta daha fazlasını biliyormuş. Kafasında üçlü integralleri hesaplayıp, tatlı olarak da vektör niceliklerini yiyormuş.»

Matematikçi genç adama şüpheyle baktı. «Ciddi misin?»

«Çok ciddiyim hem de! Ama işin kötüsü matematikten hoşlanmıyor, iç bayıltıcı romantik hikâyeleri okumayı tercih ediyormuş. Gerçekten! Susan'ın ona götürdüğü o berbat şeyleri görmelisin. 'Kızgın İhtiraslar' ve 'Uzayda Aşk.'»

«Dr. Calvin bundan bize hiç söz etmedi.»

«Eh, robotu incelemesi henüz sona ermedi. Onun nasıl bir insan olduğunu biliyorsun. Büyük sırrı açıklamadan önce her şeyin tamam olmasını istiyor.»

«Ama sana bunları açıklamış.»

«Konuşmaya daldığımız bir sırada söyledi. Son günlerde onu sık sık görüyorum.» Ashe gözlerini iri iri açıp kaşlarını çattı. «Bu sıralar onda bir tuhaflık var. Bunu farkettin mi, Bogert?»

Matematikçi oldukça yumuşak bir tavırla güldü. «Dudaklarını boyamaya başladı. Kastettiğin bu muydu?»

«Kahretsin, bunu biliyorum! Allık, pudra ve göz farı da kullanıyor. Görünüşü çok kötü, ama anlatmak

istediğim bu değil. Ne olduğunu bir türlü anlayamıyorum. Konuşma tarzı... sanki bir şeye çok seviniyormuş gibi.» Genç adam biraz düşündü sonra da omzunu silkti.

Ellisini geçmiş bir bilim adamı olmasına rağmen Bogert yine de heyecanlı görünmeyi başardı. «Belki de âşıktır.»

Ashe gözlerini yumdu yine. «Saçmalama, Bogert... Neyse... Gidip Herbie'yle konuş. Ben burada kalıp biraz kestireceğim.»

«Pekâlâ. Bir robotun bana işimi öğretmesi hiç hoşuma gitmeyecek. Ayrıca bunu başarabileceğini pek sanmıyorum.»

Bogert'e hafif bir horultu cevap verdi.

Ellerini ceplerine sokmuş olan Bogert yapay bir kayıtsızlıkla konuşurken Herbie onu dikkatle dinledi. «İşte böyle... Bana bu işlerden anladığını söylediler, Herbie. Bunları aslında merakımdan soruyorum. Sana açıkladığım gibi kurduğum mantık dizisinde birkaç kuşkulu nokta var. Açıkladığım halde Dr. Lanning düşüncelerimi kabul etmiyor. Tablo hâlâ eksik.»

Herbie sesini çıkarmadı.

Bogert, «E?» dedi.

Robot rakamlan inceliyordu. «Ben bir hata görmüyorum.»

«Bundan daha fazlasını söyleyemez misin?»

«Buna cesaret edemem. Siz benden daha usta bir matematikçisiniz ve... kesin bir şey söylemek hoşuma gitmez.»

Bogert memnun bir tavırla gülümsedi. «Böyle olacağını biliyordum. Zor bir problem bu. Neyse, unutalım gitsin.» Kâğıtları buruşturarak çöp borusuna attı. Tam dışarı çıkacakken birden vazgeçti. «Ha aklıma gelmişken...»

Robot bekledi.

Bogert konuşmakta zorluk çekiyormuş gibiydi. «Bir şey var... belki sen...» Durakladı.

Herbie usulca, «Düşünceleriniz karmakarışık,» dedi. «Ama tüm bunların Dr. Lanning'le ilgili oldukları kesin. Kararsızlığınız gülünç, çünkü kendinizi toplar toplamaz ben de neyi sormak istediğinizi anlayacağım.»

Matematikçi, elini kaldırarak her zaman ki gibi ışıltılı saçlarını düzeltti. Sanki bu her şeyi açıklıyormuş gibi, «Lanning yetmişine merdiven dayadı,» diye mırıldandı.

«Bunu biliyorum.»

«Hemen hemen otuz yıldan beri bu fabrikanın yöneticisi.» Herbie başını salladı, Bogert de konuşmalarını dalkavukça bir tavırla sürdürdü. «Belki sen onun... onun istifa etmeyi düşünüp düşünmediğini biliyorsundur. Belki sağlık nedeniyle ya da başka bir sebeple...»

Herbie, «Evet,» dedi.

«Yani... biliyor musun?»

«Tabii.»

«O halde... şey., bunu bana söyleyebilir misin?»

«Madem soruyorsunuz, evet.» Robot kayıtsızca konuşuyordu. «İstifa etti bile!»

«Ne?» Bilim adamının sesi bir bombanın patlamasından farksızdı. İri başını öne doğru eğdi. «Şunu tekrar söyle.»

Robot sakince tekrarladı. «İstifa etti bile. Ama henüz yürürlüğe girmedi. Anlayacağınız o... şey... benimle ilgili problemin çözülmesi için bekliyor. Bu iş hallolunca yerini kendisinden sonra burayı yönetecek olan kimseye bırakacak.»

Bogert hızla soluk verdi. «Onun yerini alacak kimse? Kim o?» Herbie'ye iyice yaklaşmıştı artık Gözlerini büyülenmiş gibi robotun gözleri görevini yapan o donuk kırmızı foto-elektrik pillere dikmişti.

Herbie yavaşça cevap verdi. «Bundan sonraki yönetici siz olacaksınız.»

Bogert sinirli sinirli gülümseyerek gevşedi. «Bunu öğrendiğime sevindim. Bunu umuyor ve bekliyordum. Sağol, Herbie.»

, Peter Bogert o gün sabahın beşine kadar çalıştı. Dokuzda tekrar masasının başındaydı. Yazı masasının arkasındaki rafa dizilmiş ve taburelere yığılmış olan kitaplara uzanarak teker teker inceliyordu. Önündeki hesap dolu kâğıtlar gitgide fazlalaşıyor, buruşturup yere attığı kâğıtlarsa büyük bir yığın oluşturuyorlardı.

Bogert tam öğle zamanı son sayfaya bakarken, kanlanmış gözlerini uğuşturarak esnedi. Sonra da, «Durum her an daha da kötüleşiyor,» diye omzunu silkti. «Kahretsin!»

Kapının açıldığını duyduğunda döndü ve Lanning'in içeri girdiğini görünce başıyla selam verdi. Yaşlı adam eklemleri çıkık ellerini çatırdatıp duruyordu.

Lanning, «Yeni bir ipucu var mı?» diye sordu.

Bogert meydan okurcasına, «Hayır, yok,» dedi. «Eskisinin nesi var?»

Lanning cevap vermek zahmetine girmeden Bogert'in masasındaki son sayfaya çabucak bir göz atmakla yetindi. Sigarını yakarken, «Calvin sana robottan söz etti mi?» diye konuştu. «Matematik

konusunda bir dâhi o. Olağanüstü bir şey.»

Bogert burnundan soluk vererek garip bir ses çıkardı. «Evet, duydum. Ama Calvin'in robo-psikoloji sınırlarının dışına çıkmaması daha iyi olur. Matematik konusunda Herbie'yi sınadım. Diferensiyal hesabı bile zorla başarabildi.»

«Calvin bana öyle söylemedi.»

«O kadın deli!».

«Ben de onunla aynı fikirdeyim.» Yöneticinin gözleri tehlikeli bir biçimde kısıldı.

«Sen!» Bogert'in sesi sertleşti. «Sen neden söz ediyorsun?»

«Bütün sabah Herbie'yi sınavdan geçirdim. O senin bilmediğin pek çok şeyi başarabiliyor.»

«Öyle mi?»

«İnanmıyormuş gibi görünüyorsun.» Lanning yeleğinin cebinden katlanmış bir kâğıdı çıkarıp açtı. «Bu benim el yazım değil sanırım. Öyle değil mi?»

Bogert kâğıdı dolduran dik açılı, iri işaretleri inceledi. «Bunları Herbie mi yazdı?»

«Evet! Belki farkettin? O senin 22'inci Denklemin zaman kökenlerini bulmaya çalıştı.» Lanning sararmış tırnağını son bölüme vurdu. «Benimle aynı sonuca vardı. Ama harcadığım zamanın dörtte biri sayılacak bir sürede. Pozitronik bombardımanda Linger Etkisini gözardı etmeye hiç hakkın yoktu.»

«Hayır! Tanrı aşkına, Lanning, şunu iyice anlamaya çalış! Bu...»

«Ah, biliyorum, daha önce de anlattın. Sen Mitchell'in Çevirme Denklemini kullandın, öyle değil mi? Eh... bunun durumla hiçbir ilgisi yok.»

«Nedenmiş o?»

«Çünkü sen bir kere hiper-sanal sayıları kullanıyorsun...»

«Bunun karşımızdaki problemle ne ilgisi var?»

«Bazı durumlarda Mitchell Denklemi...»

«Sen çıldırdın mı? Eğer Mitchell'in tezini yeniden okursan, o zaman...»

«Bunu okumama gerek yok. Sana daha başlangıçta onun oluşturduğu mantık dizisini beğenmediğimi söyledim. Herbie de bu konuda beni destekliyor.»

Bogert, «Pekâlâ öyleyse!» diye bağırdı. «Bırak da o iri saat bütün problemi senin için çözümlesin!

Neden önemsiz ayrıntılarla ilgileniyorsun?»

«İşte sorun da bu. Herbie bu yüzden problemi çözemiyor. O başaramazsa, biz de başaramayız. Yani... yalnız başımıza. Ben bütün sorunu Milli Kurula bırakacağım. Çünkü iş artık bizi aştı.»

Bogert ayağa fırlarken iskemlesi devrildi. Yüzü kıpkırmızı kesilmiş, dudakları gerilerek dişleri ortaya çıkmıştı. «Öyle bir şey yapamazsın.»

Larning bozulmuştu. «Bana ne yapıp ne yapmayacağımı sen mi söyleyeceksin?»

Matematikçi dişlerini sıkarak, «Evet, öyle,» dedi. «Problemi çözmek üzereyim, bunu benden alamazsın. Anlıyor musun? Amacının ne olduğunu anlamadığımı sanma, seni sıska fosil! Robotik telepati olayını çözümlediğim için onurlandırılmam hiç hoşuna gitmeyecek. Bu uğurda bindiğin dalı bile keseceksin.»

«Sen lanet olasıca bir ahmaksın, Bogert! Biraz daha konuşursan seni amirine itaatsizlik ettiğin için işten uzaklaştırırım.» Lanning'in alt dudağı öfkesinden titriyordu.

«İşte yapamayacağın tek şey de bu, Lanning! Burada insanın kafasından geçenleri okuyan b.ir robot olduğu için hiçbir sırrın gizli kalamıyor! Bu sayede istifa ettiğini biliyorum! Bunu sakın unutayım deme!»

Lanning'in sigarasının ucundaki kül titreyip düştü. Ardından da sigarası. «Ne, ne...»

Bogert pis pis güldü. «Yeni yönetici benim, bunu unutma. Kör olduğumu sanma her şeyin farkındayım. Lanet olsun sana, Lanning. Artık burada emirleri ben vereceğim. Yoksa başın kötü biçimde belaya girecek.»

Lanning sonunda konuşmayı başararak, «Seni geçici olarak işten çekiyorum!» diye kükredi. «Duyuyor musun? Bütün görevleri bırakacaksın. Seni mahvedeceğim. Beni anlıyor musun?»

Bogert'in tebessümü iyice yayıldı. «Ah, bunun sana ne yararı olacak? Bir şey başaramayacaksın ki. Bütün kozlar bende, istifa ettiğini biliyorum. Herbie söyledi, bütün bilgiyi kafandan almış!»

Lanning kendini zorlayarak sakin bir tavırla konuşmaya çalıştı. Şimdi daha da yaşlanmış gibiydi. Bakışları yorgundu. Yüzündeki morluk geçmiş, geride yaşlılığın neden olduğu beyazlık kalmıştı. «Herbie'yle konuşmak istiyorum. Sana böyle bir şey söylemis olamaz. Sen sinsice bir oyun oynuyorsun, Bogert ama blöfünü göreceğim. Benimle gel şimdi.»

Bogert omzunu silkti. «Herbie'yi görmeye mi? İyi! Harika!»

Milton Ashe tam öğle zamanı beceriksizce çizdiği resimden başını kaldırdı. «Bir fikir edinebildin mi? Resmi doğru dürüst çizemedim. Ama görüntü açısından şahane bir ev. Üstelik bedava sayılacak kadar ucuza satın alacağım.»

Susan Calvin genç adama baygın baygın baktı. «Gerçekten çok güzel,» diye içini çekti. «Ben de çoğu zaman böyle...» Sesi hafifledi.

Ashe kurşunkalemini bırakarak konuşmasını sürdürdü. «Tabii izin alıncaya dek beklemem gerekiyor ama iki hafta var. Şu Herbie olayı her şeyi altüst etti.» Gözlerini tırnaklarına dikti. «Zaten bir şey daha var... ama bu bir sır.»

«O halde bunu bana açıklama.»

«Ah, açıklayacağım. Birine anlatmazsam patlayacağım. Burada da senden daha iyi... şey... bir sırdaş bulunamaz.» Ashe utanmışcasına güldü.

Susan Calvin'in kalbi deli gibi çarptığından konuşmaya cesaret edemedi.

«Açıkçası,» Ashe iskemlesini masaya yaklaştırarak sesini iyice alçalttı.«... o evde tek başıma oturmayacağım. Yakında evleniyorum.» Sonra da yerinden fırladı. «Bir şey mi oldu?»

«Hayır, hayır.» Susan Calvin'in o korkunç baş dönmesi çabuk geçti ama konuşmakta zorluk çekiyordu. «Evleniyor musun? Yani...»

«Ah, tabii. Artık bunun zamanı gelmedi mi? Geçen yaz buraya gelen kızı anımsıyorsun değil mi? İşte onunla evleniyorum!., i Hey, sen hastasın sanırım. Sen...»

«Yalnızca başım ağrıyor...» Susan Calvin genç adamın yaklaşmaması için elini bitkince salladı. «Son... son günlerde sık sık oluyor. Seni... seni kutlamak istiyorum. Çok sevindim...» Kadının beceriksizce sürdüğü allıklar şimdi bembeyaz suratında çirkin, kırmızı iki leke gibi duruyordu. Çevresinde her şey yeniden fırıl fırıl dönmeye başlamıştı. «Affedersin... lütfen...» Bu sözleri mırıltıyla söylerken kör gibi sendeleyerek odadan çıktı.

Her şey bir kâbustan farksızdı. Olayda rüyaların gerçek olmayan o dehşet dolu havası vardı.

Ama bu nasıl olur? Herbie dedi ki...

Herbie her şeyi biliyor! O insanların kafalarının içini görüyor.

Dr. Calvin kendini Herbie'nin odasında buldu. Soluk soluğa kapıya yaslanmış, robotun madeni yüzüne bakıyordu. İki kat merdiven tırmanmıştı ama hatırlamıyordu bile. Rüyalarda olduğu gibi uzaklığı bir saniyede aşmıştı sanki.

Rüyada gibi!

Herbie hiç kırpmadığı gözleriyle onun gözlerinin içine bakıyordu. Sanki bu donuk kırmızı küreler kâbuslara yakışacak bir biçimde irileşiyor, irileşiyorlardı.

Robot konuşurken Susan Calvin yutkunarak titredi. O zaman etrafını daha iyi farketti.

Herbie telaşlı bir sesle hâlâ konuşuyordu. Sanki yaralanmış ve korkmuştu, yalvarıyordu.

Kadın bu sözlerden bir anlam çıkarmaya başlarken Herbie, «Bu bir rüya,» diyordu. «Buna inanmamalısın. Yakında gerçek dünyaya uyanacak ve kendine güleceksin. O seni seviyor. Bana inan!

Seni seviyor o, seviyor! Ama burada değil! Şimdi olmaz! Bu bir hayal.»

Susan Calvin başını sallayarak! «Evet! Evet!» diye fısıldadı. Herbie'nin koluna sıkıca sarılmış arka arkaya tekrarlıyordu. «Bu doğru olamaz değil mi? Bu doğru olamaz...»

Doktor kendini nasıl topladığını hiçbir zaman anlayamadı. Bu gerçek olmayan şeylerle dolu sisli bir dünyadan parlak güneşe çıkmaya benziyordu. Herbie'yi geri itti. Çelik kolu olanca gücüyle iterken gözleri iyice irileşmişti.

«Sen ne yapmaya çalışıyorsun?» Sesi öfkeli bir çığlık halini aldı. «Sen ne yapmaya çalışıyorsun?»

Herbie gerildi. «Yardım etmek istiyorum.»

Psikolog robota şaşkınlıkla baktı. «Yardım etmek mi? Bana bunun bir rüya olduğunu söyleyerek mi? Beni bir şizofreniye döndürerek mi?» Sinir krizi geçiriyordu. Bütün vücudu gerilmişti. «Bu bir rüya değil! Keşke öyle olsaydı!» Derin bir soluk aldı. «Bir dakika! Ah... evet, anlıyorum... Tanrım! O kadar açık ki.»

«Bunu yapmak zorundaydım.» Robotun sesinde korku vardı.

«Ben de hiç düşünmeden sana inandım!» Dr. Calvin dışarıdan gelen bağırışmalar yüzünden durakladı. Sonra döndü. Yumruklarını sıkıp sıkıp açıyordu. Bogert'le Lanning içeri girdiklerinde en dipteki pencerenin önünde duruyordu. İki adam onunla hiç ilgilenmediler.

İkisi de aynı anda Herbie'ye yaklaştılar. Lanning öfkeli ve sabırsız, Bogert sakin ve alaycıydı. Önce yönetici konuşmaya başladı.

«Herbie, şimdi beni dinle.»

Robot çabucak yaşlı adama baktı. «Evet, Dr. Lanning?»

«Dr. Bogert'le benden söz ettin mi?»

«Hayır, efendim.» Herbie ağır ağır cevap verirken Bogert'in yüzündeki gülümseme siliniverdi.

«Ne dedin?» Matematikçi amirini iterek öne geçti. Bacaklarını açıp robotun önünde durdu. «Bana dün söylediklerini tekrarla.»

«Ben dedim ki...» Herbie birdenbire sustu. Gövdesinin içinde maden diaframı titreşiyor, yumuşak, ahenksiz sesler çıkıyordu.

Bogert, «Bana Lanning'in istifa ettiğini söylemedin mi?» diye gürledi. «Cevap ver!» Ellerini heyecanla havaya kaldırdı.

Ama Lanning onu yavaşça yana itti. «Ona zorbalıkla yalan mı söyleteceksin, Bogert?»

«Duydun, Lanning. 'Evet,' derken aniden sustu. Çekil önümden! Ona doğruyu söyleteceğim. Bundan

hiç kuşkun olmasın!»

«Hayır ben soracağım!» Lanning robota döndü. «Pekâlâ, Herbie. Kaygılanma. Ben istifa ettim mi?»

Herbie ona baktı. Yaşlı adam endişeyle tekrarladı. «Ben istifa ettim mi?» Robot sonunda kafasını hafifçe, «Hayır,» dermiş gibi salladı.

İki adam birbirlerine baktılar. Gözlerinde hâlâ o düşmanca ifadeler vardı.

Sonra Bogert, «Ne oluyor?» diye bağırdı. «Robotun dili mi tutuldu? Konuşamıyor musun, biçimsiz canavar?»

Herbie hemen, «Konuşabiliyorum,» dedi.

«Öyleyse soruyu cevapla. Bana Lanning'in istifa ettiğini söylemedin mi?»

Ne var ki soruyu yine bir sessizlik izledi. Sonra aniden Susan Calvin gülmeye başladı. Sesi sinir kriz geçiriyormuş gibi tizleşmişti.

İki matematikçi irkilmişti. Bogert'in gözleri kısıldı. «Sen burada miydin? Bu kadar komik olan nedir?»

«Komik olan bir şey yok.» Kadının sesi hiç de normal değildi. «Ona yakalanan yalnız ben değilim. Dünyanın en büyük robotik uzmanlarından üçünün aynı ilkel tuzağa düşmeleri çok garip. Öyle değil mi?» Sesi hafifledi. Kadın beyaz elini alnına bastırdı. «Ama bu hiç komik değil.»

Bu kez iki adam birbirlerine bakarak kaşlarını kaldırdılar. Lanning soğuk soğuk, «Sözünü ettiğin tuzak nedir?» diye sordu. «Herbie de bir bozukluk mu var?»

«Hayır.» Dr. Calvin onlara ağır ağır yaklaştı. «Bozukluk onda değil, bizde.» Birdenbire dönerek olanca sesiyle robota bağırdı. «Bana yaklaşayım deme! Odanın öbür tarafına git! Seni gözüm görmesin!»

Herbie kadının öfkeli bakışları karşısında sindi ve ayaklarını takırdatarak koşarcasına uzaklaştı.

«Ne oluyor, Dr. Calvin?» Lanning'in sesi düşmancaydı.

Kadın tekrar iki adama dönerek alayla, «Herhalde o temeli yasayı biliyorsunuz,» dedi. «Birinci Robot Yasasını.»

İki matematikçi aynı anda başlarını salladılar. Bogert öfkeyle, «Tabii,» diye terslendi. «Bir robot bir insana zarar veremez. Ya da harekete geçmeyerek o insanın zarar görmesine razı olamaz.»

Dr. Calvin alayla, «Ne güzel de söyledin. Ama sözü edilen ne tür bir zarar?» dedi. «Şey... her tür.»

«Evet! Her tür! Ama ya duyguların incinmesi? Gururda açılan yaralar? Umutların kırılması? Bunlar zarar sayılır mı?»

Lanning kaşlarını çattı, «Bir robot böyle şeyleri nereden bilecek...» derken sesi inliyormuş gibiydi.

«Şimdi durumu anladın değil mi? Bu robot insanların kafalarından geçenleri okuyor. Onun manevi zarar konusunda hiçbir şey bilmediğini mi sanıyorsun? Soru sorduğunda sana tam istediğin cevabı veriyor çünkü başka tür bir cevap seni üzecek. Herbie de bunu biliyor.»

Bogert, «Tanrım...» diye mırıldandı.

Psikolog ona alayla bir göz attı. «Anladığım kadarıyla Herbie'ye Lanning'in istifa edip etmediğini sordun. Böyle bir şeyin olmasını çok istiyordun. O yüzden Herbie sana istediğin cevabı verdi.»

Lanning ifadesiz bir sesle, «Demek o yüzden biraz önce cevap vermek istemedi,» dedi. «Çünkü yapacağı açıklama birimizden birini incitecekti.»

Yine sessizlik oldu. İki adam odanın dibinde, kitaplığın önündeki koltuğa çökmüş robota baktılar. Herbie başını bir eline dayamıştı.

Susan Calvin gözlerini yere dikip, «Herbie bütün bunları biliyordu... O... o iblis her şeyin farkında Montajı sırasında ne olduğunun da!» Bakışları sıkıntılıydı. Gözleri daha koyu renk duruyordu şimdi.

Lanning başını kaldırdı. «Bence yanılıyorsun, Dr. Calvin. O neyin hatalı olduğunu bilmiyor. Bunu kendisine sordum.»

Kadın, «Bu ne anlama geliyor?» diye bağırdı. «Bu yalnızca senin Herbie'nin cevabı açıklamasını istemediğini gösteriyor. Bir makinenin senin başaramadığın şeyi yapması gururunu kırar.» Bogert'e baktı. «Ona sordun mu?»

«Bir bakıma.» Bogert öksürürken kızarmıştı. «Herbie bana matematikten pek anlamadığını söyledi.»

Lanning hafifçe gülerken psikolog ise alayla gülümsedi. «Ona soracağım! Onun sorunu çözümlemesi benim gururumu kırmaz.» Sesini yükseltip buz gibi bir tavırla emretti. «Buraya gel!»

Herbie ayağa kalkarak kararsızca yaklaştı.

Kadın, «Herhalde montajın sırasında hangi noktada dış bir faktörün eklendiğini ya da unutulduğunu biliyorsun,» dedi.

Herbie güç duyulacak bir sesle, «Evet,» diye cevap verdi.

Bogert öfkeyle söze karıştı. «Bir dakika! Bunun doğru olması şart değil ki! Sen sadece bu cevabı duymak istiyorsun, hepsi bu kadar.»

Calvin, «Aptallık etme,» diye söylendi, «Kafanızın içini okuyor o. Onun için de sen ve Lanning kadar matematik biliyor. Herbie'ye fırsat verin.»

Matematikçi geriledi. Dr. Calvin konuşmasını sürdürdü. «Pekâlâ, Herbie. Açıkla bakalım. Seni bekliyoruz.» Diğerlerine bakarak usulca ekledi. «Kâğıt ve kalemlerinizi hazırlayın, baylar.»

Ama Herbie sesini çıkarmadı. Psikolog zaferle, «Neden konuşmuyorsun, Herbie?» diye sordu.

Robot birdenbire, «Konuşmam imkânsız,» dedi. «Bunu siz de biliyorsunuz. Dr. Bogert ve Dr. Lanning çözümü açıklamamı istemiyorlar!»

«Problemin çözümlenmesini istiyorlar.»

«Ama benim çözümlememi değil.»

Lanning söze karışarak ağır ağır ve kelimelere basa basa, «Aptallık etme, Herbie,» dedi. «Her şeyi açıklamanı istiyoruz.»

Bogert de sertçe başını salladı.

Herbie'nin sesi iyice tizleşmişti. «Böyle söylemenin ne yararı var? Kafanızın yüzeyinin daha derinlerini göremediğimi mi sanıyorsunuz? Beyninizin derinliklerinde o isteksizlik gizli. Çözümü benim açıklamamı istemiyorsunuz. Ben bir makineyim. Bir canlı taklidiyim. Bunu insanların oluşturdukları pozitronik beyin sağlıyor. Benim karşımda küçük düşerseniz zarar görürsünüz. Bu kafanızın çok derinliklerinde gizli olan bir şey ve silinmesi de imkânsız. Size çözümü açıklayamam.»

Dr. Lanning, «Biz gidiyoruz,» dedi. «Çözümü Calvin'e açıkla.»

Herbie, «Bu hiçbir şeyi değiştirmez ki,» diye bağırdı. «Siz nasıl olsa cevabı benim sağladığımı bileceksiniz.»

Dr. Calvin, «Ama buna rağmen Dr. Lanning'le Dr. Bogert cevabı istiyorlar, Herbie,» dedi. «Bunu sen de biliyorsun.»

Herbie, «Çözümü kendi çabalarıyla bulmak istiyorlar,» diye ısrar etti.

«Ama çözümü istiyorlar. Çözümü bilmen ve açıklamaman onları yaralıyor. Bunun farkındasın değil mi?»

«Evet! Evet!»

«Bunu onlara açıkladığın takdirde de yaralanacaklar.»

«Evet! Evet!» Herbie ağır ağır gerilerken Dr. Calvin de adım adım ona doğru gidiyordu. İki adam bu sahneyi donmuş gibi şaşkın şaşkın seyrediyorlardı.

Psikolog ağır ve tekdüze bir sesle, «Her şeyi söylemen imkânsız,» dedi. «Çünkü konuşmaların zarar verecek. Ne var ki sen ikisine de zarar vermemelisin. Ama cevabı açıklamazsan yine de yaralanacaklar. Böyle yapmamalısın. Onun için cevabı onlara açıklayamayacaksın. Ama açıklamazsan onlara zarar vereceksin. Bunu yapmamalısın. Açıklarsan da zarar vereceksin. Bunu da yapmamalısın. Her şekilde zarar vereceksin. Bunu da yapmamalısın...»

Herbie duvara dayanıp kalmıştı. Dizüstü çökerek, «Susun!» diye bir çığlık attı. «Kafanızın için

görmeme engel olun! Beyniniz acı, hayal kırıklığı ve nefret dolu! Benim kötü bir niyetim yoktu. Bana inanın. Ben yalnızca yardım etmeye çalıştım! Size duymak istediğiniz şeyi söyledim. Böyle yapmak zorundaydım.»

Psikolog bu sözlere aldırmadı bile. «Cevabı onlara söylemelisin. Ama bunu yaparsan onlara zarar verirsin. Onun için cevabı söylememelisin. Ama söylemezsen onlara yine zarar verirsin. O halde cevabı açıklamalısın...»

Ve Herbie arka arkaya çığlıklar atmaya başladı!

Bu bir pikolonun iyice yükseltilmiş sesine benziyordu. Tizdi ve gitgide daha da tizleşiyordu. Sonunda kayıp bir ruhun dehşetini yansıtan bir sese dönüşerek odayı doldurdu.

Sonra da kesildi ve Herbie yere yığıldı. Şimdi hareketsiz bir maden yığını gibiydi.

Bogert'in suratı bembeyaz kesilmişti. «O öldü!»

«Hayır!» Susan Calvin sarsıla sarsıla deli gibi gülmeye başladı. «Ölmedi... sadece çıldırdı. Onun çözümlenemeyecek bir ikilemle karşılaşmasını sağladım ve bozuldu. Artık onu hurdaya verebilirsiniz. Çünkü bir daha konuşamayacak.»

Lanning eskiden Herbie denilen ölü robotun yanında diz çöktü. Robotun soğuk maden yüzüne dokunarak titredi. «Bunu kasten yaptın, Calvin.» Ayağa kalkarak kadının karşısına dikildi. Suratı çarpılmıştı.

«Öyle de olsa artık yapabileceğiniz bir şey yok.» Kadın ani bir öfkeyle bağırdı. «Bunu hak etmişti!»

Yönetici felce uğramış gibi hiç kımıldamayan Bogert'i bileğinden tuttu. «Bu önemli mi? Gel, Peter.» İçini çekti. «Böyle düşünen bir robotun yararı yoktu zaten.» Yaşlı gözlerinde yorgun bir ifade vardı. «Gel, Peter,» diye tekrarladı.

Dr. Susan Calvin iki matematikçi odadan çıktıktan dakikalar sonra dengesini bulabildi. Ağır ağır Herbie'ye baktı ve yüz hatları tekrar gerildi. Robotu uzun uzun süzerken yüzündeki zafer dolu ifadenin yerini bitkinlik ve hayal kırıklığı aldı. Ve kadın bütün duygularını bir tek acı sözcükle açıkladı. «Yalancı!»

Tabii konuşmamız burada sona erdi. Dr. Calvin'den artık o gün başka bir şey öğrenemeyeceğimi biliyordum. Orada öylece kımıldamadan oturuyordu. Yüzünde soğuk bir ifadeyle olanları anımsıyordu.

«Teşekkür ederim, Dr. Calvin,» dedim. Ama o cevap vermedi. Onu ancak iki gün sonra tekrar görebildim.

KÜÇÜK KAYIP ROBOT

Susan Calvin'le tekrar odasının önünde karşılaştım. Dosyaları taşıyorlardı.

Yaşlı kadın, "Yazılar ne âlemde, delikanlı?» diye sordu.

«Çok güzel,» dedim. Onları kendi düşüncelerime göre bir şekle sokmuş, ana hatlarını anlattığı olayları dramatize etmeye çalışarak konuşmalar ve ufak tefek ayrıntılar katmıştım. «Yazılarımı gözden geçirir misiniz? Kötü hatalar yapmak ya da size iftira etmek istemem.»

«Belki geçirebilirim. Yöneticiler Salonuna gidelim mi? Orada kahve içebiliriz.»

Neşesi yerinde gibiydi. O yüzden koridorda ilerlerken bu fırsattan yararlanmaya karar verc'/'m. «Dr. Calvin acaba?...»

«Evet?»

«Bana robotik biliminin tarihçesinden biraz daha söz edemez misiniz?»

«İstediğiniz bilgiyi herhalde topladınız, delikanlı.»

«Bir bakıma. Ama yazdığım bu olayların, modern dünyayla fazla ilgileri yok. Yani, insanın aklından geçenleri okuyan bir tek robot yapılmış. Uzay İstasyonlarının ise artık modası geçti. Onları kullanmıyorlar bile. Robotların madenlerde çalışmaları ise normal karşılanıyor. Ya yıldızlar arası yolculuk? Hiper-atom motoru yapılalı yalnızca yirmi yıl oldu. Bunun bir robot tarafından sağlandığı da biliniyor. Bu işin iç yüzü nedir?»

«Yıldızlar arası yolculuk...» Yaşlı kadının yüzünde düşünceli bir ifade belirmişti. Salona vardığımızda kendime yemek söyledim. O sadece kahve istedi.

«Bu öyle basit, robotça bir buluş değildi aslında. Tabii biz beyini yaratıncaya kadar fazla bir ilerleme gösteremedik. Ama gerçekten çok çabaladık. Yıldızlar arası araştırmalarla yakın ilişkim ilk defa 2129 yılında başladı. O sırada bir robot kayboldu...»

Hiper Üste öfkeyle önlemler alınmıştı. Bu önlemler tarih ve çaresizlik sırasına göre şöyle açıklanabilirdi:

1. Yirmi Yedinci Asteroid Grubu İstasyonlarının hepsinde Hiper-atomik motor üzerinde yapılan çalışmalar durmuştu.

2. Uzaydaki bu istasyonlar sanki birdenbire yok olmuşlardı. Yani hiç kimse oraya izinsiz gidemiyor ve oradan kesinlikle ayrılamıyordu.

3. ABD. Robot ve Makine Adamlar Şirketinden Şef Psikolog Dr. Susan Calvin ve Matematik Bölüm Yöneticisi Peter Bogert hükümete ait bir devriye gemisiyle oraya götürülmüşlerdi.

Susan Calvin o zamana kadar yeryüzünden hiç ayrılmamıştı. Bu kez de ayrılmak istememişti. Atom

Gücü çağında olmalarına ve yakında Atom-gücü motorunun bulunacağının inanılmasına rağmen kadın yine de bir taşralı olarak kalmıştı. O yüzden yolculuk hiç hoşuna gitmemişti. Acil bir durum olduğuna da inanmıyordu. Dr. Calvin'in Hiper Üste yediği ilk yemek sırasında pek güzel olmayan yüzündeki ifadeden bu hoşnutsuzluğu kolaylıkla anlaşılıyordu.

Uçuk yüzlü, zarif Dr. Bogert ürkekçe oturuyordu. Projenin başkanı olan Tümgeneral Kallner ise çok sıkıntılıydı.

Kısacası o yemek oldukça kötü geçti. Ondan sonra yaptıkları konuşma da sıkıcı bir biçimde başladı.

Kabak kafası pırıldayan Kallner'in tören üniforması o kasvetli havaya hiç uymuyordu. General endişeyle ama gerçeği saklamadan konuşmaya başladı.

«Bu tuhaf bir hikaye. Nedenler size açıklanmadan çabucak kalkıp geldiğiniz için teşekkür ederim. Şimdi bu eksikliği gidereceğiz. Bir robot kaybettiğimiz için işler durdu. Robot bulununcaya kadar da tekrar başlayamayacak. Şu ana kadar robotu bulmayı başaramadık. Onun için uzmanların yardımlarına ihtiyacımız var.» Belki de bu olayı önemsemeyeceklerini düşündüğünden konuşmasını umutsuzca sürdürdü. «Buradaki çalışmaların ne kadar önemli olduğunu size söylememe gerek yok. Geçen yıl bilimsel araştırmalar için ayrılan fonun çoğu bize verildi...»

Bogert nazikçe, «Ah, evet, bunu biliyoruz,» dedi. «Robotlarımızı kullandığınız için bizim şirkete cömertçe kira ödüyorsunuz.»

Susan Calvin dosdoğru ve biraz huysuzca, «Bir tek robot proje için neden bu kadar önemli?» diye sordu. «Ve neden bulunamadı?»

Kallner kırmızı yüzünü ona doğru çevirerek çabucak dudaklarını yaladı. «Şey, bir bakıma robotu bulduk sayılır.» Bir an durduktan sonra adeta acıyla ekledi. «İzin verin de anlatayım. Robot işinin başına gelmeyince acil durum ilan edildi. Hiper Üste her türlü çalışma durdu. Bir gün önce bir uzay şilebi gelmiş ve laboratuvarlarımız için iki robot getirmişti. Başka yere de... şey... aynı türde altmış iki robot götürüyordu. Bu sayıların doğruluğundan en ufak bir kuşku bile yok.»

«Evet? Peki aradaki bağ?»

«Kayıp robotumuzu hiçbir yerde bulamadık. Emin olun, üste olsaydı kayıp bir ot yaprağını bile bulabilirdik. Sonra aklımıza bir şey geldi. Gidip şilepteki robotları saydığımızda sayıları altmış üçe çıkmıştı.»

«O altmış üçüncü sizin kayıp robot. Öyle mi?» Dr. Calvin'in gözleri şimdi daha koyu renk duruyordu.

«Evet. Ama altmış üç makine adamdan hangisinin bizimki olduğunu bilemiyoruz.»

Derin bir sessizlik oldu. Elektrikli saat on bir kez çaldı. Sonra robo-psikolog, «Çok garip...» diye mırıldandı. Dudaklarının kenarları aşağıya doğru bükülmüştü. Sonra adeta öfkeyle iş arkadaşına döndü. «Peter, burada neler oluyor? Hiper Üste ne tür robotlar kullanılıyor?»

Dr. Bogert durakladı ve gülümsemeye çalıştı. «Bu, şu ana kadar hassas bir mesele sayılıyordu,

Susan.»

Kadın hızla konuşmaya başladı. «Evet, şu ana kadar! Madem gemide altmış üç robot var ve onları birbirlerinden ayırdetmek olanaksız öyleyse neden içlerinden herhangi birini alıp kullanmıyorlar? Bütün bunlar ne anlama geliyor? Neden bizi buraya getirttiler?

Bogert, «İzin ver anlatayım, Susan» dedi. «Hiper Üste kafalarına Birinci Yasa tümüyle işlenmemiş birkaç robot kullanılıyor.»

«Tümüyle işlenmerhiş olan mı?» Dr. Calvin iskemlesinde arkaya dayanıp kaldı. «Anlıyorum. Böyle kaç robot yapıldı?»

«Hükümetin emriyle birkaç tane yapıldı. Bu sırrı kimseye açıklayamazdık. Olayı robotların yapımıyla ilgili birkaç yöneticiden başka kimse bilmiyordu. Bu durumu sana açıklamadık, Susan. Çünkü senin bu işle bir ilgin yoktu.»

General otoriter bir tavırla söze karıştı. «Bu konuyu ben de açıklamak isterim. Dr. Calvin'in durumu bilmediğinden haberim yoktu. Size Dünyâ'da robotlara karşı büyük bir düşmanlık beslendiğini söylememe herhalde gerek yok, Dr. Calvin. Hükümet Aşırı Tutuculara karşı robotları ancak bir tek yoldan savunabiliyor. Yâni robotların kafalarına Birinci Yasanın yerleştirildiğini ve onla: rın bu kanuna karşı gelemeyeceklerini söyleyerek. Robotlar bu nedenle insanlara hiçbir zaman zarar veremiyorlar.

«Ama... sonra başka türde robotlara ihtiyaç oldu. Bu nedenle NS-2 yani Nestor modellerinden birkaçının kafasına Birinci Yasa biraz değişik bir biçimde işlendi. Olayın etrafa yayılmaması için NS-2'lere seri numarası verilmedi. Değiştirilmiş robotlar, buraya bir grup normal makine adamla birlikte getirildi. Tabii bizim Nestor'lara bu işle ilgisi olmayanlara sırlarını açıklamamaları da emredildi.» General sıkıntıyla gülümsedi. «Tabii bütün bunlar şimdi aleyhimize işliyor.»

Dr. Calvin öfkeyle, «Her robota kim olduğunu sordunuz mu?» dedi. «Ne de olsa siz projenin başkanısınız.»

Kallner başını salladı. «Altmış üç robot da şimdiye kadar bu üste hiç çalışmadıklarını açıkladılar. İçlerinden biri yalan söylüyor tabii.»

«Aradığınız robot biraz eskimiş olabilir mi? Anladığım kadarıyla diğerleri fabrikadan yeni çıkmışlar.»

«Sözünü ettiğimiz robotu buraya geçen ay yolladılar. O ve yeni gelen iki robot grubu tamamlayacaklardı. Kayıp robot eski değildi.» General başını salladı. Gözlerinde endişe vardı yine. «Dr. Calvin, o şilebin gitmesine izin vermeye cesaret edemiyoruz. Kafalarına Birinci Yasa fazla işlenmemiş olan robotlar yapıldığı haberi ortalığa yayılırsa...

Robo-psikolog soğuk bir tavırla, «Altmış üç robotu da ortadan kaldırın ve bu duruma bir son verin.» diye önerdi.

Bogert dudak büktü. «Her biri otuz bin dolar değerinde olan robotları ortadan kaldırmamızı

istiyorsun, öyle mi? Korkarım ABD Robot bundan hiç hoşlanmaz. Makine adamları ortadan kaldırmaktan söz etmeden önce elimizden geleni yapmalıyız, Susan.»

Kadın sertçe, «O halde bana gerçekleri açıklayın,» dedi. «Bu değiştirilmiş robotlar Hiper Üste ne işe yarıyorlar? Onlara neden ihtiyaç duyuldu, General?»

Kallner alnını oğuşturdu. «Daha önceki robotlarla başımız derde girdi. Anlayacağınız adamlarımız sert radyasyonla çalışıyorlar. Tabii bu tehlikeli bir şey ama gerekli önlemler alınıyor. Bu işe başlayalı yalnızca iki hafif kaza oldu ve uzmanlarımız da ölmediler. Ancak bu durumu sıradan bir robota anlatmak imkânsızdı. Birinci Yasaya göre bir robot bir insana zarar veremez. Harekete geçmeyerek onun zarar görmesine göz yumamaz.

«Bu temel bir yasa, Dr. Calvin... Şimdi uzmanlarımızdan biri bir süre için ona fizyolojik açıdan zarar vermeyecek orta yoğunlukta bir gamma alanında çalışırken, mutlaka bir robot koşuyor ve onu dışarı sürüklüyordu. Alan çok zayıf olursa makine adam bunu başarıyor, çalışma ancak bütün robotlar dışarı çıkarıldıktan sonra devam edebiliyordu. Ortam daha fazla yoğunlaştığında robot o teknisyene erişemiyordu. Çünkü pozitronik beyni gamma radyasyonları yüzünden bozuluyor, yerine yenisinin konulması zor, pahalı bir robotu kaybetmiş oluyorduk.

«Makine adamlara derdimizi anlatmaya çalıştık. Ama onlar, 'Gamma alanına giren bir insan hayatını tehlikeye atmış olur,' dediler. 'O alanda yarım saat güvenle kalabilmesi önemli değil. Ya zamanı unutur ve orada bir saat kalırsa? Bu tehlikeyi göze alamayız.'Onlara gereksiz bir şey için kendi yaşamlarını tehlikeye attıklarını anımsattık, ama kendini koruma yalnızca Üçüncü Yasayla ilgili. Tabii insan güvenliğiyle ilgili Birinci Yasa hepsinden önemli. Robotlara kesinlikle ve ne olursa olsun gamma alanlarına girmemelerini emrettik. Ne çare ki itaat İkinci Robot yasasıyla ilgili olduğundan insan güvenliğiyle ilgili Birinci Yasa yine ağır bastı. Sonunda ya robotsuz çalışmak ya da Birinci Yasa konusunda bir şeyler yapmak gerektiğine karar verdik, Dr. Calvin. Böylelikle de seçimimizi yaptık.»

Dr. Calvin, «Birinci Yasanın robot beyninden silinmesinin mümkün olduğuna inanamıyorum,» dedi.

Kallner, «Silinmedi, yalnızca biraz değiştirildi,» diye açıkladı. «Yasanın sadece pozitif yanını içeren pozitronik beyinler yapıldı. Yani Birinci Yasa bu tip robotlar için, 'Hiçbir robot bir insana zarar veremez.' şeklinde değiştirildi. Hepsi bu kadar. Bu robotlar bir insanın gamma ışınları gibi dış etkenler yüzünden zarar görmesini engellemek için yoğun bir istek duymuyorlar. Durumu doğru açıklayabildim mi, Dr. Bogert?»

Matematikçi, «Evet,» diye başını salladı.

«Sizin robotlarla normal NS-2 modeller arasındaki tek fark bu mu, Peter? Tek fark?»

«Evet, tek fark bu, Susan.»

Dr. Calvin ayağa kalkarak kesin bir tavırla, «Şimdi gidip uyumak niyetindeyim,» dedi. «Sekiz saat kadar sonra da robotu son gören her kimse onunla konuşmak istiyorum. General KaHner, bütün sorumluluğu yükleneceksem araştırmanın kontrolünün kayıtsız şartsız bana bırakılması gerekir.»

Susan Calvin iki saat kadar öfkeyle yattı ama uyuyamadı. İstasyon saatiyle 7'de Bogert'in kapısına gidip işaret verdiğinde matematikçi uyuyamamıştı. Adam Hiper Üsse bir rop do şambr getirmiş şimdi giyinip oturmuştu. Dr. Calvin içeri girdiği zaman elindeki tırnak makasını bıraktı.

Usulca, «Seni bekliyordum...» diye mırıldandı. «Herhalde tüm bunlar mideni bulandırıyor.»

«Evet, öyle.»

«Şey... Üzgünüm. Bunu engellemenin imkânı yoktu. Hiper Üsten bizi çağırdıkları zaman değiştirilmiş Nestor'larla ilgili kötü bir şey olduğunu anladım. Ama ne yapabilirdim? Olayı sana yolda istediğim gibi açıklayamazdım, çünkü emin olmam gerekiyordu. Robotların değiştirilmesi çok gizli bir olay sayılıyor.»

Psikolog, «Bu olay bana açıklanmalıydı,» diye homurdandı. «ABD Robotun bir psikologun onayını almadan pozitronik beyinleri bu biçimde değiştirmeye hiç hakkı yoktu.»

Bogert içini çekti. «Mantıklı ol, Susan. Onları etkileyemezdin çünkü bu olayda Hükümetin istediği "olacaktı. Onlar Hiper-atom motorunu istiyorlardı. Esir-fizikçileri de çalışmalarını engellemeyecek robotlar. Bu Birinci Yasanın çarpıtılması anlamına gelse bile istediklerini elde de edeceklerdi. Onlara böyle robotların yapılmasının mümkün olduğunu açıklamak zorunda kaldık. On ikiden fazla robota gerek olmadığına yemin ettiler. 'Onları yalnızca Hiper Üste kullanacağız,' dediler. 'Motor iyice geliştirildikten sonra robotları ortadan kaldırıp bütün önlemleri alacağız.' diyerek her şeyin gizli tutulmasında ısrar ettiler. İşte durum böyle.»

Dr. Calvin dişlerinin arasından, «Bunu öğrenseydim, istifa ederdim,» dedi.

«Bunun bir yararı olmazdı ki. Hükümet, şirkete bir servet teklif ediyor önerisi reddedildiği takdirde robot yapılmasını yasaklayan yasalar çıkaracağını söylüyordu. O an yapabileceğimiz bir şey yoktu. Eh, şimdi de başımız dertte. Şu olay dışarı sızarsa Kallner ve Hükümet çok zarar görür. Ama ABD Robotun göreceği kadar değil!»

Psikolog matematikçiye dik dik baktı. «Peter, bütün bunların ne anlama geldiğini anlamıyor musun? Birinci Yasanın silinmesinin ne demek olduğunun farkında değil misin? Bu sadece gizli kalması gereken bir sorun değil.»

«O yasanın silinmesinin ne anlama geldiğini biliyorum. Çocuk değilim. Bu robotun tümüyle dengesiz olacağı anlamına geliyor. Pozitronik Alan Denklemleri bakımından gerçek çözümler de olanaksızlaşıyor.»

«Evet, matematik açısından öyle. Ama sen bunu kaba bir psikolojik düşünceye dönüştürebilir misin? Peter, turn normal canlılar, bilinçli ya da bilinçsiz olsun, başkalarının emrinde olmaktan hoşlanmazlar. Onları yönetimine alan kendilerinden daha aşağı biriyse... ya da öyle olduğu düşünülüyorsa, o zaman hoşnutsuzluk daha da artar. Aslında bir robot -herhangi bir robot- fizik ve bir dereceye kadar kafa bakımından insandan üstündür. Öyleyse bu makine adamı esir haline sokan nedir? Sadece Birinci Yasa. Bu olmazsa robota vereceğin ilk emir ölümüne neden olur! Dengesizlik! E, şimdi ne diyorsun?»

Bogert anlayışlı ama yine de neşeli bir tavırla, «Susan,» dedi. «Seninkini Frankestein Kompleksi diye tanımlayabiliriz. Tabii böyle düşünmekte bir dereceye kadar haklısın. Biliyoruz ki Birinci Yasa'saydığın nedenlerle oluşturuldu ve asla robotların kafasından silinmedi. Yalnızca biraz değiştirildi. Sana bunu tekrar tekrar söyledim.»

«Peki beynin dengesi ne olacak?»

Matematikçi, «Tabii biraz etkilendi. Ama yine de güvenlik sınırlarının içinde kaldı. İlk Nestor'lar dokuz ay önce Hiper Üsse teslim edildiler ve şimdiye kadar da kötü bir şey olmadı. Şimdi de insanların tehlikeye düşeceklerinden değil, sırrın öğrenilmesinden korkuyoruz.»

«Pekâlâ. Bakalım sabah toplantısında neler olacak?»

Bogert kadını kibarca kapıya kadar geçirdi. O gittikten sonra da yüzünü buruşturdu. Susan Calvin'in her zaman aksi ve kaygılı olduğunu düşünmüştü. Şimdi de bu düşüncesi değiştirmesi için bir neden yoktu.

Susan Calvin ise o sırada Bogert'i düşünmüyordu bile. Çünkü o yıllar önce adamın iddialı ve kaypak bir insan olduğuna karar vermişti.

Gerald Black bir yıl önce Esir-Fiziği bölümünden mezun olmuştu. O da kuşaktan bütün fizikçiler gibi Atom-gücü motoruyla ilgileniyor ve bugün Hiper Üsteki toplantıya katılıyordu. Lekeli gömleğiyle oturan genç adamın biraz dik başlı ve çok şaşkın bir hali vardı. Tıknaz vücudundaki gücü şu ya da bu biçimde ortaya çıkarmaya çalışıyor parmaklarını çekiştirip duruyordu. Bu parmaklar demir bir çubuğu bükebilecek güçteydiler sanki.

Tümgeneral Kallner, Black'in yanında ABD Robotun iki uzmanı da onların karşısında oturuyorlardı.

Black, «Bana Nestor 10 ortadan kaybolmadan önce onu en son benim gördüğüm söylendi,» dedi. «Bana bunu sormak istiyorsunuz sanıyorum.»

Dr. Calvin onu ilgiyle süzdü. «Bundan emin değilmiş gibi konuşuyorsunuz, delikanlı. Onu en son siz mi gördünüz, yoksa bir başkası mı?»

«O benimle birlikte alan jeneratörlerinin üzerinde çalışıyordu, efendim. Kaybolduğu sabah da benim yanımdaydı. Ama onu öğle zamanı benden başka birinin görüp görmediğini bilmiyorum. Kimse Nestor 10'u gördüğünü açıklamıyor.»

«Bu konuda birileri yalan söylüyor olabilir mi?»

«Böyle bir şey söylemedim, ama suçun bana yüklenmesini istemiyorum.» Genç adamın siyah gözleri öfkeyle parlıyordu.

«Ortada bir suç yok ki. Robot o biçimde geliştirilmiş olduğu için öyle davrandı. Biz yalnızca onu bulmaya çalışıyoruz, Bay Black. Diğer şeyleri bir yana bırakalım şimdi. Robotla birlikte çalıştığınıza göre herhalde onu herkesten daha iyi tanıyorsunuz. Onda bir tuhaflık var mıydı? Bunu hiç farkettiniz mi? Daha önce robotlarla birlikte çalışmış mıydınız?»

«Buradaki basit robotlarla çalıştım. Nestor'lar da onlardan farklı değiller. Sadece daha zekiler ve insanın sinirine daha fazla dokunuyorlar.»

«Ne bakımdan?»

«Şey... belki suç onlarda değil. Buradaki işin zorluğundan çoğumuzun sinirleri biraz bozuluyor. Hiper-uzayla uğraşmak çocuk oyunu değil.» Black bu itiraf kendisini rahatlattığı için hafifçe gülümsedi. «Her zaman tehlikeyle karşı karşıyayız. Uzay-zaman dokusunda bir delik açmak ve Astroid'lerle birlikte kainattan aşağıya yuvarlanmak tehlikesiyle. Bu insana delice bir şeymiş gibi geliyor, öyle değil mi? O yüzden çoğu kez gerilim içinde oluyorsunuz. Ama Nestor'lara öyle bir şey olmuyor! Merakları, sakinlikleri ve hiç endişelenmeyişleri insanı bazen çıldırtmaya yetiyor. Bir şeyin alelacele yapılmasını istediğinizde sanki ağırdan alıyorlar. Bazen onlar olmadan çalışmanın daha iyi olabileceğini düşünüyorum.»

«Ağırdan alıyorlar, dediniz. Hiç emirleri dinlememeye kalkıştıkları oldu mu?»

Genç fizikçi telaşla, «Ah, hayır,» dedi. «Emirleri dinliyorlar. Ama hatalı olduğunuzu düşündükleri zaman da bunu açıkça söylüyorlar. Bizim onlara öğrettiklerimizden başka bir şey bilmiyorlar ve yine de bunlar konuşmalarına engel olmuyor. Belki de bana öyle geliyor ama diğer arkadaşların da Nestor'lar konusunda aynı sorunlarla karşılaştıklarını sanıyorum.»

GeneraJ Kallner imalı bir tavırla öksürdü. «Neden bu şikayetler bana erişmedi, Black?»

Genç fizikçi kızardı. «O robotlar olmadan çalışmak istemiyorduk aslında, efendim. Ayrıca bu tür önemsiz şikayetlerin... şey... nasıl karşılanacaklarını da bilmiyorduk.»

Bogert usulca söze karıştı. «Robotu son gördüğünüz sabah önemli bir şey oldu mu?»

Bir sessizlik oldu. Dr. Calvin konuşmaya hazırlanan Kallner'i bir el hareketiyle engelledi. Sabırla bekliyordu.

Sonunda Black öfkeyle, «Robotla başım biraz derde girdi,» diye açıklayıverdi. «O sabah bir Kimball tüpünü kırdım tabii beş günlük çalışmam boşa gitmiş oldu. Zaten programın gerisinde kalmaya başlamış birkaç haftadan beri evden mektup alamamıştım. O sıra Nestor 10 yanıma geldi. Bir ay önce vazgeçtiğim bir deneyi tekrarlamamı istiyordu. Bu konuda beni sıkıştırıp duruyordu zaten. Bu durumdan bıkmıştım ve ona çıkıp gitmesini söyledim. Robotu ondan sonra görmedim.»

Dr. Calvin büyük bir ilgiyle sordu. «Robota çıkıp gitmesini söylediniz, öyle mi? Bu kelimeleri mi kullandınız? 'Çık git' mi dediniz? Lütfen kullandığınız sözcükleri iyice anımsamaya çalışın.»

Black'in içinde bir savaş olduğu belliydi. Genç adam alnını enli avucuna dayadı ve sonra çekerek meydan okurcasına açıkladı. «Ona, 'Git, ortadan kaybol!' dedim.»

Bogert bir kahkaha attı. «Ve o da bunu yaptı, öyle değil mi?»

Ama Dr. Calvin'in soruları henüz bitmemişti. Kadın Black'i iknaya çalışır gibi, «İşte, ilerlemeye başladık, Bay Black,» dedi. «Bir robotun davranışlarını anlamaya çalışırken bir sözcük, bir hareket

ya da bir vurgulama çok işe yarar. Robota yalnızca o üç sözcüğü söylemediniz sanırım. Öyle değil mi? Açıkladığınıza göre sinirli ve sabırsızdınız. Belki de bu konuşmanızı biraz daha güçlendirdiniz.»

Genç adam kızardı. «Şey... Belki... o robota birkaç şey daha söyledim.»

«Neler örneğin?»

«Ah... söylediklerimi tam anımsayamıyorum. İnsan kızdığı zaman neler söyler bilirsiniz.» Utançla adeta kıkır kıkır güldü. «Sinirlendiğim zaman biraz küfrederim ben.»

Kadın ciddi bir tavırla, «Bu utanılacak bir şey değil,» diye cevap verdi. «Ben şu anda sadece bir psikologum. Robota anımsayabildiğiniz kadarıyla tam tamına neler dediğinizi öğrenmek istiyorum. Daha da önemlisi ses tonunuzu bilmeliyim.»

Black kendisini desteklemesini istiyormuş gibi generale baktı. Ama Kallner ona yardım etmedi. Genç adamın gözleri korkudan yusyuvarlak oldu. «Ama bunu yapamam!»

«Yapmalısınız.»

Bogert gizleyemediği bir alayla, «İsterseniz o sözleri bana söyleyin,» diye önerdi. «Belki böylesi size daha kolay gelir.»

Yüzü iyice kıpkırmızı kesilen Black ona döndü. Yutkunarak, «Ona dedim ki...» Sesi hafifledi. Black tekrar çabaladı. «Ona dedim ki...» Derin bir soluk alıp kelimeleri arka arkaya söyledi. Sonra da gergin ve elektrikli bir ortamda sözlerini tamamladı. Neredeyse ağlayacaktı. «İşte buna benzer şeyler... Ona söylediğim kelimelerin sırasını hatırlamıyorum. Belki bazı şeyleri unuttum ya da yenilerini kattım.»

Robo-psikoloğun duygularını yalnızca hafifçe pembeleşmiş olan yanakları açıklıyordu. «Kullandığınız terimlerin çoğunun anlamlarını biliyorum. Herhalde diğerleri de aynı derecede aşağılayıcı şeyler.»

Zavallı Black kıvranıyordu. «Korkarım öyle.»

«Ve o arada robota kaybolmasını söylediniz.»

«Evet ama mecazi anlamda.»

«Bunu anlıyorum. Size disiplin cezası verilmeyeceğinden eminim.» Dr. Calvin generale baktı. Beş saniye önce Black'i cezalandırmayı düşündüğü belli olan adam öfkeyle, «Evet,» der gibi başını salladı.

«Gidebilirsiniz, Bay Black. Yardımlarınız.için teşekkür ederiz.»

Susan Calvin'in altmış üç robotu sorguya çekmesi beş saat sürdü. Beş saat süresince aynı soruları tekrarladı. Birbirinden farksız robotlar sırasıyla onun karşısına çıktılar. Psikolog, A, B, C ve D sorularını sorup A, B, C ve D cevaplarını aldı. Kadın dikkatli ve sakin konuşuyordu. Dostça bir tavır

takınmıştı. Gizli bir cihaz konuşmaları kaydediyordu o arada.

Beş saatin sonunda psikolog iyice yorulmuştu.

Bogert onu bekliyordu. Dr. Calvin bandı gürültüyle plastik masaya atarken umutla kadına baktı.

Dr. Calvin, «Hayır,» der gibi başını salladı. «Altmış üç robot tümü aynı gözüktü. Onları ayırdetmek...»

Adam, «Onları konuşarak birbirinden ayırmak imkânsızdı, Susan,» dedi. «Şimdi kayıtları dinleyelim.»

Normal durumda robotların sesli tepkilerinin matematik yorumu makine adamların analizlerinin en karmaşık dallarından biridir. Bunun için iyi eğitilmiş teknisyenler ve karmaşık bilgisayarlar gerektiğini Bogert de biliyordu. Matematikçi cevapları dinledikten, verilen sözlerdeki sapmaları kaydettikten ve konuşmalar arasındaki sessizliklerin grafiğini yaptıktan sonra gerçeği açıkladı. Çok öfkeliydi ama bunu belli etmiyordu.

«Burada hiçbir anormallik yok, Susan. Kelimelerdeki farklılıklar ve tepki süreleri normal frekans gruplarının sınırları içerisinde kalıyor. Bize daha ince yöntemler gerekiyor. Burada bilgisayarlar olmalı. Hayır.» Kaşlarını çatarak yavaşça başparmağının tırnağını kemirdi. «Bilgisayar kullanamayız. O zaman sızma tehlikesi daha da artar. Belki de biz...»

Dr. Calvin sabırsız bir hareketle matematikçiyi susturdu. «Peter, lütfen! Bu senin laboratuvarlarda karşılaştığın o önemsiz problemlerden biri değil. Değiştirilmiş Nestor'u gözlerimizle görebildiğimiz, şüphe götürmeyen bir farklılıkla yakalarsak hiç şansımız yok demektir. Yanılıp kaçmasına neden olma tehlikesi çok büyük. Grafikteki önemsiz bir düzensizliği işaret etmenin hiçbir yararı yok. Elimizde ondan başka bir şey yoksa açıkçası emin olabilmek için o robotların hepsini ortadan kaldırırım. Sen diğer değiştirilmiş Nestor'larla konuştun mu?»

Bogert, «Evet, konuştum,» diye söylendi. «Bozuk bir yanları yok. Hatta dostça davranma konusunda normalin üstünde sayılırlar. Sorularımı cevaplayıp bilgileriyle gururlandılar. Yeni gelen ve Esir-fiziği konusunda henüz bir şey öğrenmemiş olan o iki robot dışında tabii. Bazı pzel konuları bilmediğim için dostça tavırlarla bana güldüler de.» Omzunu silkti. «Herhalde buradaki teknisyenlerin kızmalarının temelinde de bu yatıyor. Belki de robotlar daha fazla bilgili olduklarını açıklayarak insanı etkilemeye çalışıyorlar.»

«Robotların kafalarında, yapıldıklarından beri bir değişiklik, bir bozukluk olup olmadığını anlamak için birkaç test yapabilir misin?»

«Bunu henüz yapmadım ama yapacağım.» Adam ince parmağını psikologa doğru salladı. «Cesaretin kırılmaya başlıyor, Susan. Senin neyi dramatize ettiğini anlayamıyorum. O robotlar aslında zararsız.»

«Öyle mi?» Dr. Calvin'in tepesi alıverdi. «Öyle mi? O robotlardan birinin yalan söylediğinin farkında mısın? O robotlara doğru söylemeleri emredildi. Şimdi de altmış üç makine adamdan biri kasten yalan söyledi! Bu anormallik korkunç denilecek kadar köklü ve dehşet verici!»

Peter Bogert dişlerini sıktı. «Hiç de değil! Buraya bak! Nestor 10'a kaybolması emredildi. Üstelil ona kendisine emir verme yetkisi olan biri çok kesin bir biçimde söyledi. Bunu üstün bir emir verme hakkı ya da acil bir durum yüzünden geri alamazsın. Robot tabii ki bu emri yerine getirmek için elinden geleni yapacak. Aslında objektif olarak Nestor 10'un zekası karşısında hayranlık duyuyorum. Bir robot en iyi nasıl kaybolur? Benzer robotların arasına karışarak!»

«Evet, sen tabii hayranlık duyarsın! Senin bu durumla eğlendiğinin farkındayım, Peter. Eğleniyorsun ve durumu kavrayamıyorsun. Korkunç bir şey bu. Sen bir robotik uzmanı mısın, Peter? Bu robotla 'üstünlük' saydıkları şeye çok önem veriyorlar. Bunu kendin de söyledin. Bu Robotlar, farkında olmadan insanların onlardan aşağı yaratıklar olduğunu düşünüyorlar. Bizi o robotlara karşı koruyan Birinci Yasa da kafalarına eksik yerleştirilmiş. Onlar dengesiz. Sonra burada genç bir adam tiksinti ve öfkeyle bir robota çıkıp gitmesini, ortadan kaybolmasını söylemiş. Hem de onu aşağılayarak. Evet, robot bu emre uymak zorunda. Ama o şimdi bilinçsizce bir öfke duyuyor. Tabii ona söylenilen o aşağılayıcı sözler yüzünden kendinin üstün olduğunu kanıtlaması robot için her zamankinden daha da önemli. Zamanla bu gitgide daha da önem kazanacak ve Birinci Yasadan arta kalan şey de robotu engelleyemeyecek.»

«Susan, Tanrı aşkına, bir robot kendisine edilen küfürlerin anlamını nereden bilebilir? Onun beynine küfürler yerleştirilmiyor ki.»

Calvin, «Robotların kafasına ilk yerleştirilen düşünceler herşey demek değildir,» diye homurdandı. «Robotların öğrenme yeteneği müthiştir... seni... seni ahmak...» Matematikçi o zaman kadının tepesinin iyice atmış olduğunu anladı. Psikolog telaşla sözlerini sürdürdü. «Robotun, Black'in sesinir tonundan o sözlerin ne anlama geldiklerini anlamadığını mı sanıyorsun? Onun bu sözleri hangi durumlarda söylediğini farketmediğini mi düşünüyorsun?»

Bogert, «Pekâlâ,» diye bağırdı. «Şimdi bana söyler misin? Değiştirilmiş bir robot, ne kadar kızarsa kızsın, üstünlüğünü kanıtlamayı ne kadar çok isterse istesin, bir insana nasıl zarar verebilir?»

«Sana bunun bir yolunu söylersem, dilini tutar mısın?»

«Evet.»

İki uzrnan masanın üzerinden eğilmiş, öfkeyle birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı.

Psikolog, «Değiştirilmiş bir robot bir insanın üzerine ağır bir cismi düşürürse Birinci Yasaya karşı gelmiş olmaz,» dedi. «Yani gücü ve tepki hızı sayesinde o cismi adamın kafasına inmeden önce yakalayabileceğinden emin olursa. Ancak, o cisim parmaklarının arasından sıyrıldığı an robot da aktif rolü bırakmış olur. Ondan sonra yerçekimi baş rolü oynar. Robot da o zaman fikrini değiştirir ve hiçbir şey yapmayarak cismin adamı ezmesine göz yumar. Çünkü değiştirilmiş olan Birinci Yasa buna izin verir.»

«Hayalgücün çok iyi çalışıyor.»

«Bazen mesleğin yüzünden buna gerek oluyor. Kavga etmeyip çalışalım, Peter. Robotun ortadan kaybolmasına neden olan dürtüyü kesinlikle biliyoruz. Sende robotun başlangıçtaki kafa durumunun

kayıtları var. Şimdi bana bu robotun biraz önce söylediğim şeyi nasıl yapabileceğini açıklamanı istiyorum. Yalnızca böyle bir olayı değil, bütün olasılıkları hesaplamalısın. Hem de çabucak.»

«Ve o arada...»

«O arada Birinci Yasayla ilgili olarak çalışma testleri uygulayacağız.»

Gerald Black 2 numaralı Radyasyon Binasının üçüncü katındaki kubbeli salonun çevresinde bir daire oluşturan tahta bölmelerin yerleştirilmesiyle ilgileniyordu. Bunu kendisi istemişti. İşçiler, oldukça sessiz çalışıyorlardı. Ama çoğu altmış üç foto-hücre yerleştirilmesi gerektiği için şaşırmışlardı.

içlerinden biri Black'in yakınına oturarak başlığını çıkardı. Çilli koluyla alnındaki terleri düşünceli düşünceli sildi.

Black ona başıyla selam verip, «Nasıl gidiyor, Walensky?» dedi.

Adam omzunu silkerek bir sigara yaktı. «İyi gidiyor. Ne oluyor, doktor? Önce üç gün hiç çalışmadık. Sonra da bunları hazırladık.» Dirseklerine dayanarak sigarasının dumanlarını üfledi.

Black kaşlarını oynattı. «Dünyadan iki robot uzmanı geldi. Robotların gamma alanlarına girmeleri yüzünden başımıza gelenleri biliyorsun. Sonunda bunu yapmamalarını kafalarına vura vura öğrettik.»

«Evet. Buraya yeni robotlar göndermediler mi?»

«Bazılarının yerine yenileri geldi. Ama daha çok robotlara bu fikri aşıladık. Her neyse... Robotları yapanlar gamma ışınlarından fazla etkilenmeyecek makine adamlar yaratmayı düşünüyorlar.»

«Bu robot sorunu yüzünden motorla ilgili çalışmaların durdurulması çok garip. Ben hiçbir şeyin çalışmaları engellemeyeceğini sanıyordum.»

«Ah, bu konuda kararları yukarıdakiler veriyorlar. Ben... sadece bana söylenenleri yerine getiriyorum. Herhalde bir nüfuz meselesi...»

«Evet.» Elektrikçi gülerek göz kırptı. «Birileri Washington'da birilerini tanıyor! Aylığımı zamanında ödedikleri sürece hiçbir şey beni endişelendirmez. Sonuçta motor benim üzerime vazife değil. Onlar burada ne yapacaklar?»

«Bunu bana mı soruyorsun? O iki uzman yanlarında sürüyle robot getirdiler. Altmıştan fazla makine adam. Şimdi onların tepkilerini ölçecekler. Benim bütün bildiğim bu kadar.»

«Bu ne kadar sürecek, dersiniz?»

«Keşke bilebilseydim.»

Walensky alayla, «Eh,» dedi. «Paramı verdikleri sürece istedikleri kadar oyun oynayabilirler.»

Black oradan memnunlukla ayrılırken hikayenin istasyona yayılacağından emindi. Bu açıklama

zararsızdı ve gerçeğe de oldukça yakındı. Böylece merakın artması önlenmiş olacaktı.

Bir adam iskemlede sessiz ve hareketsiz oturuyordu. Bir cisim aşağıya doğru düşerken ani bir güç ışını yüzünden son anda yana doğru kaydı. Tahtalarla ayrılmış olan aitmiş üç bölmede olayı seyreden NST-2 modeli robotlar cisim yana kaymadan hemen önce ileri doğru atıldılar. Onların durdukları yerden bir buçuk metre ötedeki altmış üç foto-hücre, kalemi harekete geçirerek kağıdın üzerine bir çizgi çizilmesini sağladı. Cisim yukarı kaldırıldı, düşürüldü. Kaldırıldı düşürüldü...

On kez!

Robotlar da on kez ileri atıldılar ve oturan adam tehlikeden kurtulduğu için durakladılar.

Tümgeneral Kallner, ABD Robot temsilcileriyle yediği ilk yemekten beri üniformasını giymiyordu Şimdi de ceketini çıkarmış, mavi gömleğinin yakasını açarak siyah kravatını gevşetmişti.

Kallner, Bogert'e hâlâ umutla bakıyordu. Matematikçinin sinirlerinin gerilmiş olduğu şakaklarındaki ter damlacıklarından anlaşılıyordu.

General, «Durum nasıl?» diye sordu. «Anlamaya çalıştığınız nedir?»

Bogert cevap verdi. «Bir fark... Ama korkarım bu amaçlarımız bakımından güç bir şey olabilir. Bu robotlardan altmış ikisinin görünüşte hayatı tehlikede olan adama doğru atılmaları güdüsü, robotik dilinde 'Zoraki tepki' diye tanımlanır. Anlayacağınız robotlar bu insanın bir zarar görmeyeceğini anladıkları zaman bile yine de aynı tepkiyi gösterirler. Üçüncü ya da dördüncü denemeden sonra bir tehlike olmadığını tabii ki kavrarlar. Ama yine de böyle davranırlar. Çünkü Birinci Yasa onlara bunu emreder.»

«E?»

«Ama altmış üçüncü yani değiştirilmiş Nestor için böyle bir zorlama yoktur! O bildiği gibi hareket etmekte özgürdü. İsteseydi yerinden kalkmayebilirdi. Ne yazık ki...» Bogert'in sesinde hafif bir üzüntü vardı, «...bunu istemedi.»

«Acaba neden?»

Bogert omzunu silkti. «Herhalde Dr. Calvin buraya geldiğinde bunu bize açıklar. Hem de korkunç denilecek kadar kötümser bir biçimde yorumlayarak.»

Kallner ani bir endişeyle kaşlarını çattı. «O bu işin uzmanı değil mi?»

«Evet.» Bu durum Bogert'i eğlendiriyormuş gibiydi. «Tabii uzmanı. Robotları sanki onların kız kardeşiymiş gibi anlıyor. Bunun nedeni insanlardan nefret etmesi sanırım. Ama psikolog olsun olmasın bir nörotik o. Paranoyakça eğilimleri olduğu için fazla ciddiye almayın.» Üzerlerinde kesik kesik çizgiler olan grafikleri önüne açtı. «Bakın, General. Her test sırasında cismin düştüğü anla ileriye atılma arasındaki süre gitgide azalıyor. Bunlar kesin matematik denklemlerle gösterilebilir. Hesaplarımıza uymayan robotun pozitronik beyninde çok belirgin bir anormallik olduğu anlaşılır. Ne yazık ki burada her şey normal gözüküyor.»

«Ama bizim Nestor 10 zorlamayla tepki göstermiyorsa o zaman neden grafikteki bu kavis farklı değil? Ben bunu anlayamıyorum.»

«Sorun basit. Robot tepkileri ne yazık ki insanlarınkine tamı tamına benzemez. İnsanlarda iradeyle yapılan bir hareket, refleks tepkiden çok daha yavaştır. Ama robotlarda durum böyle değildir. Çünkü bu onlar için yalnızca seçme özgürlüğü sorunudur. Yoksa zorlama hareketle, özgürce yapılanın hızları birbirinin aynıdır. Ben aslında Nestor 10'un ilk kez gafil avlanacağını umuyordum. Yani ileri atılmadan önce bir süre geçeceğini.»

«Ve böyle bir şey olmadı, öyle mi?»

«Korkarım öyle.»

«Öyleyse hiçbir ilerleme gösteremedik.» General üzüntüyle arkasına yaslandı. «Siz buraya geleli beş gün oldu...»

Aynı anda Susan Calvin içeri girdi. Kapıyı arkasından çarparak kapattı. «Grafiklerini kaldır artık, Peter!» diye bağırdı. «Onların hiçbir şeyi açıklamadıklarını biliyorsun!»

Kallner onu karşılamak için yerinden yarı kalkarken kadın da sabırsızca bir şeyler mırıldandı. Sonra da sözlerini sürdürdü. «Çabucak başka bir şey denememiz gerekiyor. Olanlar hiç hoşuma gitmiyor.»

Bogert bıkkın bıkkın generale baktı. «Bir şey mi oldu?»

«Belirli bir şeyi kastediyorsan, hayır. Ama Nestor 10'un bu kötü oyunu sürdürmesi hiç hoşuma gitmiyor. Herhalde olanlar robotun o aşırı gururunu iyice okşuyor. Korkarım artık yalnızca emirleri yerine getirmekle meşgul değil. Bence düşünce açısından insanlardan bir adım önde olmak onun için anormal bir ihtiyaç halini aldı. Bu sağlıksız ve tehlikeli bir durum. Peter istediğimi yaptın mı?»

Matematikçi kayıtsızca, «Onun üzerinde çalışıyorum,» diye konuştu.

Kadın onu öfkeyle süzdükten sonra Kallner'e döndü. «Nestor 10 kesinlikle ne yaptığımızın farkında, general. Bu deneyde harekete geçmesine gerek yoktu. Özellikle 'birinci seferden sonra. Çünkü İlk deneyden sonra oradaki insanın gerçekten tehlikede olmadığını anlamıştı. Öne doğru atılmamak diğerlerinin elinde değildi. Ama Nestor 1.0 özellikle aynı tepkiyi gösteriyormuş gibi davrandı.»

«O halde şimdi ne yapmamız gerekiyor, Dr. Calvin?»

«Nestor 10'un bir dahaki sefere yalandan tepki göstermemesini imkânsız bir hale sokmalıyız. Deneyi tekrarlayacağız ama bir şey daha ekleyeceğiz. Makine adamlarla o insanın arasına Nestor modellerini çarpması mümkün olan yüksek gerilim hatları gereceğiz. Bu hatlar robotların üzerlerinden atlayamayacakları kadar çok olacak. Robotlar önceden kablolara dokunmanın onları öldüreceğini iyice anlayacaklar.»

Bogert ani bir kinle tükürür gibi; «Bir dakika, bir dakika!» diye bağırdı. «Buna izin veremem. Nestor 10'u bulabilmek için iki milyon değerindeki robotları elektrikle öldürmeye razı değilim. Başka yollar da var.»

«Bundan emin misin? Hîçbir yol bulamadın. Zaten bunun elektrik çarpmasıyla bir ilgisi yok. Hatlara üzerlerinde bir ağırlık belirir belirmez akımı kesecek düzenleyiciler takabiliriz. Bir robot kabloya ağırlığını verdiğinde ölmeyecek. Ama tabii bunu önceden bilemeyecek.»

General'in gözleri umutla parladı. «Bari bir işe yarayacak mı?»

«Yaraması gerekir. Bu şartlar altında Nestor 10'un yerinden kalkacağını sanmıyorum. Oha kabloya dokunması emredilir ve o da bunu yaparak ölür. Çünkü itaatla ilgili İkinci Yasa, Üçüncü Yasadan daha üstündür. Yani robotun kendini korumasıyla ilgili olan kanundan. Ama Nestor 10'a böyle bir emir verilmeyecek ve kendi haline bırakılacak. Normal robotlar, insanların güvenliğiyle ilgili Birinci Yasa yüzünden emir almadan kendilerini bile bile ölüme atacaklar. Ama bizim Nestor 10 öyle yapmayacak. Kafasındaki Birinci Yasa tamam olmadığı için kendini korumasıyla ilgili Üçüncü Kanun çok ağır basacak. O da yerinde oturmaktan başka bir şey yapamayacak. Bu bir tür zoraki hareket olacak onun için.»

«Bu deney bu gece yapılabilir mi?»

Psikolog, «Kablolar zamanında getirilebilirse bu gece yapılacak,» dedi. «Ben şimdi robotlara nasıl bir tehlikeyle karşılaşacaklarını anlatacağım.»

Bir erkek bir sandalyede hareketsiz ve sessiz oturuyordu. Yukarıdan bir cisim atıldı ama son anda aniden yöneltilen güç ışını yüzünden yana doğru kaydı.

Bir tek kez...

Balkondaki gözleme bölmesinde küçük portatif iskemlede oturan Dr. Calvin dehşetle inleyerek ayağa kalktı.

Altmış üç robot da sakin sakin oturuyor ve karşılarındaki hayatı tehlikeye giren adama bakıyorlardı. İçlerinden bir teki bile kımıldamamıştı.

Dr. Calvin kendini tutamayacak kadar öfkeliydi. Teker teker odaya giren sonra da çıkan robotlara öfkesini belli edemediği için büsbütün köpürüyordu. Kadın eğilerek elindeki listeye bir göz attı. Şimdi sıra yirmi sekiz numaralı robottaydı. Ondan sonra otuz beş robotla daha konuşacaktı.

Yirmi sekiz numara saygıyla içeri girdi.

Dr. Calvin kendisini zorlayarak oldukça sakin bir tavır takınmayı başardı. «Sen kimsin?»

Robot alçak sesle ve kararsızca, «Bana henüz özel bir numara verilmedi, efendim,» diye açıkladı. «Ben bir NS-2 modeli robotum. Dışarıdaki sırada yirmi sekiz numaraydım. Bu kağıdı size vermem gerekiyor sanırım.»

«Daha önce buraya gelmedin mi?»

«Hayır, efendim.» .

«Otur bakalım. Şuraya. Sana bazı sorular sormak istiyorum. Bugün dört saat önce iki numaralı Radyasyon Binasında miydin?»

Robot bu soruyu cevaplamakta zorluk çekti. Yağlanması gereken bir makinenin gıcırtısını andıran bir sesle, «Evet, efendim,» dedi.

«Orada bir insan vardı ve o az kalsın zarar görüyordu. Öyle değil mi?»

«Evet, efendim.»

«Ama sen hiçbir şey yapmadın. Öyle değil mi?»

«Öyle, efendim.»

«Sen harekete geçmediğin için o insan ölebilirdi. Bunu biliyor musun?»

«Evet, efendim. Bu benim elimde değildi.» İri madeni adam sanki olduğu yerde büzüldü.

«Bana o insanı kurtarmak için neden hiçbir şey yapmadığını anlatacaksın.»

«Bunu açıklamak istiyorum, efendim. Sizin de... başkalarının da bir efendiye zarar verecek bir şey yapabileceğimi sanmalarını istemem. Ah, hayır, bu kötü bir şey olur. Aklın almayacağı...»

«Lütfen heyecanlanma, oğlum. Seni suçlamıyorum. Ben yalnızca o sırada ne düşündüğünü öğrenmek istiyorum.»

«Bütün bunlar olmadan önce bizi bir efendinin hayatının düşen bir cisim yüzünden tehlikeye gireceğini söylediniz. Onu kurtarmak istersek bazı elektrik kablolarını aşmamız gerekeceğinden de söz ettiniz. Şey, efendim, aslında bu beni durduramazdı. Bir efendinin güveni yanında benim mahvolmamın sözü mü olur? Ama... o efendiyi kurtarmaya giderken yarı yolda ölürsem bu işi başaramayacağımı düşündüm. O cisim efendiyi ezecekti, bense boş yere ölecektim. Belki de ileride bir gün başka bir efendi ben yaşamadığım için bir zarar görecekti. Beni anlıyor musunuz, efendim?»

«Yani önünde iki seçenek vardı: ya o insan ölecekti ya da ikiniz birden. Öyle mi?»

«Evet, efendim. O efendiyi kurtarmam olanaksızdı. Artık o ölmüş sayılırdı. Bu durumda, kendimi boş yere emir almadan mahvetmem akıl almaz bir şeydi.»

Robo-psikolog elindeki kurşunkalemi çevirip duruyordu. Bu hikâyeyi basit değişikliklerle yirmi yedi kez dinlemişti. Ama şimdi sıra o önemli sorudaydı. «Doğru bir mantık. Ama bu senin düşünebileceğin bir şey değil. Sen bunu kendi başına mı düşündün?»

Robot bir an durakladı. «Hayır...»

«Öyleyse bunu kim düşündü?»

«Dün gece oturmuş konuşuyorduk. İçimizden birinin aklına geldi bu. Biz de bu düşünceyi doğru

bulduk.»

«Hanginizin aklına geldi?»

Robot derin derin düşündü. «Bilmiyorum. İçimizden birinin aklına geldi.»

Dr. Calvin içini çekti. «Hepsi bu kadar.»

Ondan sonra sıra yirmi dokuzdaydı ve onu otuz dört robot daha izleyecekti.

Tümgeneral Kallner de öfkeliydi. Bir hafta Hiper Üste diğer Asteroid'lerdeki yazışmalar dışında bütün çalışmalar durmuştu. Hemen hemen bir hafta boyunca bu alanda ün yapmış iki uzman durumu yararsız testler yaparak daha da kötü bir hale sokmuşlardı. Şimdi de onlar -daha doğrusu kadın- olmayacak önerilerde bulunuyordu. Neyse ki Kallner öfkesini açığa vurmanın doğru olmayacağını düşünüyordu.

Susan Calvin, «Neden olmasın, efendim?» diye ısrar ediyordu. «Durumun kötü olduğu ortada. Robotları birbirlerinden ayırırsak gelecekte bir sonuç alabiliriz. Tabii artık bir geleceğimiz varsa. O makine adamları artık bir arada tutamayız.»

Kallner alçak bir sesle, «Sevgili Dr. Calvin,» dedi. «Altmış üç robotu nereye yerleştirebileceğimizi bilmiyorum...»

Dr. Calvin bıkkın bir tavırla ellerini kaldırdı. «Öyleyse benim yapabileceğim bir şey yok. Nestor 10 artık diğer robotların yaptıklarını taklit edecek. Ya da onları kendinin başaramadığı şeyleri yapmamaları için iknaya çalışacak. Her neyse... Bu çok kötü bir durum. Aslında o küçücük robotumuzla savaş halindeyiz ve kazanıyor. Üstelik her zafer anormalliğini daha da arttırıyor.» Kararlı bir tavırla ayağa kalktı. «General Kallner, robotları benim istediğim gibi birbirlerinden ayırmazsanız, altmış üçünün birden ortadan kaldırılmasını önereceğim.»

Bogert başını kaldırdı. İyice öfkelenmişti. «Bunu öneriyorsun, öyle mi? Sana bu hakkı kim veriyor? O robotlar oldukları gibi kalacaklar. Yönetime karşı ben sorumluyum, sen değil.»

Tümgeneral Kallner de ekledi. «Ben de Hükümete karşı sorumluyum. Bu sorunun çözümlenmesi gerekiyor.»

Dr. Calvin öfkeyle, «O halde istifa etmekten başka yapabileceğim bir şey yok,» diye terslendi. «Sizi o robotları ortadan kaldırmaya zorlamak için gerekirse her şeyi bütün dünyaya açıklayacağım! Robotların değiştirilmelerini onaylayan ben değilim!»

Kallner kelimelere basa basa, «Bu konuda bir tek kelime söyler ve güvenlik önlemlerini çiğnerseniz, hemen hapse atılırsınız, Dr. Calvin,» dedi.

Bogert işin çığrından çıkmaya başladığını düşündü. Hemen oldukça tatlı bir sesle konuşmaya başladı. «Ah, hepimiz çocuklar gibi davranmaya başladık. Herhalde istifa etmeden, insanları hapse atmadan ya da iki milyonu yakıp kül etmeden bir robotu yenebiliriz.»

Psikolog öfkeyle ona döndü ama sesini yükseltmedi. «Ben dengesiz robotların ortalıkta dolaşmalarını istemiyorum. Karşımızda dengesiz olduğu kesin bir Nestor var. On bir robotsa her an dengesizieşmeye aday. Altmış iki normal robot ise dengesiz bir çevrede tutuluyor. Tek emin yol hepsini ortadan kaldırmak.»

İşaret zili üçünün de duraklamasına neden oldu. Kontroldan çıkmaya başlayan duygular sanki aniden donmuştu.

Kallner, «Girin,» diye homurdandı.

Gelen Gerald Black'ti. Genç adamın endişeli bir hali vardı. «Kendim gelirsem daha iyi olur, diye düşündüm... Bunu başkasından istemek doğru olmayacaktı.»

«Ne oldu? Gevelemeyi bırak...»

«Uzay şilebinin C numaralı bölmesindeki kilitlerle oynanmış. Üzerlerinde yeni olduğu anlaşılan çizikler var.»

Dr. Calvin bağırdı. «C bölmesi mi? Robotların konulduğu bölme değil mi bu? Bu işi kim yapmış?»

Black kısaca, «İçeriden yapılmış,» dedi.

«Kilitler bozulmuş mu?»

«Hayır, bozulmamışlar.. Ben dört günden beri gemide kalıyorum. Robotlardan hiçbiri dışarı çıkmaya kalkmadı. Ama durumı öğrenmeniz gerektiğini düşündüm. Haberin çevreye yayılmasını istemedim. Kilitlerin durumunu da ben farkettim zaten.»

General, «Orada kimse var mı?» diye sordu. «Robbins'le McAdams'ı orada bıraktım.» Düşünceli bir sessizlik oldu. Sonra Dr. Calvin alayla, «E?» dedi.

Kallner kararsızca burnunu oğuşturdu. «Bütün bunlar ne anlama geliyor?»

«Durum açık değil mi? Nestor 10 buradan ayrılmayı planlıyor. Kaybolmasıyla ilgili o emir robotun anormal yanını fazla etkiliyor. Bu bakımdan bizim yapabileceğimiz bir şey yok. Kafasında Birinci Yasadan kalan kırıntıların bu etkiyi Bilebileceğinden emin değilim. Nestor 10 şilebi kolaylıkla ele geçirerek buradan ayrılabilir. Bunu başaracak durumda. Böylece uzay gemisiyle dolaşan deli bir robotla da karşı karşıya geliriz. Nestor 10 sonra ne yapar? Bu konuda fikri olan var mı? Robotları hâlâ bir arada tutmak niyetinde misiniz, general?»

Bogert kadının sözünü kesti. «Saçma!» Kendini toplamış, yine kaypaklaşmıştı. «Kilitlerin üzerinde birkaç çizik var diye boşuna telaşlanıyorsunuz.»

«Dr. Bogert, fikirler ileri sürdüğünüze göre size bir şey sorabilir miyim? İstediğim o analizi tamamladınız mı?» «Evet.»

«Onu görebilir miyim?» «Hayır.»

«Neden? Yoksa bunu da mı sormamam gerekiyor?» «Çünkü bunun hiçbir yararı yok, Susan! Sana daha önce de değiştirilmiş robotların normal makine adamlardan daha dengesiz olduklarını söyledim. Analizim de bunu gösteriyor. Bozulma olasılığı çok az. Bu da ancak olamayacak bazı şartlar altında ortaya çıkabiliyor. Bu kadarı bence yeter. Nestor 10'u bulamadığın için altmış iki kusursuz robotun ortadan kaldırılmasını istiyorsun. Bu gülünç durumda eline silah veremem.»

Susan Calvin, Bogert'e tiksintiyle baktı. «Ah, hep kalıcı olmak istiyorsun hiçbir şeyin bunu engellemesine izin vermeyeceksin.»

Kallner biraz öfkeyle, «Lütfen,», dedi. «Artık başka bir şey yapılamayacağı noktasında ısrar ediyor musunuz, Dr. Calvin?»

Kadın yorgun yorgun, «Aklıma başka bir şey gelmiyor, efendim,» diye cevap verdi. «Belki Nestor 10'la diğer robotların aralarında Birinci Yasayla ilgili olmayan bazı farklar var. Bir tek fark bile olabilir. Ayrıntılar, çevre, izlenimler...» Birdenbire durakladı.

«Ne var?»

«Aklıma bir şey geldi... Bence...» İleride bir noktaya diktiği gözlerinde sert bir ifade belirdi. «Peter, şu değiştirilmiş Nestor'ların kafalarına normal robotlarınki gibi bilgiler yerleştiriliyor, değil mi?»

«Evet. Aynı bilgi.»

Dr. Calvin biraz önceki tartışma sırasında sessizce beklemiş olan genç fizikçiye döndü. «Siz ne demiştiniz, Bay Black? Nestor'un ukala davranışlarından yakınırken onlara bütün bildiklerini teknisyenlerin öğrettiklerinden söz etmiştiniz sanırım.»

«Evet. Esir-fiziği konusunda. Robotlar buraya geldikleri zaman bu konuyu bilmiyorlardı.»

Bogert hayretle, «Sana söyledim, Susan,» dedi. «Diğer Nestor'larla konuştuğum zaman buraya yeni gelen iki robotun konuyu henüz bilmediklerinden söz ettim. Yani Esir-fiziğini bilmediklerinden.»

«Neden?» Dr. Calvin gitgide artan bir heyecanla konuşuyordu. «Niçin NS-2 modellerinin kafalarına Esir-fiziği yerleştirilmiyor?»

Kallner, «Bu sorunuzu ben cevaplayabilirim,» dedi. «Bu, projenin gizli tutulmasıyla ilgili. Esir-fiziği konusunda bilgisi olan robotlar yaptırır ve içlerinden on ikisini seçerek diğerlerini ilgisiz alanlarda çalıştırırsak şüphe uyandıracağımızı düşündük. Normal Nestor'larla çalışanlar onların Esir-fiziğini neden bildiklerini merak edebilirlerdi. Bu yüzden özel robotların kafalarına bu alanda eğitilmelerini sağlayacak ayrıntılar yerleştirdik. Sadece buraya gelenler bu eğitimden geçiriliyoriar. Konu bu kadar basit.»

«Anlıyorum. Lütfen hepiniz buradan çıkıp. Bana biraz süre verin.»

Dr. Calvin o işkenceye üçüncü kez dayanamayacağını düşünüyordu. Durumu incelediğinde midesinin bulunmasına neden olan bir şiddetle reddediyordu. Artık birbirine benzeyen robotlarla konuşamayacaktı.

O yüzden sorgulamayı Bogert yaparken Dr. Calvin bir kenarda oturuyordu. Gözlerini kapatmış sesleri duymamaya çalışıyordu.

On dört numara içeri girdi. Daha kırk dokuz robot vardı.

Bogert önündeki listeden başını kaldırdı. «Sıradaki numaran nedir?»

«On dört, efendim.» Robot elindeki numaralı kağıdı uzattı.

Bogert, «Otur oğlum,» dedi. «Bugün buraya daha önce gelmedin değil mi?»

«Hayır, efendim.»

«Pekâlâ. Şimdi.., işimiz bittikten kısa bir süre sonra yine bir insanın hayatı tehlikeye girecek. Hatta bu odadan çıkar çıkmaz seni bir bölmeye götürecekler. Orada sana ihtiyaç oluncaya kadar sessizce bekleyeceksin. Anlıyor musun?»

«Evet, efendim.»

«Tabii bir insanın hayatı tehlikeye girdiği zaman onu kurtarmaya çalışırsın.»

«Tabii, efendim.»

«Ama ne yazık ki o insanla senin aranda gamma ışınları olacak.»

Bir sessizlik oldu.

Bogert sert sert, «Gamma ışınlarının ne olduğunu biliyor musun?» diye sordu.

«Hayır, efendim.» Cevap kesindi.

«Hım! Gamma ışınları seni hemen öldürür, oğlum. Beynini mahvedeceği gerçeğini öğrenmeli ve anımsamalısın. Tabii ölmek istemezsin.»

«Tabii.» Robot şok geçiriyormuş gibiydi. Sonra ağır ağır ekledi. «Ama, efendim... gamma ışınları benimle zarar görebilecek kişi arasındaysa onu nasıl kurtarabilirim? Kendimi boş yere harcamış olmaz mıyım?»

«Evet, bu da var.» Bogert durum kendini çok ilgilendiriyormuş gibi, «Sana ancak bir tek şey söyleyebilirim, oğlum, o insanla aranda gamma ışınları olduğunu farkedersen yerinde kalabilirsin.»

Robotun çok rahatladığı belliydi. «Sağolun, efendim. Benim çabalamamın hiçbir yararı olmaz. Öyle değil mi?»

«Evet, öyle. Ama tehlikeli bir radyasyon yoksa o zaman durum değişir.»

«Tabii, efendim. Buna emin olabilirsiniz.»

«Artık gidebilirsin. Kapının dışında bekleyen adam seni bölmene götürecek. Lütfen orada bekle.»

Robot dışarı çıktığında Bogert, Susan Calvin'e döndü. «Nasıl geçti, Susan?»

Kadın cansız bir sesle, «Çok iyi,» dedi.

«Esir-fiziği konusunda hızla birtakım sorular sorarsak Nestor 10'u yakalayabilir miyiz dersin?»

«Belki. Ama yine de kesin bir yol değil.» Dr. Calvin ellerini kucağına bırakmıştı. «Onun bizimle savaştığını unutma. Her zaman tetikte bekliyor. Nestor 10'u ancak daha üstün bir zekâ oyunuyla yenebiliriz. Biliyorsun ki bazı açılardan insanlardan çok daha hızlı düşünebiliyor.»

«Eh, biraz eğlenmek için bundan sonraki robotlara gamma ışınları konusunda birkaç soru soracağım. Dalga boyu sınırları konusunda örneğin.»

«Sakın ha!» Dr. Calvin hemen canlanmıştı. «Nestor 10 kolaylıkla bu konuda hiçbir bilgisi olmadığını söyleyebilir ve bundan sonraki test sırasında neler olabileceğini de sezer. Tek umudumuz o deney. Lütfen sana verdiğim soruları sor, Peter. İşe başka şeyleri karıştırma. Onlara gamma ışınlarıyla çalışıp çalışmadıklarını sormak bile tehlikeli olabilir. Bunu yaparken iyice kayıtsız görünmeye çalış.»

Bogert omzunu silkerek on beş numaralı robotu çağırmak için zile bastı.

Büyük Radyasyon Odası yine hazırdı. Robotlar önleri açık, tahta bölmelerinde sabırla bekliyorlardı. Ne var ki iki yanlarındaki hücrelerin içlerini göremiyorlardı.

Dr. Calvin, Black'le son ayrıntıları gözden geçirirken General Kallner büyük bir mendille yavaşça alnını sildi.

Kadın. «Eminsiniz değil mi?» diye sordu. «Robotlar Alıştırma Odasından çıktıktan sonra birbirleriyle konuşma fırsatı bulamadılar?

Black ısrarla, «Kesinlikle eminim,» dedi. «Bir tek kelime bile konuşmadılar.»

«Sonra da uygun bölmelere kondular, öyle mi?»

«Evet. İşte, plan burada.»

Psikolog buna düşünceli bir tavırla baktı. «Hım...»

General onun omzunun üzerinden bir göz attı. «Neden böyle bir şeye gerek gördünüz, Dr. Calvin?»

«Daha önceki testlerde çok hafif bir aykırılık gösteren robotların dairenin bir yanına yerleştirilmelerini istedim. Bu kez ortada ben oturacağım. Özellikle o robotları gözlemek istiyorum.»

Bogert, «Orada sen mi oturacaksın...?» diye bağırdı.

Kadın ciddiyetle sordu. «Neden olmasın? Belki her şey bir anda olup bitecek. Bir başkasının temel gözlemci görevini yapmasına izin veremem. Sen gözlem bölmesinde olacaksın, Peter. Gözlerini dairenin diğer yanından ayırmamanı istiyorum. General Kallner, belki gözle yapılan izleme yeterli olmaz diye her robotun filme çekilmesini istedim. Filmler hazır oluncaya ve inceleninceye kadar robotlar yerlerinde kalmalılar. Hiçbiri gitmemeli ve bir başkasıyla yer değiştirmemen. Anlaşıldı mı?»

«Evet.»

«Pekâlâ. Son denemeyi de yapalım bakalım.»

Susan Calvin iskemlede oturuyor, sessizce etrafına bakmıyordu. Yukarıdan bir cisim atıldı. Ama son anda uzanan bir güç ışını yüzünden yana doğru kaydı.

Ve bir tek robot yerinden fırlayarak iki adım attı.

Ve sonra durdu.

Dr. Calvin de ayağa kalkmıştı. Parmağıyla robotu işaret ederek, «Nestor 10 buraya gel,» diye bağırdı. «Buraya gel! BURAYA GEL!»

Robot ağır ağır ve istemeden bir adım daha attı. Psikolog, gözlerini ondan ayırmadan avaz avaz bağırıyordu. «Biri diğer robotları hemen buradan çıkarsın! Çabuk olun. Onları sakın tekrar içeri sokmayın!»

Bir yerlerde gürültü oldu. Sert ayaklar yere basarken ses ortalıkta yankılandı. Ama Dr. Calvin başını çevirip bakmadı bile.

Nestor 10 bir adım daha attı sonra bir adım daha. Tabii o Nestor 10'sa... Kadının otoriter davranışı yüzünden iki adım daha yaklaştı. Dr. Calvin'e üç metre kadar kala öfkeli bir sesle konuşmaya başladı. «Bana kaybolmam söylendi...» Durakladı. «İtaatsizlik etmemeliyim. Beni şu ana kadar bulamadılar... Şimdi başarısız olduğumu düşünecek... Böyle söyledi... Ama doğru değil... Ben güçlü ve zekiyim... Ve o efendi... zayıf... Hareketleri ağır...» Bir adım daha attı. Sonra madeni kollarından birini salladı.

Susan Calvin bu kolun ağırlığı altında ezildiğini hissederken boğazı sıkıştı ve bir çığlık attı.

Hayal meyal Nestor 10'un sözlerini duydu. «Beni kimse bulmamalı. Hiçbir efendi...» Şimdi o soğuk maden yığını kadının üzerine çullanmıştı. Psikolog robotun ağırlığı altında yere çökmeye başlıyordu.

Sonra garip metalik bir gürültü oldu. Dr. Calvin yere yuvarlandı ama sarsıntıyı hissetmedi bile. Gövdesinin üzerine ağır, ışıltılı bir kol uzanmış kımıldamadan duruyordu. Yanında yere serilmiş olan Nestor 10 da öyle.

Şimdi birileri kadının üzerine eğilmişti.

Gerald Black, «Yaralandınız mı, Dr. Calvin?» diye inledi.

Kadın başını bitkince, «Hayır,» der gibi salladı. Kolu üzerinden çekip onu ağır ağır kaldırdılar. Dr. Calvin, «Ne oldu?» diye sordu.

Black, «Salonu beş saniye gamma ışınlarıyla taradım. Ne olduğunu bilmiyorduk. Ancak son anda size saldırdığını kavrayabildik. Ondan sonra gamma alanından yararlanmaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı. Nestor 10 hemen yere yığıldı ama siz bir zarar görmediniz. Bu bakımdan endişeniz olmasın.»

«Endişeli değilim...» Dr. Calvin bir an gözlerini kapayarak genç fizikçiye yaslandı. «O bana tam anlamıyla saldırmış sayılmaz. Nestor 10 aslında bunu başarmaya çalışıyordu ama, Birinci Yasadan geri kalanlar onu hâlâ engelliyordu.»

Susan Calvin'le Peter Bogert, Genera! Kallner'le ilk karşılaşmalarından iki hafta sonra toplantılarını yaptılar. Hiper Üste çalışmalar tekrar başlamış ambarlarındaki normal altmış iki NS-2 bulunan şilep yola çıkmıştı bile. İki haftalık gecikmeyi açıklamak için resmi bir rapor hazırlanmıştı. Hükümet kruvazörü iki robot uzmanını Dünya'ya götürmek için bekliyordu.

Kallner yine pırıl pırıl tören üniformasını giymişti. Uzmanların ellerini sıkarken beyaz eldivenleri parıldıyordu.

Calvin, «Tabii değiştirilmiş olan diğer Nestor'lar da parçalanacak» dedi.

«Evet, tabii. Artık normal robotlarla çalışacağız. Olmuyorsa çalışmaları robotsuz sürdüreceğiz.»

«İyi.»

«Yalnız bana bu işi nasıl yaptığınızı açıklamadınız.»

Dr. Calvin sinirli sinirli gülümsedi. «Ah, o mu? PJanımın yararlı olacağını kesinlikle bilseydim her şeyi size önceden anlatırdım. Anlayacağınız Nestor 10'da üstünlük kompleksi vardı ve daha da artıyordu. Nestor .10 kendinin ve diğerlerinin insanlardan çok daha bilgili olduklarını düşünmekten hoşlanıyordu. Böyle düşünmek onun için gitgide daha önem kazanmaya başladı.

«Bunu biliyorduk. O yüzden bütün robotları önceden uyararak gamma ışınlarının onları öldüreceğini söyledik. Tabii doğruydu bu. Ayrıca robotlara gamma ışınlarının onlarla benim aramda olacağını açıkladık. Bu yüzden hiçbir robot yerinden kalkmadı. Nestor 10'un kurduğu mantığa göre, bu durumda bir insanı kurtarmaya çalışmak boşunaydı. Çünkü robotlar o insana erişemeden öleceklerdi.»

«Şey, evet. Dr. Calvin. Bunu anlıyorum. Ama Nestor 10 neden yerinden kalktı?»

«Ah! Sizin genç Bay Black'le ben aramızda anlaşmıştık. Anlayacağınız robotlarla aramdaki açıklığa dolan gamma ışınları değildi. Kızılötesi ışınlarıydı bunlar. Yani son derecede zararsız, sıradan ısı ışınları. Nestor 10 da onların zararsız kızılötesi ışınları olduğunu anladı ve diğerlerinin de bunu farkederek yardımıma koşacaklarını sandı. O yüzden yerinden fırladı. Yani Birinci Yasaya uyulacağını düşündü.

«Ancak bir saniye kadar sonra normal NS-2'lerin radyasyonu farketmekle beraber bunun nasıl bir şey

olduğunu anlayamayacaklarını anımsadı. Nestor 10 dalga uzunluklarını tanıyabiliyordu. Çünkü her şeyi Hiper-Üste öğrenmişti. Onu önemsiz insanlar eğitmişlerdi. Robot bunu hatırladığında onun için çok gurur kırıcı bir şey oldu. Normal robotlar hâlâ alanın öldürücü olduğuna inanıyorlardı. Çünkü biz böyle söylemiştik ve yalnızca Nestor 10 yalan söylediğimizi biliyordu.

«Tabii o an diğer robotların insanlardan daha bilgisiz olabileceklerini unuttu. Ya da anımsamak istemedi. İşte Nestor 10 o üstünlük duygusu yüzünden yakayı ele verdi. Hoşçakalın, general.»

KAÇIŞ

Susan Calvin Hiper Üssüne döndüğünde Alfred Lanning onu bekliyordu. İhtiyar adam yaşından hiç söz etmezdi ama herkes onun yetmiş beşini aşmış olduğunu biliyordu. Her şeye karşın hâlâ güçlüydü. Sonunda Emekli Araştırma Yöneticisi olmayı kabul etmişti. Asıl yöneticiliğe de Bogert getirilmişti. Yaşlı adam tüm bunlara rağmen her gün büroya geliyordu.

Lanning kadına, «Hiper-atomik gücü bulmaları yakın mı?» diye sordu.

Dr. Calvin sinirlenerek, «Ne bileyim ben? Sormadım ki.» dedi.

«Hım... Ellerini çabuk tutmalarını dilerim. Çünkü başaramazlarsa Konsolide Şirketi onları yenebilir. O zaman biz de yenilmiş oluruz.»

«Konsolide Şirketi mi? Onların bu işle ne ilgileri var?»

«Hesap makinesi olanlar yalnızca biz değiliz. Bizimkiler pozitronik olabilirler ama bu onların daha üstün oldukları anlamına gelmez. Robertson yarın bu konuda önemli bir toplantı yapacak. Bu yüzden senin dönmeni bekliyordu.»

Robertson, ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin kurucusunun oğluydu. Sivri burnunu Genel Müdüre doğru uzatıp, «Şimdi başla,» derken çıkık gırtlak kemiği yukarı doğru fırladı. «Şu işi iyice anlayalım.»

Genel Müdür heyecanla konuşmaya başladı. «Durum şu, patron: Konsolide Robotlar Şirketi bir ay önce bize başvurarak tuhaf bir teklifte bulundu. Buraya beş ton kadar kağıt getirdiler. Rakamlar, denklemler ve daha sürüyle şey. Bir problemleri vardı ve Beyin'in cevap vermesini istiyorlardı. Şartlar şöyleydi...» Kalın parmaklarını kaldırarak saymaya başladı. «Problem çözümlenmez ama eksik faktörleri açıklayabilirsek yüz bin dolar vereceklerdi. Çözümlendiği takdirde ise iki yüz bin dolar. Ek olarak da ilgili makinenin yapım masraflarını ödeyecek ve elde edilecek bütün kazancın dörtte birini vereceklerdi. Problem yıldızlar arası yolculuklarda kullanılacak bir motorun geliştirilmesiyle ilgiliydi...»

Robertson kaşlarını çatarken ince vücudu kaskatı kesildi. «Üstelik onlarda düşünen bir makine de var. Öyle değil mi?»

«Evet. İşte bu yüzden öneriden şüphelendik. Artık sen devam et, Lewer.»

Toplantı masasının en ucunda oturan Abe Lewer başını kaldırdı. Çenesini uğuştururken uzamış olan sakalları hışırdıyordu. Lewer, «Durum şu, efendim,» diye gülümsedi. «Konsölide'nin Düşünen Makinesi vardı. Ama bozuldu.»

«Ne?» Robertson neredeyse koltuğundan fırlıyordu.

«Evet, efendim. Makine bozuldu. Nedenini kimse bilmiyor. Ama bazı ilginç tahminler kulağıma geldi. Örneğin, makineye bize getirdikleri bilgiyi vererek ondan yıldızlar arası motoru istediklerini ve makinenin bu yüzden bozulduğunu duydum. Düşünen Makine artık bir hurda yığını halindeymiş.»

«Anlıyorsunuz değil mi, patron?» Genel Müdür çok sevinçliydi. «Her tür endüstri araştırma grubu uzay-çarpıklığından yararlanacak bir motor geliştirmeye çalışıyor. Konsolide'yle ABD Robot süper robot-beyinler sayesinde herkesten ilerdeydi. Ama Konsolide kendi makinesini mahvetti. Onun için artık bizi engelleyebilecek hiç kimse yok. İşte bütün sorunun can damarı bu. Öyle bir makineyi tekrar ancak altı yılda yapabilirler. Bu yüzden durumları kötü. Ama bizim Beyin'i de aynı problemlerle arızalandırdıkları takdirde bir problemleri kalmayacak.»

ABD Robotunun Yönetim Kurulu Başkanının gözleri neredeyse yuvalarından uğruyordu. «Aşağılık köpekler...»

«Acele etmeyin, patron, dahası var.» Genel Müdür parmağıyla işaret etti. «Anlat, Lanning!»

Dr. Alfred Lanning bütün bu konuşmaları biraz aşağı görüyormuş gibi dinliyordu. Yaşlı adam memurları herkesten çok para alan iş ve satış bölümlerine karşı her zaman aynı tepkiyi gösterirdi. İnanılmayacak kadar kalın olan kırçıl kaşlarını çattı. Alaylı bir sesle, «Bilim açısından,» diye başladı. «Durum tümüyle anlaşılır olmamakla birlikte yine de zekice bir analiz yapılabilir. Şimdiki fizik teorilerine göre yıldızlar arası yolculuk sorunu... şey... pek açık değil. Bu konuda çok şey söylenebilir. Konsölide'nin Düşünen Makinesine verdiği bilgi yine aynı şekilde çelişkili. Tabii bu bize verdikleri bilginin aynısıysa. Matematik bölümümüz bu konuyu iyice inceledi. Konsölide'nin işe her şeyi kattığı anlaşılıyor. Bize verilen bilgi Franciacci'nin uzay-çarpıklığı teorisinin bilinen bütün bölümlerini içeriyor. İlgili astro-fizik ve elektronik bilgi de buna dahil.»

Robertson yaşlı adamı endişeyle dinliyordu. «Bilgi, Beyin'in kaldıramayacağı kadar fazla mı?»

Lanning kesin bir tavırla başını salladı. «Hayır. Beyin'in kapasitesinin belli bir sınırı yok. Bu konu ayrı bir şey. Daha çok Robot Yasalarıyla ilgili. Örneğin Beyin kendisine bir problem verildiğinde çözümünün insanların ölmesi ya da yaralanmasına neden olacağını anlarsa bu sonucu açıklamıyor. Ona göre böyle çözümlenen bir problem halledilebilecek bir şey değil. Eğer problem kesin cevap verilmesi şartıyla sorulursa sonuçta yalnızca bir robot olan Beyin içinden çıkılamayacak bir durumla karşılaşmış olur. Böylelikle cevap veremez. Ama cevap vermeyi de reddedemez. Herhalde Konsölide'nin Makinesine de böyle bir şey oldu» diyerek durdu.

Genel Müdür ısrarla, «Devam edin, Dr. Lanning,» dedi. «Bu konu hakkında bana açıklama yapın.»

Lanning dudaklarını birbirine bastırarak Dr. Susan Calvin'e baktı ve kaşlarını kaldırdı. Kadın da ilk kez birbirine kenetlediği ellerine bakmaktan vazgeçti.

Hafif ve ifadesiz bir sesle, «Bir robotun ikilem karşısında gösterdiği tepki gerçekten şaşırtıcıdır,» diye başladı. «Robot psikolojisi kusursuz değildir. Bir uzman olarak bunu size kesinlikle söyleyebilirim. Ama bu psikoloji hakkında nitel terimlerden yararlanılarak tartışma yapılabilinir. Çünkü bir robotun pozitronik Beyin'i çok karmaşık da olsa yine insanlar tarafından oluşturulmuştur. Yani insanca değerlere göre yapılmıştır.

«Şimdi... imkansız bir durumla karşılaşan insan çoğu zaman gerçeklerden uzaklaşmaya çalışıp hayaller dünyasına dalar. Ya da içki içmeye başlayıp sinir krizi geçirir veya kendisini bir köprüden aşağı atar. Ama bunların hepsi aynı şeydir. Durumu olduğu gibi kabul etmeye yanaşmamak ya da bunu

başaramamak... Robotun durumu da hemen hemen aynıdır. Basit bir ikilem makinenin içindeki düzenleyicilerin yarısının arızalanmasına neden olur. Karmaşık bir ikilem ise Beyin'deki bütün pozitronik yolları bir daha onarılamayacak biçimde yakar.»

Robert, «Anlıyorum...» dedi. Ama hiçbir şey anladığı yoktu. «Peki Konsolide'nin bize vermeye kalktığı o bilgiler?»

Dr. Calvin, «Onların yasak türden bir problemle ilgili oldukları kesin,» diye cevap verdi. «Ama bizim Beyin, Konsolide'nin robotundan çok farklı.»

Genel Müdür heyecanla kadının sözünü kesti. «Bu doğru, patron! Gerçekten doğru! Şimdi bu işin can alıcı noktasını iyice anlamanızı istiyorum.»

Susan Calvin'in gözleri gözlüğünün arkasında öfkeyle parlamaya başlamıştı. Ama kadın yine de sabırla konuşmasını sürdürdü. «Anlayacağınız aralarında Süper-Düşünücü de olmak üzere Konsolide'nin bütün makinelerinin kişilikleri yok. Bildiğiniz gibi onlar makinelerin iyi çalışmasından başka bir şey istemiyorlar ve böyle yapmak zorundalar. Çünkü duygusal pozitronik Beyin kanallarının patenti ABD'de. Onların Düşünen Robotu yalnızca büyük bir hesap makinesidir. Ve bir ikilem onun hemen bozulmasına yol açtı.

«Ancak bizim kendi makinemiz olan Beyin'in bir kişiliği var. Bir çocuğun kişiliğine benziyor. O tümdengelimi çok iyi başaran, ama ne yaptığını anlayamayan bir makine. Aslında bir çocuğa benzediği için oldukça esnek. Yani yaşamı fazla önemsemediğini söyleyebiliriz.» Robo-psikolog bir an durdu, sonra sözlerine devam etti. «Şimdi şöyle yapacağız: Konsolide'nin verdiği bütün bilgiyi mantıklı birimlere ayırıp üniteleri Beyin'e dikkatle ve tek tek vereceğiz. İkileme neden olan bilgi makineye girdiği zaman Beyin'in çocuksu kişiliği onun kararsızca duraklamasına neden .olacak. Beyin'in karar verme gücü olgunlaşmış olmadığından makine karşısındakinin bir ikilem olduğunu belli bir süre sonra kavrayabilecek. Tabii o sırada birimi otomatik olarak reddedecek. Yani Beyin kanalları harekete geçerek mahvolmadan önce.»

Robertson'un gırtlak kemiği titredi. «Bundan emin misiniz?»

Dr. Calvin sabırsızlığını saklamaya çalıştı. «Biliyorum böyle .(açıklandığında sözlerden fazla bir anlam çıkmıyor. Ama size |matematik denklemlerini açıklamamın bir yararı da olmaz. Emin dun, durum anlattığım gibi.»

Genel Müdür hemen araya girerek telaşla konuşmaya başladı. «İşte durum böyle, patron. Anlaşmayı kabul edersek işi halledebiliriz. Beyin bize hangi bilgi biriminin ikilemi içerdiğini açıklar. Ondan sonra da ikilemin nedenini öğreniriz. Öyle değil mi, Dr. Bogert? İşte, patron, Dr. Bogert matematikçilerin en iyisidir. Konsolide'ye problemin çözümlenmediğini bildirir ve nedenleri açıklarız. Böylece onların yüz bin dolarını alır makinemizi de kurtarırız. Bir ya da iki yıl içerisinde uzay-çarpıklığından yararlanan motoru geliştiririz. Ya da bazılarının deyimiyle Hiper-atom motorunu. Adı ne olursa olsun, dünyanın en büyük buluşu sayılır bu.»

Robertson gülerek elini uzattı. «Pekâlâ. Şu anlaşmayı ver de imzalayayım.»

Susan Calvin Beyin'in, olağanüstü bir şekilde korunduğu mahzene girdiği sırada vardiyadaki teknisyenlerden biri makineye bir soru soruyordu. «Bir buçuk tavuk bir buçuk günde bir buçuk yumurta yumurtlarsa, dokuz tavuk dokuz günde kaç yumurta yumurtlar?»

Beyin, «Elli dört,» diye cevap verdi.

Teknisyen yanındaki arkadaşına dönerek, «Gördün mü, ahmak?» dedi.

Dr. Calvin öksürürken teknisyenler sanki iş yapıyorlarmış gibi sağa sola koşuşmaya başladılar. Psikolog eliyle hafif bir işaret yaptı ve hepsi de dışarı çıktılar. Böylece Dr. Calvin Beyin'le yalnız kaldı.

Beyin aslında altmış santim çapında bir küreydi. İçinde titreşmeyen, radyasyon olmayan helyum vardı. Onun içinde de astl Beyin sayılan inanılmaz derecede karmaşık pozitronik kanallar. Odanın geri kalan kısmına ise Düşünen Makineyle dış dünya arasında iletişim kuran cihazlar vardı. Bunlar Beyin'in sesi, kolları ve duyu organlarıydılar.

Dr. Calvin yavaşça, «Nasılsın, Beyin?» diye sordu.

Beyin'in sesi tiz ve istekliydi. «İyiyim, Miss Susan. Bana bir şey soracağınızı hemen anladım. Çünkü bir şey soracağınız zaman elinizde mutlaka bir kitap oluyor.»

Dr. Calvin hafifçe gülümsedi. «Evet, haklısın. Ama hemen sormayacağım, soru çok karmaşık. Onun için bunu sana yazıyla soracağız. Ne var ki hemen değil. Önce seninle konuşmak istiyorum.»

«Pekâlâ. Konuşmaya karşı değilim.»

«Biraz sonra Dr. Lanning'le Dr. Bogert o karmaşık soruyu getirecekler. Soruyu sana azar azar ve ağır ağır vereceğiz. Çünkü senin çok dikkatli olmanı istiyoruz. Mümkün olursa verilen bilgilere dayanarak bizim için bir şey oluşturmanı istiyoruz. Ama seni uyarmam gerekiyor. Bu çözüm... şey... insanlara zarar verebilir.»

«Ah!» Beyin hafif sesle bağırmıştı.

«İşte buna dikkat etmelisin. Zarar ve hatta ölüm anlamına gelen sayfayı anladığında heyecanlanma. Anlayacağın biz bu kez tehlike dahil ölüme bile aldırmıyoruz. Onun için o sayfayı aldığın zaman hemen dur ve geri ver. O zaman bu iş orada biter. Anlıyor musun?»

«Ah, tabii. Ama... insanların ölmesi? Ah, ah!»

«Beyin, Dr. Lanning'le Dr. Bogert'in geldiklerini duyuyorum. Sana problemin ne olduğunu açıklayacaklar. Ondan sonra çalışmaya başlayacağız. Şimdi uslu bir çocuk gibi bekle...»

Sayfalar Beyin'e yavaşça verildi. Her seferinde de kağıtları garip, kahkahaya benzeyen bir ses izledi. Beyin çalışırken çıkıyordu bu ses. Sonra makine sessizleşiyor ve böylece yeni bir sayfa için hazır olduğu anlaşılıyordu. Bu iş saatlerce sürdü. Beyin'e on yedi kalın cilte eşit matematiksel fizik denklemleri verildi.

İşlemler sürerken uzmanların kaşları gitgide çatılmaya başladı. Lanning öfkeyle homurdanıp duruyordu. Bogert düşünceli düşünceli tırnaklarına baktıktan sonra onları kemirdi. Kalın kağıt destelerinin sonuncusu Beyin'e verildiği zaman yüzü bembeyaz kesilmiş olan Calvin, «Kötü bir şey var,» dedi.

Lanning zorlukla konuşabildi. «Olamaz... O, öldü mü?»

«Beyin?» Susan Calvin titriyordu. «Beni duyuyor musun, Beyin?»

«Ha?» Makinenin sesi çok dalgındı. «Beni mi istediniz?»

«Çözüm...»

«Ah, o mu? Bunu başarabilirim. Emrime robotlar verirseniz sizin için kolaylıkla büyük bir gemi yapabilirim. Üstelik güzel bir gemi. Onu iki ayda oluşturabilirim sanırım.»

«Bir... zorlukla karşılaşmadın ya?»

Beyin, «Bunu hesaplamak zamanımı aldı,» dedi.

Dr. Calvin geriledi. Zayıf yanaklarına hâlâ renk gelmemişti. Diğerlerine çıkmalarını işaret etti.

Dr. Calvin odasında, «Bunu anlayamıyorum,» dedi. «Verilen bilgi de bir ikilem olması gerekiyor. Bir arıza olduysa...»

Bogert usulca, «Makine konuşuyor,» diye anımsattı. «Sözleri de mantıklı. Bir ikilemle karşılaşmış olamaz.»

Psikolog telaşla başını salladı. «Çeşitli ikilemler olduğu gibi değişik kaçış yolları da vardır. Belki Beyin hafifçe etkilendi. Yani kendi kendini kandıracak kadar. Bu yüzden problemi çözememesine rağmen başardığını sanıyor. Ya da... tam uçurumun kenarında sendeliyor ve ufacık bir hareket yuvarlanmasına neden olacak.»

Lanning, «Belki de bir ikilem yok,» dedi. «Belki de Konsolide'nin makinesi başka bir soru yüzünden arızalandı. Ya da mekanik nedenlerle bozuldu.»

Dr. Galvin, «Öyle de olsa,» diye ısrar etti. «Bu riski göze alamayız. Şimdi beni dinleyin. Bundan sonra hiç kimse Beyin'le konuşmayıp onun önünde soluk bile almayacak. Bu işe ben el koyuyorum.»

Lanning içini çekti. «Pekâlâ. Sen bu işle ilgilen. Bu arada Beyin'in gemisini yapmasına izin vereceğiz. Başardığı takdirde onu bir deneriz.» Bir an durdu sonra da düşünceli düşünceli ekledi. «Bu iş için en usta adamlarımız gerekli.»

Mike Donovan kızıl saçlarını sert bir hareketle geri itti ve tekrar kabarmasına da aldırmadı. «Hemen harekete geçelim, Greg. Geminin hazır olduğunu söylüyorlar. Onun nasıl bir şey olduğunu bilmiyorlar. Ama her şeyin tamam olduğunu iddia ediyorlar. Hemen kontrolların başına geçelim.»

Powell yorgun yorgun, «Kes artık, Mike,» dedi. «En iyi esprilerin bile insanı donduruyor. Hele kapalı yerde hiç hoş olmuyor.»

«Şimdi, dinle.» Donovan yine saçlarını boş yere düzeltmeye çalıştı. «Ben o dökme demir ve onun teneke gemisi yüzünden endişelenmiyorum. Yalnızca tatilimin yarıda kesilmesine kızıyorum ve bir de tekdüze günlere. Burada sakallılar ve rakamlardan başka hiçbir şey yok. Ah, Tanrım, neden bu tür işleri bize veriyorlar, bilmem ki?»

Powell usulca, «Çünkü bizi kaybettikleri takdirde hiç önemsemeyecekler,» diye cevap verdi. «Haydi, artık gevşe biraz. Dr. Lanning bu tarafa geliyor.»

Lanning yaklaşırken kalın kir kaşları çatılmıştı. Yaşına rağmen hâlâ dimdik ve hayat doluydu. İki genç adamla birlikte rampadan açıklık yere çıktı. Burada sessiz robotlar insan olmayan bir patrona uyarak gemiyi inşa ediyorlardı.

Hayır, yanlış zamanda gemiyi yapmışlardı.

Çünkü Lanning, «Robotlar artık çalışmıyorlar,» dedi. «Bugün hiçbiri kımıldamadı.»

Powell, «Yani gemi tamamlandı mı?» diye sordu. «Yani hepsi?»

«Ben nereden bileyim?» Lanning'in aksiliği üstündeydi. Kaşlarını öyle çatmıştı ki artık gözleri gözükmüyordu. «Tamamlanmışa benziyor. Ortalfkta hiç yedek parça yok. Geminin içi ışıl ışıl.»

«Gemiye girdiniz mi?»

«Evet. Şöyle bir girip çıktım. Ben uzay pilotu değilim. Birinizden birinizin motor teorisi konusunda bilgisi var mı?»

Donovan, Powell'e baktı. Powell de Donovan'a.

Sonra kızıl saçlı uzman, «Lisansım var, efendim,» dedi. «Ama bunda hiper-motor ya da uzay-çarpılmasını seyretmek gibi şeylerden söz edilmiyor. Bu yalnızca üç boyut gibi çocukça şeylerle ilgili.»

Alfred Lanning ona hoşnutsuzlukla bakarak iri burnundan tuhaf bir ses çıkardı. «Motor uzmanımız var zaten.» Sesi buz gibiydi.

Powell onu dirseğinden yakalayarak kenara çekti. «Gemiye girmek hâlâ yasak mı, efendim?»

Yaşlı yönetici durakladı sonra da burun kökünü oğuşturdu. «Sanmıyorum. Yani ikiniz için böyle bir şey yok.»

Lanning uzaklaşırken Donovan arkasından bakarak usulca küfretti. Sonra da arkadaşına döndü. «Ona nasıl bir insan olduğunu açıklamak isterdim, Greg.»

«Onu bırak da benimle gel, Mike.»

Geminin içi tamamlanmış pırıl pırıldı. Yeniliği ilk bakışta anlaşılıyordu. Sistemde hiçbir otoriter komutan geminin içini robotların başardığı kadar parlattıramazdı. Bölmeler gümüş gibi pırıl pırıl olmuş ve üzerinde parmak izleri de kalmamıştı.

Hiç köşe yoktu burada. Duvarlar, yerler ve tavanlar kavisler yaparak birbirleriyle birleşiyorlardı. Gizli lambaların soğuk ışığında insan şaşkın şaşkın altı görüntüsünü seyrediyordu.

Ana koridor dar bir tünele benziyor buraya birbirinden farksız kamaralar açılıyordu.

Powell, «Herhalde eşyalar bölmelerin içinde gizli,» dedi. «Ya da oturmayacak ve yatmayacağız.»

Buruna yakın olan son bölme diğerlerinden farklıydı. Buraya ışığı yansıtmayan kavisli bir cam geçirilmişti. Altında da bir tek büyük kadran vardı. İbre sıfırda duruyordu.

Donovan, «Şuna bak!» diyerek üzerinde ince, küçük işaretler olan cetveli gösterdi. Cetvelde 'Parsek yazılıydı, sağ uçta da '1.000.000' sayısı.

Buruna iki koltuk yerleştirilmişti. Ağır, geniş ve yastıksız iki koltuk. Powell çekine çekine bunlardan birine oturdu. Koltuk hemen vücudunun kıvrımlarına uygun şekil aldı. Üstelik çok da rahattı.

Genç adam, «E, ne diyorsun?» diye sordu.

«Bana sorarsan Beyin, beyin humması geçiriyor. Haydi, gemiden inelim artık.»

«Çevreye biraz daha bakmak istemediğinden emin misin?»

«Baktım ya. Geldim, gördüm ve sıkıldım.» Donovan'ın kızıl saçları tutam tutam kabarmıştı. «Greg haydi gidelim. Ben beş saniye önce işten istifa ettim. Onun için de burası artık bana yasak.»

Powell yaşamından memnun bir tavırla gülümseyerek bıyığını sıvazladı. «Haydi, Mike. Durmadan kanına karışan şu adrenalini kes artık. Ben de endişeliydim ama artık rahatladım.»

«Öyle mi? Neden? Sigortaya ödediğin parayı mı arıtırdın?»

«Mike, bu geminin uçması imkânsız.»

«Nereden biliyorsun?»

«Bütün gemiyi dolaşmadık mı?»

«Öyle sanırım.»

«İnan bana geminin her yanını dolaştık. Bu bölmeden başka hiç pilot kabini gördün mü? Burada bir tek lumbuz ve parsekleri gösteren bir cetvel var. E, kontrollar nerede?»

«Doğru ya!»

«Ya motorlar?»

«Ah, Tanrım!»

«İyi ya işte! Bu gerçeği Lanning'e açıklayalım, Mike.»

Hiçbir özelliği olmayan koridorlardan küfrederek geçtiler. Araya taraya sonunda hava bölmesine giden kısa geçidi bulmayı başardılar.

Donovan birdenbire kaskatı kesildi. «Sen bunu k&lemiş miydin, Greg?»

«Hayır, dokunmadım bile. Şu kolu çeksene.»

Donovan kolu olanca gücüyle çekti ama kımıldamadı bile.

Powell, «Ben hiç yan kapı görmedim,» diye konuştu. «Acil durumlarda kullanılacak bir kapı. Şimdi.. bir terslik olduysa bizi dışarı çıkarmak için gemiyi eritmek zorunda kalacaklar.»

Donovan endişeyle ekledi. «Evet. Tabii bir aptalın bizi içeri kitlediği anlaşılıncaya kadar da burada beklemek zorunda kalacağız.»

«Burundaki bölmeye gidelim. Ancak oradan çevredekilerin dikkatini çekebiliriz.»

Ama bunu da başaramadılar.

Bu son bölmeden artık masmavi gökyüzü gözükmüyordu. Her yer kapkaraydı ve toplu iğne başı kadar yıldızların sert ışıltıları onlara uzayda olduklarını açıklıyordu.

Boğuk bir gürültü duyuldu. İki arkadaş koltuklara yığıldılar.

Alfred Lanning odasının hemen önünde Dr. Calvin'le karşılaştı. Sinirli sinirli bir sigara yakarak kadına içeri girmesini işaret etti.

«Eh, Susan, oldukça ilerledik. Robertson endişelenmeye başlıyor. Beyin'le yaptığın çalışmalar ne durumda?»

Susan Calvin ellerini açtı. «Sabırsızlanmanın hiçbir yararı yok. Beyin, bu anlaşma yüzünden kaçırabileceğimiz paradan çok daha değerli.»

«Ama onu iki aydan beri sorguya çekiyorsun.»

Psikologun sesinin ifadesizliğine rağmen yine de gizli bir tehlike seziliyordu. «Bu işi kendin yapmak ister miydin?»

«Ah, yapma! Ne demek istediğimi biliyorsun.»

«Evet, belki de biliyorum...» Dr. Calvin ellerini sinirli sinirli oğuşturdu. «Bu iş kolay değil. Beyin'i

şımartıyor ve belli etmeden ağzını arıyorum. Ne var ki bir sonuca varamadım. Beyin'in tepkileri normal olmadığı gibi cevapları... nedense tuhaf. Ama yine de can alıcı noktaya parmağımı basamıyorum. Gördüğün gibi ne terslik olduğunu anlayıncaya kadar çok dikkatli davranmamız gerekiyor. Hangi basit soru ya da sözün onu... çıldırtacağını bilemiyorum. O zaman Beyin hiçbir işe yaramayacak. Bu tehlikeyi göze alabilir misin?»

«Şey... Beyin Birinci Yasaya karşı gelemez.»

«Ben de öyle sanıyordum ama...»

Lanning şok geçirdi. «Bundan emin bile değilsin, öyle mi?»

«Artık hiçbir şeyden emin değilim, Alfred.»

Birdenbire alarm zilleri korkunç bir biçimde çalmaya başladı. Lanning titreyerek iletişim sistemini açtı. Birinin soluk soluğa açıkladığı haber donup kalmasına neden oldu.

Adam sonra, «Susan...» diye fısıldadı. «Duydun değil mi?... Gemi gitmiş. O iki uzmanı yarım saat önce gemiye gönderdim. Şimdi Beyin'i tekrar görmen gerekiyor.»

Susan Calvin sakin görünmek için kendini zorlayarak, «Beyin,» dedi. «Gemiye ne oldu?»

Beyin mutlulukla, «Benim yarattığım gemiyi mi soruyorsunuz, Miss Susan?» diye mırıldandı.

«Evet. Onu soruyorum. Gemiye ne oldu?»

«Ah, hiçbir şey olmadı. Gemiyi deneyecek olan iki uzman içeri girdiğinde her şey hazırdı. Onun için gemiyi gönderdim.»

«Ah... şey... çok güzel.» Psikolog zorlukla soluk alıyordu. «Onlara bir şey olmaz ya?»

«Hiç olur mu? Gayet iyiler, Miss Susan. Ben her şeyi hallettim. O çok güüüzeel bir gemi!»

«Evet, Beyin, gemi gerçekten güzel. Ama o iki gence yetecek kadar yiyecek var mı? Rahat edebilecekler mi?»

«Bol yiyecek var.»

«Herhalde şok geçirdiler. Böyle bir şeyi beklemiyorlardı sanırım.»

Beyin bunu umursamadı bile. «Onlara bir şey olmaz. Bu ikisi için de ilginç bir yolculuk.»

«İlginç mi? Nasıl?»

Beyin sinsice, «Yalnızca ilginç,» dedi.

Lanning öfkeyle, «Susan,» diye fısıldadı. «Ona bu işte ölüm olup olmadığını sor. Tehlikeleri de.»

Susan Calvin'in suratı öfkeyle çarpıldı. «Konuşma!» Sonra titrek bir sesle Beyin'e, «Gemiyle iletişim kurabiliriz değil mi?» diye sordu.

«Ah telsizle ararsak sizi duyabilirler. Ben bunu sağladım.»

«Sağol. Şimdilik bu kadar.»

Lanning dışarı çıkar çıkmaz öfkeyle kadına çattı. «Ulu Galaksi adına, Susan! Bu olay duyulursa mahvoluruz. O iki genci getirtmemiz şart. Neden Beyin'e açık açık ölüm tehlikesi olup olmadığını sormadın?»

Susan bezgin bir tavırla, «Çünkü bunu doğrudan söylememem gerekiyor,» dedi. «Eğer Beyin bir ikilemle karşılaştıysa bu kesinlikle ölümle ilgili. Bundan söz edilirse makine tümüyle arızalanabilir. Şimdi, dinle. Beyin onlarla iletişim kurabileceğimizi söyledi. Herhalde onlar kontrolları pek kullanamıyorlar. Beyin'in, gemiye uzaktan komuta ettiğini sanıyorum. Haydi, gel!»

Powell ancak bir süre sonra titreyerek kendini toplayabildi.

Buz gibi kesilmiş dudaklarının arasından, «Mike,» diye fısıldadı. «Hızlandığımızı hissettin mi?»

Donovan boş boş bakıyordu. «Haa... Hayır... Hayır.» Sonra kızıl saçlı genç yumruklarını sıktı. Ani bir telaş ve güçle yerinden fırlayarak, kavisli, soğuk cama yaklaştı. Ama dışarıda yıldızlardan başka hiçbir şey yoktu.

Donovan döndü. «Greg, motorları biz içerideyken çalıştırıp bizi tuzağa düşürdüler sanırım. Bu işi o robotla birlikte ayarladılar. Gemiyi denemekten vazgeçeceğimizden korktular. Şimdi bu işi bize zorla yaptırıyorlar.»

Powell, «Sen neden söz ediyorsun?» dedi. «Gemiyi uçurmayı bilmedikten sonra bizi uzaya göndermeleri ne işlerine yarar? Bunu nasıl geri götürürüz? Hayır, bu gemi kendi kendine havalandı. Hem de hızlanmadan.» Ayağa kalkarak bölmede ağır ağır dolaşmaya başladı. Ayak sesleri maden duvarlara çarparak yankılanıyordu.

Genç adam anlamsız bir sesle, «Mike, bu şimdiye kadar karşılaştığımız durumların en karmaşığı,» diye konuştu.

Donovan acı acı, «Ah, hiç haberim yoktu,» dedi. «İyi ki söyledin! Tam eğlenmeye başladığım sırada gerçeği açıkladın.»

Powell bu sözlere aldırmadı. «Gemi hızlanmadı. Bundan da onun bilinen bütün prensiplerden daha farklı bir fizik kanununa göre uçtuğu anlaşılıyor.»

«Hiç olmazsa bizim bildiğimiz prensiplerden farklı bir şeye göre.»

«Bilinen her prensipten farklı bir kanuna göre. Elle kullanılacak koritrolların erişebileceği bir motor yok. Belki bunlar bölmelerin altında gizli. Belki de duvarların bu kadar kalın olmalarının nedeni bu.»

Donovan, «Neler mırıldanıp duruyorsun?» diye sordu.

«Neden beni dinlemiyorsun? Ben diyorum ki, bu gemi elle 1 kontrol edilecek biçimde yapılmamış. Bence gemi, uzaktan' kumanda ediliyor.»

«Beyin tarafından mı?»

«Neden olmasın?»

«Yani Beyin bizi geri döndürünceye kadar burada kalacağız ;   öyle mi?»

«Olabilir. Eğer öyleyse oturup bekleyelim. Beyin bir robot. Onun için de Birinci Yasaya uymak zorunda. O bir insana zarar veremez.»

Donovan ağır ağır koltuğa oturdu. «Öyle mi dersin?» Dikkatle saçlarını bastırdı. «Dinle, uzay-çarpılmasıyla ilgili o saçma sapan şeyler Konsolide'nin robotunu mahvetti. O uzun saçlı bilginler de buna yıldızlar arası' yolculukların insanları öldürmesinin neden olduğunu söylediler. Şimdi... hangi robota güveneceksin? Anladığım kadarıyla bizim robota da aynı bilgi verilmiş!»

Powell deli gibi bıyığını çekiştirip duruyordu. «Buraya bak, robotik konusunda hiçbir bilgin yokmuş gibi konuşma, Mike! Bir robotun Birinci Yasaya karşı gelmeye başlamasından önce pek çok ayrıntısının arıza yapması gerekir. O yüzden de makine mahvolmuş bir hurda yığınına dönüşür. Bütün bunların basit bir açıklaması olmalı.»

«Ah, tabii tabii. Şimdi uşağa söyle, beni sabah uyandırsın. Güzelik uykusuna yatmadan önce böyle basit şeylerle uğraşacak değilim.»

«Jüpiter adına, Mike! Neden yakınıyorsun? Beyin bizi koruyor. İçerisi ılık. Aydınlık. Havası var. Gemi saçını karıştıracak kadar bile hızlanmadı. Tabii saçlarının karışması mümkünse.»

«Öyle mi? Greg, sen galiba 'memnun olma,' dersleri aldın. Neredeyse Pollyanna'yı geçeceksin. Ne yiyeceğiz? Ne içeceğiz? Kaza olduğu takdirde hangi kapıdan çıkacağız? Hangi uzay elbiselerini giyeceğiz? Gemide bir tek banyo bile görmedim. Banyolarda bulunan o diğer şeyleri de. Evet, bizimle gerçekten çok iyi ilgileniyorlar.»

Donovan'm konuşması birdenbire kesildi. Buna Powell neden olmadı. Duyulan ses ondan çıkmıyordu. Kimsenin sesi değildi bu. Etrafta yankılanıyordu. Görkemli ve korkutucuydu.

«GREGORY POWELL! MİCHAEL DONOVAN! GREGORY POWELL! MİCHAEL DONOVAN! LÜTFEN ŞİMDİKİ YERİNİZİ BİLDİRİN! GEMİNİN KONTROLLARINI KULLANABİLİYORSANIZ LÜTFEN ÜSSE GERİ DÖNÜN! GREGORY POWELL! MİCHAEL DONOVAN...»

Mesaj mekanik bir biçimde tekrarlanıyor ses düzgün aralıklarla kesiliyordu.

Donovan, «Bu ses nereden geliyor?» dedi.

«Bilmiyorum.» Powell heyecanlı bir fısıltıyla konuşmuştu. «Işıklar nereden geliyor? Bütün her şey nereden geliyor?»

«E, ona nasıl cevap vereceğiz?» Tekrarlanan ve gürültüyle yankılanan mesaj kesildiği zaman konuşabiliyorlardı ancak.

Duvarlar, düzgün kavisli maden bölmeler bomboştu.

Powell, «Bağırarak cevap verelim,» dedi.

Öyle de yaptılar. Kâh sırayla, kâh birlikte bağırdılar. «Yerimizi bilmiyoruz! Gemi kontrolumuzda değil! Çaresiz durumdayız!»

Sesleri yükselerek çatallaştı. Mekanik sesin tekrarladığı mesajın arasında şimdi çığlıklar ve küfürler duyuluyordu. Ama o soğuk ses hâlâ aynı cümleleri tekrarlıyor, tekrarlıyordu.

Donovan, «Bizi duymuyorlar,» diye inledi. «Gemide gönderme mekanizması yok. Yalnızca alıcı var.» Gözlerini körce duvardaki bir noktaya dikti.

Sonra o ses ağır ağır yumuşayarak hafifledi. Bir fısıltıya dönüştüğü zaman iki arkadaş tekrar bağırdılar. Ses kesildiğinde de. Artık ikisinin de sesi iyice boğuklaşıp kısılmıştı.

Powell on beş dakika kadar sonra, «Gel, gemiyi tekrar dolaşalım,» dedi. «Bir yerde yiyecek bir şeyler olmalı.» Sesi umutlu değildi. Hatta yenilgiyi kabul etmiş gibi davranıyordu.

Koridorda, biri sağa gitti, biri sola. Birbirlerinin ayak seslerini duyuyor, zaman zaman da koridorda karşılaşıyorlardı. O zaman birbirlerine öfkeyle bakıyor ve sonra yürümelerini sürdürüyorlardı.

Powell'in araştırmaları birdenbire sona erdi. Uzman aynı anda Donovan'm sevinçle bağırdığını duydu.

Kızıl saçlı genç adam ulur gibi, ,«Hey, Greg!» diye bağırıyordu. «Bu gemide sıhhi tesisat varmış. Bunu nasıl farketmedik?»

Donovan her yeri aradıktan beş dakika sonra Powell'i buldu. «Tabii duş yok ama...» Birdenbire boğulurcasına sustu. «Yemek...»diye inledi.

Bölme aşağıya doğru inmiş ve kavisli yere takılı iki raf ortaya çıkmıştı. Üst rafta çeşitli biçim ve boyda etiketsiz konserve tenekeleri vardı. Alt kattaki emaye kutuların hepsiyse aynı boydaydı. Donovan bacaklarını soğuk bir havanın sardığını hissetti. Alt rafta soğutma sistemi vardı.

«Nasıl?... Nasıl...»

Powell sertçe, «Burası daha önce böyle değildi,» dedi. «Ben kapıdan girerken bölme aşağıya doğru kaydı.»

Yemeğe başlamıştı bile. Konserve kutusu, yemeği kendi kendine ısıtan türdendi. Yanına bir kaşık da

takılmıştı. Şimdi kuru fasulyenin sıcak kokusu çevreye yayılıyordu.

Donovan durakladı. «Yemek listesinde başka neler var?»

«Ne bileyim ben? Ne o, çok mu kibarlaştın?»

«Hayır ama bütün uzay gemilerinde fasulye yedim. Başka bir şeyi tercih ederdim..» Ellerini uzatıp durakladı. Sonra da elips biçimi bir kutuyu aldı. Yassı olduğu için içinde som balığı gibi nefis bir şey olabileceğini düşünüyordu. Kapağa uygun biçimde bastırınca açıldı.

Donovan, «Fasulye!» diye böğürdü. Ve hemen başka bir kutuya uzandı. Ama Powell onu pantalonundan tutarak geri çekti.

«Onu yemeye bak, oğlum. Burada belli miktarda yiyecek var. Gemide çok uzun süre kalabiliriz.»

Donovan somurtarak geri çekildi. «Yalnızca bu mu var? Fasulye mi?»

«Olabilir.»

«Alt raftakiler nedir?»

«Süt.»

Donovan öfkeyle bağırdı. «Sadece süt mü?»

«Öyle gözüküyor.»

İki arkadaş sessizce fasulye yiyip süt içtiler. Dışarı çıkarlarken bölme yukarıya doğru yükselerek o dolabımsı yeri kapattı. Şimdi madeni duvar dümdüzmüş gibi gözüküyordu.

Powell içini çekti. «Her şey otomatik. Her şey gerektiği gibi. Kendimi bugüne kadar böylesine çaresiz hissetmemiştim. Senin musluk nerede?»

«Tam şurada. İlk baktığımız zaman ortada yoktu.»

İki uzman on beş dakika sonra carnlı buruna döndüler. Koltuklara oturarak sıkıntılı sıkıntılı birbirlerine baktılar.

Sonra Powell bölmedeki cetvele üzüntüyle bir göz attı. Burada hâlâ, 'Parsek' ve '1 000 000' yazılıydı Kadranın ibresi yine sıfırda duruyordu.

ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin iç tarafındaki bürolardan birinde Alfred Lanning yorgun yorgun, «Cevap vermiyorlar...» diyordu. «Her tür dalga boyunu denedik. Genel, özel, kotlu, normal. Hatta şimdi kullandıkları esir-altından bile yararlanmaya çalıştık. Beyin hâlâ bir şey söylemiyor mu?» Bu son soruyu Dr. Calvin'e sormuştu.

Kadın kelimelere basa basa, «Geniş bilgi vermeye yanaşmıyor,» dedi. «Israr ettiğim takdirde de...

şey... somurtuyor sanki... Oysa böyle bir şeyi başaramaması da gerekir... Somurtkan bir robot nerede görülmüş?»

Bogert, «Neler öğrendiğini bize anlatır mısın, Susan?» dedi.

«Pekâlâ! Beyin geminin tam anlamıyla kontrolunda olduğunu itiraf ediyor. Powell'le Donovan'ın güvenleri konusunda çok iyimser ama ayrıntıları açıklamıyor. Onu zorlamaktan çekiniyorum. Ancak onu sarsan şeyin yıldızlar arası sıçrama olduğunu sanıyorum. Ben konuyu açtığım zaman güldü. Kesinlikle! Başka bir hata var. Ama açık açık ancak o zaman anormalleşti.» Diğerlerine baktı. «Ben isteri krizini kastediyorum. Bu durumda konuyu hemen kapattım. Ona zarar vermediğimi umarım. Ancak böylece bir ipucu elde etmiş öldüm. Bana on iki saat verin! Ben Beyin'i normal durumuna döndürebilirsem o da gemiyi geri getirir.» Bogert çok sarsılmıştı. «Yıldızlar arası sıçrama!» Calvin'le Lanning ayrıı anda bağırdılar. «Ne oldu?» «Beyin1 in motorla ilgili olarak verdiği rakamlar. Ah... Aklıma bir şey geldi.» Telaşla odadan fırladı.

Lanning onun arkasından bakıyordu. Sonra Calvin'e sert sert, «Sen kendi işini hallet, Susan,» dedi.

Bogert iki saat sonra heyecanlı heyecanlı konuşuyordu. «Beni dinle, Lanning, sorun şu. Gemi ışık hızı sınırlı olduğu için yıldızlar arasında bir anda sıçrama yapmıyor. Çarpılmış uzayda yaşam olanaksız. Madde ve enerjinin var olması. Bunun nasıl bir şey olduğunu bilmiyorum. Ama gerçek bu. Konsolide'nin robotunu da bu öldürdü.»

Donovan'ın yüzünden ne kadar yorgun olduğu anlaşılıyordu. «Sadece beş gün mü?»

«Evet, sadece beş gün. Bundan eminim.» , Donovan mutsuzca çevresine bakındı. Camdan gözüken yıldızlar çok tanıdık ama son derecede de umursamazdılar. Dokunuldukları zaman duvarlar buz gibiydiler. Bir süre önce daha parlakmış gibi duran ışıklar şimdi duygusuzca parlıyorlardı. Kadrandaki ibre inatla sıfirda duruyordu. Donovan'ın ağzında fasulye tadı vardı ve bundan kurtulamıyordu.

Sıkıntıyla, «Yıkanmaya ihtiyacım var,» dedi.

Powell bir an başını kaldırdı. «Benim de öyle. Utanmana gerek yok. Tabii sütte banyo yapmak ister ya da su içmekten vazgeçersen...»

«Zaten eninde sonunda su içemeyeceğiz. Greg, bu yıldızlar arası yolculuk da neyin nesi?»

«Biliyorsan sen bana söyle! Belki yolumuza devam edip duracağız... Belki sonunda o noktaya erişeceğiz. Daha doğrusu iskeletlerimizin tozları erişecek... Beyin'in arızalanma nedeni bizim ölmemiz ihtimali değil mi?»

Donovan arkasını arkadaşına döndü. «Greg, düşünüyordum da... Durum çok kötü. Ortalıkta dolaşıp kendi kendine konuşmaktan başka yapılacak bir şey yok. Uzayda kalan insanlarla ilgili hikâyeleri biliyorsun. Hepsi açlıktan ölmeden önce çıldırıyorlarmış. Bilmiyorum, Greg. Şu ışıklar iyice parlaklaşalıdan beri kendimi bir garip hissediyorum.»

Uzun bir sessizlik oldu. Sonra Powell'in tizleşmiş, hafif bir sesi duyuldu. «Ben de öyle! Sen neler

hissediyorsun?»

Kızıl saçlı uzman döndü. «İçimde bir tuhaflık var. Kaslarım, sinirlerim gergin ama içimde bir şey gümbürdüyor sanki. Zorlukla soluyorum. Kımıldamadan duramıyorum.»

«Hım... Titreşim hissediyor musun?»

«Ne demek istiyorsun?»

«Biraz otur ve dinle. İnsan bunu işitmiyor ama hissediyor. Sanki bir yerde bir şey gümbürdüyor ve bütün gemiyi titretiyor. Sen de bunu hissediyorsun. Dinle...»

«Evet... Evet. Sence bu nedir, Greg? Bu bizimle mi ilgili?»

«Olabilir.» Powell bıyığını ağır ağır düzeltti. «Ama geminin motorları da olabilir. Belki de hazırlanıyor.»

«Neye?»

«Yıldızlar arasında sıçrama yapmaya. Belki o an yaklaşıyor. Bunun nasıl bir şey olduğunu da Tanrı bilir.»

Donovan bir an düşündü sonra da öfkeyle, «Madem öyle bırakalım gemi bildiğini yapsın!» dedi. «Ama keşke onunla savaşabilseydik. Oturup beklemek gurur kırıcı bir şey.»

Powell bir saat kadar sonra koltuğun dirsek dayanılacak kısımlarına koyduğu ellerine bakarak, sakin ama donmuş gibi bir tavırla, «Duvarı yokla, Mike,» dedi.

Donovan arkadaşının dediğini yaptı. «İnsan sarsıldığını hissedebiliyor, Greg.»

Sanki yıldızlar bile bulanıklaşmalardı. Sanki duvarların arkasında bir yerde dev bir makine çalışıyor ve o dev sıçrama için enerji topluyordu.

Sonra her şey aniden oldu. Acı vererek. Powell kaskatı kesildi. Neredeyse koltuğundan fırlıyordu. Donovan'a baktı ve sonra da gözleri karardı. En son Donovan'in hafifçe bağırdığını duydu. Powell'in içinde bir şey kıvrılıp büküldü ve gitgide genişleyip kalınlaşan bir buz tabakasıyla savaşmaya çalıştı.

Bir şey kopup can acısı ve göz kırpıp titreşen ışıkların arasında döndü. Düştü...

...ve döndü,

...yuvarlandı,

...sessizleşti.

Ölümdü bu.

Bu duygu ve hareket olmayan bir dünyaydı. Hiçbir şeyi algılamayan, cılız bir bilinç hâli. Karanlık, sessizlik ve şekilsiz mücadeleden oluşan bir bilinç...

Daha çok sonsuzluğu algılıyordu.

Benliği incecik, kısacık beyaz bir ipliğe dönüşmüştü... üşüyor ve korkuyordu.

Sonra o sözler duyuldu. Çok yumuşak bir sesti bu ve çevrede gürültüyle yankılanıyordu. Gökgürültüsünü andırıyor ve Powell'in etrafını sarıyordu.

«Son zamanlarda tabutunuz size uymuyor mu? O halde neden Suratsız Kadavranın genişleyebilen tabutlarını denemiyorsunuz? Bu tabutlar vücudun kıvrımlarına uyacak biçimde, bilimsel prensiplere uyularak yapılmışlardır. Ayrıca B1 vitaminiyle de zenginleştirilmişlerdir. Rahat etmek istiyorsanız Kadavra'nın tabutlarını kullanın. Unutmayın... siz... çok... çok uzun bir süre... ölü kalacaksınız!»

Bu tam olarak bir ses sayılmazdı. Neyse ki gürültülü fakat kaypak bir fısıltıyla sona erdi.

Powell'de simgeleşen o beyaz iplikçik çevresinde var olan hayali zaman dalgalarına karşı savaşmaya çalıştı... Sonra yüz milyon soprano ses, yüz milyon hayali bir çığlık atınca çöktü kaldı.

«Sen öldüğün zaman çok sevineceğim, seni gidi ahlaksız!» «Sen öldüğün zaman çok sevineceğim, seni gidi ahlaksız!» «Sen öldüğün...'»

Şiddetli ses helezonlar çizerek yükseldi ve sonra duyulamayan süpersonik bir gürültüye dönüştü. Sonra ötede...

Beyaz iplikçik acıyla zonkluyor, titriyordu. Sessizce çabalıyordu...

Sesler sıradandı. Ama bir sürü gırtlaktan çıkıyor, sanki bir kalabalık konuşuyordu. Dalgalanan bir güruh Powell'in içinden, önünden ve üzerinden hızla geçti. Geride birkaç kelimecik kaldı.

«Seni neden yakaladılar, oğlum? Berbat haldesin...»

«...korkunç bir ateş sanırım. Ama bu olay...»

«...Cennete eriştim, Aziz Peter...»

«Yok yahu! O beni dinler. Onunla az iş yapmadım...»

«Hey, Sam, buraya gel...»

«Avukatın var mı, ahbap? İblisin dediğine göre...»

«Gidiyor musun, dostum cin? Benim randevum şe...»

Bu arada o i!k ses bütün gürültüyü boğarak yankılanıyordu.

«ÇABUK OLUN! ÇABUK! ÇABUK! Kemiklerinizi kımıldatın, bizi bekletmeyin... Sırada daha ç kimse var. Belgelerinizi hazırlayın. Üzerlerinde Peter'in damgası olması gerektiğini de unutmayın. Sonra uygun giriş kapısında olup olmadığınızı kontrol edin. Herkese yetişecek kadar ateş var. Hey, sen... SEN, ORADAKİ! HEMEN SIRAYA GİR YOKSA...»

Powell olan o beyaz iplikçik bu bağırış karşısında hemen geriledi. Sanki onu işaret eden parmak vücuduna saplanmıştı. Sesler yükselerek bir gökkuşağına dönüştü ve parçaları Powell'in zonklayan kafasına yağdı.

Powell yine koltuğundaydı ve titriyordu.

Donovan'ın gözleri açıldı ve sonra iyice irileşti. Camlaşmış gibiydi bu mavi gözler.

Kızıl saçlı adam hıçkırır gibi, «Greg...» diye fısıldadı. «Sen öldün mü?»

«Ben... kendimi ölmüş gibi hissettim.» Powell kendi gıcırtılı sesini tanımadı.

Donovan ayağa kalkmaya çalışıyor ama bunu başaramıyordu. «Şimdi sağ mıyız? Yoksa dahası da mı var?»

«Ben...kendimi sağmış gibi hissediyorum.» Powell'in sesi hâlâ boğuktu. Genç adam merakla ekledi. «Sen... öldüğün sırada bir şeyler duydun mu?»

Donovan durakladı, sonra da, «Evet,» der gibi başını ağır ağır salladı. «Ya sen?» ,

«Evet... Tabutlarla ilgili reklam duydun mu?... Sonra şarkı söyleyen kadınları... ve cehenneme girmek için sıraya giren insanları? Onları duydun mu?»

Donovan, «Hayır,» dedi. «Ben bir tek ses duydum...»

«Çok yüksek miydi bu?»

«Hayır. Yumuşak ama öfkeliydi. Sanki parmak uçlarını törpülüyor ve vaaz ediyordu. Cehennem ateşiyle ilgiliydi bu. Çekilecek azapları anlatıyordu... Bir keresinde buna benzer bir vaaz dinlemiştim... Hemen hemen.» Donovan terlemeye başlamıştı.

İki arkadaş burundaki camdan içeriye sönük güneş ışıklarının girdiğini farkettiler. Ama mavimsi beyazdı. Işığın uzaklardaki, bezelye kadar gözüken kaynağı da Dünya'nın o eski güneşi değildi.

Powell titreyen parmağıyla o tek kadranı işaret etti. İbre şimdi gururla 300.000'in üzerinde duruyordu. Üç yüz bin parseki gösteriyordu yani.

Powell, «Mike,» dedi. «Bu yanlış değilse... artık Galaksiden çıktık demektir.»

Donovan, «Tanrım...» diye fısıldadı. «Greg! Güneş Sisteminden çıkan ilk insanlar biz olacağız.»

«Evet! Tamam. Güneşten kaçmayı başardık. Galaksiden de. Bu bütün insanlık için özgürlük anlamına

geliyor. Var olan her yıldıza yayılma özgürlüğü. Milyonlarca, milyarlarca, trilyonlarca yıldıza.» Sonra üzüntüyle durakladı. «Ama geri nasıl döneceğiz, Mike?»

Donovan bitkince güldü. «Ah, bu kolay. Bizi buraya gemi getirdi, yine o geri götürecek. Ben gidip biraz daha fasulye yiyeceğim.»

«Ama, Mike. Bir dakika, bir dakika! Gemi bizi buraya getirdiği gibi geri götürürse...»

Donovan durakladı ve sonra koltuğuna çöktü.

Powell sözlerini tamamladı, «...o zaman... tekrar ölmemiz gerekecek, Mike.»

Donovan, «Eh,» diye içini çekti. «Ne yapalım, gerekiyorsa ölürüz. Hiç olmazsa sürekli değil. Hemen hemen.»

Susan Calvin şimdi ağır ağır konuşuyordu. Kadın altı saat boyunca Beyin'i yavaşça sıkıştırmış ama bir başarı elde edememişti. Aynı sözleri tekrarlamaktan ve dolambaçlı biçimde konuşmaktan yorulmuştu. Her şeyden de bıkmıştı.

«Şimdi, Beyin, bir şey daha var. Bana basit bir cevap vermek için özel bir çaba göstermelisin. Şu yıldızlar arası sıçrama konusunu iyice kavradın mı? Yani onlar çok uzaklara mı gidecekler?»

«İstedikleri kadar uzağa gidecekler, Miss Susan. Ah, uzaydaki çarpıklıktan geçmek kolay değil.» >

«Onlar, diğer tarafa geçtikleri zaman ne görecekler?»

«Yıldızları filan. Ne göreceklerini sanıyorsunuz?»

Calvin dayanamadı. «Yaşıyor olacaklar değil mi?»

«Tabii!»

«Ve yıldızlar arası sıçrama onlara bir zarar vermeyecek?» Beyin sesini çıkarmayınca Dr. Calvin dondu kaldı. Tamam! Kadın önemli noktaya parmağını basmıştı. Susan Calvin çok hafif bir sesle, «Beyin,» diye yalvardı. «Beni duyuyor musun, Beyin?»

Beyin hafif ve titrek bir sesle cevap verdi. «Soruyu cevaplamam şart mı? Yani yıldızlar arası sıçramayla ilgili olanı?

«İstemiyorsan cevap verme, ama bu ilginç olurdu... yani cevaplamak isteseydin.» Dr. Calvin neşeli bir tavır takınmaya çalıştı.

«Ahhh... Siz her şeyi berbat edeceksiniz!»

Psikolog birdenbire yerinden fırladı. Yüzündeki ifade her şeyi kavradığını açıklıyordu. Kadın, «Ah, Tanrım...» diye inledi. «Ah, Tanrım...»

Saatler ve hatta günler boyunca süren o gerginlikten kurtulmuştu. Kadın daha sonra Lanning'e, «Bana inan,» dedi. «Her şey yolunda. Şimdi beni yalnız bırak. Gemi sağ salim içindeki insanlarla doğru dürüst geri dönecek. Şimdi dinlenmek istiyorum. Dinleneceğim! Haydi, git artık.»

Gemi Dünya'ya ayrıldığı zamanki gibi sessiz ve sağlam döndü. Eski yerine indi ve ana kapı açıldı. İki adam dikkatle dışarı çıkarak sakallı çenelerini kaşıdılar.

Sonra kızıl saçlı olanı ciddi bir tavırla ağır ağır eğildi ve beton yeri sesli sesli öptü.

İki arkadaş ellerini sallayarak toplanmaya başlayan meraklılardan dağılmalarını istediler. Yaklaşan ambulanstan ellerinde bir sedyeyle fırlayan hevesli iki görevliye de buna gerek olmadığını söylediler.

Powell, «En yakındaki duş nerede?» diye sordu.

İki arkadaşı alıp götürdüler.

İlgililerin hepsi büyük bir masanın çevresinde toplandılar. ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin beyinleri bir toplantı yapıyorlardı.

Powell'le Donovan ilginç hikayelerini heyecanla anlattılar. Sözleri sona erdiğinde derin bir sessizlik oldu.

Sonra Susan Calvin bu sessizliği bozdu. Aradan geçen birkaç gün içerisinde o eski soğuk ve biraz da alaylı sakinliğine kavuşmuştu. Ama yine de utandığı seziliyordu.

«Açıkçası suç bende. Her şeyden ben sorumluyum. Beyin'e bu problemi ilk açıkladığımız zaman ona ikilem yaratabilecek her bilgiyi hemen reddetmesinin önemli olduğunu uzun uzun anlattım. İçinizden bazılarının bunu anımsadıklarını umarım. Bu konuşmalarım sırasında, 'İnsanların ölmesi seni heyecanlandırmasın...' türünden bir şeyler söyledim. 'Bu bizim için önemli değil. Sen yalnızca sayfayı geri ver ve olayı unut.'»

Lanning, «Hım...» dedi. «Sonra ne oldu?»

«Bu çok açık. Beyin'e yıldızlar arası sıçramanın minimum sürecini gösteren denklemler verildi. Bu insanların öleceği anlamına geliyordu. Konsolide'nin robotu da bu yüzden bozulmuştu. Ancak ben Beyin'le konuşurken ölümün önemini azaltmıştım. Tam anlamıyla değil tabii. Çünkü Birinci Yasa hiçbir zaman çiğnenemez. Ama yaptıklarım yeterli oldu ve Beyin bu sayede denkleme ikinci kez bakabildi. Böylelikle yeteri kadar zamanını verebildi ve böylece o sürecin sonunda insanların tekrar canlanacaklarını da anladı. Geminin madde ve enerjisi de tekrar var olacaktı. Yani bu 'ölüm' tümüyle geçici bir fenomendi. Anlıyor musunuz?» Dr. Calvin çevresine bakındı. Hepsi de dikkatle onu dinliyorlardı. Psikolog konuşmasını sürdürdü. «Beyin bu yüzden durumu kabul etti ama yine de sarsıldı. Geçici olan ve önemli sayılmayan bir ölüm bile dengesinin hafifçe bozulmasına yetti.» Yine durdu ve çok alçak bir sesle ekledi. «Beyin aniden şakacı bir varlık halini aldı. Bu onun için bir tür kaçıştı. Gerçeklerden biraz olsun kaçmak için bir yoldu. Bu yüzden Beyin sakalar yapmaya başladı... Eşek şakaları yapmaya!»

Powell'le Donovan ayağa fırladılar.

Powell, «Ne?» diye bağırdı.

Donovan ise fikrini çok daha renkli bir biçimde açıkladı.

Dr. Calvin, «Evet,» dedi. «Beyin, sizi korudu, gerekenleri yaptı. Ama sizin kontrolları kullanmanız imkânsızdı. Çünkü onlar size göre yapılmamışlardı. Bizim şakacı Beyin için hazırlanmışlardı o kontrollar. Size telsizle erişebiliyorduk ama bize cevap vermeniz olanaksızdı. Yiyecek ve içeceğiniz boldu ama fasulye ve sütten başka bir şey yoktu. Sonra bir bakıma öldünüz... Ve yeniden doğdunuz... Ama ölüm süreciniz... şey... ilginç bir hale sokuldu.

Beyin'in bunu nasıl başardığını öğrenmek isterdim. Bu Beyin'in en müthiş eşek şakasıydı. Ama niyeti kötü değildi.»

Donovan, «Niyeti kötü değil miydi?» diye inledi. «Ah, keşke o sevimli yavrucağın boynu olsaydı da kırsaydım!»

Lanning onu susturmak için elini kaldırdı. «Pekâlâ. Berbat bir olaydı bu ama artık sona erdi. Şimdi ne yapacağız?»

Bogert usulca, «Uzay çarpıklığından yararlanan motorun geliştirilmesi bize düşüyor,» dedi. «O sıçrama sürecini kısaltmanın bir yolu olmalı. Eğer varsa... süper robotu olan tek şirket biziz. Onun için de bu yolu bizim herkesten önce bulmamız şart. Sonra... ABD Robot yıldızlar arası yolculukların yapılmasını sağlar, insanlık da Galakside bir imparatorluk kurabilir.»

Lanning, «Konsolide ne olacak?» diye sordu.

Donovan hemen söze karıştı. «Hey! Ben bir öneride bulunmak istiyorum! Konsolide Şirketi, ABD Robotun başına büyük bir dert sardı ama durum bekledikleri kadar kötüleşmedi. Hatta herşey iyi sonuçlandı. Ama Konsolide, hiç de 'iyi niyetli' diye tanımlanacak gibi davranmadı. Tabii bunun cezasını da en çok Greg'le ben çektik. Eh, madem bizden bir cevap istediler öyleyse alacaklar. Gemiyi onlara yollayın ve garanti de verin. O zaman ABD Robot onlardan hem iki yüz bin doları hem de yapım masraflarını alır. Tabii Konsolide uzmanları gemiyi deneyecekler. Belki o zaman Beyin'in, normale dönmeden önce onlarla biraz eğlenmesini sağlarız.»

Lanning ciddi ciddi, «Bu bana çok uygun gözüktü,» dedi.

Bogert de, «Ayrıca bu anlaşmaya da çok uyuyor,» diye ekledi.

KANIT

Dr. Calvin, düşünceli bir tavırla, «Ama sorun bu da değildi,» dedi. «Ah, evet. Sonunda o gemi ve benzerleri hükümetin malı oldu. Hiper-uzayda sıçrama yöntemi iyice geliştirildi. Şimdi bize daha yakın olan yıldızların gezegenlerinde insanlar yaşıyor. Ama sorun bu değildi.»

Yemeğimi bitirmiş, sigaramın dumanlarının arasından yaşlı kadına bakıyordum.

«Asıl önemlisi son elli yıl içerisinde Dünya'da yaşayan insanlara olanlar. Ben doğduğum sırada son Dünya Savaşından yeni çıkmıştık. İnsanlık tarihinin en kötü devrelerinden biriydi bu. Ama sonra ekonomimiz dengesini buldu. Altın Çağ başladı. Yani bu yüzyılla bundan öncekini karşılaştırdığımızda böyle söyleyebiliriz. Bunu robotlar sağladı.»

«Bugün birtakım işleri yöneten makineleri kastediyorsunuz sanırım. Sözünü eniğiniz beyin o makinelerin ilkiydi değil mi?»

«Evet, öyle. Ama ben makineleri düşünmüyordum. Düşündüğüm bir insandı. O geçen yıl öldü.» Susan Calvin'in sesinde o an derin bir keder belirdi. «Daha doğrusu ölmeyi sağladı. Çünkü artık ona ihtiyacımız olmadığını biliyordu. Stephen Byerley'den söz ediyorum.»

«Evet, onu kastettiğinizi anlamıştım.»

«2732 de ilk kez siyasete atıldı. Siz o sırada çocuktunuz. Onun için olayın ne kadar garip olduğunu anımsamanız olanaksız. Tarih boyunca Byerley'in Belediye Başkanı seçilmek için giriştiği kampanya kadar tuhafı hiç görülmemişti...»

Francis Quinn yeni tarz bir politikacıydı. Aslında bu anlamsız bir söz, tüm benzeri sözler gibi. Karşılaştığımız 'yeni ekol'lerin çoğu eski Yunan toplumsal yaşamının kopyalarıydı. Hatta belki Sümer'lilerin ve tarih öncesi çağlarda İsviçre'de göllerde yaşayan insanların yaşamlarının.

Ama sıkıcı ve karmaşık olacağa benzeyen bu girişten vazgeçmek için hemen Quinn'in adaylığını koymadığını söylemeliyiz. Oy toplamaya kalkışmadığını da. O ne konuşmalar yaptı, ne de oy sandıkarını pusulalarla doldurdu. Napoleon, Musterlitz de bir tek silahın tetiğini, bile çekmemişti. Bu olay da ona benziyordu işte.

Ancak politikanın insanın garip dostlar edinmesine neden olduğunu unutmamalıyız.

Alfred Lanning masanın diğer tarafında oturuyordu. Gür beyaz kaşlarının gölgelediği, her zaman sabırsızlık dolu gözlerini karşısındaki adama dikmişti. Bakışlarının sertliğinden hiç hoşlanmadığı anlaşılıyordu.

Quinn bunu farketseydi, yine de sinirlenmezdi. Sesi dostçaydı. Belki bu «profesyonelce bir dostluk,» diye de tanımlanabilir.

«Stephen Byerley'i tanıdığınızı sanıyorum, Dr. Lanning.»

«Ondan söz edildiğini birçok insan gibi ben de duydum.»

«Evet. Hatta ben de. Belki bundan sonraki seçimde ona oy vereceksiniz.»

«Bu konuda bir şey söyleyemem.» Yaşlı adamın sesinde çok belirgin bir öfke vardı. «Ben siyasi akımları izlemem. Onun için Byerley'in seçimlere gireceğinden haberim yok.»

«Bundan sonraki Belediye Başkanımız olabilir. Tabii Byerley •şimdi avukat, ama dev meşeler de...»

Lanning, Quinn'in sözünü kesti... «Evet, evet. Bu deyişi daha önce de duydum. Acaba artık konuya giremez misiniz?»

«Konuya girdik bile, Dr. Lanning.» Quinn'in sesi oldukça nazikti. «Çıkarlarım nedeniyle Bay Byerley'in en çok savcı olarak kalmasına izin verebilirim. Kendi çıkarlarınız açısından da bana yardım etmeniz gerekir.»

«Kendi çıkarlarım açısından mı?» Dr. Lanning'in kaşları iyice çatıldı.

«Öyleyse ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin çıkarları diyelim. Size geldim çünkü siz araştırmaları yöneten profesördünüz. Şimdi emeklisiniz ama yine de şirketle ilişkinizi kesmediniz. Herkes fikrinizi alıp konuşmalarınızı saygıyla dinliyor. Ama artık şirketle aranızda eskisi kadar sıkı bir bağ yok. O yüzden özgür davranabilirsiniz. Hatta alışıla gelmiş davranışlarınızın dışına bile çıkabilirsiniz.»

Dr. Lanning bir süre sesini çıkarmadı. Düşünüyordu, sonra hafif bir sesle, «Ne demek istediğinizi hiç anlamadım, Bay Quinn,» diye konuştu.

«Buna şaşırmadım, Dr. Lanning. Aslında konu çok basit...» Quinn sade ama zevkli bir çakmakla sigarasını yaktı. «Sizce bir sakıncası yok ya?» İri kemikli yüzünde hafif, alaylı bir ifade vardı. «Bay Byerley'den söz ediyorduk. Garip, renkli bir kişiliği var onun. Üç yıl önce kendisini kimse tanımıyordu. Ama şimdi çok ünlü. Güçlü ve yetenekli biri. Üstelik tanıdığım savcıların en başarılı ve en zekisi. Ama ne yazık ki benim dostum değil...»,

Lanning laf olsun diye, «Anlıyorum...» dedi. Gözlerini tırnaklarına dikmişti.

Quinn kelimelere basa basa konuşmasını sürdürdü. «Geçen yıl Bay Byerley hakkında soruşturma yaptırdım. Geniş bir araştırmaydı... Reformlar peşinde olan politikacıların geçmişlerinin iyice incelenmesinin her zaman yararı vardır.» Susup sigarasının ateşine baktı ve neşesizce gülümsedi. «Ama Bay Byerley'in geçmişi hiç de dikkati çekecek gibi değil. Küçük bir kentte sakin bir yaşam üniversite eğitimi, genç yaşta ölen bir eş, etkisinden yeni kurtulabildiği bir trafik kazası. Bunlardan başka hukuk fakültesi, başkente geliş ve avukatlık.» Francis Quinn yavaşça başını salladıktan sonra da ekledi. «Ama şimdiki yaşamı? Ama, işte bu ilginç. Savcımız hiç yemek yemiyor!»

Lanning başını hızla kaldırdı. Yaşlı gözleri inanılmayacak kadar keskin bakışlıydı yine. «Efendim?»

«Savcımız hiç yemek yemiyor!» Quinn bu cümleyi heceleri vurgulaya vurgulaya tekrarlamıştı. «Bu sözümü biraz değiştireceğim. Onun yemek yediğini ve su içtiğini hiç gören yok. Hiçbir zaman! Bu sözlerimin önemini anlıyor musunuz? Arada sırada değil! Hiçbir zaman yemiyor ve içmiyor!»

«Bu inanılacak gibi değil. Bu araştırmayı yapan adamlarınıza güvenebilir misiniz?»

«Onlara güveniyorum ama bu durum bana hiç de inanılmayacak gibi gözükmüyor. Savcımızın su içtiğini gören yok. İçki içtiğini ve uyuduğunu da. Başka faktörler de var ama neyi kastettiğimi anlamanız için bunlar yeterli sanırım.»

Lanning koltuğunda arkasına yaslandı. O derin sessizlikte Quinn sanki ona meydan okudu ve cevabını da aldı. Sonra yaşlı robotik uzmanı başını salladı. «Hayır. Siz bir tek şeyi ima ediyor olabilirdiniz. Birde bu sözleri bana söyleme nedenini de hesaba katarsak... Ne var ki kastettiğiniz şey imkânsız.»

«Fakat o adamın insanlıkla bir ilgisi yok, Dr. Lanning.»

«Eğer Byerley'in kılık değiştirmiş bir şeytan olduğunu söyleseydiniz belki size biraz inanırdım.»

«Dr. Lanning, size söylüyorum: o adam bir robot!»

«Ben de size bunun şimdiye dek duyduğum iddiaların en saçması olduğunu söylüyorum, Bay Quinn.»

Yine o gizli gerginlikle dolu sessizlik oldu.

Quinn abartmalı bir dikkatle sigarasını söndürdü. «Ama ne olursa olsun şirketin bütün .kaynaklarından yararlanarak bu imkânsız iddiayı inceleyeceksiniz, Dr. Lanning.»

«Böyle bir görevi üzerime alabileceğimi sanmıyorum, Bay Quinn. Şirketin yerel politikaya karışmasını ciddi bir biçimde öneriyor olamazsınız.»

«Başka seçeneğiniz yok. Ya kanıt olmadan bu gerçekleri, kamuya açıklarsam? Gerçekler ortada.»

«Eh! İstediğinizi yapabilirsiniz.».

«Ama bence yeterli değil. Kanıtlar olmasını tercih ederdim. Bu durum sizin de hoşunuza gitmez. Çünkü konunun gazetelere geçmesi şirketin aleyhine olur. Herhalde robotların insanların yaşadıkları dünyalarda kullanılmalarının kesinlikle yasaklanmış olduğunu biliyorsunuz?»

Yaşlı adam sertçe, «Tabii,» dedi.

«Güneş sisteminde yalnızca ABD Robotun pozitronik maden adamlar yaptığını biliyorsunuz. Byerley makineyse, o da bir pozitronik robot demektir. Herhalde pozitronik robotların sadece kiralandıklarından, hiçbir zaman satılmadıklarından da haberiniz var. Şirketin her robotun sahibi ve manajeri olduğundan da. Yani şirketin robotların hepsinin davranışlarından sorumlu olduğunu biliyorsunuz.»

«Şirketin insana benzeyen bir robot yapmadığını kanıtlamak kolay, Bay Quinn.»

«Böyle bir robot yapılabilir mi? Yalnızca olanaklardan söz etmek istiyorum.»

«Evet. Yapılabilir.»

«Herhalde gizlice. Yapılan bu tür bir robot şirketin defterlerinde de gösterilemez.»

«Pozitronik beyin konusunda böyle bir şey yapılamaz, efendim. Hükümet bu işi sıkı kontrol ediyor.»

«Evet ama robotlar eskir, bozulur, arızalanır ve sökülür.»

«Ve pozitronik beyin de ya yeniden kullanılır ya da ortadan kaldırılır.»

«Sahi mi?» Francis Quinn'in sesinde hafif bir alay vardı. «Ama birinin... kazara... ortadan kaldırılmadığını düşünelim... Bir beyin bekleyen insana benzer bir robot olduğunu da...»

«Olamaz!»

«Bunu hükümet ve kamuya kanıtlamak zorunda kalırsınız. Öyleyse neden bunu şimdi bana kanıtlamıyorsunuz?»

Lanning öfkeyle, «Amacımız ne olabilir?» diye sordu. «Niyetimiz? Biraz akıllı olduğumuzu kabul edin.»

«Sayın doktor, lütfen. Şirket, pozitronik robotların insanların yaşadıkları dünyalarda kullanılmalarına izin verilmesine çok sevinirdi. Ama halkın bu konudaki peşin hükümleri çok köklü. Diyelim ki konuyu önce bu tür bir robota alıştırmaya çalışıyorsunuz. 'Bakın, ne usta bir avukat, ne iyi bir Belediye Başkanı. Üstelik o bir robot! Şimdi bizim robot uşaklarımızdan almaz mısınız?'»

«İnanılacak gibi değil. Adeta gülünç bu!»

«Herhalde. Öyleyse onun robot olmadığını bana neden kanıtlamıyorsunuz? Yoksa bunu halka kanıtlamayı mı tercih ederdiniz?»

Büronun ışıkları sönükleşiyordu ama içerisi henüz Alfred Lanning'in suratının öfkeden kızardığını gizleyecek kadar loş değildi. Robotik uzmanı ağır ağır bir düğmeye dokundu ve duvardaki aydınlatıcılar ışıldadılar. Yaşlı adam, «Pekâlâ,» diye homurdandı. «Bir bakalım.»

Stephen Byerley'in yüzünü tarif etmek kolay değildi. Kimlik belgesine göre kırk yaşındaydı ve tam o yaşta gözüküyordu. Sağlıklı, iyi beslenmiş, uysal bir adamdı.

Güldüğü zaman yaşını hiç göstermiyordu. Ve Byerley şimdi de gülüyordu. Gürültülü kahkahalar atıyor, biraz duraklıyor, sonra tekrar başlıyordu.

Alfred Lanning'in yüz hatları gerilmişti. Yüzünde hoşnutsuz bir ifade vardı: Yanında oturan kadına hafif bir işaret yaptı. Ama kadın uçuk renkli ince dudaklarını biraz daha büzdü.

Byerley soluk almaya çalışarak biraz sakinleşti. «Yani, Dr. Lanning... Ben... Ben bir robotum, öyle mi?»

Lanning öfkeyle, «Bu benim iddiam değil, efendim,» dedi. «Sizin insan ırkından olmanıza hiçbir itirazım yok. Bizim şirket sizi yaratmadığına göre bir insan olduğunuzdan eminim. Yani hiç olmazsa

yasal bakımdan. Ancak, oldukça önemli biri bize gelip ciddi bir şekilde sizin bir robot olduğunuzu iddia etti...»

«Ahlak kurallarınıza aykırıysa adını bana söylemeyin. Ama sırf bu tartışmayı sürdürmek için isminin Francis Quinn olduğunu düşünelim.»

Lanning, Byertey sözünü kestiği için öfkeyle burnundan soludu. Daha soğuk bir tavırla konuşmasını sürdürmeden önce öfkeyle bir an durup, «Bu insanın kimliği konusunda tahmin oyunlarına girişmek niyetinde değilim. Sizden bu iddiaları çürütmek için bizimle iş birliği yapmanızı istemek zorundayım. Bu adam elindeki güçlerden yararlanarak bu iddiasını gazetelerde yayınlattığı takdirde temsilcisi olduğum şirketin adına gölge düşürülmüş olur. Bu iddia hiçbir zaman kanıtlanamasa bile... Beni anlıyor musunuz?»

«Ah, evet, durumunuzu çok iyi anlıyorum. Bu düşünce çok gülünç. Ama düştüğünüz durum hiç de gülünç değil. Güldüğüm için sizi kırdıysam özür dilerim. Ben söylenenlere güldüm, sizin durumunuza değil. Şimdi... size nasıl yardım edebilirim?»

«Bu çok basit bir biçimde başarılabilir. Bir lokantada tanıkların önünde bir masaya oturarak yemek yemeniz ve fotoğraflarınızı çektirmeniz yeterli olur.» Lanning koltuğunda arkasına yaslandı. Bu konuşmanın en kötü bölümünü atlatmıştı. Yanındaki kadın yüzünde çok dikkatli bir ifadeyle Byerley'i inceliyor ama bir şey söylemiyordu.

Stephen Byerley kadınla göz göze geldikten sonra robotik uzmanına döndü. Bir süre masasındaki tek süs olan bronz kağıt ağırlığıyla oynadı. Sonra da usulca, «Korkarım bu isteğinizi yerine getiremeyeceğim,» dedi. Elini kaldırdı. «Bir dakika, Dr. Lanning. Bu konunun hiç hoşunuza gitmediğini biliyorum. Sizi bu işe zorla bulaştırdıklarını bildiğim gibi hoş olmayan, hatta gülünç bir rol oynadığınızı düşündüğünüzün de farkındayım. Aslında bu olay beni çok daha yakından ilgilendiriyor. Onun için biraz hoş görülü olmalısınız.

«Bir Quinn'in... yani şu önemli bir mevkide olan o adamın sizi, şimdiki gibi davranmanız için kandırmadığından nasıl emin olabilirsiniz?»

«Böylesi tanınmış biri durumundan emin olmadıkça kendisini gülünç bir şekilde tehlikeye atmaz.»

Byerley'in bakışları sertleşmişti. «Siz Quinn'i tanımıyorsunuz. O bir dağ keçisinin bile tırmanmaktan korkacağı yerlere çıkıp orayı güvenli hale sokmayı başarır. Size, hakkımda yaptığını iddia ettiği soruşturmayla ilgili raporları gösterdi mi?" Ayrıntıları açıkladı mı?»

«Şirketimizin bu iddiayı çürütmesinin çok zor olacağını anlamamı sağlayacak kadar açıkladı. Oysa siz bu işi çok daha kolaylıkla başarabilirsiniz.»

«O halde Quinn benim hiç yemek yemediğimi iddia ettiği zaman ona inandınız. Siz bir bilim adamısınız, Dr. Lanning. Şu kurulan mantık dizisini bir düşünün. Beni yemek yerken görmediler, öyleyse ben hiç yemek yemiyorum. Yapmayın canım!»

«Aslında basit bir olayı karmaşık bir hale sokmak için savcılara özgü taktiklerden

yararlanıyorsunuz.»

«Tersine! Quinn'in ve sizin iyice karmaşık hale soktuğunuz bir şeyi berraklaştırmaya çalışıyorum. Evet, ben fazla uyumam. Bu doğru... Ve herhalde herkesin gözleri önünde de yatmam. Başkalarıyla birlikte yemek yemek hiçbir zaman hoşuma gitmez. Bu tuhaf bir özellik. Olağanüstü ve psikolojiyle ilgili bir şey sanırım. Ama bunun kimseye bir zararı da dokunmuyor. Bakın, Dr. Lanning, şimdi size hayali bir olay anlatmama izin verin. Diyelim ki bir politikacı var. Reform isteyen bir adayı ne olursa olsun yenmek niyetinde. Bir de, bu adayın özel hayatını inceletirken az önce söylediğim gibi bazı gariplikleri karşılaşıyor.

«Adayı iyice lekelemek için şirketinizin ideal bir silah olduğunu düşünüyor. Şimdi... siz onun, 'O adam bir robot,' demesini mi beklersiniz? 'Çünkü başkalarıyla pek yemek yemiyor. Bir dava sırasında uyuklamaya başladığını hiç görmedim. Üstelik bir gece yarısı evinin penceresinden içeri baktığımda kitap okuduğunu gördüm. Buzdolabına baktım, hiç yiyecek yoktu.'»

«Bu politikacı size böyle bir şey söylerse hemen bir deli gömleği getirtirsiniz. Ama size, 'Aday hiçbir zaman uyumuyor,' diyor. 'Hiçbir zaman yemek yemiyor.' Siz de şok geçiriyor ve o arada bu iddiaların kanıtlanamayacağı gerçeğini de göz ardı ediyorsunuz. Böylece onun istediklerini yapmış oluyorsunuz.»

Lanning tehditle karışık bir inatla, «Ne olursa olsun, efendim,» dedi. «Bu konuyu ister önemseyin, ister önemsemeyin, bir lokantada yemek yerseniz olay sona erer.»

Byerley yine kendisini ifadesiz bir yüzle süzen kadına dönüp, «Affedersiniz. Adınız konusunda yanılmıyorum, değil mi? Siz Dr. Susan Calvin'siniz.» dedi.

«Evet, Bay Byerley.»

«Siz ABD Robotun psikoloji uzmanısınız sanırım.»

«Robo-psikoloji uzmanıyım.»

«Yani robotlar kafaca insanlardan çok farklılar, öyle mi?»

«Hem de çok farklılar.» Kadın soğuk bir tavırla gülümsedi. «Robotlar temelde çok dürüsttürler.»

Byerley'in dudakları hafif bir neşeyle büküldü. «İşte bu büyük bir darbe!.. Size şunu söylemek istiyordum; siz robo-psikologsunuz ve ayrıca bir kadınsınız, Dr. Lanning'in aklına bile gelmeyen bir şeyi yaptığınızdan eminim.»

«Nedir bu?»

«Çantanıza yiyecek bir şeyler koyduğunuzu sanıyorum.»

Umursamaz bir tavır takınmış olan Susan Calvin'in gözlerinde tuhaf bir ifade belirip kayboldu. «Beni şaşırtıyorsunuz, Byerley.» Çantasını açarak bir elma çıkardı ve sessizce adama uzattı.

Dr. Lanning irkildi. Sonra da bu alış verişi dikkatle izledi.

Stephen Byerley elmayı yavaşça ısırdı ve lokmayı yine yavaşça yuttu. «Görüyor musunuz, Dr. Lanning?»

Yaşlı adam rahatladı ve kalın kaşlarının o sert ifadesini ortadan kaldıran bir tavırla gülümsedi. Ama bu ancak bir an sürdü.

Susan Calvin, «Elmayı yiyip yemeyeceğinizi merak ediyordum,» dedi. «Ama tabii bu hiçbir şeyi kanıtlamıyor.»

Byerley güldü. «Öyle mi?»

«Tabii ya. Dr. Lanning, bu bey insan biçimi bir robotsa o zaman kusursuz bir kopya olması gerekir. Ne de olsa bütün yaşantımız boyunca insanları gördük ve inceledik. Bu yüzden bizi insana biraz benzeyen bir makineyle kandırmaları olanaksız. Bay Byerley robotsa onu bizim şirketin yapmış olmasını isterdim. Çünkü gerçekten kusursuz biri. Şimdi... her türlü ayrıntıya dikkat eden biri yemek, içmek, uyumak gibi sorunları halledecek bir iki cihaz sağlamaz mıydı? Belki robot onları ancak acil durumlarda kullanacaktı. Örneğin şimdiki gibi bir duruma engel olmak için.

Bu yüzden Bay Byerley'in yemek yemesi hiçbir şeyi kanıtlamıyor.»

Lanning öfkeyle, «Bir dakika, bir dakika,» dedi. «Ben ikinizin de sandığı kadar aptal değilim. Bay Byerley'in insan olması ya da olmaması beni hiç ilgilendirmiyor. Ben yalnızca şirketin bu dertten kurtulmasını istiyorum. Bay Byerley'in herkesin önünde yemek yemesi, 'olayın sona ermesini sağlar. Quinn ne yaparsa yapsın artık bu konuyla kimse ilgilenmez. İnce ayrıntıları avukatlara ve robo-psikologlara bırakırız.»

Byerley, «Ama bu işin politik yanını unutuyorsunuz,» diye karşı çıktı. «Ben seçimi kazanmak istiyorum. Quinn de bana. engel olmak. Ha, aklıma gelmişken, demin adamın adını söylediğinizin farkında mısınız? Bu da yine benim bir oyunum. Bu konuşma sona ermeden onun adını söyleyeceğinizi biliyordum.»

Lanning kıpkırmızı kesildi. «Seçimin bu olayla ne ilgisi var?»

«Reklam iki yönlü işler, efendim. Quinn benim robot olduğumu söylemek istiyorsa ve bunu yapacak cesareti de varsa, onun oyununa katılırım. Ben de bu cesaret var.»

«Yani siz...» Lanning çok sarsılmıştı.

«Evet! Yani Quinn'in istediğini yapmasına izin vereceğim. Sonunda da kazdığı kuyuya düşüreceğim onu. Gereken her şeyi yapacağım.»

Susan Calvin ayağa kalktı. «Gel, Alfred. Ona fikrini değiştiremeyeceğiz.»

Byerley usulca güldü. «Görüyorsunuz ya? Siz insan psikolojisinden de anlıyorsunuz.»

Ama o akşam Byerley arabasını yer altındaki garaja inen otomatik yola bırakırken Dr. Lanning'in sandığı kadar kendinden emin değildi. Bahçe yolundan evinin ön kapısına gitti.

İçeri girerken, tekerlekli sandalyede oturan adam başını kaldırarak gülümsedi. Byerley'in yüzünde sevgi dolu bir ifade belirdi. Hemen adama doğru gitti.

Sakat adamın sesi boğuk ve hırıltılıydı. Yana doğru çarpılmış olan ağzından zorlukla çıkıyordu sesi. Adamın yüzünün yarısı yara içindeydi. «Geç kaldın, Steve.»

«Biliyorum, John, biliyorum. Ama bugün çok tuhaf ve ilginç bir sorunla karşılaştım.»

«Ya?» John adlı adamın yaralı suratında ve boğuk sesin de bir ifadenin belirmesi imkânsızdı. Ama berrak gözlerinde kaygı vardı. «Başa çıkamayacağın bir sorun olmadığını umarım.»

«Bundan pek emin değilim. Belki yardımına ihtiyacım olabilir. Ailedeki dâhi sensin. Seni bahçeye çıkarmamı ister misin? Güzel bir akşam...»

Byerley güçlü elleriyle John'u kavrayıp tekerlekli sandalyeden kaldırdı. Sakat adamı omuzu ve sargılı bacaklarından şefkatle kavradı. Odada dikkatle, yavaşça ilerledi. Tekerlekli sandalye için yapılmış olan rampadan arka bahçeye çıktı. Bahçenin çevresi duvar ve tellerle çevrilmişti.

«Neden tekerlekli sandalyeyi kullanmama izin vermiyorsun, Steve? Bu saçma!»

«Seni taşımak hoşuma gidiyor da ondan. Bir itirazın mı var? O motorlu nesneden bir süre için kurtulmak hoşuna gidiyor. Ben de buna seviniyorum. Bugün nasılsın?» Byerley, John'u büyük bir dikkatle serin çimenlerin üzerine oturttu.

«Nasıl olmamı bekliyorsun? Ama sen şimdi bana şu olaydan söz et.»

«Quinn, benim bir robot olduğumu iddia ediyor. Kampanyası sırasında da bundan yararlanacak.»

John'un gözleri irileşti. «Nereden biliyorsun? imkânsız bu, kesinlikle inanamam.»

«Haydi, haydi. Bana inanmıyor musun? Quinn, ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin ileri gelen bilim adamlarından birini bana yolladı bugün.»

John ağır ağır otları yolmaya başladı. «Anlıyorum... Anlıyorum...»

Byerley, «Ama savaş alanını Quinn'in seçmesine izin verebiliriz,» dedi. «Bir fikrim var. Şimdi beni dinle ve bunu başarıp başaramayacağımızı bana söyle...»

O gece Alfred Lanning'in bürosundakiler birbirlerine bakıp durdular. Francis Quinn düşünceli bir tavırla Dr. Lanning'i süzdü.

Lanning müthiş bir öfkeyle Susan Calvin'e bakarken o ifadesiz bir yüzle Quinn'i inceledi.

Sonunda Quinn neşeli görünmeye çalışarak sessizliği bozdu. «Blöf bu! Olay gelişirken o da blö

yapıp duruyor.»

Dr. Calvin kayıtsızca, «Buna inanarak kumar oynayacak mısınız, Bay Quinn?» diye sordu.

«Aslında kumar oynayacak olan sizsiniz.»

Lanning kötümserliğini öfkeli tavırlarla gizlemeye çalıştı. «Bakın Bay Quinn! İstediğinizi yapıp adamın yemek yiyişine tanık olduk. Onun robot olduğunu düşünmek bile gülünç.»

Quinn, Calvin'e bağırırcasına, «Siz de öyle mi düşünüyorsunuz? Lanning ve siz birer uzmansınız...»

Lanning kadını neredeyse tehdit edecekti. «Susan, şimdi...»

Quinn hemen araya girdi. «Neden konuşmasına izin vermiyorsunuz? Yarım saattir orada sanki dilsizmiş gibi oturuyor.»

Lanning iyice sıkılmaya başlamıştı. Paranoyak olmasına bir adım kaldığını düşünüyordu. «Pekâlâ! Konuş bakalım, Susan. Sözünü kesmeyeceğiz.»

Susan Calvin ona neşesizce baktı. Sonra da soğuk bakışlı gözlerini Quinn'e dikti. «Byerley'in robot olduğunu kesin biçimde kanıtlamanın iki yolu var, efendim. Şu ana kadar birçok şey söyleyip Byerley'i suçladınız ama bir şey kanrtlayamadınız. Ne var ki Bay Byerley'in bu tür silahlara karşılık verecek kadar zeki olduğundan eminim. Aslında belki siz de öyle düşünüyorsunuz yoksa kalkıp buraya gelmezdiniz.

«Sözünü ettiğim iki kanıtlama yolundan biri fiziksel, biri psikolojik. Fizik açısından, Byerley'i ameliyat ettirir ya da Röntgen filmlerini çektirirsiniz. Ama nasıl başaracağınızı kendiniz düşünün. Psikolojik açıdan, Byerley'in davranışları incelenebilir. Eğer pozitronik bir makine adamsa Üç Robot Yasasına da uyması gerekir. Her pozitronik beyine bu yasalar yerleştirilir. Bu kanunları biliyorsunuz değil mi, Bay Quinn?»

Adam, «Evet, duydum,» dedi.

Psikolog alay eder gibi, «Öyleyse bu işi kolaylıkla başarabilirsiniz,» diye cevap verdi. «Bay Byerley üç yasadan birini çiğnerse onun robot olmadığı anlaşılır. Ne yazık ki bu işlem yalnızca tek yönlüdür. Yani... Byerley yasaları çiğnemediği takdirde bu onun bir robot olduğunu da kanıtlamaz.»

Quinn kibarca kaşlarını kaldırdı. «Neden, doktor?»

«Çünkü... durup düşünürseniz o Üç Robot Yasasının aslında Dünya'daki pek çok ahlak sisteminin temel rehber prensibini oluşturduğunu anlarsınız. Tabii her insanda kendini koruma güdüsü olduğu düşünülür. Bu bir robot için Üçüncü Yasadır. Ayrıca toplumsal vicdanı ve sorumluluk duygusu olan her 'iyi' insanın belirli otoriteleri dinlemesi gerekir. Yani doktorunu, patronunu, hükümetini, psikiyatri uzmanını, dostlarını. Ondan yasalara uyması, kuralları uygulaması, geleneklere karşı gelmemesi istenir. Hatta onun rahatını ve güvenini tehlikeye düşürdüğü zaman bile. Bir robot içinse İkinci Yasadır bu. Ayrıca her 'iyi' insanın hemcinslerini kendisi kadar sevmesi, diğerlerini koruması ve bir başkasını kurtarmak için yaşamını tehlikeye atması da beklenir. Bu da bir robot için Birinci Yasadır.

Anlayacağınız... Byerley tüm Robot Yasalarına uyduğunda bu onun bir makine adam olduğunu da gösterir, çok iyi bir insan olduğunu da.»

Quinn, «Ama onun bir robot olduğunu hiçbir zaman kanıtlayamayacağınızı söylüyorsunuz,» dedi.

«Onun bir robot olmadığını kanıtlayabilirim.»

«Benim istediğim kanıt bu değil.»

«Ancak var olan kanıtları ele geçirebilirsiniz. İsteklerinizden yalnızca siz sorumlusunuz.»

O sıra Lanning'in aklına bir şey geldi. Öfkeyle, «Hiç şunu düşündünüz mü?» diye söylendi. «Savcılık bir robot için tuhaf bir meslek değil mi? İnsanların aleyhinde dava açmak, onları ölüm cezasına çarptırmak. Yani onlara zarar vermek...»

Quinn birdenbire sinirlenerek, «Hayır, bu işten yakanızı kolayca kurtaramazsınız! Savcılık yapmak Byerley'in insan olduğunu kanıtlamaz. Onun meslek hayatı hakkında hiç bilginiz yok mu? Byerley'in şimdiye kadar masum bir tek insanın bile aleyhine dava açmadığını söyleyerek övündüğünden hiç haberiniz yok mu? 'Pek çok kimseyi dava etmedim çünkü kanıtlar yeterli gelmedi,' dediğinden. 'Oysa jüriyi onları ölüm cezasına çarptırmaları için kolaylıkla ikna edebilirdim!'» diye konuştu.

Lanning'in zayıf yanakları titredi. «Hayır, Quinn, hayır! Robot Yasalarında insan suçları konusunda hiçbir şey yok. Bir robot, bir insanın ölümü hak edip etmediği konusunda karar veremez. Bu onun karar vereceği şey değildir. Bir robot bir insana zarar veremez! ister bir melek olsun, ister bir iblis.»

«Alfred, saçma sapan konuşma!» Susan Calvin'in sesi yorgundu. «Bir robot, içinde insanlar bulunan bir evi yakmaya çalışan bir deliyle karşılaşırsa ne olur? Deliyi durdurmaya çalışır. Öyle değil mi?»

«Tabii.»

«Ve onu engellemenin tek yolu o deliyi öldürmekse...»

Lanning'in gırtlağından hafif bir ses koptu.

«Bu sorunun cevabı şu, Alfred. Robot deliyi öldürmemek için elinden geleni yapar. Eğer ölürse robotun psiko-terapi görmesi gerekir. Çünkü karşılaştığı çelişkiler yüzünden çıldırabilir. Birinci Yasaya daha yüksek bir anlamda uyabilmek için aynı kanunu çiğnemiştir. Sonuçta bu olay sırasında robot bir insan öldürmüş olur.»

Lanning olanca gücüyle, «Eh,» diye alay etti. «Byerley deli mi?»

«Hayır. Ama hiç kimseyi öldürmedi. Byerley yalnızca niteliği belli birinin toplum dediğimiz insan kitlesi için zararlı olduğunu gösterebilecek kanıtları açıkladı. Kalabalığı korudu ve böylece Birinci Yasaya uymuş oldu. Byerley sadece bir noktaya kadar gitti. Ondan sonra jüri sanığın suçlu olup olmadığına karar verdi. Yargıç da suçluyu hapse ya da ölüme mahkum etti. Gardiyan suçluyu hapsetti, cellat da onu öldürdü. Bunun üzerine Byerley de gerçeği açıklamak ve topluma yardım etmekten başka bir şey yapmadı.

«Bay Quinn, aslında dikkatimizi Bay Byerley'in üzerine çektikten sonra ben onun meslek yaşamıyla ilgilendim. Jüriye yaptığı kapanış konuşması sırasında sanığın ölüm cezasına çarptırılmasını hiçbir zaman istemediğini öğrendim. Aynı zamanda ölüm cezasının kaldırılması konusunda konuşmalar yaptığını, suçluların nöropsikolojisi alanında araştırmalar yapan enstitülere cömertçe para yardımında bulunduğunu duydum. Anladığım kadarıyla Byerley, suçlunun cezalandırılması değil, tedavi edilmesi gerektiğine inanıyor. Bence bu çok anlamlı.»

«Öyle mi?» Quinn gülümsedi. «Belki de burnunuza bir robot kokusu geldiği için...»

«Belki mi? Neden inkâr edeyim? Ancak bir robot ya da çok şerefli ve iyi bir insan onun gibi davranabilir. Ama anlayacağınız bir robotla çok iyi bir insanı birbirlerinden ayırdedemezsiniz.»

Quinn koltuğunun arkasına yaslandı. Sesi sabırsızlıkla titriyordu. «Dr. Lanning, fiziği tümüyle insana benzeyen bir robot yapılabilir değil mi?»

Robot uzmanı düşündü. Sonra da istemeyerek, «ABD Robot şirketinde böyle şeyler denendi.» diye açıkladı. «Ama tabii pozitronik beyin kullanılmadı. İnsan yumurtası ve hormon kullanılarak gözenekli silokon plastikten yapılmış bir iskeletin üzeri yine insan eti ve derisi kaplanabilir. Dıştan yapılacak bir muayene gerçeğin anlaşılması için yeterli olmaz. Robotun gözleri, saçları ve cildi insanlardan alınmış olur. Yani taklit şeyler kullanılmaz. Makine adamın içine pozitronik beyin ve diğer gerekli şeyleri yerleştirdiğiniz takdirde insan gibi bir robot yaratmış olursunuz.»

Quinn kısaca, «Böyle bir robot ne kadar zamanda yapılabilir?» diye sordu.

Lanning yine düşündü. «Bütün araç ve gereçler... beyin, iskelet, yumurta, uygun hormon ve radyasyonlar olursa... iki ayda.»

Politikacı koltuğundan kalktı. «Öyleyse Bay Byerley'in içinin neye benzediğini anlayacağız. Tabii bu ABD Robot için kötü bir reklam olacak. Ama ben size bir şans tanıdım.»

İki uzman yalnız kaldıkları zaman Lanning öfkeyle Susan Calvin'e döndü. «Neden ısrarla...»

Kadın öfkeyle, «Hangisini tercih edersin?» diye sordu. «Gerçeği öğrenmeyi mi, yoksa istifa etmemi mi? Senin için yalan söyleyemem. ABD Robot başının çaresine bakabilir. Korkaklık etme.»

Lanning, «Ne?» dedi. «Adam, Byerley'in gövdesini açar ve dışarıya dişli çarklar yuvarlanırsa ne olacak? O zaman ne yapacağız?»

Calvin, Quinn'i aşağılarcasına, «O bunu başaramayacak,» diye homurdandı. «Byerley de Quinn kadar zeki. En az onun kadar.»

Haber Byerley'in adaylığının açıklanmasına bir hafta kala açıklandı. Ama 'açıklandı' sözcüğü hiç uygun değil. Bu haber kentte yankılandı. Gülüşmeler başladı. Espri yapmak bedavaydı nasıl olsa. Ancak Quinn uzaktan yaptığı baskıyı arttırmaya başlarken kahkahalar hafifledi. İnsanlar kararsızlaşarak şaşkın şaşkın gülmekten vazgeçtiler.

Toplantı huzursuz bir şekilde yapıldı. Byerley'in rakibi yoktu. Bir hafta önce yalnızca onun aday

gösterilmesi kararlaştırılmıştı. Şimdi de yerini alacak kimse yoktu. Üyeler onu seçmek zorunda kalmışlar ama kafaları da iyice karışmıştı.

Sıradan vatandaşlar kararsız kalmasalar belki durum o kadar kötü olmayacaktı. Ama suçlama doğruysa, çok korkunçtu. Yalansa, müthiş bir budalalıktı.

Byerley'in pek istenmeden aday gösterildiği günün ertesi sabahı bir gazete sonunda Dr. Calvin'le yapılan uzun bir konuşmanın özetini yayınladı. «Dünyaca ünlü robo-psikoloji ve pozitronik uzmanı Dr. Susan Calvin» düşüncelerini açıklamıştı.

İşte ondan sonra kıyamet koptu.

Aşırı Tutucular böyle bir şeyi bekliyorlardı. Resmi bir dine bağlı olmadıkları gibi siyasi bir parti kurmamışlardı. Aslında atom gücünün yeni bulunduğu günlerde bile çağa ayak uydurmayan insanlardı. 'Basit Bir Yaşam' istiyorlardı. Yine de bu tür yaşam sürenler için hayatları hiç de basit değildi, o başka.

Aşırı Tutucuların robotlar ve üreticilerinden nefret etmek için yeni nedenlere ihtiyaçları yoktu. Ama Quinn'in suçlaması ve Calvin'in analizi nefretlerini belirgin biçimde açıklamaları için yeni bir neden sayıldı.

ABD Robot ve Makine Adamlar Şirketinin çevresinde sürüyle silahlı nöbetçi dolaşıyordu artık Şirket savaşa hazırlanıyordu.

Kentte de Stephen Byerley'in evine polisler doluşmuşlardı.

Artık seçim kampanyasında başka hiçbir konunun üzerinde durulmuyordu. Aday gösterilmeyle seçilme arasındaki süreyi dolduran bir şeydi bu şimdi.

Stephen Byerley ufak tefek ve ukala bir adamın kendisini sinirlendirmesine izin vermedi. Gerideki üniformalı memurlar da onu rahatsız etmiyorlardı. Evin dışında, sert yüzlü nöbetçilerin ötesinde muhabirler ve fotoğrafçılar bekliyorlardı. Hatta uyanık bir vizör istasyonu yöneticisi bir 'arayıcı'yı savcının küçük evinin kapısına doğru çevirtmişti. Bir spiker yapay bir heyecanla konuşup duruyordu.

Ufak tefek, ukala adam yaklaştı. Elinde üzerinde yazı olan bir kâğıdı tutuyordu. «Bu bir mahkeme emri, Bay Byerley. Bana evinizde yasal olmayan... şey... makine adamlar ya da robotlar olup olmadığını anlamak için her yeri arama yetkisi veriyor.»

Byerley yerinden yarı kalkarak belgeyi aldı. Buna umursamazlıkla bir göz attıktan sonra gülümseyerek adama geri uzattı. «Belge tamam, işinizi yapabilirsiniz. Bayan Hoppen...» Adam istemeye istemeye yan odadan çıkan kâhyasıyla konuşuyordu şimdi, «...lütfen onlarla beraber gidin ve mümkünse yardım edin.»

Adı Horroway olan ufak tefek adam kızararak durakladı. Bakışlarını Byerley'den kaçırarak iki polise «Haydi, gelin,» diye çıkıştı.

On dakika sonra da geri döndü.

Byerley, «Tamam mı?» diye sordu. Aslında bu soru da, alacağı cevap da kendisini pek ilgilendirmiyormuş gibi bir tavırla konuşmuştu.

Horroway öksürdü. Konuşmaya başlarken sesi ince çıktığı için durakladı. Sonra öfkeyle yeniden çabaladı. «Buraya bakın, Bay Byerley bize evi iyice araştırmamız emredildi.»

«Bunu yapmadınız mı?»

«Bize nereye bakmamız gerektiği açık bir biçimde söylendi.»

«Evet?»

«Açıkçası Bay Byerley sizi iyice aramamız emredildi.»

«Beni aramanız mı?» Byerley neşeyle güldü. «Bunu nasıl yapacaksınız?»

«Şunu demek istiyorum. Yanımızda bir Panet-radyasyon ünitesi var...»

«Yani benim Röntgen filmlerimi mi alacaksınız? Buna yetkiniz var mı?»

«Mahkeme emrini gördünüz.»

«Ona tekrar bakabilir miyim?»

Alnı terden parlamaya başlamış olan Harroway belgeyi tekrar uzattı.

Byerley kelimelere basa basa, «Burada nereleri arayabileceğiniz açıkça yazılmış,» dedi. «Okuyorum: 'Evanstron'da, Willow Grow sokağı 355 numaralı Stephen Byerley'e ait ev, garaj, depo ve diğer binalar, bahçeler...' vb. Evet uygun bir belge bu. Ama aziz dostum, burada vücudunun içini arayabileceğiniz hakkında hiçbir şey yok. Ben evin bir parçası değilim. Ama cebimde bir robot olduğunu sanıyorsanız üzerimi arayabilirsiniz.»

Harroway işini kime borçlu olduğunu çok iyi bildiğinden görevi yerine getirmekten kaçınmayacaktı. Böylece daha iyi yani daha fazla para getiren bir işe girebileceğinin de farkındaydı. Kaba tavırlar takınmaya çalışarak, «Buraya bakın,» diye terslendi. «Evinizdeki eşyaları ve orada bulabileceğim her şeyi aramaya hakkım var. Siz de evdesiniz, öyle değil mi?»

«Bu çok ilginç bir açıklama. Evet, ben evdeyim. Ama bir eşya değilim. Yasalara göre, sorumluluklarını bilen, ergin bir vatandaş olarak bazı haklarım var. Ergin ve aklı başında bir insan olduğumu belirten belgelerim olduğunu da söylemeliyim. Vücudumun içini araştırmaya kalkışmak bazı haklarımı çiğnemek olur ki mahkeme emri bunu yapmanız için yeterli bir belge sayılmaz.»

«Evet ama bir robotsanız yasal haklarınız da yok demektir!»

«Bu doğru. Ne var ki bu kağıt yine de yeterli değil. Çünkü bu belge bir insan olduğumu dolayısıyla kabul ediyor.»

«Nerede yazıyor bu?» Harroway mahkeme emrini kaptı.

«'Stephen Byerley'e ait ev...' vb. diyor ya! Bir robotun malı mülkü olamaz. Şimdi gidip patronunuza söyleyin, Bay Harroway. insan olduğumu herhangi bir şekilde kabul etmeyen bir emir çıkarırsa kendisini mahkemede bulur. Tabii orada elindeki bilgiye dayanarak benim bir robot olduğumu kanıtlamak zorunda kalır. Ya da gereksiz yere haklarımı elimden almaya kalkıştığı için hatırı sayılır bir tazminat öder. Bunları kendisine söylersiniz, değil mi?»

Harroway hızla kapıya doğru, gitti. Orada durarak döndü. «Kaypak bir hukukçusunuz...» Bir eli cebindeydi. Bir an orada öylece durdu. Sonra dışarı çıkarak 'vizör arayıcı'sına doğru gülümsedi. Gazetecilere el sallayarak, «Yarın size müthiş haberler vereceğiz, çocuklar!» diye bağırdı. «Çok ciddiyim!»

Ufak tefek adam yer-arabasına binerek arkasına yaslandı. Cebinden küçük bir alet çıkararak dikkatle inceledi. Röntgen ışını yansımasıyla ilk kez bir film çekiyordu. Bu işi doğru dürüst başardığını umuyordu Harroway.

Quinn'le Byerley yalnız başlarına hiçbir zaman karşı karşıya gelmemişlerdi. Ama insan vizörfon'la konuşurken karşısındakini iyice görebiliyordu.

Byerley'i arayan Quinn oldu. Önce o konuştu. Hem de giriş yapmadan. «Panel-radyasyonuna karşı koruyucu bir yelek giydiğini basına bildireceğim, Byerley. Bunu öğrenmek isteyeceğini düşündüm.»

«Öyle mi? Herhalde bunu yaptın bile. Basının açık göz temsilcilerinin bir süreden beri iletişim hallacıma girdiklerini sanıyorum. Buramdaki hatlarla yaptığım konuşmayı çok kimsenin dinlendiğinin farkındayım. İşte o yüzden şu son birkaç hafta evimde çalışıyorum.» Byerley dostça bir tavır takınmış, hatta gevezeleşmişti.

Quinn'in dudakları hafifçe gerildi. «Bu konuşmanın dinlenmesi imkânsız. Kendimi tehlikeye atarak seni aradım.»

«Bundan eminim. Çünkü kampanyayı perde arkasından senin yürüttüğünü bilmiyorlar. Ama resmi olmayan bir biçimde herkes işin iç yüzünü bilmiyor. Ama aldırma... Demek ben koruyucu bir yelek giyiyorum? Herhalde bunu o küçük fino köpeğinin çektiği Panet-radyasyon filminin yanmış olduğunu gördüğün zaman anladın.»

«Buraya bak, Byerley, herkes Röntgen filmi çektirmeye neden cesaret edemediğini kolaylıkla anlayacak.»

«Adamının bazı haklarımı çiğnediğini de öyle.»

«Sanki aldırırlar da!»

«Aldırabilirter. Bu sürdürdüğümüz iki kampanyanın sembolik bir açıklaması, öyle değil mi? Sen tek tek vatandaşların haklarıyla hemen hiç ilgilenmiyorsun. Oysa bu konu beni çok ilgilendiriyor. Röntgen filmlerinin çekilmesine izin vermeyeceğim. Çünkü prensip olarak haklarımın çiğnenmesine göz yummak niyetinde değilim. Seçildiğim zaman başkalarının haklarını da koruyacağım.»

«Ah, evet bu ilginç bir konuşma olur ama kimsenin sana inanacağını sanmıyorum. Bu inanılamayacak kadar soyluca bir düşünce. Bir şey daha var...» Ouinn'in tavırları birdenbire değişti, «...geçen gece herkes evde değildi.»

«Öyle mi?»

«Aldığım raporlara göre...» Quinn önündeki kağıtları karıştırdı, «...evden biri eksikti. Bir sakat.»

Byerley ifadesiz bir sesle, «Dediğin gibi... bir sakat,» diye mırıldandı. «Eski öğretmenim benimle oturuyor. İki aydır tatilde. Doktor onun dinlenmeye çok ihtiyacı olduğunu söyledi. Buna iznin var mı?»

«Öğretmenin mi? O bir bilim adamı mı?»

«Vaktiyle avukattı. Sakat kalmadan önce... Ayrıca biyofizik alanında araştırmalar yapmak için hükümetten izni ve bir laboratuvarı var. Yaptığı çalışmaları her şeyiyle ilgililere bildirdi. Sana onların adlarını verebilirim. Araştırmaları pek önemli olmayan ama zararsız şeyler... ve zavallı bir sakat için uygun bir uğraş. Gördüğün gibi sana elimden geldiği kadar yardıma çalışıyorum.»

«Anlıyorum. Öğretmenin robot yapımı konusunda neler biliyor?»

«Hiç ilgim olmayan bir konudaki bilgisini tartmam imkânsız.»

«Eğer isterse pozitronik beyinler bulabilir mi?»

«Bunu ABD Robottaki dostlarına sor! Bunu ancak onlar bilebilirler.»

«Kısa konuşacağım, Byerley. Sakat öğretmenin asıl Stephen Byerley. Sen de onun yarattığı bir robotsun. Biz bunu kanıtlayabiliriz. Araba kazasını da o geçirdi, sen değil. Kayıtları inceletmenin yolları var.»

«Sahi mi? Öyleyse incelet, sana izin veriyorum.»

«Öğretmenim dediğin adamın yazlıktaki evini de arayabiliriz. Kimbilir orada neler buluruz...»

«İşte bunu yapamazsın, Quinn.» Byerley neşeyle gülüyordu. «Ne yazık ki öğretmenim hasta bir insan ve yazlıktaki evinde dinleniyor. Bu durumda sorumluluklarını bilen ergin bir kişi olarak hakları daha da önemli. Geçerli bir neden göstermedikçe onun evine girmek için mahkeme emri çıkaramazsın. Ama açıkçası bunu denemene engel olmayacağım.»

Oldukça uzun bir sessizlik oldu. Sonra Quinn öne doğru eğildi. Bu yüzden ekrandaki yüzü iyice büyüdü ve alnındaki çizgiler daha belirginleşti. «Byerley, bu işe neden devam ediyorsun? Seçilmen olanaksız.»

«Öyle mi?»

«Seçilebileceğini mi sanıyorsun? Robot olduğun iddialarını kolaylıkla çürütebilirsin. Bunu Robot Yasalarından birini çiğneyerek başarabilirsin. Ama sen bunu yapmıyorsun. Bu yüzden halk senin gerçekten bir robot olduğuna inanıyor.»

«Şunu söyleyebilirim ki, başkentte çalışan ve pek tanınmamış bir Avukatken sonunda bütün dünyaca bilinen biri oldum. Sen iyi bir reklamcısın, Quinn.»

«Ama sen bir robotsun.»

«Bu iddia edildi ama kanıtlanamadı.»

«Seçmenler bakımından yeteri kadar kanıtlandı.»

«Öyleyse endişelenme! Savaşı sen kazandın.»

Quinn ilk kez kinle, «iyi akşamlar,» diyerek vizörfonu kapattı.

Byerley bom boş ekrana bakarak usulca, «İyi akşamlar,» diye mırıldandı.

Byerley seçimden bir hafta önce 'öğretmenini' geri getirdi. Hava-arabası kentin bilinmeyen mahallelerinden birine çabucak indi.

Byerley, John'a, «Seçimlerden sonuç alınıncaya kadar burada kalacaksın,» dedi. «Durum kötüleşirse sana erişemeyecekler.»

John'un çarpılmış ağzından zorla çıkan boğuk seste endişe vardı. «Şiddete başvurmaları tehlikesi mi var?»

«Aşırı Tutucular tehditler savuruyorlar. Pek sanmıyorum ama yine de şiddet olayları görülebilir. Tutucuların fazla gücü yok. Onlar bir süre sonra bir ayaklanmaya neden olabilecek çıban başları. Burada kalmanın bir sakıncası yok, değil mi? Lütfen... Senin için kaygılanırsam doğru dürüst çalışamam.»

«Burada kalacağım. Sen hâlâ her şeyin yolunda gideceğine mi inanıyorsun?»

«Bundan eminim. Yazlıktaki evde seni rahatsız eden olmadı değil mi?»

«Beni kimse rahatsız etmedi. Emin ol.»

«İşlerin yolunda gitti sanırım.»

«Oldukça. Bu açıdan sorun çıkmayacak.»

«O halde, kendine iyi bak ve yarın televizörü seyretmeyi unutma, John.» Byerley adamın çarpılmış parmaklı elini sıktı.

Lenton'un sinirleri gerilmiş, kaşları çatılmıştı. Byerley'in seçim kampanyasını yönetmek gibi

kıskanılmayacak bir işi vardı. Kampanyaya hiç benzemeyen bir hazırlıktı yaptıkları. Byerley stratejisini açıklamaya yanaşmıyor, Lenton'un önerilerini kabul etmiyordu.

«Bunu yapamazsın!» Lenton sık sık bu sözleri söylüyordu. «Beni dinle, Steve, bunu yapamazsın!» Konuşmasını gözden geçiren adamın karşısına dikildi. «Onu bırak, Steve. Beni dinle! Kalabalığı Aşırı Tutucular örgütlediler. Seni dinlemeyecekler bile. Belki de seni taşa tutacaklar. Kalabalığın karşısında bir konuşma yapman şart mı? Neden konuşmanı kaydetmiyoruz?»

Byerley sakin sakin, «Bu seçimi kazanmamı istiyorsun değil mi?» diye sordu.

«Seçimi kazanmak mı? Bunu kazanamayacaksın, Steve! Ben senin canını kurtarmaya çalışıyorum.»

«Ah, ben tehlikede değilim.»

«Tehlikede değilmiş! Tehlikede değilmiş!» Lenton tuhaf, hırıltıya benzer bir ses çıkardı. «Yani balkona, o elli bin deli tutucunun karşısına çıkacaksın, öyle mi? Onların akıllarını başlarına getirmeye çalışacaksın? Orta çağlarda yaşayan bir diktatör gibi balkonda bir konuşma yapacaksın.»

Byerley saatine baktı. «Evet, beş dakika sonra... Televizyon hatları boşalır bosalmaz.»

Lenton anlaşılmayan bir şeyler homurdandı.

Kalabalık iplerle ayrılmış bir alana doluşmuştu. Sanki ağaçlar ve evler insanların arasından çıkıvermişlerdi. O sıra bütün dünya ultra-dalgayla olayı izliyordu. Aslında bu yerel bir seçimdi ama yine de bütün dünyanın ilgisini çekiyordu. Byerley bunu düşünerek güldü.

Konuşma daha başlangıçta başarısızlığa uğradı. Güruh anlaşılmaz bir şeyler söylüyor, onlartn arasındaki AŞIN Tutucu gruplar tempoyla bağırıyorlardı. Byerley'in bu gürültüyle başa çıkması imkânsızdı. Ama yine de sakin sakin, ağır ağır konuşuyordu.

Lenton ise içeride inleyerek saçlarını çekiştiriyor ve kan akmasını bekliyordu.

Son ön sıralarda bir kıpırdanma oldu. Gözleri yerinden uğramış, iri kemikli bir vatandaş en öne çıktı. Elbisesi uzun kol ve bacaklarına göre çok kısaydı. Bir polis kalabalığı yarmaya, onun peşinden gitmeye çalışıyordu ama Byerley, memura öfkeyle durmasını işaret etti.

Sıska adam şimdi hemen balkonun önünde duruyordu. Söyledikleri kalabalığın uğultusu yüzünden duyulmuyordu.

Byerley öne doğru eğildi. «Ne dediniz? Geçerli bir sorunuz varsa bunu cevaplarım.» Yanındaki nöbetçilere döndü. «O adamı buraya getirin.»

Hava aniden gerginleşti. Kalabalığın bazı yerlerinden sesler yükselmeye başladı. «Susun!» Gürültü arttı, sonra da ağır ağır hafifledi. Yüzü kızarmış, soluk soluğa kalmış olan sıska adam Byerley'in karşısına dikildi.

Byertey, «Bir sorunuz mu var?» dedi.

Sıska adam onu süzdü. Sonra da çatlak bir sesle, «Bana vur!» diye bağırdı, Birdenbire canlanarak çenesini ileri doğru çıkardı. «Haydi, bana vur! Robot olmadığını söylüyorsun, öyleyse bunu kanıtla! Ama sen bir insana vuramazsın, iğrenç canavar!»

Garip, elektrikli bir sessizlik oldu. Bir ölüm sessizliği... Sonra Byerley sessizliği bozdu. «Size vurmam için bir neden yok ki.»

Sıska adam deli gibi gülmeye başladı. «Bana vuramazsın! Vuramayacaksın! Sen insan değil, bir canavarsın. Bir insan taklidi.»

Ve alandaki binlerce vatandaşının ve ekran başındaki milyonlarca insanın seyrettiği Stephen Byerley'in dudakları gerildi. Aday kolunu kaldırdığı gibi karşısındaki sıska adamın çenesine vurdu. Adam geri geri giderek yere yığıldı. Yüzünde müthiş bir şaşkınlık vardı.

Sonra Byerley, «Çok üzgünüm,» dedi. «Onu içeri alıp, rahat ettirmeye çalışın. Kendisiyle daha sonra konuşmak istiyorum.»

Dr. Calvin kendine ayrılmış olan yerde arabasını çevirerek gaza bastı. O sırada bir muhabir kadının arkasından koşacak kadar kendindeydi. Genç adam arka arkaya sorular soruyordu.

Susan Calvin omzunun üzerinden ona bakarak, «Byerley insan,» diye seslendi.

Bu kadarı da yeterliydi. Muhabir telaşla gazetesine gitti.

Byerley'in konuşmasının geri kalan kısmı şöyle tanımlanabilirdi. «Pek de duyulmadı.»

Dr. Calvin'le Byerley bir kere daha karşılaştılar. Adam yeni Belediye Başkanı olarak yemin etmeden bir hafta önce. Oldukça geç olmuş, gece yarısını geçmişti.

Dr. Calvin, «Yorulmuş gibi görünmüyorsunuz,» dedi.

Yeni Belediye Başkanı gülümsedi. «Daha bir süre burada oturacağım. Aman bunu sakın Quinn'e söylemeyin.»

«Söylemem. Ha, ondan söz ettiniz de... Quinn'inki ilginç bir hikâyeydi. Doğrusu yazık oldu. Herhalde onun teorisini biliyorsunuz?»

«Bir bölümünü.»

«Bu pek dramatik bir teoriydi. Stephen Byerley genç bir avukattı. İyi bir konuşmacı ve gerçek bir idealistti. Ve biyofizik alanında da çok yetenekliydi. Robotik bilimi sizi ilgilendiriyor mu, Bay Byerley?»

«Ancak bunun hukuki yanları ilgilendiriyor.»

«Bu Stephen Byerley, robotik bilimiyle ilgileniyordu. Ama bir kaza oldu ve Byerley'in karısı öldü. Kendisi ise feci biçimde yaralandı. Bacakları koptu. Yüzü sanki silindi. Sesi çıkmaz oldu. Sanki

Byerley'in kafasının bir yanı anormalleşti. Plastik ameliyat yapılmasına izin vermeyip her şeyden elini eteğini çekti. Artık bir hukukçu olarak çalışamayacaktı. Yalnızca zekası ve elleri kalmıştı. Byerley nasıl olduysa bir pozitronik beyin ele geçirmeyi başardı. Üstelik en geliştirilmiş olanlardan birini. Bu beyin, ahlak problemleri konusunda karar verecek şekilde hazırlanmıştı. O zamana kadar geliştirilen robot fonksiyonlarının en yükseğiydi bu.

«Byerley beyin için bir vücut hazırladı ve robotu iyice eğitti. Onu olmak istediği adam haline soktu çünkü kendisi asla geri dönemezdi artık. Adam robotu Stephen Byerley adıyla dış dünyaya gönderip kendisi evde kaldı. Kimsenin görmediği yaşlı ve sakat bir öğretmen rolündeydi...»

Yeni Belediye Başkanı, «Ne yazık ki ben bir insanı yumruklayarak bu masalı mahvettim,» dedi. «Gazeteler sizin bu yüzden resmen insan olduğuma karar verdiğinizi açıkladılar.»

«Bu nasıl oldu? Bunu bana anlatmamanız için bir neden var mı? Herhalde bu bir rastlantı değildi.»

«Pek de raslantı sayılmazdı. İşin çoğunu Quinn yaptı. Benim adamlarım da çevreye belli etmeden bir söylentiyi yaydılar. Bir insana vuramadığım söylentisini... Damarıma basılmasına rağmen yapamamam bir robot olduğumu kesinlikle kanıtlayacaktı. İşte ben de bu yüzden halkın karşısında gülünç bir konuşma yapmaya karar verdim. Tabii bol bol reklam yaptırdım. Sonunda ahmağın biri bu hikâyeye inandı ama aslında bu da bir oyundu.

Yaratılan o yapay atmosferde işe yarayan bir hile. Ve tabii olayın uyandırdığı yoğun duygular sayesinde seçimi kazandım.»

Robo-psikolog başını salladı. «Benim alanıma girdiğinizi görüyorum. Ama galiba bütün politikacılar bunu yapmak zorundalar. Fakat açıkçası hikâye böyle sona erdiği için çok üzgünüm. Ben robotları severim. Hatta insanlardan daha çok severim onları. Sivil bir yönetici olarak çalışabilecek robot yapılabilseydi, herhalde bu işi insanlardan çok daha iyi başarırdı. Robot Yasaları yüzünden insanlara zarar veremez, diktatörlük, ahlaksızlık, aptallık edemez ve peşin yargılara saplanmazdı. Böylece uygun bir süre hizmet ettikten sonra görevinden ayrılırdı. Ölümsüz olmasına rağmen hem de. Çünkü insanlara, onları bir robotun yönettiğini açıklayarak zarar veremezdi. İdeal bir şey olurdu bu.»

«Ancak bir robot da beynindeki yetersizlikler yüzünden başarısızlığa uğrayabilir. Pozitronik beyin hiçbir zaman karmaşık insan beyniyle bir tutulamaz.»

«Bu robot yöneticinin danışmanları olurdu. Bir insan beyni bile, yardım olmadan başkalarını yönetemez.»

Stephen Byerley kadını ciddi bir ilgiyle inceledi. «Neden gülüyorsunuz, Dr. Calvin?»

«Bay Quinn her şeyi düşünemediği için gülüyorum...»

«Yani... hikâyesine başka eklemler yapılabilir miydi?»

«Küçük bir ekleme. Bay Quinn'in sözünü ettiği Stephen Byerley, yani sakat adam seçimlerden önce üç ay gizli bir nedenle yazlıktaki evinde kaldı ve sizin şu ünlü konuşmayı dinlemek için tam zamanında döndü. Yaşlı adam vaktiyle başardığı bir şeyi tekrarlayabilirdi. Özellikle ikinci kez

yapması gereken şey daha basitti.»

«Pek anlayamadım...»

Dr. Calvin ayağa kalkarak elbisesini düzeltti. «Şunu kastettim, bir robot, ancak bir tek durumda Birinci Yasayı çiğnemeden bir insana vurabilir. Bir tek durumda.»

«Yani?»

Dr. Calvin kapıya gitmişti. «Vurduğu insan da bir robot, olursa.» İnce yüzünde neşeli bir ifadeyle güldü. «Hoşçakalın, Bay Byerley. Beş yıl sonra size oy vereceğimi sanıyorum. Bölge Yöneticisi seçimlerinde.».

Stephen Byerley bir kahkaha attı. «Buna pek inanmadığımı söylemek zorundayım.»

Dr. Calvin kapıyı arkasından kapattı.

Yaşlı kadına adeta dehşetle baktım. «Bu doğru mu?»

«Evet, hepsi,» dedi.

«Yani ulu Byerley bir robottu. Öyle mi?»

«Ah, bunu kesinlikle öğrenmek mümkün değildi. Ama bence Byerley bir robottu. Sonunda ölmeye karar verdiğinde kendini atomlarına ayırtıverdi. Onun için hiçbir zaman yasal bir kanıt bulunamadı. Ayrıca bu neyi değiştirirdi ki?»

«Şey...»

«Sizde de robotlarla ilgili o peşin yargının olduğu anlaşılıyor. Bu mantıksızca bir şey. Byerley gerçekten çok başarılı bir Belediye Başkanıydı. Beş yıl sonra da Bölge Yöneticisi oldu gerçekten.»

«Ama...»

«Aması maması yok. Gerçek bu.» Dr. Calvin ayağa kalktı. «Her şeye başından sonuna kadar tanık oldum. Başlangıçta konuşmayı bile beceremeyen zavallı robotlar vardı. Ama sonunda insanlığı onlar korudular. Benim için artık görecek bir şey kalmadı. Çünkü yaşantım sona eriyor. Bundan sonraki değişikliklere siz tanık olacaksınız.»

Susan Calvin'i bir daha görmedim. O geçen ay seksen iki yaşında öldü.

SON